BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
22 A
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
M

44
d
44

44
d.
fc.

14-7-a-38

DEMOSTHE-
NIS AC CICERO-
NIS, SENTENTIAE
SELECTAE.

ITEM,

Apophthegmata quædam pia ex ducentis veteribus Oratoribus, Philoſophis & Poëtis, tam Græcis quàm Latinis ad bene beatéque viuendum diligentiſsimè collecta.

Horum nomina ſequens pagella indicabit.

LVGDVNI,

Apud Antoninum Vincentium,

1557.

Bibl: Scr: Coll: Rom: Soc Jesu:
Ex Gratia Ill.mi Coccini
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
B
242

NOMINA AVTORVM A' QVIBVS SENTENTIAE EXCEPTAE SVNT.

*

ACademici.404.& 406
Accius.238.numero 81
Aeſchines.236.nu.71
Alcimæus.464
Alexander.238.nu.78
Anacharſis.473
Anaxagoras.228.nu.38.& fol.473
Anaxarchus.474
Anaximenes.475
Anaximander.475
Annibal.236.nu.73
Annicerius.472
Antigenidas.240.nu.93
Antimachus.240.nu.92
Antiochus.459
Antipater.476
Antipater Cyrenaicus.230.nu.51
Antiſtenes.476
Apollo Pythius.226.nu.27
Arceſilas.452
Archytas Tarentinus.235.nu.69.fol.477
Archymedes.477

12. 22. A. 14

Ariſtipus.479
Ariſto.480
Ariſtoteles.437
Ariſtoxenus.478
Aſclepiades.231.nu.52

B

Bias.234.nu.65.& pag.482

C

Cæcilius.239.nu.84
Caius Lælius.244.nu.110
Caius Lucilius.245.nu.115
Caius Pontius Samnis.244.111
Calipho.482
Callicratides.238.nu.79
Carneades.454
Cato Cenſorius.242.nu.103
Catulus.245.nu.116
Cryſipus.444
Cleantes.460
Clitomachus.483
Crantor.443
Cratippus.485
Critolaus.486
Curius.252.nu.57
Cyrenæus.472
Cyrenaicus.472
Cyrenæus Theodorus.229.nu.44
Cyrus maior.237.nu.75

Cyrus minor.237.*nu*.76

D

Darius.252.*nu*.59
Democritus.468
Demoſthenes.231.*num*.53
Diagoras.226.*nu*.31.& *pag*.486
Dicearchus.486
Dinomachus.487
Diodorus.487
Diogenes.227.*nu*.36.& *pag*.462
Diogenes Apolliniates.488
Diogenes cynicus.488
Dyon Heraclotes.488
Dionyſius.233.*nu*.61

E

Empedocles.489
Ennius.246.*nu*.120
Epicarmus.229.*nu*.43.& *pag*.489
Epicurei.415
Eudoxus.463
Euripides.239.*nu*.85

F

Fabius Maximus.242.101

H

Hecato.464
Hector Nauianus.238.*nu*.80
Heraclides.490
Heraclitus.490

Herecydes.490
Herillus.490
Heſiodus.239.nu.88
Hieronymus.490
Homerus.240.nu.90

I

Iſocrates.234.nu.66

L

Lacedæmonius.238.nu.77
Lacæna.229.nu.42
Lacedæmonius.228.nu.41
Leonidas.228.nu.40
Leontinus Gorgias.230.nu.49

M

M.Cicero fol.5.& fol.248.num.130. & ſequen. & fol.251.& fol.270
Marcus Craſſus orator.245.nu.112
Marcus Craſſus diues.245.nu.114
Marcus Antonius.341.nu.94
Metrodorus.239.nu.83.& pag.491

P

Panætius.464
Parmenides.491
Pericles.251.nu.55
Peripatetici.404.& 406
Perſeus.492
Philippus Macedo ad filium.236.nu.72
Philo.458

Pittacus.

Pittacus.492
Piſiſtratus.492
Plato.222.nu.7.& fol.240.nu.92.pag.433
Polemo.443
Poſidonius.492
Prodicus.493
Protagoras.493
Ptolomeus.232.nu.60
Pyrro.494
Pythagoras.426.& pag.234.nu.63

S

Scæuola.246.nu.119
Scipio Aphricanus.241.nu.95
Scipio minor.243.nu.106
Scipio Naſica.244.nu.109
Silenus.237.nu.74
Siculus.246.nu.118
Socrates.223.nu.15.& pag.428
Solon.494
Solon.227.nu.32
Sophocles.230.nu.50
Speuſippus.442
Statius Cæcilius.240.nu.93
Stilpho.495
Stoici.409
Strato.495
Symonides.226.nu.30.& pag.494

T

Telamon.230.num.47
Terentius.247.nu.127
Teuce.23 .num.82
Thales Mileſius.226.nu.29.& pag.496
Themiſtocles.fol.221.nu.1
Theophraſtus.230.nu.48.& fol.450
Theramenes.229.nu.46
Theſeus.248.nu.129
Timotheus Athenienſis.232.nu.58

X

Xenocrates.231.nu.56.& pa.442
Xenophanes.496
Xenophon.466

Z

Zeno.235.nu.67.& pag.421
Zeno epicureus.496

INDEX RERVM AC VERBORVM OPERIS SEQVENTIS.

*

ABſolutum nihil.24.nu.11
Abſtinentia.231.numero 55
Accuſator.202.nu.161
Acquiſitio.512.
Actionis principium.563
Adminiſtratio.259.nu.47.& ſeq.& 442
Adoleſcentia.187.numero 132.& pagina 324
Adde, Iuuentus.
Adoleſcentis natura.326
Adoleſcentum libido.266.nu.87
Adoleſcens moriens.66.nu.86
Adoleſcentis ſalus.323
Adoleſcens ſenū præceptis gaudet.265.nu.85
Adoleſcens ſenilis.265.nu.84
Adoleſcens bonæ indolis.265.nu. 85
Adulator. 316
Adulatio.110.nu.67.267.n.95.& pa.397.68
Aduerſa.205.nu.163
Aduocatus.329
Aedificij deſtructio.265.nu.83
Aegritudo.315.& pag.449.& 472
Aegritudinis leuatio.420.& ſeq.
Aegritudinem adimere.324

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Aegrotus.247. nu.124.& pag.255. nu.19.& pag.265.nu.78
Aemulatio.315
Aequalitas.358.nu.21.& fol.490
Aër.411
Aetas.266.nu. 88
Aetas.187.nu.132.& pag.266.n.88.et pa.320
Aetas breuis.277.nu.46
Aeternitas.277.nu.46
Aethera.423
Ager.257.nu.34.& nu.ſeq.
Aggredienda non eſſe difficilia.317
Aggreſsio.259.nu.49
Agricultura.207.nu.165
Albedo.272.nu.27
Aliena videre.196.nu.146.325
Ambitio.119.nu.72.& 397.67
Ambulatio.225.nu.21
Amans.318.& ſeq.
Amor.208.nu.167.& pag.306
Amor immutat.321
Amor ſui.314
Amori quæ inſunt.321
Amare inimicum.331
Amantium animus.325
Amor & amicitia.101.nu.63
Amicitia.196. num.149.& pag.290.& 359. nu.22.& pag.489

Amandum quatenus.482
Amicus.247.nu.126.& ſeq.
Amici.223.nu.11. Amicus amico.335
Amici non negligendi.186.nu.130
Amici res in tuto collocanda.326
Amicorum communia.329
Amicos obſequium parit.318
Amicus in quibus nullus.162.59
Amici veteres præferendi.267.nu.94
Amico conſilia expromenda.315
Amicus falſus.267.nu.93
Amicitia.243.nu.105.& 3.ſeq.
Amicitiæ proprium.267.nu.95
Amicitia cur expetenda.267.nu.91
Amicitiæ peſtis.267.nu.95
Amiſsione rem cognoſcimus.158.nu.118
Amiſsum.242.nu.101
Animus.85.nu.49.& pag.223.nu.15.259.nu.43. & ſeq. & pag.226.nu.29. & 6.ſeq.274. nu.40.& 2.ſeq.325.& 339.nu.3.& 413. & 441.& 471.489
Anima triplex.435
Anima à dijs ſperſa.273.nu.26
Anima ſempiterna.492
Animal conſeruatrix ſui.412
Animalium ortus.441
Animal omne mortale.457
Animus perſpicius cedit.263.nu.41

Animus diuinus.432.
Animus à Deo *ingeneratus*.274.*nu*.35.36.37
Animus liber.408
Animi partes.435
Animus mortalis.468
Animi molities.321.
Animi libertas.314
Animi bona.485.
Animi ex qua parte hauſti.486
Animus perturbatus.408
Animus retinendus.280.*nu*.69
Animus ignis.423
Animus malus.324
Animi ſpes.313
Animi figura.443
Animum nihil eſſe.487
Animus molis.314
Animi bona.341.*nu*.4
Animus ſempiternus.279.*nu*.59
Animi è corpore decedentis.
Animi mortalitas.279.*nu*.64
Animus leuis.264.*nu*.75
Animi apetitio.261.*nu*.54
Animus ſe non videns.265.*nu*.82
Animi relaxatio.193.*nu*.137
Animus armonia.478
Animorum varietates.261.*nu*.55
Animi celeritas.274.*nu*.38.

Animus malus.318
Animus dubius.319
Animi motus.435
Animus ex igne conſtat. 465
Animus defeſſus.273.nu.70
Animus præſtantior corpore.272.nu.22
Animus ſine fine.262.nu.59
Animare.228.nu.40
ppetitio boni.11.nu.3
Apetitus rationi obèdiant.90.nu.51
qua.2[illegible]6.nu.11
Aquilæ ſenectus.325
rchitectus.265.nu.80
Arma.322
Arma legibus contraria.53.nu.34
Ars fo.259.nu.47.& fo.363.25
Ars natura certior.198.nu.151
Arrogantia.126.nu.73
Aruſpex.242.nu.103
Attenti nimium.329
Atomi.471
Auaritia.211.nu.177
Auaritia vitanda.274.nu.31
Auari.264.nu.74
Auarus.258.nu.40
Audacia.234.nu.66
Audire.214.nu.182.& 215.nu.186
Audire quæ nolit.320

Audi

Audire optima.565
Augures.465
Auri periculum.267.*nu*.92
Auribus lupum tenere.334
Aurum.232.*nu*.57
Autor.235.*nu*.71
Autoritas.123.*nu*.75.& 364.27
Auxilium.196.*nu*.147.& *fo*.313

B

Beata vita.425.& 457.& 460
Beatus.148.*nu*.109.& *fo*.223.*num*.10.& *fo*.233.*nu*.62.& 491
Beatus quis.495
Beatus bonus.224.*nu*.20
Beatitudo.280.*nu*.66.& *fo*.491
Beata vita.152.& 473
Bellum. Not. *Militia*
Bellum.218.*nu*.198.& *fo*.316.& 386.49.& *fo*.542.563
Bellum ciuile.219.*nu*.199
Bellum renouatum.265.*nu*.78
Bellicæ res an vrbanis præstent. 40. *numero* 25
Bene dicta.482
Nihil refert quàm citò, ſi ſat bene.24.*nu*.12
Beneficium. 113. *numero* 57.& *folio* 246.*nume*.120.& *ſeq*.& *folio* 239.*num*.89.& 247.*numero* 121.& *fo*.320.*et* 327.*verſ. ille* &

fo.364.nume.28
Beneficium accipere.328
Beneficus.267.nu.91
Beneficentia.311
Beneuolentia.563
Beneuolentia fidelis.267.nu.92
Bonus.252.nu.8.& fo.437.& 514
Bonum.146.nu.207.& fo.251.num.3.& fo. 320.& 425.& fo.441.& 493.& folio 466.& ſeq.
Bonorum genera.408
Bonum ſummum.443.& ſeq.& 448.& 481
Bonum ſummum ſcientia.490
Bonum ſummum, non dolere.490
Beſtia.264.nu.76
Beſtiæ quæ vnum diem viuant.441
Boni appetitio.9.nu.3
Bonum honeſtum.413
Bonus beatus.224.nu.20.432
Bonus vir.147.nu.208
Bono nihil mali.281.nu.73
Bona.234.nu.65
Bonorum finis.405.& 414
Bos.256.nu.26

C

Cæleſtia.277.nu.44.48
Calamitas.175.nu.124.& fo.300
Calces aduerſus ſtimulum.333

Calor.462
Calumnia.517
Canis.256.nu.26
Cantilena.334
Carendo, rem cognoſcimus.158.nu.118
Caſus.317
Cauere.437
Cauillatio 315
Cauſarum diuiſio.450
Celeritas.274.nu.38.& fo.314
Certum.313
Certum nihil.489
Charitas à ſeipſo.319
Cibus.321
Cibi condimentum.433
Circunſtantia.172.nu.122
Citharedus.253.nu.14
Ciuitas.57.nu.37.& 251.nu.2.& 271. num. 10.& 564.566.568.& ſeq.
Ciuitas ſeditioſa.257.nu.32
Ciuis.58.nu.38
Ciues.223.nu.9
Clementia.100.nu.61
Cœna.232.58
Comitas.353.14
Comitia.262.nu.63
Commendatio.256.nu.27
Commodum.251.nu.5.& fo.332. & 567

Commune.263.*nu*.67
Comprehenſum.459
Concordia.315
Condimentum.226.*nu*.26.& *fo*.233.*nu*.61
Coniectura.195.*nu*.145
Conſanguinei.569
Conſilium & prudentia, an armis & rebus bellicis præferantur.40.*nu*.26
Contentus.209.*nu*.172
Corpus. 251. *numero* 2.254.*numero* 16.256. *numero* 29. & *ſequenti*.& *numero* 36.& *fol*.421
Corpus mortale.279.*nu*.59
Corporis partes.64
Corporis diſsimilitudo.261.*nu*.55
Corporis valetudo.67
Corpus mortale.457
Corporis commoda.408
Corporis bona.486
Corporis pulchritudo.166.*nu*.89
Corruptela.391.56
Corrupti.236.*nu*.72.& *fo*.245.*nu*.116
Conſcientia.145.*nume*.106.& *fol*.241.*nume*. 98.& 316
Conſeruatio.217.*nu*.194
Conſiliarij.565
Conſilium.40.*nu*.26.& 246.*nu*.121.& 319. & 325.& *ſeq*.362.*nu*.23.

Conſilium malum.324
Conſilia mutanda.316
Conſilio experiendum.322
Conſilio quæ non regantur.320
Conſilium rem præcurrat.42.nu.2
Conſilium quorundam ſiniſtrum.43.nu.28
Conſolatio.462
Conſuetudo.156.nu.115.& fol.317
Contentio.193.num.138
Continentia.274.nu.33
Credere.489
Credendum quibus.129.num.84
Credulitas.244.num.109.& fol.316
Crepitus.415
Crimen falſum.262.nu.62
Cupiditas.314.& 420.& 512
Cura alienarum.323
Cynus.264.nu.71

D

Debitum.115.nu 68
Decertatio.565
Decus 266.nu.89.& fo.315
Definitio.420
Deformitas.245.nume.112
Deliberatio.525
Delicta.413
Delictum nefarium.413
Deſiderata delectare.264.nu.77

etractio.251.nume.5
eus.3.nume.1.& fo 226.nu.29.& 3.ſeq.&
fo.251.nu.1.& 337.nu. 1. & 418.& 492.
& ſeq.496.& 501
Deus, mundi moderator.430
Deus mundum regit.468
Deus eſt mundus.423
Dij nihil curant.eod.
Deus qualis.494
Deos natiuos.475
Dei poteſtas ex Herac.490
Deorum notio.462. Dij octo.443
Deorum vita ſempiterna.320
Deus homine melior.447
Deorum cognitionem euellere.442
Deum eſſe.273.nu.25
Deos beatos.eod.
Deorum ara.428
Dij quibus conſtent.408
In Deo nihil ſuſpicatur.491
Deorum præſtans natura.418
Deorum ſedes.418
Deorum opera mundū non eſſe procreatū. 418
Dij vacant.495
A Deo principium ſumendum.270.2.3
Dei forma non poteſt intelligi.
Dij pupulares.476
Deus immenſus.475

Dij qui dicantur.411
Ex Deo felicitas.270.nu.4.5
Deus omnium rerum moderator.270.numero 7.
& 4.ſequen.
Deorum vim quis redarguat.488
Deus animam ſpargit.273.nu.26
Deos non eſſe.486
Deum agnoſcere.271.nu.11
Dei adminiſtratio.271.nu.13
Deum habendum.273.nume.24
Deus albedine delectatur.272.nu.21
Dei pietas.272.nu.19.& ſequen.
Dei poteſtas.272.nu.18
Dei numine omnia fiunt.272.nu.16
Contra Deum non diſputandum.272.nu.17
Deum eſſe.271.nu.12
Deus quid.271.nume.14
Dei vita.272.nu.415
Dialectica.235.nu.67.& ſeq.& fo.442.& 463
Dialecticæ. & Rhetoricæ quædam differentia.38.nu.21
Dicere.260.nu.52
Difficile.325.& ſequen.
Dicere optima.565
Dictum.320
Nullum dictum, quod non dictum prius.320
Dicendo difficile, vt omnibus ſatisfaciamus. 200.nu.158

lectio.413
ilectio partus.13.nu.5
ilectio ſui.11.nu.3.& 12.& nu.4
iligentia.242.nu.100.& fol.536
iſcendum.227.nu.32
iſcordia.315
iſertus.241.nu.94.& 245.nu.112
Diſputatio.404
Diſputando aduerſari.406
Diſsidum.319
Diues.210.nu.173.& nu.175.& fol.259.nu. 7.& fol.415
Diuitiæ.292.& 379.42. & fol.211. numero 176.421
Diuitiæ vis.463
Diuitiæ naturales.421
Diuitiarum contemptores.119.nu.71
Diuinatio.418.448.457. & 476.485.488. 492.& ſequen.
Diuinum.234.nu.64.& fol.428.
ocilis.316
Doctrina.255.nu.19.& fol.436.502
Docti quid proprium.39.22
Doctus inuiſus,niſi probus.39.nu.24.
Dolor.184.nu.128.& fo.213.num.nu.181.& fo.239.nu.86.258.num.42.& fo.315.414. 420.& ſequen.426.472.488.490
Dominium.303
Domus.220.nu.205

Domus ſeditioſa.257.nu.32
Domum 244.nu.111.& fol.435
Dormiens.329
Dormire in aurem.324
Dux.448

E

Eloquentia 35.nu.18.37.num.19.eod.& fol.362.
nu.4 & fol.415
Eloquens.241.nu.94.& fol.433
Emptio.216.nu.190
Emptor.573
Enuntiatio.450
Errans.247.nu.121
Error.321.& 388.nu.52 & fol.424
Eruditio.312
Equus.256.nu.26
Equi.257.nu.37
Equus indomitus.261.nu.58
Euentus.336
Exemplum.123 nu.77
Exemplum ex aliis.319
Exemplis quorum moueamur.201.160
Exercitatio.253.nu.12 & fo.378.40
Exercitium 295 & fo.378.nu.40
Exilium.127.nu.81
Experientia 324
Expetendarum rerum tria genere.81.nu.46
Externa.471

Faba.

F.

Faba.321
Facile.326
Facinoroſi.264.nu.74
Facinus.262.nu.61
Facinus magnum.324
Factum.238.nu.77.& fol.315.& 419
Factum impoſsibile.319
Facta probant, non verba.130.nu.89
Factum de induſtria.320
Factum quibus licitum.329
Factum rectum.316
Factum tranſactum.318
Facta infecta.141.nu.100
Falacia.319
Falſum 412.& 454
Fama.128.nu 82.& fo.373.nu.39
Fames.264.nu.76
Familiaritas.316.& 322
Familiares res.243.nu.104
Fatum.411.& 449.457.471
Fedus.314
Felicitas.351.11
Fictio.130.nu.86
Fidelitas.319
Filia.321 *Filius.215.nu.185*
Filij quomodo retinendi 327.verſic.Pudore.& verſi.Hoc patrium.

Flagitium.247.nume.123

Flamma.322

Fœnus.243.nu.104

Formæ diſsimilitudo.261.nu.55

Fortitudo.116.nu.70.& fol.288. & 348.nu. 10.& fo.449.& 536

Forteis.333

Fortuna.179.numero 126.& 226.nume.192. & 237.nu.76.& 239.nu.81. & 245.numero 113.& 247.nu.128.& 297.& 331. verſic.vt res.& 259.numero 48.& 384. nume.45

Fortunæ vis.421

Fortuna proſpera.241.nu.96.& fol.326

Fortunæ bona.323

Fortuna aduerſa.328.verſ.omnes.& fo.333

Fortunam aduerſam ferre.332

Fortunæ mala.452.

Fortuna proſpera & aduerſa.178.nu.125.& fol.333

Fortunæ telis ſubiecti.278.nu.54

Fortuna fortes adiuuat.333

Fortunatus.334

Fertunati quid præſtent.328

Fructus.262.nu.61

Fuga 238.nu.79.& fol.415

Fundamentum.563

Funus.437.& 492

Fur.263.nume.99
Furtum.215.nume.189
Fulusa.457
Futurarum cognitio.408
Futura ineuitabilia.141.nume.99
Futurorum ignorantia.158.nume.117

G

Galina cecinit.335
Gallus.471
Gemma.260.nume.53
Gloria.Not.Laus.
Gloria.64.nu.41.& fol.313.& ſoquen. & 52. nume.13
Gloria falſa.264.nume.75
Gloria iuſta.264.nu.75
Glorioſus.258.nu.40
Grammaticus.255.nume.19
Gratia.265.nume.79
Aliud pecuniã debere, aliud gratiam.115.n.68
Gratiarum actio.113.67
Grues.441
Gubernator.Not.Adminiſtratio.

H

Habitus.225.nume.25.& fol.471
Habens ſtipſum.315
Habere omnia.321
Hæreditas.213.nume.179
Hirundo.267.nu.93

Hiſtrio.255.nume.21.& ſequen.
Homo.159.nume.119.& fo.225.nume.22.& fol.251.& 256.numero 26.& 338.numero 2 & 413
Homo iuſtus.514
Homo ſpectabilis.273.nume.27
Hominis facilitas.330
Hominis notitia.273.nume.23
Homo ſupernarum ſpectator.273.numero 28.29.30
Homo exanguis.263.nu.66
Homo indoctus.261.nu.58
Homo ſeditioſus.262.nu.64
Hominis diſſolutio.265.nu.83
Homo ferox.254.nu.17
Homines effrenati.257.nu.37
Hominis naturæ excellentia.274.nu.33
Hominis excellentia.448.& ſequen.
Homo effrenatus rebus ſecundis.241.97
Homines boni.280.nu.65
Hominum diuerſa ſtudia & iudicia.169.numero 120
Hominis calamitas.300
Hominis cognitio.316
Hominum vita.329
Homo friget.321
Homo humanus.323
Hominis & pecudis.idem bonum.419

Homo nequam.325 *Homo homini*.321
Honeſtum.74.*nume*.45. & 223.*numero* 14. & 408. & 441. & 460.466. & 493. & 497
Honeſta vita.93.*nu*.53
Honor.224.*nu*.17. & 248.*nume*.131. & 379. *nu*.41. & 313
Hoſtis.58.*nu*.42.542
Humanitas.147.*nu*.63
Humanarum contemptio.277.*nume*.47. *vſq; ad nu*.53
Humana ferenda.181.*nu*.127

I

Idaea.435
Ignauia.295. & 538
Ignis.321
Ignorare futura.158.*nu*.117
Ignoſcendum.193.*nu*.140
Ignoſcentia.315
Illicita.316
Imagines.470 *Immeritus*.313
Immortalitas.238.*nu*.78. & *fol*.248.*nu*.130
Impetrare petita.142.*nu*.99. & *fol*.246.*nu*.119
Imperator.45.*nume*.30. & *fol*.253.*nu*.12. & *fol*.533. & 565
Imperatoris cohortatio 263 *nu*.65
Imperium.314. & 375.37
Imperium quomodo retinendum.327. *Errat*.

Impe

Imperitus.327.verſ.homine.
Impius.not.Improbus.
Impius.151.nu.111
Impiorum beneficium.153.nu.112
Impius iure occiditur.153.nu.113
Impoßibile.315
Improbitas. 392. 59. & folio 458. & pagin. 516
Improbus.222.nu.8.& fol.224.nu.20.& fo. 281.nu.74.vſque ad nu.77
Impunitas.393.60
Incertitudo.278.nu.53
Incertum.313
Inconſtantia.336
Indignus maioribus.244.nu.110
Induſtria.314
Ineſchare homines.328
Infamia.257.nu.36.fo.392.nu.58
Ignis.246.nu.121.& fo.262.nu.62
Ingenioſus.441
Ingenioſus laborioſißimè docet.39.nu.23
Ingenium.199.num.156. & fo.245.nu.112 & 256.nu.29.& 314
Ingenij acies.274.nu.40
Ingenium mobile.315
Ingenuus.215.nu.187
Ingratitudo.311
Ingratus.115.nu.69

Inimi

Inimicus.194.nu.143

Initia.423

Initium.326

Iniuria.327.verſic.accipienda.& fol.331. & 392.nu.57.& 396.nu.66

Iniuſtitia.274.nu.31.& fo.512

Innocentia.358.20

Innocens quis.255.nu.81

Inuidia.136 nu.95.& fo.316.& 516

Intellectus.214.nu.182

Ira. 137. nu.96.& fo.235.nume.69. & fol.387. nu.51.& fo.415.& 540

Ira impulſus.332

Iram minuendam.334

Iracundiam reprimendam.329

Iratus.477

Irecuperabilia.315

Iudices.245.nu.116

Iudex.519

Iudex & quæ ſint eius partes.54. nu.35

Iudicum natura.334

Iudex vacet culpa.324

Iudicium 18

Iudicia diuerſa.169.nu.20

Iudicium alienum ſequendum.266.nu.90

Iugulare.330

Iuramentum.239.nu.85

Ius ſummum.316.& 326

Ius

Ius ciuile.52 nu.33
Iuſiurandum.518
Iuſtitia.2.nu.60.& fol.223.nu.198.&.352.
num.12.& 511
Iuſtus.514
Iuuenes ardentes.263.nu.65
Iuuentus 365.30
Iuuentus ſenum prudentia nitatur.191.nu.135
Iuuentuti ludus permittendus.189.nu.134

L

Labor.136.numero 94. & fol.241. numero 96.
& fol.142.nu.102.& fo.241. num.96.&
295.& 318
Læſio.143.nu.104.& fo.265.nu.79
Lætitia.259.nu.45.& fol.316
Laterem lauare.333 Latro.264 nu.76
Laus.220.nu.206.& ſeq.& fol.222.num.8.
& fo.238.nu.80.& fo.264.nu.74.& fo.
313 315.& 317
Laus à laudato.222.nu.3
Laudis cupiditas.313
Lectio.260.nu.51
Lex.50.num.32.& fo.251.numero 2. & 252.
numero 8.& 253.numero 11.& 369.num.
35.& 506
Lex naturalis.424
Legum violator.566
Legis æqualitas.568

Lege factum perpetuum.334
Liberalis.267.nu.91
*Liberalitas.*111.*nu.65*
Liberi.543
Libertas.125.nu.79 & fol.376 nume.38.& 248.nu.130
Libido.266.nume.87.& fo.274.nume.31.& fo.318
Libidinoſi.364.nu.74
Licentia.313.& 325
Licentia nimia.328
Licita 316
Literarum laus & vtilitas.18.nu.8
Non eſſe in literis deſperandum 23
Locus ab homine honeſtatur.220.nu.205
Loquacitas.393.62
Loquutio.231.numero 54.& folio 326.& fol. 425
Loqui de nobis vitandum.135.nu.92
Lucrum.314
Luctus.240.nu.90
Luna.462
Lupus.322
Lupus in fabula.328
Luſus 260.nu.52
Lutum.336
Luxus.390.55
Luxuria.274.nu.33

Magiſtr

Magiſtratus.46.numero 31.& fol.436.&
568.570.& ſeq.
Magnanimitas.116.nu.70
Magnum.256.nu.24
Maledicentia.395.63
Maledictum.209.nu.170
Male parta.193.nu.139
Malos expedire eſſe.336
Malum.251.nu.3.& folio 261.num.57.& fo.
320.425.441.
Malum malo addere.335
Malum abijt.336
Malus.238 nu.81
Manſuetudo.353.14
Mare.262.nu.59
Mare agitatum.262.nu.64
Mater.321
Matris iniuria.331
Matrum natura.326
Matronæ.259.nu.46
Maximum.Not.Bonum.
Maximum.209.nu.169
Medicus. 220.nume. 204. & fol.253 numero
13.& fo.255.nu.19.& fo.257.num.36. &
fo.258.nu.39.& fo.569
Medici ſcientia.259.nu.47
Medici diligentia.259.nu.49
Medicina.253.nu.11.

Medi

Mediocritas.97.*num*.58.*& fol*.318. *&* 356. *nu*.19.*& fol*.481
Mediocritatem non probandam.408
Melius.Not.*Bonum*.
Melius.208.*nu*.168
Melioribus dare locum.331
Membrum.251.*nu*.5.*& fol*.252.*nu*.9.*& fol*. 254.*nu*.17.*& ſeq*.*&* 256.*num*.31
Membra cur data.261.*num*.54
Memoria.141.*nu*.101.*& fol*.198.*nu*.153.*fol*. 221.*nu*.1.*& ſeq*.*& fol*.366.436
Mendacium.130.*nu*.87.*& nume*.88. *& fol*. 327.*&* 396.*nu*.64
Mens.251.*num*.2.*& fol*.259.*nu*.50.*&* 274. *num*.39.*&* 458
Mens diuina.474
Mens perfecta.274.*nu*.37
Mens mala.318
Meretrix.259.*nu*.46.*& fol*.319
Meretricum ingenium.322
Metus.Not.*Timor*.
Metus.247.*numero* 125. *& fol*.265. *numero* 81
Grauior eſt plerunque metus, quàm re ipſa, quæ timetur.140.*nu* 98
Miles. 258. *numero* 42. *& folio* 385. *numero* 48
Militaris ars.40.*nu*.25.

Miſer.150.nu.110 & fol.323
Miſerum.175.num.124
Miſericordia.246.nu.117.& 413
Moderatio.356.19
Modeſtia.415
Mœror.240.nu.90
Monſtrum alere.319
Morbus.259.nu.86.& fo.258.nu.39.41
Morbo leuati.265.nu.78
Morboſi ſuauitatem non ſentiunt.264.nu.74
Mores.380.43.& fol.495
Mores corrupti.153.num.114
Mores creſcunt cum ætate.187.nu.131
Mors.70.nu.42.& fo.73.num.43.& fol.223.nu.16. & fol.228.nu.39.& fo.228.nume.41.& fol.229.nu.42. & fol. 229.num.43.cum ſex ſeq.& fo.234.num.63.& fol.237.nu.74.& ſeq. & fol.259.num.86.& fol.278.nu.52.& fo.280.nu.67. vſque ad 73.& fol. 421.428.444.465.489.495.498.nu.70.& fol.561
Mors quibus horribilis.278.nu.57
Mori an melius.278.nu.55.56
Mortuo verba facere.336
Mors in malis.261.nu.57
Moriendum cum voluptate.264.nu.71
Mortalitas.279.nu.58
Motus.435.441

Mulier.215.nu.184.& fol.544
Mulieres inuiſæ.331
Mulier mulieri congruit.335
Mulier vitioſa.332
Mulier vidua.326
Mulierum ſtudium.330
Mulierum mores.334
Mulieres leui ſententia.331
Mulier quando oleat.264.nu.73
Mulierum ingenium.322
Mundus.411.425.428.535.440
Mundus ſempiternus.436
Mundus, deus eſt.461
Mundus ignoſcet.465
Mundo perfecto quid inſit.447
Mundus inchoatus.412
Mundus quibus conſtet.eo.
Mundi innumerabiles.470
Munus.244.nu.111
Munera.391.56
Muſæ.240.nu.93

N

Narratio mala deprauat.335
Natiuitas.186.nu.129.& fol.217.nu.194. & fol.237.nu.74.& fol.252.nu.9
Natura.9.nu.2.& fol.245.nu.113. & fo.259. nu.44 & fo.115.424.490 493.495
Naturæ facultas.270.nu 5

Naturæ dona.274.nu.32
Natura vilior doctrina.197.nu.150
Naturæ ſimilitudo.196.nu.149
Naturæ appetitio.265.nu.80
Naturam prædici.463.tota pag.
Natura, dux.171.nu.121
Naturæ infinitas.475
Nauigium.252.nu.6.& 252.nu.10.& 331
Nauis deſtructio.265.nu.83
Neceſsitas.215.nu.188.& fol.419.449
Negligentia.563
Neglectum.316
Negotiorum principia.563
Nimium.314
Nix.474
Nobilitas.216.nu.193
Nomina.428
Nominum mutatio.263.nu.99
Noſcio.226.nu.27
Noſce ſeipſum.333
Noſtrum.113.nu.189
Nouitas.329
Nurus.330

O

Obedientia.356.18
Obiurgatio.:13
Obtemperare.328.ver.vl.verſ.vbi.
Obſequium.325
Occaſio.387.50.& fol.505

Oculi.

Oculi.223.nu.13.& fol.25.numero 33. & fol. 436
Oculus ſe non videns.265.nu.82
Odium.219.nu.202.& fol.247.num.125. & folio 541
Officium.253.nu.13.& fol.464.& 466
Semper manendum in officio.92.nu.52
Onus.217.nu.195.& 259.nu.43
Opifices.231.nu.52
Opinio.123.nu.76.& 419
Optimum.226.nu.27
Oratio.Not.verba.
Oratio.224.nume.18.& fol.225.nume.22.& 264.num.78.& fo.364.nu.36.& fol.405. 453
Orator.38.nu.30.& fol.361.num. 56. & fol. 539
Ortus.441
Ortus rerum omnium.438
Otium.371.nu.95.& fol.321.& fol.389.54

P

Paleſtra.353.nu.12. *Panis.333.60*
Parcimonia.274.nu.33
Parens.227.nu.34
Parentes non negligendi.186. nu.130
Parenti obſequendum.323
Parentis natura.323
Parentes obſeruandi.14.nu.6

Pacta ſeruare.314 Pactus.13.nu 5
Pater.215.nu.135
Pater iniquus iudex.324
Patres quomodo filios conſuefaciant.327.verſ. Hoc patrium.
Patientia 15 & ſeq.
Patria 2 3 nu & fo.225 num:2 & fo. 2.. nu 2 & fo.235.num 82 & fo.367. nu.3 & fo.457.535
Patriam conſeruandam.273 nu 63
Patria & R ſp .b.9 nu.39
Patria Not Reſpub.
Pauper. 10 nu 1 4.& 213 nu.178
Paupertas.292.& 313 & 333
Pauperes addunt ditioribus.317.& 332
Pax.217.nu.197 & fo.5 3
Peccatum. 255. nu.22 & fo 281.numero 77.& ſequen.3
Non peccandum.95.nu 56
Peccata paria 415 & 460
Pecunia Not. Aurum.
Pecunia 211.nu.176 & fo.222.num.4.& fo. 232.numero 55.& fo.235.num.72.& fo. 245.nu.115.& fo.476
Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. 115. numero 68
Pecuniæ neglectus.327.verſic. Pecuniam.
Peius.328

Percontatio.332
Perdere 242.nu 101 & ſeq.
Peregrinatio.3.nu.40
Perfidia 395.56
Periculum alicuius quomodo faciendum.333
Perpetum.470
Perpetuum nihil 255.nu.124
Pertinacia 121.nu 74
Perturbatio 208 & 426
Petulantia 6 nu.87
Philoſophia 7.& 435.& 502
Philoſophiæ vtilitas 32.nu 11
Philoſophus.255.nu.20 & 436 & 496
Phyſica.451
Pictor 260.nu.52
Pictores 266.nu 90
Pietas.100 nu.61.& 234.64
Pilus.414
Pœna.204 nu.152 & 227.35 & fo.568
Pœnitentia.282.nu.79
Pœnitere ſui.333
Poëta 471
Poëtæ.436
Populus.124.nu.78.& fo.534
Populus pacatus.262.nu.64
Poſſe quando vis.320
Poteſtas 567
Potior quis 334

Preces.216.nume.190

Præceptores.56.nu.36

Perceptum impoſsibile.406

Prædictum.463.ver.aliquid.verſic.Eudoxus.

Prædicta reijcienda.465

Prælium.258.nu.42

Præmium. 142.nu.102.& fol.204.num.162 & fo.227.nu.36.& fo.567.

Prǽuidentia. 248.nu.129.& fo.277.nu.45. & fo.316.322.449

Princeps.44.nu.29.& fo.223.nume.9.& fo. 245.num.114.& fo.253.nu.15.& fo.370. nu.36.& fo.436

Principium.199.nu.154

Principium à dijs immortalibus. 270.nu.2.3

Probabilia.483

Probitas.346.nu.8

Probus.222.nu.8

Prodeſſe.143.nu.104

Prodigus.113.nu.66

Prohibita uiti.316

Promiſſa ſeruanda. 144.nu.105

Proprium.213.nu.180

Proſpera.205.nu.163

Prudentia.40.nu 26.& fo.21.num.16.& fo. 276.nume.40.& fo.285.& 346.nu.9.& fo.503

Prudentis quid.314

Pudicitia.356.17.

Pueri.331
Puero gladium.263.nume. 66
Pugna.236.nu.73

R

Rara praclara.200.nu.157
Raſtrum.326
Ratio.89.nu.50.& fo.90.num.51.& fo.125. nu.75.& fo.261.nu.54.& fo. 420.447. 462
Receptum.242.nu.101.& ſequen.
Rectum.238.nu.77
Referre par pari.321
Regnum.567
Religio.234.nu.64
Repentina grauiora.157 nu.116
Repetitio.326. Rerum diuiſio.450
Res vrbis anteponendæ.323.44
Reſpub.222.nu.7.& 223 nu.9.& 227.num. 35. & 248.num.130. & 252. 6.8.10.& 253.nu.11.& 245. nu.114. & 251.nu.3.4. & 254.nu.16.18. & 367. nu.34. & 518
Reſp.deterior.314
Reipubl.conuerſio.436
Reipub.nati.186.nu.129
Reipub.præfectus.436
Reſpub.& patria.59.nu.39
Reſpub.quibus conſtet.204
Rete.315

Rhetorica.235.nu.7.& ſeq & ſo 442
Rhetoricæ & Dialecticæ differentia. 38.nu.21
Rhetores.458
Rogare 215.nu.186 Rogatum.315
Rumor inanis.204.nu.75
Rus.323. Rutus.415
S
Sapere quid.328.332
Sapiens.252. nu.8 & 259.nu.48.& 365.nu.
31 & 413
Sapientis quid 61
Sapiens quid præſtet.415
Sapiens opinatur.453
Sapiens non opinatur.454
Sapientis dictum.335
Sapiens beatus.120.& ſeq.& 425
Sapientis laus & ſapientiæ commendatio.25
numero 13
Sapiens quis non ſit.437
Sapiens ægritudinem non ſentit.414
Sapiens vritur 421
Sapientis peculiaria 194
Sapiens non ſemper beatus.405
Sapiens non iraſcitur.415
Sapientis vis.454
Sapiens non fugit.415
Sapientia 223.num.10.12.& ſeq.& fo. 239.
nu.84.& fo.235.nu.27.& ſo.259.nu.47.

Sapientia præſentibus contenta.264.nu.72
Sapientiæ ſtudioſi.428
Saxum verſare.323
Scientia. 23.nu.122.& 312
Scientia quid 424
Scripta.245.nu.115
Scripta docta 198 nu.152
Senectus.192.nu.136.225.num.32 & ſeq & fo. 220.nu.50 & nu.9. & fo.364.nu 29
Senectus morbus.315
Senectutis vitiū. 329.verſ.ſolum fo.330.verſ. vitium.
Senex imbecillus 263.nu.66
Senex adoleſcens.265.nu.34
Seni verba dare.318
Senibus maturitas vitam aufert. 266. nu.86
Senilis ſtultitia 286.nu 87
Senibus obſequendum.324
Senſus 122.419.423.& ſeq.
Sententia 321
Sententiæ mutatio.316
Sententiæ contrariæ.334
Sententiæ diuerſæ.317
Sepulchrum 437
Sepultura.224. num.19.& 228. num.37.& 229 nu. 44
Sequi quæ debeamus.274.nu.32
Serendum.226.nu.191

Sermo. Not. Verba.
Seruatio. 314
Seruitus. 126. *nu.* 80. & 303
Senſuum iudicia, 18
Sententia aliena vti. 263. *nu.* 99
Seueritas. 74. *nu.* 33
Serui. 543
Seruus, lege incognitus. 334
Similitudo. 123. *nu.* 77. & 196. *nu.* 149
Simulachra. 470
Simulatio. 194. *nu.* 142
Simultas. 393. 61
Sitis. 232. *nu.* 59
Sobrietas. 94. *nu.* 54. & *fo.* 274. *nu.* 33. & *fo.* 309. & 354. *nu.* 15
Socius. 206. *nu.* 154
Societas. 251. *nu.* 5
Socrus. 330
Sol. 256. *numero* 28. & *folio* 419. 462. 464. 478
Sol maior quàm terra. 478
Solitudo. 241. *nu.* 95
Soluere verſuram. 336
Somnium. 314. 320. 448. 471. 485. 493
Somnus. 222. *nu.* 5. & *fo.* 428. & 437. 441
Sors. 316
Spes. 220. *numero* 203. & *fo.* 313. 328. 384. *numero* 46

Spe duplici vti.335
Stadium.262.nu.60
Status mutabilis.258.nu.41
Studium.17.nu.7.& fo.477
Stultus.29.nu.14
Stulti & intelligentis diff.321
Stultitia.30.nu.15.& fo.504
Stultitia,optata conſecuta.64.nu. 72
Summi boni ſententia.497.& ſeq.
Sumptus.314
Supplicium.227.numero 34.& fo. 320.474.
567
Surculus.246.nu.118
Surdus.324
Suum.314
Suus eſſe.335
Taciturnitas.540.310
Theatrum.253.nu.267
Temeritas.121.nu.74.& fo.424
Temperantia.96.numero 57.& fo.258. nu.
38
Tempeſtas.262.nu.63
Temporis oportunitas.315
Terræ motus. 492
Teſtis.20?.nu.171
Timor.130.nu.97
Tonitrua.412
Tutela ſui.314

Turpi

Turpitudo.316.414.415.460.476
Turpitudo fugienda.95.nu.55
Tyrannus.534

V

Vadum.320
Valetudo.208.nu.166.& fo.476
Valetudo quibus iucundior.264.nu.77
Varietas.214.nu.183
Vaticinatio.485
Venerea cupido.130.nu.50
Venerea voluptas.259.nu.45
Ventus. 12 Venus friget.322
Verba.283.44.& fo 452
Verba oportuna 175.nu.123
Multis doctrina non deeſt, ſed oratio. 136.93
Verba cur inuenta.133.nu.91
Verecundia. 97.nu.59.& fo. 234. nu. 66. & fo.355.nu 16
Veritas.128.nu.83.& fo.130.num. 85. & fo. 247.numero 127. & fo.343. nume.6.& fo.540
Veritas à natura abſtruſa.470
Veritas odium parit.318
Verum.436
Vicinitas.196 nu.148
Viciſsitudo.327
Victoria.217.num.196.& 219.num.200. & nu.201.& fo.384.nu.47
Vidua.336

Vindicta.316.330
Vinum.266.nu.88
Vir.215.nu.184.& 222.numero 4.5.& 252.
numero 8
Vir viro quid præſtat 336
Vir illuſtris.314
Vires.256.nu.29
Virtus.73.nu.44.& fo.74.nu.45.& fo.189.
nu.133.& fo.201.nu.159 & fo.234. num.
67.& 237.nu.76.& fo 256.nu.28 & fo.
259.nu.46.& fo.283.& 341.nu.5.& fo.
441.457.481.& ſeq.
Virtutis ſpecimen, vitia plerunque induunt.
82.nu.17
Ad virtututem, qui peruenire nō poſsint. 261.
numero 58
Virtutis ſpecies.498
Virtus abſoluta 274.nu.37
Virtus laudata.314
Vt ad virtutem trahamur. 77.43
Virtuti opera danda 270.nu.1
Virtus à temeritate ſeparata.424
Virtus vbi.315
Quæ ad virtutem incitent.313
Virtus beata vita.443
Virtus bonorum finis.414
Virtus bonum.436
Virtus voluptatem non quærit.413
Virt

Virtutem ſolam appetendam.494
Virtus vbi conſtet.425
Virtus in mediocritate.405
Virtus hominis attendenda.133
Viſus.457
Viſa.423
Viſum.412
Vita.255. numero 21.& 2.ſeq. & 25 fo.326. 491.493
Vita beata.414.421.425.471
In vita beata quæ petenda.262.nu.60
Vita molis.274.nu.33
Et bene & honeſtè videndum.93.nu.53
Sobriè viuendum.94.nu.54
Vita recta 269.nu.62
Vita an melior morte.278.nu.55.56
Vita cum virtute.414
Vita iucunda 420
Vitium.481.& ſeq.
Vitia.225.23
Vitium commune.330
Vitio carens.217
Vitia, virtutis ſpeciem plerunque induunt.82. numero 47
Volucres.nu.70.fo.263
Voluntas.317.328
Voluntaria principia.315
Voluntas punienda.193.nu.141

Volun

Voluptas.82.nu.48.& 149.num.135.& 237.
num.36.& 235.nu.70.302.num.50.51.&
257.nu.32.& 259.nu.45.46. & 296.352.
390.num.55.& 472.482.563
Voluptas cum honeſtate coniuncta.487
Voluptas malorum eſca.437
Voluptas quibus propria.320
Voluptas animi ſublatio.414
Voluptas inimica rationi.414
Voluptas, vltimum bonum.419
Voluptas & dolor.419.& ſeq.
Voluptas pernicioſa.279.nu.61
Voluptate non fruenda.274.nu.34
Voluptas ſummum bonum.479
Voluptas peſtis.477
Vrbanitas.415
Vrbs.323
Vſura.563
Vſus.199.nu.155.& fol 329
Vtile.466
Vtilitas.103.nu.103.& 247.nu.122.& 252.
nu.8.& 449.432.564
Vulgus.326.& 389.nu.53.
Vultus animum detegit.194.nu.144
Vxoris vita incerta.332

a

FINIS.

M. T. CICERONIS SENTENTIARVM
LIBER I.

*

De Deo eiúſque natura. 1

A DIIS *immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia.* 2. de Leg. Plato epiſtola 8.

Omnium rerũ à Dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatinium teſtem.

Deus eſt qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui prouidet, qui regit, & moderatur, & eſt æternus. Som. Scip.

Ea eſt Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt: nihil enim agit, nullis occupationibus eſt implicatus, nulla opera molitur: ſua potentia & virtute gaudet, habet exploratũ fore ſe ſemper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat. Deor. Iſta eſt Epicuri ſentẽtia, quã exponit Velleius, refellit.

In mundo Deus eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorũ, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordineſq; conſeruat, terras & Maria contemplans, hominum commoda, vitaſq; tuetur. 1. de Nat. Deor. Cotta. 1. de Nat. Deor.

De hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam ferrea, quæ non, etiamſi

ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat. 1.de Leg.

Omnibus innatum eſt, & quaſi inſculptum eſſe Deos. 2.de Nat.Deor.

Quid poteſt eſſe tam apertum tamq; perſpicuum, quum cælum ſuſpeximus, cæleſtiaq; contemplati ſumus, quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur?

Quis eſt tam vecors, qui cum ſuſpexerit in cælum Deos *eſſe non ſentiat? & ea quæ tanta mente ſunt, vt vix quiſquam arte vlla ordinem rerum, atque viciſſitudinem perſequi poſſit, caſu fieri putet?* De Reſpub. aruſp.

Dij ſemper fuerunt, nati nunquam ſunt, æterni ſunt futuri. 1.de Nat.Deor.

Deum agnoſcimus ex operibus eius. 1.Tuſc.

Commoda quibus vtimur, lucē qua fruimur, ſpiritum quem ducimus, à Deo *nobis dari, & impartiri videmus.* Pro Roſc.Amerino.

Diagoras 3.de Nat.Deor.in Apoph.

Illud videto, vt Deum noris, etſi ignores, & locum & faciem. 1.Tuſc.

Firmiſſimū hoc adferri videtur cur Deos *eſſe credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omniū tam ſit immanis, cuius mentem nō imbuerit* Deorum *opinio.* 1.Tuſc.

Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta quædam, & libera

libera, & ſegregata ab omni concretione morta-li, omnia ſentiens, & mouens, ipſaq; prædita mo-tu ſempiterno. I. Tuſc.

Cùm ipſa natura magnam homini faculta-tem dederit, tamen Deus eſſe putatur, vt & ipſum quod eſt hominum proprium, non partum per nos, ſed diuinitus ad nos delatum videatur. 1. de Oratio.

Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino vn-quam fuit. 2. de Nat. Deor.

Nihil eſt quod Deus efficere nō poſſit, & qui-dem ſine labore vllo. 3. de Nat. Deor.

Vt hominum membra. 3. de Natura Deor. in *ſimilibus.* 1.

Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, do-minos eſſe omnium rerum, ac moderatores Deos: eaq; quæ gerantur eorum geri ditione, atque nu-mine, eoſq; optimè de genere hominum mereri: & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe ad-mittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumq; & impiorum habere rationem. 2. de Leg.

Thales, qui ſapientiſſimus. 2. de Legib. In Apophtheg. 5.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur iidemq; conſulunt rebus humanis, neque ſolum vniuerſis, verumetiam ſingulis. 1. de Diuin.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur.

2.de Nat.Deor.

Mala & impia conſuetudo eſt, contra Deos diſputandi, ſiue ex animo hoc fiat, ſiue ſimulatè. 2.de Nat.Deor.

Homini de poteſtate Deorum, timidè & pauca dicenda ſunt. Pro Leg.Manil.

Cùm à Simonide. 1.de Natura Deorum. In *Apophtheg.* 6.

Nihil eſt illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius quàm concilia, cœtusq́; hominum, quæ ciuitates appellantur. In Som.Scip.

Obſcurum Deo nihil poteſt eſſe. 3.de Natura Deorum.

Ignorare Deus non poteſt, qua quiſque mente ſit. 2.de Diuin.

Immortalia parentibus, omnia dijs immortalibus debemus. Poſt red.ad Senat.

Dijs immortalibus nos primùm natura conciliat. de Reſp.Aruſp.

Prima officia dijs immortalibus debentur. 1.Offic.

Donis impij ne placare audeant Deos, Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua ſit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo ſe donari velit. 2.de Leg.

Cùm multum animus praſtet, &c. 2.de Leg. *In pijs ſent.*21.

Pietas grata, eſt Deo, ſumptus, &c. 2. de Leg. In pijs ſent. 19.

Natura dux optima. 2.

Natura, dux optima. Cato Maior.

Mater rerum omnium natura. Para. 1.

Omnium eſt natura communis. 5. de Finibus.

Sua cuiuſque animantis natura eſt. 5. de Finibus.

Sua cuique natura eſt ad viuendum dux. 5. de Finibus.

Multis ſignis natura declarat quid velit, ac quærat, ac deſideret: obſurdeſcimus tamen neſcio quomodo, nec ea, quæ ab ea monemur, audimus, Lælius.

Facile indicat natura vim ſuam, cùm homines quod facere ipſi non poſſunt, id rectè in altero fieri indicant. Lælius.

Si tales nos natura genuiſſet, vt eam ipſam intueri, & perſpicere, eademq; optima duce curſum vitæ cõficere poſſemus: haud erat ſanè quòd quiſquam ratione͂, ac doctrinam requireret, cùm natura ſufficeret. Nunc verò *paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq; deprauatis ſic reſtinguimus, vt nuſquam naturæ lumen appareat. Sunt enim inge-*

nijs noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem ſimul atque editi in lucem & ſuſcepti ſumus, in omni continuò prauitate verſamur, vt penè cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videamur. Cùm verò parentibus redditi, deinde magiſtris traditi ſumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat. 3. Tuſcul.

A natura ipſa deſciſcimus, vt nobis optimam naturam inuidiſſe videamur. 3.Tuſc.

Omnes natura duce vehimur. 1.de Nat.Deor.

Natura duce errari nullo modo poteſt. 1. de Leg.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3.Offic.

Naturam ducem ſi ſequamur, nunquam aberrabimus. 1.Offic.

Nos naturam ſequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipſa oculorum, auriumq; comprobatione fugiamus. 1.Offic.

Omnia quæ natura aſpernatur, in malis ſunt: quæ adſciſcit, in bonis. 1.Tuſc.

Quicquid homini naturaliter inſitum eſt, eo vti decet: & quicquid agat, agere pro viribus. Cato Maior.

Omnia quæ ſecundum naturam ſunt, habenda ſunt

ſunt in bonis. Cato Maior.

Nihil cenſeamus eſſe malum, quòd ſit à natura datum hominibus. 1.Tuſc.

Nihil in malis ducamus, quod ſit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutum. 1.Tuſc.

Nihil eſt aliud gigantum more pugnare cum dijs, quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnia bona appetunt, ſéque & ſua diligunt. 3

Seipſos omnes natura diligunt. 3.de Finib.

Omnis natura eſt diligens ſui 4.de Finib.

Omnis natura eſt conſeruatrix ſui. 5.de Finib.

Omne animal ſimul atque eſt ortum, applicatur ad ſe diligendum, eſtq; in ſe conſeruando occupatum. 4.de Finib.

Omne animal ipſum ſibi commendatum eſt, vt ſe & ſaluum in ſuo genere, incolumeq; eſſe velit. 4.de Finib.

Omne animal ſeipſum diligit: ac ſimul vt ortum eſt, ita agit, ſe vt conſeruet. 4.de Finib.

Omne animal ſimul vt ortum eſt, & ſeipſum, & omnes partes ſuas diligit. 2.de Finib.

Omnis natura vult eſſe conſeruatrix ſui, & vt ſalua ſit, & in genere conſeruetur ſuo. 4.de Finibus.

Principio generi animantium omni eſt à natura tributum, vt ſe, vitam, corpuſq; tueatur, declinetq; ea quæ ei nocitura videntur, omniaq; quæ ſunt ad viuendum neceſſaria, inquirat, & paret, vt paſtum ac latibula. 1.Offic.

Eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accipimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus: vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis. Pro Milone.

Hoc *& ratio doctis, & neceſſitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, vt omnem ſemper vim, quacunque ope poſſent, à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent.* Pro *Milone.*

Natura omnes ea quæ bona videntur, ſequuntur, fugiuntq; contraria. 4.Tuſc.

Vt bona natura appetimus, ſic à malis, natura declinamus. 4.Tuſc.

Appetuntur ea quæ ſecundum naturam ſunt, declinanturq; contraria, & omne animal appetit quædam, & fugit à quibuſdam. 3.de Natura *Deorum.*

Omnes malunt ſibi eſſe rectè quàm alteri. 4.

Nemo

NEmo eſt tam demens, tamq; parum de ſe cogitans, qui alienam vitam magis quàm ſuam diligat. Orat. in Vat.

Sibi vt quiſque malit quod ad vitæ vſum pertinet: quàm alteri acquirere, conceſſum eſt, non repugnante natura. 3. Offic.

Noſtræ vtilitates nobis omittendæ non ſunt, alijsq; tradendæ. 3. Offic.

Qui multorum cuſtodem ſe profitetur, eum ſapientes ſui primùm capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere. Philip. 12.

Nemo ferè eſt, qui ſui periculi iudex, non ſibi ſe æquiorem, quàm reo præbeat. Pro Deiot.

Tibi potius, quàm cuiuis ſis amicus. Cicero Dolabellæ lib. 9. Epiſt. famil.

Et nos, liberos: & feræ partus ſuos diligunt. 5

COmmune omnium animantium eſt, coniunctionis appetitus, procreandi cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt. 1. Offic.

A natura ipſa, vt eos quos genuerimus, amemus, impellimur. 1. de Finib.

Beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos caſus reformident. 5. Tuſc.

Feræ partus ſuos diligunt, & nos in liberos noſtros vti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id

Id natura tributum eſt, vt ij qui procreati eſſent à procreatoribus amarentur. 4. de Finibus.

Nihil dulcius hominum generi à natura datum eſt, quàm ſui cuiq; liberi. Poſt red. ad Quiri.

Nihil nobis natura iucundius, nihil clarius eſſe voluit, nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaq; conſumatur. Quare dum habemus paruos liberos, & incertum eſt quàm longa noſtrum cuiuſque vita futura ſit, conſulere viui, ac proſpicere debemus: vt illorũ ſolitudo & pueritia, quàm firmiſſimo præſidio munita ſit. 3. actio. in Ver.

Is pater eſt amens, qui odit eum ſine cauſa, quem procreauit. Pro Cluent.

Non eſt boni, neque liberalis parẽtis quem procrearit, & eduxerit, eum non veſtire & ornare, præſertim cùm ſe locupletem eſſe negare non poſſit. 2. de Orat.

Nullum eſt nomen amantius, indulgentiusq́; quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obſeruandi parentes, non violandi. 6

PArentes chariſſimos habere debemus, quòd ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas, tradita eſt. Poſt red. ad Senat.

Parentibus non primum natura conciliat: quos non alere, nefarium eſt. De Reſp. aruſp.

Cuiuſmodicunque mater ſit, tamen in iudicio filij

filij de turpitudine parentis dici vix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias, ſed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam vim, magnam neceſsitatem, magnã poßidet religionẽ paternus, maternusq́; ſanguis: ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modò elui nõ poteſt, verùm vſque eo permanat ad animum, vt ſummus furor, atque amentia cõſequatur. Pro Roſc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo. Epiſt. famil. 1.

Peccatum eſt, parentes violare. 2. de Fin.

Magna eſt vis humanitatis, multùm valet communio ſanguinis, portentum atque monſtrum certiſsimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie & figura, qui tantũ immanitate beſtias vicerit, vt propter quos hanc ſuauiſsimam lucem aſpexerit, eos indigniſsimè luce priuarit: cùm etiam feras inter ſeſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet. Pro. Roſc. Amer.

Nullum ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in eum qui mortem obtulerit parenti: pro quo mori ipſum, res ſi poſtularet, iura diuina atq; humana poſtulant. Pro Roſc. Amer.

Nemo parricidæ ſupplicio, miſericordia commouetur. 4. Tuſc.

Maiores

Maiores noſtri cùm intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando violaret audacia: ſupplicium in parricidas ſingulare excogitarunt: vt quos natura ipſa retinere in officio non poſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur, inſui voluerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deijci. Atque videntur hunc hominem ex rerum natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repentè cælum, ſolem, aquam, terramq; ademerunt: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur. Noluerunt feris corpus obijcere, ne beſtijs quoque quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vteremur, non ſic nudos in flumen deijcere, ne cùm delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ violata ſunt, expiari putantur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare eſt, cuius partem vllam reliquerint. Etenim quid tam eſt commune, quàm ſpiritus viuis terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis: ita viuunt dum poſſunt, vt ducere animam de cælo non queant: ita moriuntur, vt eorum oſſa terra non tangat: ita iactãtur fluctibus, vt nunquam abluantur: ita poſtremò eijciunt, vt ne ad ſaxa quidẽ mortui conquieſcant. Pro Roſc. Amerino.

Solon, cùm interrogaretur. Pro Roſc. Amer. In Apoph. 34.

Omnes

Omnes diſcendi ſtudio tenentur. 7

TAntus eſt innatus in nobis cognitionis amor & ſcientiæ, vt nemo dubitare poßit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumẽto inuitata rapiatur. Videmúſne vt pueri ne verberibus quidem à contemplandis rebus, perquirendisq́; deterreantur, aut pulſi requirãt, & aliquid ſe ſcire gaudeant, vt aliis narrare geſtiant? Quid verò, qui ingenuis ſtudiis atque artibus ita delectantur, vt nec valetudinis, nec rei familiaris habeant rationem: omniaq́; perpeti ipſa cognitione & ſciẽtia captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compenſare eam quam ex diſcendo capiant voluptatem. 5. de Finibus.

Eſt inſita quædam, vel potius innata cupiditas ſciẽtiæ, natique ſumus ad congregationem, ad ſocietatem; ad communitatemq́; generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrũ putamus: labi autem & errare, neſcire & decipi & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm ſumus neceßariis negotiis, curisq́; vacui, tum auemus aliquid videre, audire, diſcere: cognitionemq́; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad benè, beateq́; viuendum neceſſariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas è quibus vtilitas nulla duci poteſt,

teſt, cum voluptate legimus. Quid? volumus nomina eorum quicquid geſſerunt, nota nobis eſſe, parẽtes, patriam, multa prætereà non neceſſaria. Quid? homines infima fortuna nulla ſpe rerum gerendarum, opifices denique delectantur hiſtoria, maximeq́; eos videre poſſumus res geſtas audire & legere velle, qui à ſpe gerendi abſunt. confecti ſenectute. 5. de Finib.

In ipſis rebus quæ diſcuntur & cognoſcuntur, inuitamenta inſunt quibus ad diſcendum, cognoſcendumq́; mouemur. 5. de Finib.

Nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilem eſſe nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauiſſimus quiſque confitetur ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſcu.

Omnia ſcire cuiuſmodi ſint cupere, curioſum, eſt: duci verò maiorum rerum contemplatione, ſummorum virorum eſt putandum. 5. de Finibus.

Tu quàm ſis homo literarum cupidus, quinto de Finibus leges vberius.

Quàm certa ſint ſenſuum iudicia. 8

SEnſuum ita clara iudicia & certa ſunt, vt ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea deus aliquis requirat contentáne ſit ſuis integris incor-

ruptis

ruptiúq; ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.

Literarum laus, & vtilitas. 9

A*Rtes virtutis ſunt magiſtræ.* 4. ad Heren.

Suauitate ſcientiæ nihil eſt homini iucundius. 3. de Orat.

Scientia nulla res eſt præſtantior. 2. de Natur. Deorum.

Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduerſionem, humaniſſimam & liberaliſſimam iudicaremus. Nam *cæteræ, neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum:* Hæc *ſtudia adoleſcentiam agunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur: quod ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſumus, tamen ea mirari debemus, etiam cùm in alijs videamus.* Pro Arch. Poëta.

Studijs ac literis res ſecundæ ornatur, aduerſæ adiuuantur. Ad Luccium 5. Famil.

An vllum putas fieri poſſe ciuem egregium, qui non ſit ijs eloquentiæ artibus & bonis diſciplinis eruditus? An vlla alia eſſe putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? Recr. in Sal.

Vt ager quamuis fertilis. 2. Tuſcul. In Sim. 35.

Multi cùm in poteſtate eſſent hoſtium ac tyrannorum, multi cùm in cuſtodia, multi in exilio dolorem ſuum doctrinæ ſtudijs leuarunt. 5. de Finibus.

Literæ poſteritatis cauſa repertæ ſunt, quæ obliuioni ſubſidio eſſe poſſent. Pro Sylla.

Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poëta.

Nullius agricolæ cultu ſtirpis tam diuturna quàm poëtæ verſu ſeminari poteſt. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Archia Poëta. In Apophth. 7.

Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire. Orat. ad Brut.

Neſcire quid antea quàm natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Orat. ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, qui quare homines beſtijs præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1. de Inuent.

Plato tum denique. Epiſtol. ad Q. fratrem. In Apophth. 7.

Bias, cuius cùm patriam. 1. Parad. In Apophtheg. 65.

Quis in eo ſumme elaborandum non arbitretur, vt quo vno homines beſtijs præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? 1. de Orat.

Artes coniunctæ. 10

Omnes

OMnes artes quæ ad humanitatem pertinẽt, habent commune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur. Pro Arch. Poëta.

Omnis ingenuarum & humanarum artium doctrina, vno quodam ſocietatis vinculo continetur. 3. de Orat.

Cæteræ artes ſe ipſæ per ſe tuentur ſingulæ. 2. de Orator.

Non eſt in literis deſperandum. 11

QVibus natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſunt, vt his quæ habeant, modicè & ſcienter vtantur, vt ne dedeceat. 1. de Oratore.

Nihil eſt quòd quiſquam magnitudinem artium ex eo quod ſenes diſcunt, pertimeſcat: nãque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut vſque ad ſenectutem in ſtudijs detinentur, aut ſunt tardiſſimi. 3. de Oratore.

Literæ diſcuntur facilè, ſi & tantum ſumas, quantùm opus ſit, & habeas qui docere fideliter poßit, & ſcias ipſe etiam diſcere: ita vt facilis vſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria ſtudiumq́; permaneat. 3. de Oratore.

Non eſt interditum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atque more, vt ſingulis hominibus

ne amplius quàm ſingulas artes noſce liceat. 1. *de* Orator.

Intereſt magni eius, qui diſcere vult, vtrum vnum omnia, an omnia neminem, ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim putabit omnia poſſe penes vnum conſiſtere, ipſe quoque ad omnium nitetur facultatem: ſi is deſperabit, in paucis ſe exercebit, ipſis enim contentius erit. 3. *de* Oratore.

Multi ſunt, qui deſperatione debilitati, experiri id nolunt, quod ſe aſſequi poſſe diffidunt: ſed par eſt omnes omnia experiri, qui res magnas, & magnopere expetendas concipiunt. Quòd ſi quem aut natura ſua, aut illa præſtantis ingenij vis deficiet, aut minus inſtructus erit magnarum artium diſciplinis: teneat eum curſum quem poterit. Prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis, tertijsq; conſiſtere. Non enim in poëtis, Homero *ſoli locus eſt, aut* Archiloco, *aut* Sophocli, *aut* Pindaro. *Nec verò* Ariſtotelem *in* Philoſophia *deterruit à ſcribendo amplitudo* Platonis. *Nec ipſe* Ariſtoteles, *admirabili quadam ſcientia, cæterorum ſtudia reſtrinxit: nec ſolùm ab optimis ſtudijs excellentes viri deterriti non ſunt, ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis remouerunt, qui aut* Ialyſi *non potuerunt, aut* Coæ *Veneris pulchritudinem imitari, nec ſimulacro* Iouis Olympij, *aut* Doriphori *ſtatua deterriti reliqui minus*

minus experti ſunt quid efficere, aut quo progredi poſſent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in ſuo cuiuſque genere laus, vt cùm ſumma miremur, inferiora tamen probemus. In oratoribus *verò, Græcis quidem, admirabile eſt quantum inter omneis vnus excellat.* Attamen *cùm eſſet* Demoſthenes, *multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerant, nec poſtea defecerūt.* Quare *non eſt cur eorum qui ſe ſtudio eloquentiæ dediderunt, ſpes infringatur, aut langueſcat induſtria.* Nam *neque illud ipſum quod eſt optimum, deſperandum eſt: & in præſtantibus rebus magna ſunt ea, quæ ſunt optimis proxima. in* Orator.

Natura *nulla eſt, quæ non habeat in ſuo genere res complures, diſsimileis inter ſe, quæ tamen conſimili laude dignentur.* 3. de Orat.

Non *dubiū eſt quin multi, cùm ita nati eſſent, vt quædam contra naturam deprauata haberent reſtituerentur & corrigerentur à natura, cùm ſe ipſa reuocaſſet aut arte, aut medicina, aut quorum linguæ ſic inhærent, vt eloqui non poſſent, hæ ſcalpello reſectæ liberarentur.* Multi *etiam naturæ vitium meditatione atque exercitatione ſuſtulerūt: vt* Demoſthenē *ſcribit* Phalereus *cùm ρ, dicere nequiret, exercitatione feciſſe vt planiſsimè diceret.* 2. de Diuinatio.

In Demoſthene *tantum ſtudium fuiſſe tan-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tusq; labor dicitur, vt primùm impedimenta naturæ, induſtria, diligentiáque ſuperaret, cumq; ita balbus eſſet, vt eius ipſius artis, cui ſtuderet primam literam non poſſet dicere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm ſpiritus eius eſſet anguſtior, tãtùm continenda anima in dicendo eſt conſecutus, vt vna continuatione verborum, binæ ei cõtentiones vocis, & remiſſiones continerentur. Quinetiam, vt memoriæ proditum eſt, coniectis in os calculis, ſumma voce, verſus multos vno ſpiritu pronuntiare conſueſcebat: neque is conſiſtens in loco, ſed inambulans, atque aſcenſu ingrediens arduo. 1. de Orat.

Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere non poſſit. 1. de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis non eſt, cùm id quod quæritur ſit pulcherrimum 2. de Finib.

Non eſt conſentaneum vllam honeſtam rem, actionémve ne ſolicitus ſis, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quòd ſi curam fugimus, virtus fugienda eſt, quæ neceſſe eſt vt cum aliqua cura, res ſibi contrarias aſpernetur, atque oderit, vt bonitas malitiã, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit ægregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimùm valet:

hæc

hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibẽda, hæc nihil eſt quod non aſſequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2. *de* Oratore.

Parum valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentia comprobetur. 3. ad Herennium.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, acui tamen aliquo modo, & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

In omni diſciplina, infirma eſt artis præceptio ſine ſumma aſſiduitate exercitationis. 3. ad Herennium.

Nulla ars literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poteſt. Cicer. Trebatio. *Famil.* Epiſt. 7.

Studia nihil proſunt perueniendi aliquò, niſi illud quod eò quò intendas, ferat, deducatq́; cognoris. 1. de Orat.

Nihil ſtatim abſolutum. 11

Nihil eſt ſimul & inuentum & perfectum. De Clar. Orat.

Nihil eſt in natura rerum omnium, quod ſe vniuerſum profundat, & quod totum repentè euolet: ſic omnia quæ fiunt quæq́; aguntur acerrimè, lenioribus principijs natura ipſa prætexuit. 2. de Orat.

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreſsionibus vſa augentur. 5. de Finib.

Nihil in ſimplici genere omni ex parte perfectum; atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non ſit habitura, quod largiatur, ſi vni omnia conceſſerit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quàm citò, ſi ſat bene. 12

E*T ſi vtile eſt ſubitò ſæpe dicere, tamen illud vtilius, ſumpto ſpatio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere.* 1. de Orat.

Non poteſt in eo eſſe ſuccus diuturnus, quod nimis celeriter eſt maturitatem aſſecutum. 2. de Oratore.

Sapientis laus, & ſapientiæ commendatio. 13

S*Apientia, eſt rerum diuinarum & humanarum ſcientia, cognitióq; quæ cuiuſq; rei cauſa ſit: ex quo efficitur, vt diuina imitetur, humana omnia inferiora virtute ducat.* 4. Tuſc.

Mater omnium bonarum artium eſt ſapientia, à cuius amore, Græco verbo, Philoſophia nomen inuenit, qua nihil à dijs immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præſtabilius hominum generi datũ eſt. Hæc enim vna, nos cùm cæteras res omnes, tum quod eſt difficillimum, docuit, vt noſmetipſos noſceremus. Cuius præcepti tãta vis, tanta ſententia eſt, vt ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſeipſum norit, primùm aliquid ſe habere ſentiet diuinum, ingen

ingeniumq́; in ſenſuum, ſicut ſimulacrum aliquod putabit, tantoq́; munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet, & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumq́; tentarit, intelliget quemadmodum à natura ſubornatus, in vitam venerit, quantaq́; inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamq́; ſapientiam: quoniam principio rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus, ſapientia duce, bonum virum, & ob eam ipſam cauſam, cernat, ſe beatum fore. 1. de Legib.

Sapientia, eſt rerum diuinarum atque humanarum ſcientia in qua continetur deorum & hominum communitas, & ſocietas inter ipſo. 1. Officiorum.

Sapientia, ars viuendi putanda eſt, quæ mœſtitiam pellit ex animis; quæ exhorreſcere metu non ſinit; qua præceptrice, in tranquillitate viui poteſt cupiditatum ardore reſtrincto. 1. de Finibus.

Sapientia eſt ſanitas animi. 3. Tuſc.

Sapientia ſola eſt, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicet, et ipſius fortunæ modeſtè ferre doceat iniuriam, et omnes doceat vias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. 1. de Finibus.

Sapientia, hominis eſt cuſtos & procreatrix. 4. de Finibus.

Hæc eſt vna omnis ſapientiæ, non arbitrari ſeſe ſcire quod neſciat: ob eamq; rem Socrates *ab* Appolline *omnium ſapientiſſimus eſt dictus.* 1. Academic.

Sapientia nihil eſt optabilius, nihil præſtantius, nihil homine dignius. Eſtq; diuinarum rerũ & humanarum ſcientia cuius ſtudium, ſi quis vituperat, haud ſanè intelligo quidnã ſit, quod laudandum putet: 2. Offic.

Illa eſt præſtans & diuina ſapientia, perceptas, penitus & pertractatas humanas res habere: nihil admirari cùm acciderit, nihil antequàm euenerit, non euenire poſſe, arbitrari: 3. Tuſc.

Sapientia nihil eſt melius. 2. de Natura Deorum.

Ad Rempublicam plurima veniũt commoda, ſi moderatrix omnium rerum præſtò eſt ſapientia: hinc ad ipſos qui eam adepti ſunt, laus, honor, dignitas confluit. 1. de Inuent.

Oculorũ eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret ſui, ſi videretur? 1. de Finib.

Laudem ſapientiæ ſtatuo maximam, non aliunde pendere, extrinſecus aut bene, aut malè, viuendi ſuſpenſas habere rationes. Ad Luceium. lib. 5. Famil.

Nihil eſt turpius, quàm ſapientis vitam, ex inſipientium ſermone pendere. 2. de Finib.

Qui ex

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non eſt habendus. 1. Officiorum.

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offenſio ſapientem eſſe non prohibet. 5. Tuſc.

Quum ſapiens & bonus vir, qualis fuit ille, ſuffragijs præteritur, non populus à bono Conſule potius, quàm ille à bono populo repulſam refert. 5. Tuſc.

Sapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ virtutibus omnibus vt mœnibus ſeptus, vinci aut expugnari non poteſt. Paradox. 4.

Sapientis animus nunquam eſt in vitio, nunquam turgeſcit, nunquam tumet, nunquam ſapiens iraſcitur. 3. Tuſc.

Eſt ſapientis quicquid homini accidere poßit, id præmeditari, & ferendum modicè ſi aduenerit. Philip. 11.

Sapienti nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiúſque mundi nota ſit magnitudo. Nam quid aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum ſapienti videri poteſt? qui ſemper animo ſic excubat vt ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatũ, nihil omnino nouũ: atq; idem ita in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi, & locũ ſine moleſtia atq; angore

viuen

viuendi, vt quęcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tuſc.

Neque lætabitur vnquam, neque mœrebit nimis, qui ſemper in ſeipſo omnem ſpẽ reponet ſui. 5. Tuſc.

Sapientia eſt vna quæ mœſtitiam pellat ex animis, quæ nos exhorreſcere metu non ſinat, qua præceptrice in trãquillitate viui poteſt, omnium cupiditatum ardore reſtincto. 5. de Finib.

Sapienti malum videri nullum poteſt, quod vacet turpitudine: aut ita parum malum, vt id obruatur ſapientia, vixq; appareat, qui nihil opinione affingat, aſſumátque ad ægritudinem neque id putet eſſe rectum, ſed quammaximè excruciari luctúque confici, quo prauius nihil eſſe poteſt. 3. Tuſc.

Quiſquis eſt, qui moderatione & conſtantia polleat, quietus animo eſt, ſibiq; ipſe placatus, vt neque tabeſcat moleſtijs, neque frãgatur timore, nec ſitienter quid expectant, ardeat deſiderio, nec alacritate futili geſtiens deliqueſcat, is eſt ſapiens. Tuſc.

Vir temperatus, conſtans, ſine metu, ſine ægritudine, ſine allacritate vlla, ſine libidine, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Omnes qui in rerum contemplatione ſtudia ponebant, ſapientes & habebantur, & nominabantur. 5. Tuſc.

Qui omnibus virtutibus inſtructi & ornati ſunt, tum ſapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tuſcul.

ſapientiſsimus eſt, cui quod opus ſit ipſi, venit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à ſapiente proficiſcitur, id continuò debet expletum eſſe ſuis partibus. 3. de Finibus.

nec eſt ſapientis dicere, Non putabam.

Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, ne quicquam ſapit dicebat Ennius, Ad Trebat. Famil. 7. & 1. Offic. In Apophth. 120.

Mιση̃ ad Cæſar. familia. libro 3. in Apophthe magta. 8.

De felicitate ſapientis, plura leges tertio Tuſc. & Paradox. finali & penultimo.

Stultus. 14

S*Apientiſsimus quiſque æquiſsimo animo moritur, ſtultiſsimus iniquiſsimo.* Paradox.

Stulti malorum conſcientia torquentur: Sapientes bona præterita renouata grata recordatione delectant. 1. de Finib.

Nullus ſtultus beatus, & ſapiens non beatus. 1. de Finib.

Multa ſunt incommoda in vita, quæ ſapientes commodorum compenſatione leniunt: ſtulti nec vitare venientia poſſunt, nec ferre præſentia. 1. de Nat. Deor.

Vt

Vt ſtultitia.5.Tuſc.In ſimilib. 72.

Tu vide primo de Finibus plenisſime, quibus curis & angoribus ſtulti conficiantur, & quibus ſapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia. 15

STultitia maius eſt malum, quàm omnia mala & fortunæ & corporis. 3.de Nat.Deor.

Omnium malorum ſtultitia eſt mater. De pet. conſ.

Inſipientia nullum maius malum eſt.3.Tuſc.

Miſerius ſtultitia quid dicere poſſumus? 1.de *Natura* Deor.

Quid abiectius ſtultitia dici poteſt .1.de Leg.

Omnes ſtulti inſaniunt.4.Tuſc.

Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum.3.Tuſc.

Stultorum plena ſunt omnia. Cic.Papy.Pæto. *Famil*.9.

Quarto Parad.& quinto plura legere potes.

Prudentia. 16

PRudentia, *eſt rerum expectendarum ſciẽtia.* 1.*Offic.*

Nihil eſt homini prudentia dulcius, aut ſagaci ac bona mente melius.1.Tuſc.

Non poteſt eſſe iucunda vita, à qua abſit prudentia.

dentia.5.Tuſc.

Omnibus artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudentia, quam omnes qui cuique artificio præſunt debẽt habere. 5.de Finibus.

In prudentia duo vitia vitanda ſunt, vnum, ne incognita pro cognitis habeamus, hiſq; temere aſſentiamus. Quod vitium effugere qui volet (omnes autem velle debent) adhibebit ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. Alterũ eſt vitium, quòd quidam nimis magnum ſtudium, multámque operam in res obſcuras atque difficiles conferunt, eaſdémque non neceſſarias. 1.Offic.

Vt quiſque maximè peſpicit quid in quaque re veriſſimum ſit, quiq; acutiſſimè & celerrimè poteſt & videre & explicare rationem, is prudentiſſimus & ſapientiſſimus ritè haberi ſolet. 1.Offic.

Laus Philoſophiæ, & vtilitas. 17

Philoſophandi ratio eſt triplex, vna de vita, & moribus. Altera, de natura & rebus occultis. Tertia, de diſſerendo, & quid verũ et quid falſum, quid rectum in oratione, quid prauum, quid conſentiens, quid repugnet iudicando. 1. Acad

Academic.

Philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem, in diſſerendi ſubtilitatem, in vitam atque mores. 1. de Orat.

Cùm tota philoſophia frugifera, & fructuoſa, nec vlla pars eius inculta ac deſerta ſit: tum nullus in ea feracior locus eſt, nec vberior, quàm de officijs, à quibus conſtanter, honeſtéque viuendi præcepta ducuntur. 3. Offic.

Philoſophia mater omnium bonarum artium, nihil eſt aliud, niſi (vt Plato ait) bonum & inuentum Deorum. Hæc nos primùm ad deorum cultum, tum ad modeſtiam, magnitudinemq́; animi erudiuit, eademq́; ab animo tanquam ab oculis caliginem diſpulit, vt omnia ſupera, infera, prima, vltima, media videremus. 1. Tuſc.

Eſt laudatarum artium omnium procreatrix quædam, & quaſi parem ea, quam Philoſophiã Græci vocant. 1. de Orat.

Philoſophia nihil eſt aliud, ſi rectè interpretari volumus, quàm ſtudium ſapientiæ. 2. Offic.

Cultura animi Philoſophia eſt, quæ extrahit vitia radicitus: & præparat animos ad ſatus accipiendos. 2. Tuſc.

Philoſophia medetur animis, ſolicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores. 2. Tuſcul.

Eſt animi medicina, Philoſophia: cuius auxilium

lium,non vt in corporis morbis petendum eſt foris omnibúſque opibus, viribúſque, vt noſmetipſi nobis mederi poſſimus, elaborandum eſt. 3.Tuſcul.

Philoſophia,mater eſt omnium benefactorum, benéque dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorúmque noſtrorum, omnis à Philoſophia petenda eſt medicina. 5.Tuſc.

Sine Philoſophia fieri non poteſt, vt ſanus ſit animus. 3.Tuſc.

Vt medici, toto corpore curando. 3.Tuſculan. in Simil.1.

Radicem omnium malorum ſtirpitus Philoſophia ſe extracturam pollicetur: demus ergo huic nos excolendos,patiamúrque nos ſanari ab ea,ſi boni & beati volumus eſſe,omnia adiumenta & auxilia petamus bene beateq; viuendi. 4.Tuſc.

Philoſophia virtutes continet & officij, & bene viuendi diſciplinam: quam qui profitetur, grauiſſimam mihi perſonam ſuſtinere videtur. In Piſonem.

Eſt Philoſophia paucis contenta iudicibus multitudinémque conſulto fugiens, eiq; ipſa & ſuſpecta & inuiſa. 2.Tuſc.

Nunquam ſatis dignè poterit laudari Philoſophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis poſſit ſine moleſtia degere. Cato Maior.

Nullum bonum Philoſophia optabilius,nullum præſtantius, neque datum eſt mortalium generi,

deorum conſenſu, neque dabitur. de Vniuer.

O vitæ Philoſophia dux, ô virtutis indagatrix, expultrixq́; vitiorum, quid non modo nos, ſed omnino vita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu vrbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem vitæ conuocaſti. Tu eos inter ſe primò domicilijs deinde coniugijs, tum literarum & vocum communione iunxiſti. Tu inuentrix legum, tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis ſuſtuliſti. 5. Tuſcul.

Nihil eſt dulcius otio literario, his dico literis, quibus infinitatem rerum atque naturæ, & in hoc ipſo mundo, cælum, terras, maria cognoſcimus. 5. Tuſcul.

Thales Mileſius, vt obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderetq́; philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe, omnem oleam antequam florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur. Animaduerterat fortaſſe quadam ſcientia olearum vbertatem fore. de Diuin.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam ſtudioſè intuentur, & ſapientiæ ſtudioſi & philoſophi habentur. 5. Tuſcul.

Philoſophi, virtutis, magiſtri. 2. Tuſcul.

Magiſtri virtutis, philoſophi. 5. Tuſcul.

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate & conſtantia: résque ſpectari oportet, non verba. 5. Tuſcul.

In

In Philoſophia res ſpectantur, non verba penduntur. Orat. ad Brutum.

A philoſopho, ſi adferat eloquentiam, non aſpernor: ſi non habeat, non admodum deſidero. 1. Tuſcul.

Sunt qui in rebus contrariis parum ſibi conſtent voluptatem ſeueriſſimè contemnunt, in dolore ſint molliores, gloriam negligant, frangantur infamia. 1. Offic.

Vt ſi Grammaticum profeſſus ſe quiſpiam. 2. Tuſcul. In Simil. 20

Quotuſquiſque philoſophorum inuenitur, qui ſit ita moratus, ita animo ac vita conſtitutus, vt ratio poſtulat, qui diſciplinam, non oſtentationem ſcientiæ, ſed legem vitæ putet, quiq; obtemperet ipſe ſibi, ac decretis ſuis pareat? Videre licet alios tanta leuitate & iactatione, iis vt fuerit non didiciſſe melius, alios pecuniæ cupidos, nonnullos gloriæ: multos libidinū ſeruos, vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem eſt turpiſſimum. 2. Tuſcul.

Eloquentia. 18

PAcis eſt comes otiiq; ſocia, & iam bene conſtitutæ ciuitatis quaſi alumna quædam eloquentia. De claris Orat.

Nemo eſt qui neſciat initio genus humanum, in montibus ac ſyluis diſſipatum, prudentium conſiliis compulſum: & diſertorum oratione delinitum, ſe oppidis, mœnibusq; ſepſiſſe. 1. de Orat.

Fuit quoddam tempus, cùm in agris homines paſsim beſtiarum more vagabantur, & victu ferino ſibi vitam propagabant: nec ratione animi quicquam, ſed pleraque viribus corporis administrabant. Nemo legitimas viderat nuptias, nemo certos inſpexerat liberos. Quo tempore quidam magnus videlicet vir, diſperſos homines in agris, & in locis ſylueſtribus abditos, ratione quadam compulit in vnum locum, & congregauit, & eos ex feris & immanibus, mites reddidit & manſuctos. 1. de Inuent.

Hoc *tempore cùm homines nondum neque naturali, neque iure ciuili deſcripto ſuſi per agros, atque diſperſi vagarentur tantúmque haberent, quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera aut eripere, aut retinere potuiſſent: extiterunt viri virtute & conſilio præſtanti, qui diſsipatos vnum in locum congregarunt, eóſque ex ferocitate illa ad iuſtitiam atque manſuetudinẽ tranſtulerunt, & inuento diuino & humano iure eos mœnibus ſepſerunt.* Pro Seſtio.

Duæ ſunt artes quæ poſſunt locare homines in ampliſsimo gradu dignitatis: vna imperatoris, altera oratoris boni: ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo, belli pericula repelluntur. Pro Muræna.

Grauis eſt & plena dignitatis dicendi facultas, quæ plurimas gratias firmiſsimas amicitias, maxima ſæpe ſtudia peperit. Pro Muræna.

Eloquent

Eloquentia principibus maximè ornamento eſt. 4.de Finib.

Eloquentia grandis eſt verbis, ſapiens ſententiis, genere toto grauis : manus extrema non acceßit operibus eius : præclarè inchoata multa, perfecta non planè. De claris Orat.

Nihil eſt eloquentia laudabilius vel præſtantius, vel admiratione audientium, vel ſpe indigentium, vel eorum qui defenſi ſunt gratia. 2.Offic.

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad ſalutem & conſeruationem datam, ad bonorum peſtem, perniciémque conuertere. 2.Offic.

Nihil eſt tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultum, quod non ſplandeſcat oratione, & tanquam excolatur. Paradox.

Vt hominis decus eſt ingenium, ſic ingenij lumen, eſt eloquentia. De claris Orat.

Eloquens & diſertus. 19

ELoquens hoc vel maximè differt à diſerto. Diſertus eſt enim, qui poteſt ſatis acutè atq; dilucidè, apud mediocres homines, ex communi quadam hominum opinione dicere. Eloquens verò, qui mirabilius & magnificentius augere poteſt, atque ornare quæ vult, omnéſque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes animo ac memoria continet. 1.de Orat.

Si de laudibus Eloquentiæ, delectatione, & artis difficultate plura cupias, euolue diligenter librum de Oratore, & amplius, quo deſideres, nihil erit.

Orator. 20

NOmine oratoris & docti ornandus eſt, qui ſcelus, fraudémque nocentis poſſit dicendo ſubiicere odio ciuium, ſupplicióque conſtringere, idémque ingenij præſidio innocẽtiam iudiciorum pœna liberare: idémque languentem, labentémque, populum, aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quemcunque in animis hominum motum res & cauſa poſtulet, eum dicendo vel excitare poſſit, vel ſedare. 1. de *Orat.*

Dialecticæ & Rhetoricæ quædam differentia. 21

ZEno R*hetoricarũ palmæ, Dialecticã pugno ſimilẽ dicebat, quòd latius loquerẽtur* R*hetores, dialectici autem compreſſius.* 2. de Finib.

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat quid inter dialecticam & Rhetoricam intereſſet. Nam cùm compreſſerat digitos, pugnúmq; fecerat, dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Cùm autem deduxerat, & manum dilatauerat, Eloquentiã eſſe dicebat, hocq; vno (ait Ariſtoteles) differunt, quòd hæc ratio dicendi latior ſit: illa loquendi contractior. Orat. ad Brut.

DOCTI

Docti quid maximè ſit proprium. 22

ERuditus oportet ſemper aliquid ex ſe promat quod alios delectet, aut ſeipſum laudibus illuſtret. L. Lucius ad Cic. Fami. libr. 7.

Docti non ſolum viui ac præſentes, ſtudioſos diſcendi erudiunt atque docent, ſed hoc idem etiam poſt mortem monumentis literarum aſſequuntur. 1. Offic.

Ingenioſus laborioſiſsimè docet. 23

QVò quiſque eſt ſolertior & ingenioſior, hoc docet iracundius et laborioſius: quod enim ipſe celeriter arripuit, id quum tarde percipi videt, diſcruciatur. Pro Roſcr. Com.

Doctus inuiſus, niſi probus. 24

QVò quis verſutior & callidior, hoc inuiſior & ſuſpectior, detracta opinione probitatis. 2. Offic.

Si quis omiſsis honeſtiſsimis ſtudijs rationis et officij, conſicit omnem operam in exercitatione dicendi: is inutilis ſibi, pernicioſus ciuis patriæ alitur, qui verò ita ſe armat eloquentia, vt non oppugnare commoda patriæ, verùm pro ijs pugnare poſsit, is mihi vir, & ſuis & publicis rationibus vtiliſsimus, atque amiciſsimus ciuis fore videtur. 1. de Inuent.

Scientia, vt ait Plato. 1. *Officiorum.* In Apophth. 12

Ars militaris. 25

Rei militaris virtus præſtat cæteris virtutibus: omnia noſtra ſtudia, & hæc forenſis laus & induſtria latent in tutela, ac præſidio bellicæ virtutis: & ſimulatq; increbuit ſuſpicio tumultus, artes illico noſtræ conticeſcunt. Omnia deniq; quæ ſunt in imperio, in ſtatu ciuitatis, ab ijs defendi & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt. Pro *Muræna.*

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de nocte, vt tuis conſultoribus reſpondeas: Ille *verò, quo intẽdit, maturè cum exercitu perueniat.* Te *Gallorum, illum buccinnarũ cãtus exuſcitat.* Tu *actionem inſtituis, ille aciem inſtruit.* Tu *caues ne tui conſultores ille ne vrbes aut caſtra capiantur.* Ille *tenet & ſcit vt oſtium copiæ: tu vt aquæ pluuiæ arceantur.* Ille *exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis.* Pro *muræna.*

Duæ ſunt artes. Suprà *in cap.de* Eloquentia. Pro *Muræna.*

Conſilium & prudentia, armis & rebus bellicis præferantur. 26

Minuenda eſt horum opinio, qui arbitrantur res bellicas maiores eſſe, quàm vrbanas: quãuis enim Themiſtocles *iure laudetur, & ſit eius nomen quàm* Solonis *illuſtrius: citeturq;* Salamis *clariſſimæ teſtis victoriæ, quæ anteponatur conſilio* Solonis, *ei quo primum conſtituit*

ſtituit Areopagitas: non minus præclarum hoc, quàm illud iudicandum eſt: Illud enim ſemel profuit, hoc ſemper proderit ciuitati. 1. Offic.

Non minorem vtilitatem adferunt qui togati publicè præſunt, quàm qui bellum gerunt. Itaque eorum conſilio ſæpe, aut ſuſcepta, aut confecta bella ſunt. Quare expectenda magis eſt decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo: temerè enim in acie verſari, & manu cum hoſte confligere immane quiddam eſt, & belluarum ſimile. 1. Offic.

Conſiderati hominis eſt iure decertare, armis non contendere. Prò Cecin.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. 1. Offic.

Honeſtum efficitur, animi non corporis viribus. 1. Offic.

Parua ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi. 1. Offic.

Non viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, ſed conſilio & autoritate & ſententia. Cato Maior.

Maximæ Reſpublicæ per adoleſcentulos labefactatæ: à ſenibus ſuſtentatæ & reſtitutæ ſunt.

Cùm enim ad gubernacula Reipub. temerarij atque audaces homines accedunt, maxima ac miſerrima naufragia fiunt. Cato Maior.

Dux ille Græciæ nunquam optat, vt Aiacis ſimiles decem habeat, ſed vt Neſtoris: quod ſi acciderit, non dubitat quin Troia breui ſit peritu-

ra.Cato Maior.

Temeritas cum ſapientia non commiſcetur. Pro Muræna.

Hæc plenius diſputantur primo officiorum capite, Sed cum pleriſque, quæ nos conſultò omiſimus.

Conſilium rem præcurrat. 27

IN *rebus magnis, memoriaq́; dignis conſilia primùm, deinde acta, poſtea euentus ſpectantur.* 2.de Orat.

Bene præcipiunt qui vetant quicquam agere quod dubites, æquum ſit, an iniquum. 1.*Offic.*

Non debemus quicquam agere: cuius non poſſimus cauſam probabilem reddere. 1.*Offic.*

Ad rem gerendam qui accedit, caueat ne id modo conſideret, quàm illa res honeſta ſit, ſed etiam vt habeat efficiendi facultatem: in quo conſiderandum eſt illi, ne aut temerè deſperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. In omnibus autem negocijs priuſquam aggrediare, adhibenda eſt præparatio diligens. 1.*Offic.*

Suum quiſque noſcat ingenium, acrémque ſe, & vitiorum & bonorum ſuorum iudicem præbeat: ne ſcenici plus quàm nos videantur habere prudentiæ, néve hiſtrio videat in ſcena, quod non videat ſapiens in vita. 1.*Offic.*

Non eſt incommodum ex alijs iudicare: vt ſi quid

quid dedeceat in alijs, vitemus & ipſi. ſit enim neſcio quomodo, vt magis in alijs cernamus quàm in nobiſmetipſis ſi quid delinquitur. 1. Offic.

Vt pictores, & ij qui ſigna fabricantur. 1. Offic. In ſimilib. 90.

Ad ea eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines doctos debemus, vel etiam vſu peritos. & quid ijs vnoquoque officij genere placeat, exquirere. 1. Offic.

Non eſt ſatis iudicare quid faciendum, non faciendúmve ſit ſed ſtare etiam oportet in eo quod ſit iudicatum. 1. de Finib.

Melius curantur ea, quæ conſilio geruntur, quàm quæ ſine conſilio adminiſtrantur. 1. de Inuent.

Domus ea quæ ratione geritur, omnibus inſtructior eſt rebus, & apparatior: quàm ea quæ temerè, & nullo conſilio adminiſtratur. 1. de Inuent.

Exercitus is cui præpoſitus eſt ſapiens, & callidus imperator, omnibus partibus commodius regitur, quàm is qui ſtultitia & temeritate alicuius adminiſtratur. 1. de Inuent.

Siniſtrum quorundam conſilium. 28

HOc plerunque facimus, vt conſilia euentu ponderemus: & cui bene quid proceſſerit, multum illum præuidiſſe: cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus. Pro C. Rabir. Poſthum.

Nedum hominum humilium, ſed etiam amplißim

pliſſimorum virorum conſilia ex euentu, non ex voluntate à pleriſque probari ſolent. Lib.9.ad Attic.epiſt.10.

Princeps. 29

M*Agnum eſt, perſonam in Republica tueri principis, qui non animis ſolùm debet, ſed oculis ſeruire ciuium.* Philip.8.

Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere poſſunt, quibus tota commiſſa eſt Reſpublica. Pro Milone.

Si quis de cõtentione principatus laborat, quæ nulla eſſe debet, ſtultiſſimè facit, ſi vitijs cum virtute contendit: vt enim curſus curſu, ſic in viris fortibus, virtus virtute ſuperatur. Philip.14.

Regium eſt ita viuere. Pro Sylla. Vide Appetitus.51.

Vt cupiditatibus principum. 3.de Leg. in Simil.15.

Quales in Repub. principes. Lent.famil. 1. In Apophth.9.

Non tantum mali eſt peccare principes (quanquam eſt magnum per ſeipſum malum) quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nam licet videre, quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecutam. Nobilium enim vita, victuq; mũtato, mores ciuitatis mutari ſolent. Nec ſolùm vitia concipiũt ipſi principes, ſed ea infundunt in ciuitatem: neque obſunt, quòd ſolum ipſi corrumpuntur

puntur, ſed etiam quòd corrumpunt, pluſq; exẽplo, quàm peccato nocent. Pauci enim, atque admodum pauci honore & gloria amplificati, vel corrumpere mores ciuitatis, vel corrigere poſſunt. 3. de Leg.

Studioſè plerique facta principum imitantur. 1 Offic.

Turpe eſt eum ex quo pudoris pudicitiæq; petuntur exempla, eundem in aliquo libidinis crimine comprehendi. Pro Deiot.

Imperator. 30

IMperatores appellandi ſunt, quorum virtute & conſilij felicitate, maximis periculis ſeruitutis atque interitus liberati ſumus. 14. Phili.

In ſummo imperatore, quatuor hæ virtutes ineſſe debent: Scientia rei militaris, Virtus, Autoritas, Felicitas. Pro lege Manil.

Hæ ſunt virtutes imperatoriæ, labor in negocijs, fortitudo in periculis, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, conſilium in prouidendo. Pro lege Manil.

Non ſolùm bellandi virtus in ſummo atque perfecto Imperatore *quærẽda eſt, ſed multæ ſunt artes eximiæ, huius adminiſtræ, comiteſq; virtutis. Primùm quanta innocentia, quanta deinde omnibus in rebus temperantia, fide, felicitate, ingenio, & humanitate,* Imperatores *eſſe debent?* Pro lege Manil.

Refrænet primùm libidines, iracundiam teneat

neat, ſpernat voluptates, coërceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cùm dedecori & turpitudini parere deſierit. Parad.5

Non poteſt exercitum is continere Imperator, qui ſeipſum non continet: frugi hominem dici nõ multum laudis habet in Rege: fortem iuſtum, ſeuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum liberalem & manſuetum hæ ſunt regiæ laudes. Pro Leg. Manil. Pro Rege Deiot.

Magiſtratus. 11

M*Agiſtratus, lex eſt loquens.* 3. *de* Legibus.

Magiſtratibus opus eſt ſine quorum prudentia ac diligentia ciuitas eſſe non poteſt, quorum deſcriptione omnis Reipublic *moderatio continetur neque iis ſolùm præſcribendus eſt imperandi ſed etiam ciuibus obtemperandi modus. Nam & qui bene imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt: & qui modeſte paret videtur qui aliquando imperet dignus eſſe.* 3. *de* Leg.

Omnino qui Reipublicæ *præſunt, duo* Platonis *præcepta teneant. Vnum vt vtilitatẽ ciuium ſic tueantur vt quicquid agant ad eam referant obliti commodorum ſuorum. Alterum, vt totum, corpus* Reipublicæ *curent, ne cùm partem aliquam tuentur reliquas deſerant. Vt enim tutela, ſic procuratio* Reipub. *ad vtilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, nõ ad eorum, quibus commiſſa eſt*

ſu eſt, gerenda eſt. 1. *Offic.*

Huc omnia ſunt referenda ab iis qui præſint aliis vt qui eorum in imperio erunt, ſint quàm beatiſſimi: eſtq; eius non modo qui ſociis & ciuibus, ſed etiam eius qui ſeruis, qui mutis pecudibus præſit eorum quibus præſit commodis, vtilitatiq; ſeruire. Ad Quint. frat. epiſt. prim.

Sudandum eſt iis, qui magiſtratum gerunt, pro communibus commodis adeundæ inimicitiæ: ſubeundæ ſæpe pro Republica *tempeſtates: cũ multis audacibus, improbis nonnunquam etiam potentibus dimicandum.* Pro Seſt.

Eſt boni magiſtratus, cum auxilia Reipublicæ *labefactari, conuelliq; videat, ferre opem patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortunisq; communibus: ſuam ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere: intercludere omnes ſeditionum vias.* Pro Caio Rabir.

Si populo conſulis, remoue te à ſuſpicione alicuius tui commodi: fac fidem, te nihil niſi populi vtilitatem & fructum quærere. Ex lege Agrar. ad pop.

Nulla re conciliare facilius beneuolentiã multitudinis poſſunt ij qui Reipubl. *præſunt, quàm abſtinentia, & continentia.* 2. *Offic.*

Eſt boni magiſtratus, commoda ciuium defendere, non diuellere, atque omnes æquitate eadem continere. 2. *Offic.*

Eſt proprium munus magiſtratus, intelligere ſe ger

ſe gerere perſonam ciuitatis, debereq́; eius dignitatem & decus ſuſtinere, ſeruare leges iura deſcribere, & ea fidei ſuæ commiſſa meminiſſe. 1.*Offic.*

Hi qui Rempublicam *tuebuntur, in primis operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate ſuum quiſque teneat, vt neque tenuiores propter imbecillicitatem circũueniantur, neque locupletibus ad ſua vel tuenda, vel recuperanda, obſit inuidia.*2.*Offic.*

In primis videndum eſt ei qui Rempub.*adminiſtrabit, vt ſuum quiſque teneat: & earum rerum ſit copia, quæ ſunt neceſſariæ.*2.*Offic.*

Magiſtratus non obedientem: & noxium ciuem multa, vinculis, verberibusq́; coërceat: ni par, maiórve poteſtas, populúſve prohibeſsit. 3. *de* Leg.

Qui Republicæ *præſunt, legum ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur.*1.*Offic.*

Munus eorum eſſe debet, reſiſtere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro Mil.

*Eſt ei, cui reſpublica commiſſa eſt, neceſſaria oratio & ſapientia, qua regat populos, qua ſtabiliat leges, qua caſtiget improbos, qua tuetur bonos, qua laudet claros viros, qua præcepta laudis & ſalutis aptè ad perſuadendum edat ſuis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, conſolari poſſit afflictos, factaq́; & conſulta fortium

tium & ſapientum, cum improborum ignominia ſempiternis monumentis prodere. Plerunque tamen ad honores adipiſcendos, & ad Rempublicam gerendam nudi veniunt & inermes, nulla cognitione rerum, nulla ſcientia ornati. 1.de Leg.

Et boni magiſtratus, non ſolum videre quid agatur, verum etiam prouidere quid futurum ſit. Pro Mur.

Bono viro, non minori curæ eſt qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In Lælio.

Caput eſſe in omni procuratione negotij & muneris publici, vt auaritiæ pellatur vel minima ſuſpicio. 2. Officio.

Nullum eſt vitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in Principibus, & Rempublicam gubernantibus: habere enim quæſtui Rempublicam, non modo turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium. 2. Offic.

Senatorius ordo vitio careat, cæteris ſpecimen ſit: nec veniat quidem in eum ordinem quiſquam vitij particeps. 3. de Leg.

Imitemur noſtros Brutos, Camillos, Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, & Aemilios, quos in Deorum immortalium cœtu ac numero repono. Amemus patriam, conſulamus bonis, præſentis fructus negligamus, poſteritati & gloriæ ſeruiamus. Id eſſe optimum putemus, quod erit rectiſſimum.

Speremus quod volumus: ſed quod acciderit, feramus. Cogitemus denique corpus virorum fortium, magnorumq; hominum eſſe mortale: animi verò motus & virtutis gloriam ſempiternam. Pro Seſt.

O conditiones miſeras adminiſtrandarum ciuitatum & prouinciarum, in quibus diligentia plena ſimulatum eſt, negligētia vituperationum: vbi ſeueritas periculoſa eſt, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes prætores expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerunt. Pro Flacco.

Sunt qui quod ſentiunt, etiam ſi optimum eſt, inuidiæ metu non audent dicere. 1. Offic.

Lex. 32

LEx, *eſt ratio ſumma, inſita in natura, quæ iubet ea quæ facienda ſunt, prohibetq; contraria.* 1. de Leg.

Lex, *nihil eſt aliud, niſi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honeſta, prohibensq; contraria.* Philip. 11

Legibus propoſita ſunt ſupplicia vitiis, præmia virtutibus. 2. de Orat.

Vitiorum emendatricem legem eſſe oportet, commendatricemq; virtutum: ab ea enim viuendi doctrina ducitur. 1. de Leg.

Docemur autoritate, nutuq; legum, domitas

habere

habere libidines: coërcere omnes cupiditates, noſtra tueri: ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. 1. *de* Orat.

Leges ſunt inuētæ, quæ cum omnibus, vna atque eadem voce loquerentur. 2. *Offic.*

A maioribus noſtris nulla alia de cauſa leges ſunt inuentæ, niſi vt ſuos ciues incolumes conſeruarent. In Vatin.

Ad ſalutem ciuium ciuitatumq; incolumitatem, vitamq; hominum & quietam & beatam, conditæ ſunt leges. 2. *de* Leg.

Ea uirtute & ſapientia maiores noſtri fuerunt, vt in legibus ſcribendis, nihil ſibi niſi ſalutem, atque vtilitatem Reipublicæ *proponerent. Neque enim ipſi quod obeſſet, ſcribere volebant: & ſi ſcripſiſſent, cùm eſſet intellectum, repudiatum iri legem intelligebant.* 1. *de* Inuent.

Nihil eſt tam aptū ad ius conditionemq; naturæ, quàm lex, ſine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. 3. *de* Leg.

Fundamentum libertatis, fons æquitatis, mens & animus, & conſilium, ſententia ciuitatis, poſita eſt in legibus. Pro *Cluent.*

Vt membra. Pro *Cluent. In Similib.* 17.

Ius amiti non poteſt ſine magno incommodo ciuitatis. Pro Cecin.

Omnia ſunt incerta, cùm à iure diſceſſum eſt.

Ad Pap.Pætum lib.Fam.9.

Maior hæreditas venit vnicuique noſtrũ à iure,& legibus,quàm ab iis, à quibus illa bona relicta ſunt. Nam *vt perueniat ad nos fundus teſtamento alicuius fieri poteſt : vt retineamus quod noſtrum factum eſt,ſine iure ciuili non poteſt.* Pro Cecin.

Hoc *ſpectant leges,hoc volunt, incolumen eſſe ciuium coniunctionem : quam qui dirimunt,eos morte,exilio, vinculis,damno coercent.* 3. Offic.

Legis *eſt perſuadere, non omnia vi ac minis cogere.* 2. de Legib.

Si eſſet iſta cognitio iuris magna ac difficilis, tamen vtilitatis magnitudo deberet homines ad ſuſcipiendum diſcendi laborem impellere. 1. de Orat.

Domus Iuriſconſulti, *eſt totius oraculum ciuitatis. Omnia iudicia aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta ſunt.* 1. de Orat.

Ius ciuile. 33

I*Vris ciuilis ſummo ſemper in honore fuit cognitio atque interpretatio.*2.*Offic.*

Nihil *eſt in ciuitate tam diligenter retinendum, quàm ius ciuile.* Etenim *hoc ſublato, nihil eſt quare exploratum cuiquam poßit eſſe quid ſuum,aut quid alienum ſit.*Nihil *eſt quod æquabile inter omnes, atque vnum omnibus eſſe poßit.* Pro Cecin.

Ius

Ius ciuile eiuſmodi eſſe debet, quod neque inflecti gratia, neque perfringi potentia, neque adulterari pecunia poßit. Quòd ſi non modò oppreſſum, ſed etiam deſertum, aut neglige͂tius adſeruatum erit, nihil eſt quod quiſquam ſe habere certum, aut à patre accepturum, aut relicturum liberis arbitretur. Pro Cecin.

Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula reuellit non modò iudiciorum, ſed etiam vtilitatis, vitæq; communis. Qui autem interpretes iuris vituperat, ſi imperitos iuris eſſe dicit, de hominibus, non de iure ciuili, detrahit. Si imperitis non putat eſſe obtemperandum, non homines lædit, ſed leges & iura labefactat. Pro Cecin.

Veri iuris, germanéque iuſtitiæ ſolidam & expreſſam imaginem nullam tenemus, vmbra & imaginibus vtimur. 3. Offic.

Tu de iuris ciuilis commendatione leges pleniſsime apud Ciceronem in oratione pro A. Cecinna.

Arma legibus contraria. 34

Nihil eſt æquitati tam contrarium atque infeſtum, quàm conuocati, armatique homines: nihil iuri tam inimicum, quàm vis. Pro Cecin.

Nihil eſt exitioſius ciuitatibus, nihil tam contrarium iuri & legibus, nihil minus ciuile & humanum, quàm conſtituta & compoſita Republica quicquam agi per vim. 3. de Legib.

Silent leges inter arma, nec ſe expectari iubent, cum ei qui expectare velit, antè iniuſta pœna luenda ſit, quàm iuſta repetenda. Pro Mil.

Iudex, & quæ ſint eius partes. 35

IVdex eſt is, quem non minus bene de nobis exiſtimare, quàm ſecundum nos iudicare velimus. Pro Roſc. Com.

Semper iniquus eſt Iudex, qui aut inuidet, aut fauet, debétque in iudicio imbecillis eſſe inuidia. Pro Planc.

Abducuntur nonnunquam Iudices ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ. 6. Act. in Verr.

Ingentes diuitiæ, iudiciorum religionem, veritatemq; ſolent perfringere. 2. Act. in Verr.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut perſcripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. 2. de Orat.

Eſt ſapientis iudicis, meminiſſe ſe hominem, cogitare ſibi tantum eſſe permiſſum, quantum commiſſum ſit & creditum. Et *non ſolùm ſibi ſoli poteſtatem eſſe datam, verum etiam fidem habitam eſſe, meminiſſe poſſe quem oderit, abſoluere: quem non oderit, condemnare: & ſemper nõ quæ velit ipſe, ſed quid lex & religio cogat, cogitare. Animaduertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoſcat, que res in quæſtione verſetur. Cùm*

hac

hæc ſunt videnda: tum illud eſt hominis magni Iudicis atque ſapientis, habere in conſilio legem, fidem, religionem, æquitatem: libidinem autem, & inuidiam, metum, cupiditates omnes amouere: maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, quam à Diis *immortalibus accepimus: quæ à nobis diuelli non poteſt.* Pro *Cluent.*

Cùm Iudici *dicenda ſententia eſt, meminerit ſe* Deum *habere teſtem, id eſt, mentem ſuam qua nihil homini dedit ipſe* Deus *diuinius.* 3. *Officiorum.*

Eſt ſapientia iudicis in hoc, vt non ſolùm quid poſſit, ſed etiam quid debeat, ponderet: nec quantum ſibi permiſſum, meminerit, ſed etiam quatenus commiſſum ſit. Pro *Rabir.* Poſth.

Laborare debent iudices non modò quid dicat pro teſtimonio, ſed etiam quibus verbis vtantur, ne quid minus moderatè poſitum, ne quid ab aliqua cupiditate prolapſum verbum eſſe videatur. Vultu *autem laborare: ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis, vt & cùm prodeunt, exiſtimatio ſit quædam tacita de illis pudoris ac religionis: & cùm diſcedunt, ea diligenter conſeruata ac retenta videantur.* Pro *Font.*

Neque contra Rempublicam, *neque contra iuſiurandum ac fidem, amici cauſa vir bonus faciet, ne ſi iudex quidem erit de ipſo amico: ponit enim perſonam amici, cùm induit iudicis:* Nam *ſi omnia facienda ſint, quæ amici velint, non*

amicitiæ tales, ſed coniurationes putandæ ſunt. 3. Officiorum.

Iudicis ſemper eſt verum ſequi. 2. Offic.

Eſt boni iudicis, paruis ex rebus coniecturam facere vniuſcuiuſque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6. Act. in Verr.

Iudex bonus nemo eſſe poteſt, qui ſuſpicione certa non mouetur. 7. Act. in Verr.

Scriptum ſequi, calumniatoris eſt: boni verò Iudicis, voluntatem ſcriptoris, autoritatémque defendere. Quæ lex enim, quod ſenatuſconſultum quod magiſtratus edictum, non infirmari aut conuelli poteſt, ſi ad verba deflectere voluerimus? conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem & autoritatem relinquamus. Non enim ex *verbis pendet ius, ſed verba ſeruiunt hominũ conſiliis & autoritatibus: nec verba veniunt in iudicium, ſed ea res, cuius cauſa verba in leges coniecta ſunt.* Pro Cecin.

Dubium non eſt quin omnes omnium pecuniæ poſitæ ſint in eorum poteſtate, qui iudicia dant, & eorum qui iudicãt, quum nemo noſtrum poſſit ædes ſuas, nemo fundum, nemo bona patria obtinere, cùm ad iudicãdum detur iudex nequam, & leuis qui de iis iudicet. 4. Act. in Verr.

Præceptores. 36

NVllum munus Reipub. *afferre maius, meliúsve poſſumus, quàm ſi doceamus atque erudiamus iuuentutem, iis præſertim moribus*

atque temporibus, quibus ita prolapſa eſt vt omnium opibus refrenanda atque coërcenda ſit. 3. *de* Diuinat.

Nulli bonarum artium magiſtri non beati putandi, quamuis conſenuerint vires atque defecerint. CatoMaior.

Pædagogi negligendi non ſunt, ſed quodammodo colendi. Lælius.

Nemo eſt noſtrũ liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magiſtri ſui atque doctores, cui non locus ille mutus, vbi ipſe altus aut doctus eſt, cum grata recordatione in mente verſetur. Pro Planc.

Iidem erant antiquitus viuendi præceptores atque dicendi. 3. *de* Orat.

Ciuitas 37

Ciuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata. 1. *de* Finib.

Proprium eſt ciuitatis atque vrbis, vt ſit libera & non ſolicita ſua rei cuiuſque cuſtodia. 2. Officior.

Milies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe viuere: præſidium charitate beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe, non armis. 2. Philip.

Illa non eſt ciuitas, cum leges in ea nihil valent cum iudicia iacent, cùm mos occidit patrius. Parad. 4.

In hoc vel maximè vitioſa eſt ciuitas, quæ

largitione interpoſita, virtutis & dignitatis obliuiſci ſolet. De Peti.conſul.

Ciuis. 38

QVi periculum non timet propoſita inuidia, morte, pœna qui nihilo ſegnius Rempub. *defendit, is vir verè, & ciuis putandus eſt.* Pro Milone.

Ciuis eſt is, qui patriam ſuam diligit, ac bonos omnes ſaluos, incolumeſque deſiderat. In Vat.

Ab omnibus, huiuſmodi ciuis laudandus ac diligendus eſt, qui non ſolùm Reipub. *ciuem improbum remouet, verumetiam ſeipſum eiuſmodi fore profitetur ac præſtat, vt ſibi non modo communi voluntate virtutis atque officij, ſed etiam vt quadam magis neceſſaria ratione, rectè ſit honeſtèq; viuendum.* 5.Act.in Verr.

Ciuem oportet æquo & pari cum ciuibus iure viuere, neque ſummiſſum & abiectũ, neque ſeſe efferentem: tum in Repu. *ea velle, quæ tranquilla & honeſta ſint.* 1. Offic.

Nihil viro bono & quieto & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis. Ad Attic.9.lib.epiſt.

Ciuis non eſt habendus, qui ciuile bellum concupiſcit. Philip.13

Ingratus eſt, iniuſtúſque ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Pro Marc.

Ciuem ab hoſte non natura ac loco, ſed animo

factiſque diſtinguimus. Parad.4

Hi & audaces & mali & pernicioſi ciues putantur, qui incitant populi animos ad ſeditionẽ, aut qui largitione cæcant mentes imperitorum, aut qui fortes & claros viros, & bene de Republica meritos, in aliquam vocant inuidiam. Qui verò ſceleratorum impetus & conatus repreſſerunt, qui autoritate, qui fide, qui magnitudine animi, conſiliis audacium reſtiterunt, ij boni ciues ſemper habiti ſunt. Pro Seſt.

Reſpublica & Patria. 39

R*Eſpublica nomen vniuerſæ ciuitatis eſt, pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia noſtra ponere, & quaſi conſecrare debemus.* 2.de Legib.

Eò omnis vitæ noſtræ ratio tranſmittenda eſt, vt magnam nominis noſtri famam, ex maximis in Rẽpublicam meritis collatis, poſteris relinquamus. In Vat.

Bono viro. Lælius. In Magiſtr.31.

Omnibus bonis expedit ſaluam eſſe Rempublicam: Philip.13.

Laudandus eſt is, qui mortem oppetit pro Republica, qui doceat chariorem eſſe patriam nobis, quàm noſmetipſos. Eſtq; illa vox inhumana & ſcelerata eorum, qui negant ſe recuſare, quò minus ipſis mortuis terrarum omnium deflagratio conſequatur. 3.de Finib.

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nuſquam

quam mehercule eos mortem potius, quàm immortalitatem aſſecutos putaui. Pro Planc.

Nihil eſt ex omnibus rebus humanis præclarius aut præſtantius, quàm de Republica bene mereri. Ad Planc. Famil. 10.

Omni tempore depoſito, debemus liberè Reipublicæ conſulere. Bru. ad Cic. Fam. 11.

Imitemur noſtros Brutos. Pro Seſt. De Magiſtr. 31

His maiores noſtri qui ob Rempublicam mortem obierant pro breui vita diuturnam memoriam reddiderunt. Philip. 9.

Duo hæc moriens opto. Phi. 2. In Apophth. 128

Non poteſt cuiquam malè de Republica merenti, iuſta eſſe cauſa. de Reſp. Aruſp.

Magnus eſt in Republ. *campus, multis apertus curſus ad laudem.* Philip. 14

Patria, eſt communis omnium noſtrum parẽs. 1. Inuect. in Catil.

Non poteſt cognatio vlla proprior eſſe, quàm patriæ. 1. de Orat.

Ipſa patria dici vix poteſt quid charitatis, quid voluptatis habet. Philip. 5.

Patria nihil dulcius, nihil charius in vita eſſe debet. Ad Quir. *poſt red.*

Et patriæ charitas maxima. In Vat.

Commune patriæ ſolum, & clarum eſt, & iucundum & delectabile. Cicero Caio Caſsio, Familiar. 12

Nullus

Nullus locus eſt domeſtica ſede iucundior. 4.*in Catilinam.*

Nullus locus nobis dulcior eſſe debet patria. Ad Marc.*Famil.*4

*Noſtra patria delectat cuius rei tanta eſt vis, ac tanta natura vt, Ithacam illam in aſperimis ſaxulis tanquam nidulum affixam, ſapientiſſimus vir immortalitati anteponat.*1.de Orat.

Chari ſunt liberi, propinqui, familiares: ſed omnes omnium charitates patria vna complexa eſt, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? 1.*Offic.*

Patriæ nos primum natura conciliat.de Reſponſ. Aruſp.

Patria eſt. 5. *Tuſc.In Apoph.*81

*Si contentio quædam & comparatio fiat, quibus plurimũ tribuẽdum ſit officij, principes ſunt patria & parentes, quorum beneficiis maximè obligati ſumus.*1. *Offic.*

*Sapientis eſt carere patria, & duri non deſiderare.*Ad Marc.*Famil.*4

Malo ſine periculo domi meæ eſſe, quàm cum periculo alienæ. Ad Marc.*Fam.*4.

Pro patria, & in patria mori præclarum. Ad Attic.8

Nemo eſt tam ingratus, tam impius, támque nullius humanitatis, qui ſi patriæ merita reſumere velit, non eam magis, quàm ſeipſum diligat. In *Vati.*

Nullus

. *Nullus eſt caſus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus.* Philip.13 .

Omnia quæ à nobis geruntur, non ad noſtram vtilitatem & commodum, ſed ad patriæ ſalutem conferre debemus. In Vat.

Non ſolùm nobis nati ſumus. 1.Officio. In Apoph.11

Nullum eſt periculum, quod ſapiens pro ſalute patriæ vitandum arbitretur, hæc enim ſecum loquitur. Non mihi ſoli, ſed etiam, atque adeò multo potius, natus ſum patriæ. Vita quæ fato debetur, ſaluti patriæ potiſſimum ſoluatur. 4.ad Herennium.

Nihil eſt præſtabilius viro, quàm periculis patriam liberare, beatiq; ſunt hi, quibus ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam optimus quiſque pro patria & pro ſuis ſuſcipit: dolores denique ſuſcipere mauult, quàm deſerere vllam officij partem. 1.de Finib.

Quoniam ſunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum eſt. At qui patriæ pericula ſuo periculo expetunt: hi ſapientes putandi ſunt, quum & eum quem debent honorem Reipub. *reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. Etenim vehementer eſt iniquum, vitam quam à natura acceptam propter patriam conſeruaueris, naturæ cùm cogat, reddere, patriæ cùm roget, non*

dare

dare: & cùm poſſis cum ſumma virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam viuere: & quum pro amicis & parentibus & cæteris neceſſariis adire periculum velis, pro Republica, in qua & hoc & illud ſanctiſſimum nomẽ patriæ continetur, nolle indiſcrimen venire. 4. *ad* Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos vndique fata circumſtent, non eſt dubitandum, eum ſpiritum, quem natura quiſque debet patriæ reddere. Philip. 10

O fortunata mors, quæ naturæ debita, pro patria potiſſimùm eſt reddita! Philip. 14

Quum omnibus definita ſit mors, optandum eſt magis vt vita quæ neceſſitati debetur, patriæ potius donata, quàm reſeruata natura videatur. Pro Seſtio.

Debemus grata eorum virtutem memoria proſequi, qui pro patria vitam profuderunt. Philip. 14

Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cælo & definitus locus, vbi beati æuo ſempiterno fruantur. In Somn. Scip.

Peregrinatio. 40

OMnis peregrinatio obſcura & ſordida eſt iis, quorum induſtria in patria poteſt eſſe illuſtris. Ad Marc. Cælium, Famil. lib. 2.

Omnibus peregrinantibus gratum eſt minimarum

marum quoque rerum quæ domi gerantur, fieri certiores. Cælius ad Ciceronem. Famil. 8.

In externis locis, minor eſt ad facinus verecundia. Ad Marc. Famil. lib. 4.

Multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul. Ad Trebatium Famil. lib. 7

Gloria. 41

GLoria, eſt illuſtris & peruagata multorum & magnorum, vel in ſuos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum. Pro Marcello.

Gloria, eſt ſolida quædam res & expreſſa, non adumbrata: ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute: ea virtuti reſonat, tanquam imago gloriæ, quæ quia rectè factorum plerunque comes eſt, nõ eſt bonis viris repudianda. Illa autem quæ ſe eius imitatricem eſſe vult, temeraria atque inconſiderata, & plerunque peccatorum, vitiorumq́; laudatrix fama popularis, ſimulatione honeſtatis, formam eius, pulchritudinemq́; corrumpit. Tu ergo quæ habent ſpeciem gloriæ, collecta ex inaniſſimis ſplendoris inſignibus, contemne: breuia, fugacia & caduca exiſtima. 3. Tuſcul.

Vera gloria radices agit, atque etiam popagatur: ficta omnia tanquam floſculi celeriter decidunt: nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum. 2. Offic.

Honos, eſt præmium virtutis, iudicio ſtudioq́; ciuium

ciuium delatum ad aliquem. Qui eum ſententijs, qui ſuffragijs adeptus eſt, is mihi & honeſtus & honoratus videtur. De clar. Orat. ad Brut.

Is verus triumphus eſt, cùm bene de Republi*ca meritis, teſtimonium à conſenſu ciuitatis datur.* Phil. 14

Is honos videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris viris defertur, & datur: eſtq; non inuitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis præmium. Ad Planc. Fam. lib. 10

Ea eſt profectò iucunda laus, quæ ab his proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ad Mar. Catonem. Famil. lib. 15

Is mihi videtur ampliſſimus, qui ſua virtute in altiorem locum peruenit, non qui aſcendit per alterius incommodum & calamitatem. Pro Roſc. Amer.

Suſcepit vita. 2. de Nat. deor. De *virtute.* 45

Quæ melior in genere hominũ natura, quàm eorum qui ſe natos ad homines iuuandos, tutandos, conſeruandos arbitrantur? Abijt ad eos Her*cules: nunquam abijſſet, niſi cùm inter homines eſſet, eam ſibi viam muniſſet.* 1. Tuſc.

Eò omnis vitæ noſtræ ratio: In Vatin. De Republ. 39

Actum præclarè cum ijs eſt, quorum virtus nec obliuione eorum qui ſunt, nec reticentia poſterorum ſepulta eſſe poterit. Philip. 14

Breuis vita data eſt, at memoria bene reddi-ta vitæ ſempiterna, quæ ſi nõ eſſet longior quàm hæc vita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem, gloriamq́; contenderet? Philip.14

Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumſcripſit, immenſum gloriæ. Pro C.Rab.

Vita breuis eſt, gloriæ curſus ſempiternus. Pro Seſt.

Breue tempus ætatis, ſatis longum ad bene viuendum. 1.Tuſcul.

Honos alit artes, omnesq́; incendimur ad ſtudia gloria: iacentq́; ea ſemper, quæ apud quoſq; improbantur. 1.Tuſc.

Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maximè gloria ducitur. Ipſi illi philoſophi etiam in illis libellis, quos de cõtemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt, in quo prædicationem & nobilitatem deſpiciunt, prædicari ſe, ac nominari volunt. Pro Arch. Poëta.

Opifices poſt mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo mineruæ, cùm inſcribere non liceret? Quid noſtri philoſophi? nónne in his ipſis libris quos inſcribunt, de contemnenda gloria ſua nomina inſcribunt? 1.Tuſc.

Nemo eſt tam auerſus à Muſis, qui non mandari verſibus æternum ſuorum laborum facilè præconium patiatur. Pro Archid. Poëta.

Themiſt

Themiſtocles, cùm conſuleretur. Pro Arch. Poëta. In Apophth. 4

Poëtæ poſt mortem nobilitari volunt, vndè illud.

Aſpicite ô ciues, ſenis Ennij imaginis vrnam.
Hic veſtrûm finxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriæ efflagitat ab his, quorum patres affecerat gloria. Idémque.

Nemo me lacrimis decoret, nec funera fletu
Faxit: cur? volito docta per ora virûm.
I. Tuſcul.

Vix inuenitur qui laboribus ſuſceptis: periculísq; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. I. Offic.

Nemo vnquam ſine magna ſpe immortalitatis, ſe pro patria offert ad mortem. I. Tuſcul.

Perfecti homines, & excellentibus ingenijs prædicti, excitantur ſpe gloriæ, quæ habet formam honeſtatis, & ſimilitudinem. Cato Maior.

Nemo noſtrûm in Reipub. periculis, cum laude ac virtute verſatur, quin ſpe poſteritatis, fructúq; ducatur. Pro C. Rabir.

Quum optimus quiſque maximè poſteritati ſeruiat, eſſe aliquid veriſimile eſt, cuius is poſt mortem, ſenſum ſit habiturus. I. Tuſc.

Licuit eſſe otioſo Themiſtocli, licuit Epaminondæ: ſed neſcio quomodo inhæret in mentibus, quaſi ſeculorum quoddam augurium futurorum: quo quidem dempto, quis tam eſſet

 amens,

amens, qui ſemper in laboribus & periculis viueret? 1.Tuſc.

Pueri efferuntur lætitia cùm vicerint, & pudet victos: vt ſe accuſari nolunt, quàm cupiūt laudari: quos illi labores non perferunt, vt æqualium principes ſint? 5.de Finib.

Quibus tantos labores diurnos, nocturnóſque domi, militiæq; ſuſciperet, ſi iiſdem finibus gloriam ſuam, quibus vitam eſſet terminaturus? ſed optimi cuiuſque animus maximè ad immortalitatem gloria nititur. Cato Maior.

Eſt anguſti animi atque demiſſi, triumphi honorem atque dignitatem contemnere. Nam vt leuitatis eſt. In Piſo. In Simil.75

Præſtantes viri nunquam tanta conati eſſent, quæ ad poſteritatis memoriam pertinerent, ni animo vidiſſent poſteritatē ad ſe pertinere poſſe. Nónne melius multò fuiſſet, otioſam ætatem & quietem ſine vllo labore & contentione traducere? Sed neſcio quo modo animus erigens ſe poſteritatē ſemper ita proſpicit, quaſi cùm exceſſerit è vita, tum denique victurus ſit. Cato Maior.

Sapiens virtutis honorem, præmium, haud prædam petit. 3.de Orat.

Nullam virtus aliam mercedem laborum, periculorúmque deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidē detracta, Iudices, quid eſt quòd in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè ſi nihil

animus præſentiret in poſterum, & ſi quibus regionibus vitæ ſpatium circumſcriptum eſt, eiſdem omneis cogitationes terminaret ſuas: nec tantis ſe laboribus frangeret, neque tot curis vigilijsq; angeretur, nec toties de vita ipſe dimicaret. Nunc inſidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ ſtimulis concitat atque admonet, non cum vitæ tempore eſſe dimittendam commemorationem nominis noſtri, ſed cum omni poſteritate adæquandam. Pro Archia Poëta.

Nullam mercedem tanta virtus, præter hanc laudis & gloriæ deſiderat: qua etiam ſi careat, tamen eſt ſeipſa contenta: quanquam in memoria gratorum hominum, tanquam in luce poſita lætetur. Philip. 5

Ex *omnibus præmijs virtutis, ampliſsimum eſt præmium, gloria: quæ vitæ breuitatem poſteritatis memoria conſolatur: quæ efficit vt abſentes adſimus, mortui viuamus; cuius gradibus etiam homines in cælum videntur aſcendere.* Pro Milone.

Non vita hæc dicenda eſt quo corpore & ſpiritu continetur: illa inquam, illa vita eſt, quæ viget memoria ſeculorum omnium, quam poſteritas alit, quam ipſa æternitas ſemper intuetur. Pro Marco.

Veſtra quæ dicitur vita, mors eſt. Som. Scip.

Nihil eſt vera gloria dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præſtantius habet: nihil quod magis expetat, quàm honeſtatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. 2. Tuſcul.

Antiquior ſit poſſeſsionibus gloria. 1. de Diuinat.

Verum decus in virtute poſitum eſt. Cicero ad Plancum. Famil. lib. 10

De morte. 42

O*Mnium rerum mors eſt extremum.* ad Tor. Famil. 6

Mors eſt diſceſſus animæ à corpore. 1. Tuſc.

Mors, ſomno ſimilis eſt. 1. Tuſc.

Morti nihil eſt tam ſimile, quàm ſomnus. Cato Maior.

Somnus, imago mortis. 1. Tuſc.

Mors quaſi ſaxum Tantalo ſemper impendet. 1. de Finib.

Moriendum certè eſt, & id incertum an eo ipſo die. Cato Maior.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2. de Finib.

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior.

Mors omnibus eſt parata. 4. Inuect. in Catil.

Omnibus definita eſt mors. Pro Seſtio.

Mortem omnibus natura propoſuit. Philip. 4.

Neceſſe

Neceſſe eſt mori. 2.*Tuſc.*

Moriendum eſt omnibus: eſtq; finis miſeriæ in morte. 1.*Tuſc.*

Commorandi nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato Maior.

Ex ipſa vita diſcedendum eſt, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo. Cato Maior.

Si hoc tempore diem non obieris, paucis poſt diebus eſt tibi moriendum, quia homo natus es. Sulpitius ad Cicero. Fab. lib. 4

Hoc meditatum ab adoleſcentia debet eſſe, mortem vt negligamus, ſine qua meditatione, tranquillo eſſe animo quis non poteſt. Cato Maior.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis tranquillo animo poſſit conſiſtere? Cato Maior.

Qui id quod vitari non poteſt, metuit, is viuere animo quieto nullo modo poteſt. 2.*Tuſc.*

Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas, cùm dies & noctes, cogitandum ſit iamiam eſſe moriendum? 1.*Tuſc.*

Qui mortem non timet, magnum is ſibi præſidium ad beatam vitam comparauit. 2.*Tuſc.*

Non deterret ſapientem mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longè poteſt abeſſe. 1.*Tuſcul.*

Vtrum viuere, an mori ſit melius, dij immor-

tales ſciunt : hominem quidem ſcire arbitror neminem. I.Tuſc.

A malis mors abducit,non à bonis. I.Tuſc.

Ipſe animi diſceſſus à corpore fit ſine dolore, & fit plerunque ſine ſenſu, nonnunquam etiam cum voluptate totum hoc leue eſt, qualecunque ſit,ſit enim ad punctum temporis. I.Tuſc.

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. I.Tuſcul.

Pellantur iſtæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miſerum eſſe. Quod tandem tempus? naturæ ne? At ea quidem dedit vſuram vitæ tanquam pecuniæ,nulla præſtituta die. Quid eſt igitur quod quærare,ſi repetit quum vult? ea enim conditione acceperas. Quæ verò ætas longa eſt? aut quid omnino homini longum? Nónne modo pueros, modo adoleſcentes in curſu à tergo inſequens,nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde vt cuique data ſunt, pro rata parte à vita longa aut breuia dicuntur. I.Tuſcul.

Mors terribilis eſt ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non poteſt. Parad.

Honeſta mors nunquam eſt fugienda, ſæpe etiam appetenda. Martius ad Ciceronem. Famil.lib.II

Vetat dominans in nobis Deus. I.Tuſcul. In pijs Sent.68

Non

Non eſt in iuſſu Imperatoris. Cato Maior. In pijs Sentent.70

Nobis ſi quid tale acciderit. 1.Tuſcul. In pijs Sentent.72

Tibi & pijs omnibus. 1.Tuſc.In pijs Sent.69

*Niſi Deus.*Tuſc.In pijs Sentent.71

Sunt qui ſe gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam: exiſtimant enim dijs immortalibus ſe facilius ſatisfacturos, ſi eorum plaga perculſi, afflictos ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3.Tuſcul.

Mortuorum corpora nihil ſentiunt in ſepultura: quantum autem conſuetudini, famæq; dandum ſit, id curent viui, ſed ita, vt intelligant nihil ad mortuos pertinere. 1.Tuſc.

Quum ab amicis rogaretur Diogenes. 1.Tuſc. in Apophthegm.37

Mors bonum ſit an malum: pleniſsimè primo Tuſculanarũ leges, & in dialogo, qui Cato Maior inſcribitur. 43

QVis eſt, aut quotuſquiſque cui mors cum appropinquet.

Non refugiat timido ſanguen, atque ex albeſcat metu? 5.de Finib.

Emori nolo. 2.Tuſcul.In Apophth.43

Virtuti quæ ſit vis, & cõmendatio. 44

VIrtus eſt per ſe ipſa laudabilis, & ſine qua nihil laudari poteſt. 2.de Orat.

Virtus nihil eſt aliud, quàm in ſe perfecta, & ad ſummum perducta natura. 1. de Legib.

Virtus, eſt affectio animi conſtans, conuenienſque, laudabiles efficiens, eos in quibus eſt: & ipſa eſt per ſe ſua ſponte, ſeparata tamen vtilitate, laudabilis: ex ea proficiſcuntur honeſtæ voluntates, ſententiæ, actiones, omniſq; recta actio. 4. Tuſc.

Virtutis multæ diffinitiones conſultò à nobis omittuntur. 45

ID dicitur honeſtũ, non quod laudetur à multis, ſed quia tale ſit: vt vel ſi ignorent id homines, vel ſi obtimuiſſent, pulchritudine ſua tamen eſſet, ſpecieq; laudabile. 2. de Finib.

Honeſtum etiam ſi nobilitatum non ſit, aut ſi etiam à nemine laudetur, laudabile eſt natura: quod ſi oculis cerneretur, mirabiles amores citaret ſapientiæ. 1. Offic.

Honeſtum, eſt quod detracta omni vtilitate ſine vllis præmijs, fructibúſve, per ſeipſum iure poteſt laudari. 2. de Finib.

Si non ipſo honeſto mouemur, vt viri boni ſimus, ſed vtilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, nõ boni. Nam quid faciet is in tenebris qui nihil timet, niſi teſtem vel iudicem? quid in deſerto loco, nactus quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum atque ſolum? 1. de Legib.

Si emolumentis, non ſuapte natura virtus expetitur, vna erit virtus quæ malitia rectiſſimè

dicetur.

dicetur. Nam qui virtutē pretio metiuntur, nullam virtutem, niſi malitiam putant. 1. de Legib.

Nulla poteſt eſſe virtus niſi gratuita. Nam quæ voluptate, quaſi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non virtus, ſed fallax, & imitatio ſimulatioq; virtutis. 5. Tuſc.

Quicquid præter id quod honeſtum ſit expetendum eſſe duxeris, in bonisq; numeraris, & honeſtum ipſum quaſi virtutis lumen extinxeris, & virtutem penitus euerteris. 3. de Finib.

Difficile eſt hominibus perſuadere honeſtum propter ipſum eligendum. C. Caſsius Ciceroni, Famil. lib. 15.

Si ipſam honeſtatem vndique perfectam & abſolutam, rem vnam præclariſsimam omnium, maximeq; laudandam penitus videremus, quonam gaudio compleremur, quum tantopere eius adumbrata opinione lætemur? 5. de Finib.

Sumus natura ſtudioſiſsimi, appetentiſsimiq; honeſtatis: cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpeximus, nihil eſt quod vt eo potiamur, non parati ſimus & ferre & perpeti. .Tuſc.

Nihil eſt virtute amabilius: quam qui adeptus erit, vbicunque erit gentium, a nobis diligetur. 1. de Nat. Deor.

Virtutem neceſſariò gloria ſequitur. 1. Tuſc.

Gloria virtutem tanquam vmbra ſequitur. 1. Tuſcul.

Nihil eſt virtute formoſius, nihil pulchrius,

nihil

*nihil amabilius.*1.de Natu.Deor.

Nihil eſt amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem & probitatem eos, etiã quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea eſt vis, vt ea (quod maius eſt) in hoſte etiam diligamus. In Lælio.

Animi hominum mouentur ad diligendum, cùm eorum, quibuſcum vſu coniuncti ſunt virtutem & bonitatem perſpiciunt. In Lælio.

Conciliantur animi hominum dignitate hominis, rebus geſtis, æſtimatione vitæ: alienãturq; ab ijs, in quibus hæc non ſunt. 1.de Orat.

Suſcepit vita, cõſuetudoq; communis, vt beneficijs excellentes viros in cælum fama ac voluntate tollamus. 2.de Natu.Deor.

Quæ natio nõ comitatem, non beneuolentiam, non gratum animum, & beneficij memorem diligit? Quæ ſuperbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aſpernatur, non odit? 1. de Leg.

Eos viros nos ſuſpicimus, maximiſq; efferimus laudibus, in quibus exiſtimamus; excellẽtes quaſdam & ſingulares perſpicere virtutes. Deſpicimus autem eos, & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum putatur. Quamobrem contemnuntur ij, qui nec ſibi nec alteri proſunt, vt dicitur, in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admiratione autem quadam afficiuntur ij, qui anteire

cæteris virtute putantur. 2. Offic.

Illud honeſtum, quod in alio cernimus, nos mouet, atque illi in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Omnis enim virtus nos ad ſe allicit, facitq; vt eos diligamus, in quibus ipſa ineſſe videtur. 1. Offic.

Quis eſt tam diſsimilis homini, qui non moueatur & offenſione turpitudinis & comprobatione honeſtatis? Quis eſt qui non oderit libidinoſam, proteruam adoleſcentiam? Quis contrà, in illa ætate pudorem, conſtantiam, etiam ſi ſua nihil interſit, non tamen diligat? An *obliuiſcimur quantopere in audiendo, in legendoq; moueamur, cum piè, cùm amicè, cùm magno animo, aliquid factum cognoſcimus?* 5. de Finib.

Quæ magno animo & elato, fortiter & excellenter geſta ſunt, ea neſcio quomodo quaſi pleno ore laudamus. 1. Offic.

Cùm aliquid clementer, manſuetè, iuſtè, rectè, moderatè ſapienter factum aut legimus, aut audimus, quo ſtudio incendimur, non modò in geſtis rebus, ſed etiam in fictis, vt eos ſæpe, quos nunquam vidimus, diligamus? Pro Marcel.

Quis eſt qui non admiretur ſplendorem pulchritudinemq; virtutis? 2. Offic.

Conciliatrix amicitiæ eſt, virtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc virtus, vt viros fortes, ſpecies eius & pulchritudo etiam in hoſte poſita delectet. In Piſonem

Piſonem.

Eſt proprium virtutis conciliare ſibi animos hominum,& ad vſus ſuos adiungere. Offic.

Virtus conciliat amicitias atque conſeruat. In ea enim eſt cõuenientia rerũ, in ea eſt ſtabilitas, in ea eſt conſtantia: quæ cùm ſe extulit, & lumen ſuum oſtendit, & idem aſpexit, agnouitq; in alio, ad id ſe admouet: viciſsimq; accipit illud quod in altero eſt, ex quo eorum exardeſcit ſiue amor, ſiue amicitia. In Lælio.

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute recte gloriamur. de Nat. Deor.

Vera laus verè virtuti debetur. de Orat.

Nihil quicquã ſine virtute laudabile. 1. Tuſc.

Quibus gradibus Romulus aſcendit in cælum? rebus geſtis atque virtute. Parod. 1

Bonus vir propriè & copiosè laudari ſine virtutum cognitione non poteſt. 2. de Orat.

Eos, quorum vita perſpecta eſt in rebus honeſtis atque magnis, & bene de Republica ſentientes, aut aliquo honore & imperio affectos obſeruare & colere ſolemus. 1. Offic.

Vehementer amor multitudinis commouetur ipſa fama & opinione liberalitatis, beneficientiæ, iuſtitiæ, fidei, omniumq; earum virtutum, quæ pertinent ad manſuetudinem ac facilitatem, eosq; in quibus eas virtutes ineſſe videmus, à natura ipſa diligere cogimur. 2. Offic.

Ea virtus videtur præſtantis viri, quæ eſt fru-

ctuoſa

ſtuoſa alijs, ſibi autem laborioſa, aut periculoſa, aut certè gratuita. 2. de Orat.

Si quod optimum, maximumq́; eſt, id volumus adipiſci, virtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem expetendam conſequi poſſumus. In Lælio.

Verùm decus in virtute poſitum eſt. Cicero ad Plancum. Famil. lib. 10

Digna eſt virtus gloriatione: tantumq́; præſtat cæteris rebus, vt dici vix poßit quid interſit. 3. de Finib.

Neſciunt multi, neſciunt quantas vires virtus habeat? nomen virtutis tantum vſurpant: quid ipſa valeat, ignorant. Parad. 2

Non ſunt iſti audiendi, qui virtutem duram & quaſi ferream eſſe volunt. In Lælio.

Non eſt inhumana virtus, neque immunis, neque ſuperba, quæ populos vniuerſos tueri, eisq́; optimè conſulere ſoleat: quod non faceret profectò, ſi à vulgi charitate abhorreret. In Lælio.

Virtus, quam ſequitur Charitas, minimè repudianda eſt. In Lælio.

Virtus altißimum locum in homine, & maximè excellentem tenet. Cùm autem aſſumpta eſt ratio, tanto in dominatu locatur, vt omnia primæ naturæ, huius tutelæ ſubijciantur. 4. de Finibus.

Virtus, omnia quæ cadere in hominẽ poſſunt, ſubter ſe habet: eaq́; deſpiciens, caſus contemnit humanos: culpaq́; omni carens, præter ſeipſam, nihil

nihil cenſet ad ſe pertinere. 5.Tuſc.

Optimè virtus ſeipſa nouit, & quàm amabilis ſit, Intelligit. In Lælio.

Virtutis tanta eſt vis, vt non poßit vnquam eſſe vir bonus non beatus. In Piſon.

In virtute ſatis eſt præſidij ad bene viuendum, ſatis etiã ad beatè, ſatis vt fortiter viuamus, etiam vt magno animo, & quidem vt nulla re egeamus, ſemperq́; ſimus inuicti: ſequitur vt nihil pœniteat, nihil deſit, nihil obſtet. 5.Tuſc.

Præſidij ad viuendum in virtute ſatis eſt. 5.Tuſc.

Virtus ad beatè viuendum ſeipſa contenta eſt. 5.de Finib.

Cùm fateamur ſatis magnã vim eſſe in vitijs ad miſeram vitam, fatendum eſt etiam eandem vim in virtute eſſe ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria ſunt conſequentia. 5.Tuſc.

Quanti eſt æſtimanda virtus, quæ nec eripi, nec ſurripi poteſt, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tempeſtatum, nec temporum, permutatione mutatur! quà præditi qui ſunt ſoli ſunt diuites: ſoli enim poßident res & fructuoſas & ſempiternas: ſoliq́; (quod eſt proprium diuitiarum) contenti ſunt rebus ſuis. Satis eſſe putãt *quod eſt, nihil appetunt, nulla re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt.* Parad. vlt.

Virtus in tempeſtate ſæua quieta eſt, & lucet in tenebris, & pulſa loco manet tamen, atque hæret

ret in patria,ſplendetq; per ſe ſemper,neque alienis vnquam ſordibus obſoleſcit. Pro Seſtio.

Amitti virtus non poteſt.2.Tuſc.

Virtus eſt altiſſimis defixa radicibus, quæ nunquam vlla vi labefactari poteſt,nunquam dimoueri loco. Philip.4

Ei non multùm poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute quàm in caſu præſidium collocauit. 4.ad Herenn.

Omnes bene viuendi rationes in virtute ſunt collocandæ,propterea quòd ſola virtus in ſua poteſtate eſt.Omnia præter eam,ſubiecta ſunt fortunæ dominationi. 4. ad Herennium.

Maior eſt virtutis iucũditas,quàm voluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate .3.Act. in Verrem.

Tu plura ſi deſideres, euolue diligenter quintum Tuſculanarum:nos enim ea tãtum quæ videbantur grauiora ſelegimus ne potius ex integro librum tranſcripſiſſe,quam ex præcipuis præcipua ſelegiſſe videamur.

Expetendarum rerum tria genera. 46

Rerum expetendarum tria ſunt genera. Nam eſt quiddam quod ſua vi nos alliciat ad ſeſe,non emolumento captans aliquo, ſed trahens ſua dignitate:quod genus, virtus, ſcientia, veritas eſt. Aliud autem non propter ſuam vim & naturam, ſed propter fructum atque vtilitatem petendum: quod pecunia eſt. Tertium eſt, ex

horum partibus iunctum, quod & ſua vi, & dignitate nos inductos ducit, & præ ſe gerit quandam vtilitatem quò magis expetatur, vt amicitia, bona exiſtimatio. 2. de Inuentione.

Vitia virtutis ſpeciem plerũque induũt. 47

CErnenda ſunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutẽ videntur imitari. Nam & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aſpernandis: & magnitudinem animi, ſuperbia in animis extollendis, & deſpicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem ſuperſtitio: ſtudijsq; bonis ſimilia videntur ea, quæ ſunt in eo genere nimia. In Part.

Aſtutiæ tollendæ ſunt, eaq; malitia: quæ vult quidem videri ſe eſſe prudentiam: ſed abeſt ab ea, diſtatq; plurimum: nec vlla pernicies vitæ maior inueniri poteſt, quàm cùm in malitia ineſt ſimulatio. 3. *Offic.*

Omnibus veris falſa quædam adiuncta ſunt tanta ſimilitudine, vt nulla inſit iudicandi & aſſentiendi nota. 1. *de* Nat. Deor.

Finitima ſunt falſa veris. 4. *Academ.*

Voluptas. 48

IMitatrix eſt boni voluptas, malorum mater omnium, cuius blanditijs corrumpuntur quæ natura bona ſunt. I. *de* Leg.

Malorum eſca voluptas: qua homines capiuntur,

tur, vt hamo piſces. Cato Maior.

Voluptate capimur omnes. 1. de Leg.

Voluptates blandiſsimæ dominæ, ſæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. 2. Offic.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. Ad Attic. lib. 5

In voluptatū regno non poteſt virtus conſiſtere. Cato Maior.

Qui voluptati deditus eſt, huic omnia ſenſu, non ratione ſunt iudicanda: eaq́; dicenda optima quæ ſunt ſuauiſſima. 2. de Finib.

Impedit conſilium voluptas, rationi inimica, ac mentis, vt ita dicam, perſtringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Cato Maior.

Semouenda eſt voluptas, non ſolum vt recta ſequamur, ſed etiam vt loqui deceat frugaliter. 2. de Finib.

Quo maior eſt voluptas, eò magis mentem à ſua ſede & ſtatu dimouet. Parad. 1.

Non eſt neceſſe tanquam meretricem. 2. de Finib. In Simil. lib. 46

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui vnum diem totum velit eſſe in voluptate. 2. de Finib.

Non eſt eius qui dolore ſummum malum metiatur, mentionem facere virtutis. 3. Tuſc.

Qui voluptatibus ducuntur, & ſe vitiorum illecebris, & cupiditatum lenocinijs dediderunt, miſſós faciant honores, nec attingant Rempu-

blicam, patiantur viros fortes labore, ſe otio ſuo perfrui, Pro Seſt.

Nihil altum, nihil magnificum ac diuinum ſuſpicere poſſunt, qui ſuas omnes cogitationes obiecerunt in rem tam humilem, tam contemptam. In Lælio.

Fieri non poteſt, vt animus libidini deditus: amore, deſiderio, cupiditate, copia, inopia, etiam nonnunquam impeditus, literis operam dare poſſit. Nec eſt alia cauſa, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honere, tam ſint pauci, ſemperq́; fuerint, qui in hoc labore verſarentur. Omittendæ enim ſunt omnes voluptates : relinquenda ſtudia delectationis, ludus, iocus, conuiuium, ſermo etiam penè omnium familiarium deferendus: quæ res, in hoc genere homines à labore, ſtudioq́; deterret. Pro M. Cælio.

Multa nobis blandimenta natura ipſa genuit, quibus ſopita virtus conniueret, & multarum rerum iucundiſsimarum varietatem dedit, quibus non modò prima ætas, ſed iam corroborata caperetur. Pro. M. Cælio.

Plerique propter voluptatem & paruam & non neceſſariam, tum in morbos graues, tum in damna, tum in dedecora incurrunt: ſæpe etiam legum iudiciorumq́; pœnis obligantur. 1. de Finib.

Nulla capitalior peſtis, quam corporis voluptas, hominibus à natura data eſt. Cato Maior

Vitium

Vitium ventris & gutturis non modò minuit ætatem hominibus, ſed etiam aufert. Pro M. Cælio.

Voluptatem dimittamus, & ſuis ſe finibus tenere iubeamus, ne blanditijs eius, illecebriſq; capiatur animi voluptas. 3. de Finib.

Amores & deliciæ maturè & celeriter deflo- reſcunt. Pro M. Cælio.

Fluit voluptas, & prima quæque euolat: ſæpiuſq; relinquit cauſas pœnitendi, quàm recordandi. 2. de Finib.

Vna cum ſatietate moritur memoria voluptatis. 2. Offic.

Omnibus in rebus, voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt. 2. de Orat.

Nos omnes, voluptate quemadmodum natura capiamur, plura primo de Finibus.

Animus. 49

OPus eſt te animo valere, vt corpore poßis. Caio Tironi, Famil. 16.

Ex anima conſtamus & corpore. 4. de Finib.

Conſtamus ex animo & corpore. 3. Tuſc.

Animus eſt rationis compos & particeps: quo nihil ab optimo & ſapientißimo genitore melius eſt procreatum. De vniuerſ.

Mente nihil homini dedit Deus ipſe diuinius. 3. Offic.

Nobis Deus, ſiue mater rerum omnium natura dedit animum, quo nihil eſt præſtantius neque

diuinius.Parad.1

Animus eſt ingeneratus à Deo. 1.*de* Legib*us. in Pijs.*3

*Eſt animus cæleſtis.*C.Maior.*in Pijs*. 36

*Dijs immortales.*Cato Maior.*in Pijs.*26

Humanus animus deceptus ex mente diuina. 5.*Tuſcul.*

*Animus cum eſt ſecum.*1.*Tuſc in Pijs.*41

*Nulla eſt celeritas.*1.*Tuſc.in Pijs.*38

*Duæ ſunt viæ.*1.*Tuſc.in Pijs.*60

*Oportet vt ipſa ſe mens.*5.*Tuſc.in Pijs.*39

*Eorum animi.Som.Scip.in Pijs.*61

Animus ſolus,nec cùm adeſt,nec cùm diſcedit apparet. Cato Maior.

Omnium animi immortales ſunt:ſed bonorũ, fortium diuini 2.*de Leg.*

Bonorum virorum mente mihi diuinæ atque æternæ videntur,& ex hominum vita, ad deorum religionem ſanctimoniamq; demigrare. Pro Caio Rabirio.

Sic habeto, te non eſſe mortalem, ſed corpus hoc.Som.Scipionis.

*Corpus hoc eſt mortale, animi verò motus, ſempiterni.*Pro Seſtio.

Nihil intereſt,motu animi ſublato,inter pecudem & hominem: ſed ne inter hominem & ſaxum aut truncum, aut quiduis generis eiuſdem. In Lælio.

Duplex eſt vis animorum: vna pars in appe-

titu

titu poſita, altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciendũ, fugiendúmve ſit: ita fit vt ratio præſit, appetitus verò obtemperet. 1. Offic.

Eſt animorum ingeniorumq; noſtrorum naturale quaſi quoddam pabulum, conſideratio, contemplatioq; naturæ: doctoq; homini & erudito, cogitare, eſt viuere. Sapientis enim cogitatio, non ferme ad inueſtigandum adhibet oculos aduocatos. 4. Acad.

Animus perturbatus & incitatus nec cohibere ſe poteſt, nec quo loco vult conſiſtere omnino. 4. Tuſcul.

Animus æger. 3. Tuſcul in Apoth. 123

Quemadmodum animus conturbatus. 3. Tuſc. In Similib. 33

Animi morbi, ſunt cupiditates immenſæ, inanes diuitiarum gloriæ, dominationis, libidinoſarum etiam voluptatum accedunt ægritudines, moleſtiæ, mœrores, quæ animos excedunt, conficiuntq; curis. 1. de Finib.

Aegris corporibus ſimillima eſt animi ægritudo. 1. de Finib.

Aequè animò dolemus, dum corpore dolemus. 3. Offic.

Errat qui vllum aut corporis, aut fortunæ vitium animi vitijs grauius exiſtimat. 3. Tuſc.

Morbi perniciofiores pluréſque ſunt animi, quàm corporis. 3. Tuſc.

Corpora curari poſſunt, animorum nulla me-

dicina eſt:3.Tuſc.

Animi lineamenta pulchriora ſunt quàm corporis. Rectè *ſolus liber, nec dominationi cuiuſquam parens, neque obediens cupiditati.* Rectè *inuictus, cuius etiam ſi corpus coſtringatur, animo tamen vincula inijci nulla poſſunt.* 3. de Finibus.

Corpori tantùm præſtat mentis excellens perfectio, vt vix poßit cogitari quid interſit. 5. de Finibus.

Deus & ortu & virtute antiquiorem genuit animum, eumq; vt dominum atque imperantem obedienti præfecit corpori. De Vniuer.

Vt multa maiora ſunt opera animi, quàm corporis: ſic eæ res, quas perſequimur ingenio ac ratione, gratiores ſunt, quàm hæ quas viribus. 2. Offic.

Quò maior eſt vis animi, quàm corporis: hoc ſunt maiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philiph.11.

Quum multùm animus corpori præſtet. 2. de Leg. *In pijs.* Sent.22

Non viribus. Cato Maior. *Conſilium.* 26

Maior eſt animi voluptas, quàm corporis. 2. de Finibus.

Voluptate animi, nulla poteſt eſſe maior. Cato Maior.

Corpore nihil niſi præſens & quod adeſt, ſentire poſſumus: animo autem & præterita & futura.

tura.1.de Finib.

*Corpus tandiu gaudet, dum præſentem ſentit voluptatem: animus & præſentem percipit pariter cum corpore,& proſpicit venientem,nec præteritam præterfluere ſinit.5.*Tuſc.

*Corpus eſt quaſi vas animi,aut aliquod receptaculum.1.*Tuſc.

Deus animum concluſit in corpore. De Vniuerſitate.

Exercendum eſt corpus, & ita efficiendum, vt obedire conſilio,rationiq; poſſit in exequendis negotijs,& in labore tolerando. 1.Offic.

Redditur terræ corpus.2.de Leg.

Formæ dignitas,aut morbo defloreſcit,aut vetuſtate extinguitur.4.ad Heren.

Ratio. 50

M*Vnus animi,eſt ratione vti.* 3.Tuſc.

Nihil eſt, non dicam in homine, ſed in omni cælo atque terra, ratione diuinius, quæ quum adoleuit atque perfecta eſt, nominatur ritè ſapientia.1.de Leg.

Domina omnium & regina, ratio:connexa per ſe, & progreſſa longius,fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi quæ obedire debet, id videndum eſt viro,velut ſeruo dominus, velut Imperator militi, velut parens filio. 2. Tuſc.

*Bene adhibita ratio, cernit quid optimum ſit neglecta,multis implicatur erroribus.3.*Tuſc.

Societatis humanæ vinculum, eſt ratio & oratio, quæ dicendo, communicando, diſceptando iudicando, conciliat inter ſe homines, coniungitq́; naturali quadam ſocietate. Neque *vlla re alia abſumus à natura ferarum.* 1. *Offic.* De homine. 119

Ratione præſtamus beluis. 1. de Leg.

Vt patrimonium homini ab homine relinquitur, ſic ratio homini à Deo. 3. de Nat Deor.

Nihil poteſt eſſe equabile, quod non à certa ratione proficiſcatur. 2. Tuſc.

Nihil per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicij ratio extat Ad Brut. 16

Plus apud nos vera ratio valeat, quàm vulgi opinio Parad. 1

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Sunt homines qui rationem bono cõſilio à dijs immortalibus datam, in fraudem malitiamq́; conuertunt. 3. de Nat. Deor.

Appetitus rationi obediant. 51

A*Ppetitus omnes cõtrahẽdi, ſedandiq́; ſunt, excitandaq́; eſt animaduerſio & diligentia, vt nequid temerè ac fortuitò, inconſideratè, negligenterq́; agamus.* 1. *Offic.*

Efficiendum eſt vt appetitus rationi obediãt, eámque neque præcurrant, nec propter pigritiam aut ignauiam deſerant, ſintq́; tranquilli,

atque

atque omni perturbatione animi careant, ex quo elucebit omnis conſtantia, omniſq; moderatio. 1.Offic.

Tu in hanc ſententiam plura lege primo Offic.capite,Duplex eſt enim.

MOderari animo & orationi, cùm ſis iratus, aut etiã tacere & tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem, etſi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen non eſt mediocris ingenij. Ad Quint.Frat.Epiſt.1

Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduerſarium non modò extollere iacentem, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem, præclarum eſt. Hæc qui faciat, non ego eum ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo iudico. Pro Marc.

Si quis hoc robore animi eſt, atque hac indole virtutis ac cõtinentiæ, vt reſpuat omnes voluptates, omnémque vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſsio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectent: nihil in vita expetendum putet, niſi quod eſt cum laude & honore & cum dignitate coniunctum: hunc mea ſententia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M.Cælio.

Regium eſt ita viuere, vt non modò homini, ſed ne cupiditati quidem ſeruias: contemnere omnes libidines: non auri, non argenti, non cæter

cæterarum rerum indigere: populi vtilitati magis cõſulere, quàm voluntati: nemini cedere, multis obſiſtere. Pro Syll.

Refrenet primum libidines. Parad. pe. Imperator. 30

Eſſe abſtinentem, continere omnes cupiditates, præclarũ magis eſt, quàm difficile. Ad Quint. frat. Epiſt. 1

Quum præcipitur vt nobiſmetipſis imperemus, hoc præcipitur, vt ratio coerceat temeritatem. 2. Tuſc.

Cupiditates ſunt inſatiabiles, quæ non modò ſingulos homines, ſed vniuerſas familias euertũt, totam etiam labefactant Remp. *Ex cupiditatibus odia, diſſidia, diſcordiæ, ſeditiones, bella naſcũtur. Nec hæc ſeſe foris ſolum iactant, nec tantum in alios cæco impetu incurrunt, ſed intus etiam animis incluſæ inter ſe diſſident atque diſcordant.* 1. de Finib.

Semper manendum in officio. 52

NVlla *vitæ pars, neque publicis neque priuatis, neque forenſibus, neque domeſticis in rebus, neque ſi tecum, agas quid, neque ſi cum altero contrahas, vacare officio poteſt. In eoq; excolendo ſita eſt vitæ honeſtas omnis, & in negligendo turpitudo.* 1. Offic.

Nec pretio, nec gratia, nec periculo, nec ſimultate à via recta oſtendemus oportere deduci: nec ab vlla re honeſta periculi, aut laboris magnitu-

dine

dine.3 ad Herent.

Nullo caſu arbitor hoc conſtanti homini poſſe,contingere,vt vlla intermiſsio fiat officij. In Lælio.

*Nulla laßitudo impedire officium ,& fidem, debet.*Cic.*Cornific.famili.*12

*Pericula labores dolorem etiam optimus quiſque ſuſcipere mauult,quàm deſerere vllam officij partem.*1.de Finib.

*Artium ſtudio à rebus àgendis abduci, contra officium eſt.*1.*Offic.*

*Si quis omißis.*1.de Inuent. *Vide doctus inuiſus.*24

Et bene & honeſtè viuendum 53

*O*P*tima viuendi ratio eſt eligenda:eam iucūdam conſuetudo reddet.*4.ad Her.

*Omnis noſtra cura debet in hoc verſari, ſemper,ſi poſſumus,vt boni aliquid efficiamus. Sin minus,vt certè nihil mali.*2.de Orat.

*Semper ita viuamus, vt rationem nobis reddendam arbitremus.*4. *Act.in* Verrem.

Non ob ea ſolùm incommoda. 1.de Fin. *Vide impij.*3

*Si impietas.*3.de Finib.*Vide impij.*3

A recta conſcientia tranſuerſum vnguem non oportet quenquam in omni vita ſua diſcedere. Cic.*Attic.lib.*13

Nobis perſuaſum eſſe debet,ſi deos,homineſq; celare poßimus,nihil tamen auarè,nihil iniuſtè, nihil

nihil libidinoſè, nihil incontinenter eſſe faciendum: honeſta bonis, non occulta quæruntur. 3. *Offic.*

Improbum eſt relinquere honeſtatem propter vtilitatis magnitudinem. 3. *Offic.*

Tu honeſtatem vtilitati præferendam eſſe diſces ex tertio Officiorum.

Sobrie viuendum. 54

ESſe oportet vt viuas, viuere non vt edas. 4. *ad Heren.*

Victus, cultusq; corporis, ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatē. 1. *Offic.*

Tantum cibi & potionis adhibendum eſt, vt reficiantur vires, non opprimantur. Cato Maior.

Iucunditas victus eſt in deſiderio, & non in ſatietate. 5. *Tuſc.*

Cibi condimentum eſt fames: potionis, ſitis. 2. *de Finib.*

Darius. 5. *Tuſc. In Apophth.* 59

Ptolomæo. 5. *Tuſc In Apophth.* 60

Timothæus. 5. *Tuſc. In Apophth.* 58

Quum Dionyſius. 5. *Tuſc. In Apoph.* 61

Non intelligunt homines, quàm magnum vectigal ſit parſimonia. Parad.

Quæritur in re domeſtica continentiæ laus: in publica, dignitatis. Pro Flacco.

Omnium perturbationum fons, eſt intemperantia, quæ eſt à tota mente, etiam à recta ratione defectio, ſic auerſa à præſcriptione rationis, vt

nullo

nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant.4.Tuſc.

Mente rectè vti non poſſumus, multo cibo & potione completi.5.Tuſc.

Quæ virum forma deceat, & qui victus eſſe debeat, primo Officiorum lege, capite, Quum autem.

Turpitudo fugienda. 55

NIhil eſt tam tetrum, nihil tam aſpernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo.2.Tuſc.

Nihil eſt tam contra naturam, quàm turpitudo.3.Offic.

Nihil eſt deteſtabilius dedecore.Phil.3

Periculum minus fugiendum eſt, quàm turpitudo.Philip.7

Ne turpitudo ſuſcipiatur vitæ cupiditate. Philip.13

Nihil eſt malum, niſi quod turpe aut vitioſum eſt.2.Tuſc.

Si vnum in locum collata ſint omnia mala, cum turpitudinis malo non erunt comparanda.2. Tuſcul.

Miſera eſt ignominia iudiciorum publicorum. Et cuius bona ex edicto poſsidentur, huius omnis fama & æſtimatio cum bonis ſimul poſsidetur. Pro Quintio.

Nemo eſt tam agreſtis. In Paradox. Vide *Ignominia.*

Non

Non peccandum. 56

PEccare, eſt tanquam tranſire lineas. Paradox.3

Peccare certè licet nemini. Parad.3

Accipere præſtat, quàm facere iniuriam. 5. Tuſc.

Peccati dolor & maximus & æternus eſt. Ad Attic.11

Quæ parua videntur eſſe delicta, neque à multis intelligi poſſunt, ab ijs etiam diligentius eſt declinandum. 1. Offic.

Temperantia. 57

TEmperantia, eſt moderatrix omnium commotionum. 5. de Finib.

Eſt temperantia, libidinum inimica. 3. Offic.

Temperantia eſt quæ in rebus aut expetendis aut fugiendis, vt rationē ſequamur, monet, quæ animis pacem affert, & eos quaſi quadam concordia placat ac lenit. 1. de Finib.

Nihil reperiri poteſt tam eximium, quàm iſtam virtutem, moderatricem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque eſſe abditam, ſed in luce. Ad Q. Frat. Epiſt. 1

Quemadmodum temperantia. 4. Tuſcul. In Simil. 38

Frugalitatis eſſe videtur proprium, motus animi appetentes regere & ſedare, ſemperq; aduerſantem libidini, moderatam in omni re ſeruare conſtantiam. 3. Tuſ.

Eas

Eas tres virtutes, fortitudinem, iuſtitiam, prudentiam, frugalitas eſt complexa. 3.*Tuſc.*

Non poteſt temperantiam laudare is, qui ponit ſummum bonum in voluptate: eſt enim temperantia, libidinum inimica. 3.*Offic.*

Qui voluptatem ſummum bonum ſtatuit, eſſe temperans nullo modo poteſt. 1.*Offic.*

Quæ laus, quod decus erit tanti, quod adipiſci cum dolore corpus velit, qui dolorem ſummum malum ſibi eſſe perſuaſerit? 2.*Tuſc.*

Mediocritatis optima regula. 58

NIhil eſt quod tam deceat, quàm omni in re ſeruare conſtantiam. 1.*Offic.*

His rebus quæ tractantur in vita, modum quendam & ordinem adhibentes, honeſtatem & decus conſeruabimus. 2.*Offic.*

Mediocritas ad omnem vſum, cultúmq; vitæ referenda eſt. In *omnibus rebus mediocritas eſt optima.* 1.*Offic.*

Modus eſt optimus, decus ipſum tenere, nec progredi longius. *Orat. ad* Brut.

Suus cuique modus eſt, tamen magis offendit nimium, quàm parum. De Orat.

Tu quæ ſint in omni actione ſeruãda, lege primo Officiorum, capite, In omni autẽ actione.

Verecundia. 59

CVſtos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam conſequens, verecundia eſt. Par.*Orat.*

Moderator cupiditatis eſt pudor. 2.de Finib.

Sine verecundia nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum. 1.Offic.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Itaque in ijs pernicioſus eſt error, qui exiſtimant libidinem, peccatórumque omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. 2.Tuſc.

Pudor in bello eſt maximè periculoſus. Plancus Ciceroni, Famil.10

Graue eſt homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet: ne id quod petit exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quàm beneficij loco numerare videatur. Cic.Curioni, Famil.2

Iuſtitia. 60

IVſtitia, virtus omnium eſt domina & regina virtutum. 3.Offic.

Iuſtitia, omnium virtutum cauſa atque ſentina eſt. 1.de Legib.

Excellentiſſima virtus, iuſtitia. 1. de Nat.Deo.

Iuſtitia ſine prudentia plurimum poterit: ſine iuſtitia nihil valebit prudentia. 2.Offic.

Fundamentum perpetuæ commodationis & famæ eſt: iuſtitia, ſine qua nihil eſſe poteſt laudabile. 1.Offic.

Iuſtitiæ ineſt ſplendor virtutis maximus, ex

qua

qua boni viri nominantur:cuius primum munus eſt,vt ne cui quis noceat, niſi laceſſitus iniuria: deinde vt communibus,pro communibus vtatur, priuatis autem vt ſuis. I.Offic.

Iuſtitia,ex qua vna virtute viri boni appellantur, mirifica quædam res multitudini videtur,nec iniuria,quis eſt enim qui non admiretur ſplendorem,pulchritudinemq́; virtutis? 2.Offic.

Solitario homini,atque in agro vitam degẽti, opinio iuſtitiæ neceſſaria eſt. Atq; ijs etiam qui vendunt,emũt,conducunt,locant, contrahendisq́; negotijs implicantur, iuſtitia ad rem gerendam neceſſaria eſt:cuius tanta vis eſt, vt nec illi quidem qui maleficio & ſcelere paſcuntur, poſſint ſine vlla particula iuſtitiæ viuere. 2.Offic.

Iuſtitiæ partes ſunt, non violare homines. I.Offic.

Totius iuſtitiæ nulla eſt capitalior peſtis, quàm eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt vt boni viri videantur. I.Offic.

Omne officium quod ad conuentionem hominum, & ad ſalutem tuendam valet, anteponendum eſt illi officio, quod cognitione & ſcientia continetur, officijsq́; ſcientiæ anteponenda ſunt officia iuſtitiæ:conſideratè enim agere plus eſt, quàm cogitare prudenter. I.Offic.

Tu, quæ dicantur proprie iuſtitiæ & officia & munera, leges pleniſsimè apud Ciceronem in libris Officiorum.

Pietas. 61

Pletas, eſt fundamentum omnium virtutum: parentem vt Deum *vereri, atque non multò ſecus ac parentes, liberos amare debemus.* Pro *Planc.*

Pietati ſummà tribuenda laus eſt. 2.*de* Orat.

Omnibus eſt amori pietas. Cicer.C.*Caßio, Famil.*15

Pietate aduerſus deos ſublata, fides etiam & ſocietas generis humani, & vna excellentißima virtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt. 1.*de* Nat.Deor.

Pietas grata eſt Deo.2.*de* Legib.*de* Deo.1

Pietas maximè & religio. 2.*de* Legibus.*In Apophth.*64

Humanitas & clementia. 62

HOmines ad deos nulla re propius accedunt, quàm ſalutẽ hominibus,dando. Pro Lig.

Nihil eſt tam regium, tam liberale, támque munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis homines. 1.*de* Orat.

Nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Ad Q. Frat.*Epiſt.*1

Rectè *præcipere videntur qui monent, quantò ſuperiores ſimus, tantò nos ſummißius geramus.* 1.*Offic.*

Qui plus propter virtutẽ, nobilitatemq; poſſunt,

ſunt, eo minus quantum poßint, debent oſtendere. Pro Quintio.

In bonis fortunæ ſumma laus eſt, non extuliſſe ſe in poteſtate, non fuiße inſolentem in pecunia: non ſe prætuliſſe alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ, non ſuperbiæ videantur ac libidini, ſed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dediſſe. 2. de Orat.

Nihil eſt laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia, quæ ita probanda eſt, vt adhibeatur Reipublicæ *cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt.* 1. *Officio.*

In rebus proſperis, & ad voluptatem noſtram fluentibus, ſuperbiam magnopere, faſtidium, arrogantiamq́; fugiamus. Nam *vt aduerſas, ſic ſecundas res immoderatè ferre, leuitatis eſt: præclaraq́; eſt æquabilitas in omni vita, & idem ſemper vultus, eademq́; frons.* 1. *Offic.*

Omnibus eſt odio crudelitas, & amori pietas & clementia. Cic. C. *Caßio*, Famil. *lib.* 15

Eſt hominum naturæ maximè inimica crudelitas. 3. *Offic.*

Satis eſt homines imprudentia lapſos non exigere: vrgere verò iacentes, aut præcipitantes impellere, certè eſt inhumanum Pro Rabir. *Poſthum.*

Amor & amicitia. 63

A*Micitia, nihil aliud eſt, niſi omnium diuinarum, humanarumq́; rerum cum beneuo-*

lentia & charitate ſumma cõſenſio: qua quidem haud ſcio an (excepta ſapientia,) quicquã melius homini ſit à dijs immortalibus datum. In Lælio.

Amicitiam omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil eſt enim tam naturæ aptum, tam conueniẽs ad res vel ſecũdas, vel aduerſas. In Lælio.

Quæ videntur vtilia, honores, diuitiæ, voluptates, & cætera generis eiuſdem, hæc amicitiæ nunquam anteponenda ſunt. In Lælio.

Amicitia plurimas res continet: quoquò te verteris præſtò eſt: nullo loco excluditur, nunquã intempeſtiua, nunquam moleſta eſt. Itaque non aqua, non igni, non aëre (vt aiunt) pluribus locis vtimur, quàm amicitia. Nam & ſecundas res ſplendidiores facit amicitia, & aduerſas partiẽs, communicansq; leuiores. Nec debilitari animos, aut cadere patitur: verumetiam iam amicũ qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur ſui. Quocirca & abſentes adſunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, &, (quod dictu difficilius,) mortui viuunt. In Lælio.

In amicitia omnia inſunt quæ putant homines expetenda honeſtas, gloria, tranquillitas animi, atque iucunditas: vt cùm hæc adſint, beata vita ſit, & ſine ijs eſſe non poſſit. In Lælio.

De amicitia omnes ad vnum idem ſentiunt, & ij qui ad Rempublicam *ſe contulerunt, & ij qui rerum cognitione, doctrináque delectantur, & ij qui ſuum negotium gerunt otioſè: poſtremò*

ij qui ſe totos tradiderunt voluptatibus, ſine amicitia vitam eſſe nullam ſentiunt, ſi modò velint aliqua ex parte liberaliter viuere. Serpit enim *neſcia quo modo per omnium vitam amicitia nec vllam ætatis degendæ rationem patitur eſſe expertem ſui.* In Lælio.

Laus & charitas ſunt vitæ ſine metu degendæ præſidia firmiſſima. 1.de Finib.

Amicitiæ præſidium eſt firmiſſimũ. 1.de Fin.

Rerum omnium nec aptius eſt quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quàm diligi: nec alienius, quàm timeri. 2.Offic.

Charum eſſe ciuem, bene de Repub.*mereri, laudari, coli diligi, glorioſum eſt: metui verò & in odio eſſe, inuidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum.* 1.Philip.

Diligi, & charum eſſe, iucundum: propterea quòd tutiorem vitam & voluptatem efficit pleniorem. 1.de Finib.

Sine amicorum beneuolentia, neque in aduerſa, neque in ſecunda fortuna quiſquam viuere poteſt. Marcel.Cic.Famil.lib.4

Amicitia colenda eſt, quòd ſine ea tutò, & ſine metu viui non poſſit, ne iucundè quidem. 2.de Finib.

Nulla poteſt eſſe iucunditas, ſublata amicitia. Pro Plancio.

Quis eſt prò deûm fidem, qui velit vt neque diligat quenquã, ne ipſe ab vllo diligatur: circumfluere

fluere omnibus copijs ; atque in omnium rerum abundantia viuere? Hæc enim eſt tyrannorum vita, nimirum in qua nulla fides, nulla charitas, nulla ſtabilis beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia: omnia ſemper ſuſpecta, atque ſolicita ſunt, nullus locus amicitiæ. In Lælio.

Omnis ratio & inſtitutio vitæ adiumẽta hominũ deſiderat. In primisq́; vt habeas quibuſcum familiares conferre poſsis ſermones. 2.Offic.

Nullo modo ſine amicitia firmam & perpetuam iucunditatem vitæ tenere poſſumus. Nec verò ipſam amicitiam tueri, niſi æquè amicos, ac noſmetipſos diligamus. 1.de Finib.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ eſſe poſſunt, quæ ſine multorum amicorum officijs ſtare poſsint. Pro Plancio.

Omnium rerum quas ad beatè viuendum natura parauit, nihil eſt maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius, quum ſolitudo & vita ſine amicis, inſidiarum & metus plena ſit. Ratio *ipſa monet amicitias comparare : quibus partis, conſeruatur animus, & à ſpe pariendarum voluptatum ſeiungi non poteſt.* 1.de Finib.

Maximum eſt bonum amicitia : plurimæ ſunt delectationes in ea. 1.de Inuent.

Amicitia nihil eſt vberius. Cicer. Appio Pulchro, Famil.3

Hæc eſt vna via & laudis & honoris & dignitatis, à bonis viris & ſapientibus, & bene à natura

natura conſtitutis laudari & diligi. Pro Seſtio.

Violari amicitiam, apud maiores noſtros nefas erat. Cic. Appio Pulch. Famil. lib. 3

Violare amicitiam, hoc grauiſſimum crimen iudico. Philip. 2

Quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorũ ſupponitur: quàm qui lædit, oppugnat commune omnium præſidium & quantum in ipſo eſt, diſturbat vitæ ſocietatem. non enim poſſumus per nos omnia agere. Alius in alia re eſt magis vtilis. Idcirco amicitiæ comparantur, vt commune commodum mutuis officijs gubernetur. Pro Roſcio Amerin.

Quoniam res humanæ fragiles, caducæq; ſunt, ſemper aliqui acquirendi ſunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim, beneuolentiaq; ſublata, omnis eſt è vita ſublata iucunditas. In Lælio.

Eſt ea iucundiſſima amicitia, quàm ſimilitudo morum coniugauit. 1. Offic.

Omnium ſocietatũ nulla præſtantior eſt, nulla firmior, quàm cùm viri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quàm morum ſimilitudo bonorum. 1. Offic.

Nihil eſt aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius, quàm cum viris bonis, iucundis amantibus noſtri viuere. M. Cic. Pap. Peto, Famil. lib. 9.

In quibus ſunt eadem ſtudia, eædem voluntates, in his fit, vt æquè quiſque altero delectetur ac ſeipſo : efficiturq; id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. 1.Offic.

Nihil minus hominis eſſe videtur, quàm non reſpondere in amore ijs, à quibus prouocère. Cic. ad Brutum.

Beneuolentiam non adoleſcentulorum more ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius & conſtantia iudicemus. 1.Offic.

Eodem modo erga amicum affecti ſimus, quo erga noſmetipſos: & noſtra in amicos beneuolentia, illorum erga nos beneuolentiæ pariter, æqualiterq; reſpondeat. In Lælio.

Eſt in amicitia neceſſariũ, vt alter nihilo ſeſe plus quàm alterum diligat, quòd ſi tantillum interſit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius eſt ea vis, vt ſimulatq; ſibi aliquid, quàm alteri, maluerit, nulla ſit. 1.de Legib.

Vetus eſt lex illa iuſtæ, veræq; amicitiæ, vt idem amici ſemper velint, neq; eſt vllum certius amicitiæ vinculum, quàm conſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatum. Pro Plancio.

Non eſt ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe ametur toto pectore, vt dicitur : qui quidem amandus eſt, deſperatis emolumentis & fructibus. 1.de Legibus.

Amicorum bona communia. 1.Offic.

Confirmata amicitia & perſpecta fide, com-

memoratio

memoratio officiorum ſuperuacanea eſt. C.App. Pulch.*Famil.lib.*3

*Odioſum eſt ſanè genus hominum, officia exprobrantiũ,quæ meminiſſe debet is,in quem collatà ſunt,non cõmemorare qui contulit.*In Lælio.

Qui fortunis alicuius inducti amicitiam eius ſequuti ſunt, hi ſimulatq; fortuna elapſa eſt,deuolant omnes.Cùm enim receßit res ea, quæ fuit conſuetudinis cauſa, nihil ſupereſt quare poßint in amicitia retineri. 4.*ad* Herenn.

Vt *hirundines.* 4.*ad* Herenn.In Simil.93

Non *facilè dijudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt quaſi aurum igne,ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poßit:cætera ſunt ſigna communia.* Cic.Pæt.Pæto,*Famil.lib.*8

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lal.

Amare nihil aliud eſt, niſi eum ipſum diligere quem ames, nulla indigentia, nulla vtilitate quæſita. In Lælio.

Nihil eſt aliud amare, à quo amicitiæ nomen dictum eſt, niſi bellè bonis aliquem affici quamplurimis, etiam ſi ad ſe ex ijs, nihil redeat. 2.*de* Finib.

*Charum ipſum verbum eſt amoris, ex quo amicitiæ nomen eſt ductũ:quàm ſi ad fructum noſtrum referemus, non ad illius commoda quem diligimus,non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum ſuarum,*Prata,*& arua, &*

pecud

pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex ijs capiuntur: hominum charitas & amicitia gratuita eſt. 1.de Nat.Deor.

Etiam ſi nulla ſit vtilitas ex amicitia, tamen ipſi amici propter ſeipſos amentur. Etenim ſi loca, ſi fana, ſi vrbes, ſi gymnaſia, ſi campum, ſi canes, ſi equos, ſi ludicra exercendi aut venandi conſuetudine adamare ſolemus, quantò id in hominum conſuetudine facilius fieri poterit, & iuſtius? 1.de Finib.

Meipſum ames oportet, non mea, ſi verè amici futuri ſimus. 1.de Finib.

Si fructibus & emolumentis & vtilitatibus amicitias colemus, ſi nulla charitas erit quæ faciat amicitiam ipſam ſua ſponte, vi ſua, ex ſe, & propter ſe expetendam: non dubium eſt quin fundos & inſulas amicis anteponamus. 2.de Finib.

Amicitia non ſub dubia vtilitatis ratione effici ſolet, ſed ipſa ex ſe oritur, & ſua ſponte naſcitur. 2.de Finib.

Plerique in rebus humanis, nihil quicquam bonum norunt, niſi quod fructuoſum ſit: & amicos tanquam pecudes, eos potiſſimum diligũt, ex quibus ſperant ſe maximum fructum eſſe capturos: ita pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia: nec ſibi ipſi exemplo ſunt, hæc vis amicitiæ qualis & quanta ſit. Ipſe enim ſe quiſq; diligit, non vt aliquam à ſeipſo mercedem exigat charitatis ſuæ, ſed quòd per ſe ſibi quiſque charus

eſt

eſt. quod niſi idem in amicitiam transferatur, verus amicus numquam reperietur. In Lælio.

Eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua. Cic. ad Brut. *Fam.* Lib. 13

Multi vitam neglexerunt, vt eos, qui his chariores, quàm ipſi ſibi eſſent, liberaret. Par. Orat.

In omnibus nouis coniunctionibus intereſt, qualis primus additus ſit, & qua commendatione quaſi amicitiæ fores apperiantur. Cic. Bruto, *Famil. lib.* 13

Cùm in amicitia, quæ honeſta non ſunt poſtulantur religio & fides anteponatur amicitiæ. 3. *Offic.*

Si in hominibus eligendis nos ſpes amicitiæ fefellerit vt vindicemus, miſſos faciamus. 4. *Act. in Verr.*

Amicitias, quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere cenſent ſapientes ſenſim diſſuere quàm repentè præſcindere. Cauendum erit igitur, ne non ſolùm amicitiæ depoſitæ, ſed inimicitiæ, etiam ſuſceptæ, videantur. Nihil *eſt enim turpius, quàm cum eo bellum gerere, qui cum familiariter vixeris.* 1. *Offic.*

Vna iſta ſit cautio, atque vna prouiſio in amicitia, vt ne nimis citò diligere incipiamus, néue non dignos. Digni *autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa cur diligantur.* In Lælio.

Nihil eſt quod ſtudio & beneuolētia, vel amore potius effici non poſſit. C. Rut. Fa. 13

Sine

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. 1. de Orat.

Tu de amicitiæ, amicorúmque officiis plura lege apud Ciceroné in dialogo, qui Lælius inſcribitur, eſt enim Cicero in eius laudibus multus.

Adulatio. 64

NVlla in amicitijs peſtis eſt maior, quàm aſſentatio, blanditiæ, adulatio. In Lælio.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè: delet enim veritatem ſiue qua nomen amicitiæ valere non poteſt. In Lælio.

Semper auget aſſentatio id, quod is, cuius ad voluptatem dicitur, vult eſſe magnũ. In Lælio.

Cauendum eſt ne aſſentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos ſinamus, in quo falli facile eſt: tales enim nos eſſe putamus vt iure laudemur. In Lælio.

Aſſentatio quamuis pernicioſa ſit, nocere tamẽ nemini poteſt, niſi ei & qui eam recipit, atq; ea delectatur. Ita fit, vt is aſſentatoribus patefaciat aures ſuas, maximè qui ipſe ſibi aſſentetur, & ſe maximè ipſe delectet. In Lælio.

In obſequio comitas adſit, aſſentatio vitiorum adiutrix procul amoueatur, quæ non modo amico, ſed ne libero quidem digna eſt. In Lælio.

Turpis eſt aſſentatio. Ad Atticum. lib. 13

Blanditia cùm vitioſa ſit ac turpis in cætera vita, tamen in petitione magiſtratus eſt neceſſaria

ria:beneuolentiam tamen ciuium blanditijs & aſſentationibus colligere turpe eſt. De petitione Conſul.

Mihi hæreditates non honeſtæ videntur: ſi ſunt blanditijs officiorum, non veritate, ſed ſimulatione acquiſitæ.3.Offic.

Liberalitas. 65

Liberalitate nihil eſt naturæ hominis accommodatius, ſed habet multas cautiones. Vidēdum eſt enim primùm, ne obſit benignitas & ijs ipſis, quibus videbitur benignè fieri, & cæteris. nam qui alijs nocent, vt in alios liberales ſint, non benefici, neque liberales, ſed pernicioſi iudicandi ſunt. Deinde ne maior ſit benignitas, quàm facultas. nam qui benigniores eſſe volunt, quàm res patitur, primò in eo peccant, quod iniurioſi ſunt in proximos. Videre etiam licet, pleroſq; non tam natura liberales, quàm quadam gloria inductos, vt benefici videantur facere multa, quæ videntur magis proficiſci ab oſtentatione, quàm à voluntate. Tum illud vnum conſiderandum eſt vt pro dignitate cuiuſque tribuatur, in quo mores erunt ſpectandi eius, in quem beneficium conferetur. 1. *Offic.*

Danda eſt opera, vt ijs beneficijs quamplurimos afficiamus, quorum liberis, poſteriſq; prodatur memoria. 2. *Offic.*

Liberalitate qui vtuntur, beneuolentiam ſibi conciliant, & (quod altiſſimum eſt ad quietè viuendum

uendum) charitatem. 1 *de* Finib.

Beneficium & gratia, vincula ſunt concordiæ. 2.*de* Finib.

Ea liberalitas eſt probanda, quæ ſine periculo exiſtimationis eſt. 4.Act.*in* Verr.

Non ita claudenda eſt res familiaris, vt eam benignitas aperire non poſſit, nec ita reſeranda, vt pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cùm enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur, nec tanta ſtudia aſſequuntur eorũ, quibus dederunt, quanta odia eorum, quibus ademerunt. 2.Offic.

Cui res erepta eſt, eſt inimicus: cui data eſt, etiam diſſimulat ſe accipere voluiſſe. 2.Offic.

Bene præcipit Ennius, *vt quicquid ſine detrimento poſſit commodari, id tribuatur, vel ignoto.* Ex *quo ſunt illa communia. Non prohibere aquam profluentem. Pati ab igne capere ignem: Si quis velit conſiliũ fidele deliberanti dare, quæ ſunt ijs vtilia qui accipiunt, danti non moleſta.* Cuius *verſus non pudebit ſubſcribere.*

Homo qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit,
Vt nihilo minus ipſi luceat, cùm illi accenderit. 1.Offic.

Sunt multi ſplendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt ab alijs quod alijs largiantur: ijq; arbitrantur ſe beneficos, in ſuos amicos viſum iri, ſi locupletent eos quacunque ratione. Id *autem*

tantum

tantū abeſt ab officio, vt nil magis officio, poßit eſſe contrarium. 1. *Offic.*

Propenſior liberalitas eſſe debet in calamitoſos, niſi fortè erunt digni calamitate. Bene facta enim, vt ait Ennius, *malè locata, malefacta ſunt.* 2. *Offic.*

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos: beneficium collocari puto. 2. *Offic.*

Liberalis eſt, qui ſuis facultatibus aut captos à prædonibus redimit, aut æs alienum ſuſcipit amicorum cauſa, aut in filiarum collocatione adiuuat, aut opitulatur vel in re quærenda, vel augenda. 2. *Offic.*

Tu ſi quid requiris amplius, leges primum & ſecundum officiorum.

Prodigus. 66

P*Rodigi ſunt qui pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut breuem, aut nullam ſunt relicturi omnino.* 2. *Officio.*

Largitio fundum non habet. 2. *Offic.*

Multi patrimonia ſua effuderunt inconſultè largiendo. 2. *Offic.*

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. *Offic.*

Ne eos fideles tibi putes. 2. *Officiorum. In Apopht.* 72.

In referenda gratia quales eſſe debeamus. 67

I*N collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maximè officij eſt, vt quiſque opis maximè*

ximè indigeat, ita ei potiſſimum opitulari quod contrà fit à pleriſque: à quo enim plurimùm ſperant, etiam ſi illi ijs non egent, tamen ei potiſſimum inſeruiunt. 1. Offic.

Quis eſt qui inopis & optimi viri cauſa 2. Offic. Vide Corrupti mores. 114

Acceptorum beneficiorum ſunt delectus habendi, & in primis quo quiſque ſtudio, vel beneuolentia fecerit, ponderandum eſt. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, ſine iudicio vel modo in omneis, vel repẽtino quodam impetu animi quaſi vento incitati: quæ beneficia æquè magna non ſunt habenda, atque ea quæ indicio, conſideratè, conſtanterq́; delata ſunt. 1. Offic.

In referenda gratia, ſi modò Hæſiodo credimus, debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt. Etenim ſi in eos quos ſperamus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre, quales in eos eſſe debemus qui iam profuerunt? 1. Offic.

Heſiodium illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, ſi poſſis. De claris Orat.

Leue eſt onus, beneficij gratia. Pro Plan.

Sera gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. Cic. Curioni, Famil. 2.

Non eſt æquum, tempore & die memoriam beneficij definiri. Ad Quirites poſt red.

Vlciſc

Vlciſcendæ iniuriæ facilior ratio eſt, quàm beneficij remunerandi: propterea quòd ſuperiorem eſſe contra improbos, minus eſt negocij, quàm bonis exequari, tum etiam ne tam neceſſarium quidem eſt malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirites poſt redditum.

Aliud pecuniā debere, aliud gratiam. 68

IN *officio perſoluendo diſsimilis ratio debitæ pecuniæ eſt, propterea quòd pecuniam qui retinet, non diſſoluit: qui reddidit, non habet gratiam & qui reddit habet: & qui habet, diſſoluit. Ad Quirit. poſt red.*

Diſsimilis eſt pecuniæ debito & gratiæ. Nam qui pecuniam diſſoluit, ſtatim non habet id quod reddidit: qui autem debet is retinet alienū. Gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Pro Planc.

Commodè dixit quicunque dixit, Pecuniam qui habeat non reddidiſſe: & qui reddiderit, non habere. Gratiam autem & qui retulerit, habere: & qui habeat, retuliſſe. 2. Offic.

Ingratus. 69

NEmo *gratiarum immemor, eſt gratus inuentus. Poſt reditum ad Senat.*

Omnes, immemores beneficij oderunt. 2. Offic.

In ingratitudine, nihil mali non ineſt. Ad Atticum. 8

Nihil eſt tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere vt beneficio, non dicam

indignus, ſed victus eſſe videare. Pro Plane.

Non ſolùm gratus debet eſſe qui accepit beneficium, verumetiam is cui poteſtas accipiẽdi fuit. De prouinc.conſul.

Cur gratia referri non poteſt quãta debetur, habenda tamen eſt quantam maximam animi noſtri capere poſſunt. Philip.3

Fortitudo & magnanimitas. 70

VIri propria maximè eſt fortitudo, cuius munera duo maxima ſunt, mortis doloriſq; contemptio. 2.Tuſcul.

Eſt fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimeſcere, omnia humana deſpicere, nihil quod homini accidere poßit, intolerandum putare. 3.Offic.

Fortitudo eſt ſcientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, ſummæ legi parens ſine timore. 4.Tuſcul.

Fortitudo eſt virtus, pugnans pro æquitate. 1.Offic.

Fortes & magnanimi ſunt habendi, non qui faciunt, ſed qui propulſant iniuriam. 1.Offic.

Nemo poterit eſſe celſius & erectius, & ea quæ homini accidere poſſunt, omnia parua ducere, niſi omnia bona ſibi in ſe poſita cenſebit. 5.Tuſcul.

Fortes viri non tam præmia ſequi ſolent rectè factorum, quàm ipſa rectè facta. Pro Milo.

Et

Et virorum fortium, virtute præſtare tantum, vt poſsint fortunæ culpam non extimeſcere. Philip.13.

Magna laus & admirabilis videri ſolet, tuliſſe caſus ſapienter aduerſos: non fractum eſſe fortuna, retinuiſſe in rebus aſperis dignitatem. 2. de Orat.

Eſt viri fortis, ne ſupplicijs quidem moueri, vt fortiter feciſſe pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo eſt atque forti, omnia quæ cadere in hominem poſſunt, deſpicit, & pro nihilo putat: atque iſte vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infra ſe omnia humana ducit. 3. de Finib.

Homines magno animo erectoq́; viuentes, ſemper ſunt beati, qui omneis motus fortunæ, mutationesq́; rerum & temporum, leues & imbecilles fore intelligant, ſi in virtutis certamen venerint. 5. de Finib.

Eſt ſitum in nobis, vt & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1. de Finib.

Ea quæ eximia pleriſque & præclara videntur, parua ducere, eaq́; ratione ſtabili formaq́; contemnere, fortis animi magniq́; ducendum eſt: & ea quæ videntur acerba, ita ferre vt nihil à ſtatu naturæ diſcedas, nihil à dignitate ſapientis, robuſti animi eſt magneq́; conſtantiæ. 1. Offic.

Siqui inducant animum, illa quorum ſplen-

dore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, diuitias, honores, opes contemnere, eáq; quæ ijs contraria ſunt, pro nihilo ducere, tum poterũt clariſſima voce confiteri, ſe neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaq; ſibi in ſe poſita, neq; eſſe quicquam extra ſuam poteſtatem quod ducant in bonis. 5. Tuſc.

Robuſtus *animus & excelſus omni eſt liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus eſt, vt meminerit maximos luctus morte finiri, paruos multa habere interualla requietis, mediocrium nos eſſe dominos, vt ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus.* 2. de Finib.

Diuitias *cõtemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelſi eſt.* 3. Offic.

Nihil *eſt tam anguſti animi, tamq; parui: quã amare diuitias.* Nihil *honeſtius, magnificẽtiusq;, quàm pecuniam contemnere, ſi non habeas: ſi habeas: ad beneficentiam, liberalitatemq; conferre.* 1. Offic.

Maximè *admiramur eum, qui pecunia non mouetur: quod in quo viro perſpectum ſit, hunc dignum ſpectatu arbitramur, quòd eas res ſpernit & negligit ad quas plerique inflammati auiditate rapiuntur.* 1. Offic.

Tu plura Offic. primo, & de Orat. tertio.

Conten

Contemptores diuitiarum. 71

MVlti diuitias deſpiciunt, quos paruo contentos, tenuis victus cultusq́; delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàmmulti ita contemnunt, vt nihil inanius eſſe, nihil leuius exiſtiment. Item cætera, quæ quibuſdam admirabilia videntur, permulti ſunt qui pro nihilo putent In *Lælio.*

Caduca ſemper & mobilia hæc eſſe duxi, nõ virtutis atque ingenij, ſed fortunæ, ac temporum munera, quorum ego non tam facultatem vnquam, & copiam expetendam putaui, quàm & in vtendo rationem, & in carendo patientiam. Pro Domo Sua.

Ambitio. 72

MIſerrima eſt omnino ambitio, honorumq́; contentio. 1. *Offic.*

Maximè adducuntur plerique, vt eos iuſtitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorum, gloriæve cupiditatem inciderint. 1. *Offic.*

Quicquid eſt huiuſmodi, in quo non poſſunt plures excellere: in eo plerunque fit tanta contentio, vt difficillimum ſit ſanctam ſeruare ſocietatem: difficile eſt enim, quum præſtare cæteris concupiueris, ſeruare æquitatem. 1. *Offic.*

Multi iniqui. 3. *Offic* In *Apophth.* 81

Nulla ſancta ſocietas. 1. *Offic in Apo.* 120

Peſtis maior eſſe nulla in amicitijs poteſt, quã in quibuſdam honoris certamen, & gloriæ, ex

quo inimicitiæ maximæ ſæpe inter amiciſſimos extiterunt. In I *alio.*

*Facillimè ad res iniuſtas impellitur vt quiſq; eſt altiſſimo animo & gloriæ cupido.*1.*Offic.*

*Complures ſe ſcelere contaminarunt imperij cupiditate.*3.*Offic.*

In liberis ciuitatibus regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari poteſt. 3.*Offi.*

Cauẽda eſt gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet eſſe contentio 1.*Offic.*

Timida eſt ambitio, & ſolicita cupiditas Magiſtratus: omnia non modò quæ reprehendi palam, ſed etiam quæ obſcurè cogitari poſſunt: timeamus rumorem, fabulam fictam, falſam perhorreſcimus: ora omnium atque oculos intuemur. Nihil enim eſt tam mollæ, tam tenerum, tam aut fragille, aut flexibile, quàm voluntas erga nos, ſenſusq; ciuium: qui non modò improbitati iraſcũtur candidatorum, ſed etiam rectè factis ſæpe faſtidiunt. Pro Milone.

Arrogantia. 73

EX *copia, atque rerum omnium affluentia, primo arrogantia nata eſt.* De lege Agr. ad pop. contra Rullum.

*Deforme eſt de ſe ipſo prædicare, falſa præſertim, & cum irriſione audientium imitari militem glorioſum.*1.*Offic.*

Quum omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenij

ingenij atque eloquentiæ multò moleſtiſſima. Diuin.in Verr.

Eſt minime inepti hominis, & eiuſdem atiam faceti, cùm de ſapiẽtia diſceptetur, hãc ſibi ipſam detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam ſibi arrogant, vt apud Platonem, Socrates in cælum effert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodicum, *Gorgiam cæteros: ſe autem omnium rerum inſcium fingit & rudem.* De Clar. Orat.

Temeritas & pertinacia. 74

Omnis actio vacare debet temeritate & negligentia. 1. Offic.

Nihil eſt temeritate turpius, nec quicquam tam indignum ſapientis grauitate & conſtantia, quàm aut falſum ſentire: aut quod non ſatis exploratè perceptum ſit & cognitum ſine vlla dubitatione defendere. 1. de Nat. Deor.

Nihil eſt à grauitate ſapientis, errore, leuitate, temeritate diſiunctius. 4. Acad.

Nihil ſentire eſt melius, quàm praua ſentire. Pro Cluent.

Vt hoc pulcherrimum eſt vera videre, ſic pro veris probare falſa turpiſſimum eſt. 4. Acad.

Satius eſt idipſum de quo ambigitur, cõcedere, quàm impudenter reſiſtere. 1. de Nat. Deor.

Quid eſt tam futile, quàm quicquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Inſignis eſt temeritas, cùm aut falſa aut incognita res approbatur. Nec *hoc quicquam eſt tur-*

pius, quã cognitioni & perceptioni aſſertionem approbationemq́; præcurrere 1. Acad.

Quid eſt ſtultius, quàm incerta pro certis habere, ac falſa pro veris? Cato Maior.

In parum cognitis ſtultè, & diu perſeuerare, turpè eſt. 2. de Inuent.

Ne cui rei temerè aut arroganter aſſenſerimus. 2. de Inuent.

Ipſa conſuetudo aſſentiendi periculoſa eſſe videtur, & lubrica. 1. Offic.

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum, propter occultas hominum voluntates, multipliceſq́; naturas. Cicer. Bruto.

Cauendum eſt, ne incognita pro cognitis habeamus, ijsq́; temerè aſſentiamus, ſed adhibeamus ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. 1. Offic.

Nos refelli, redarguiq́; patiamur: quod hi ferunt animo iniquo, qui certis quibuſdam deſtinatisq́; ſententijs, quaſi addicti & conſecrati ſunt, eaq́; neceſſitate conſtricti, vt etiam quæ non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiæ cauſa defendere. 2. Tuſc.

Plerique errare malunt, eámque ſententiam quam adamauerunt, pugnaciſſimè defendere, quàm ſine pertinacia quod conſtantiſſimè dicatur, exquirere. 4. Acad.

Vt neceſſe eſt lancem in libra. 4. Acad. In Simil. 68

Sæpe,

Sæpe, nulla ratione:quorundam tantum opinione & autoritate nitimur. 75

ID *ratum habent homines,quod ab eo quē probant,iudicatum vident.* 1. de Nat. Deor.

Tuemur ea, quæ dicta ſunt ab ijs quos probamus. 1. *de Finib.*

Non tam autoritatis in diſputando,quàm rationis momenta quærenda ſunt Quinetiam obeſt plerunq; ijs qui diſcere volunt,autoritas eorū qui ſe docere profitentur. Desinunt enim ſuum iudicium adhibere: id habēt ratum,quod ab eo quem probant,iudicatum vident. Nec *verò probare ſoleo id quod de* Pythagoreis *accepimus,quos ferūt, ſiquid affirmarent in diſputando, quum ex eis quæreretur quare ita eſſet,reſpōdere ſolitos. Ipſe dixit.* 1. de Nat. Deor.

Concepta ſemel opinio vix deponitur. 76

IMpetrari non poteſt,quin quale quidq; videatur ei,talem quiſque de illo opinionem habeat.* Cic. Bruto.

Difficile eſt mutare animum, & ſiquid eſt penitus inſitum moribus,id ſubitò euellere. Cicero. *Quin. Fratri.*

Similitudo & exemplum, homines plurimum permouere ſolent. 77

DVo *illa nos maximè mouent,ſimilitudo & exemplum.* 3. de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant homines. C. Seruio Sup. Famil. 4

Popu

Populus. 78

MAximus magiſter populus. 3. *Tuſculanarum.*

Populus ſine comparatione probat, eſſe melius non ſentit illud quod eſt, qualecunque eſt probat. De Clar. Orat.

Sic eſt vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æſtimat. Pro Roſc. Com.

Homines opinione non minus famæ, quàm aliqua certa ratione commoueri ſolent. Pro lege Manil.

Fama, & multitudinis iudicio mouentur homines, vt id honeſtum putent, quod à pleriſque laudetur. 2. Tuſc.

In imperita multitudine eſt varietas & inconſtantia, & crebra tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio. Pro Domo ſua.

Qui in oculis eſt multitudinis, tamen illius iudicio ſtare nolit: nec quod illa putat, idem putet pulcherrimum. 2. Tuſc.

Nos opinionibus vulgi rapimur in errorē, nec vera cernimus. 2. de Leg.

Plus apud nos ratio valeat, quàm vulgi opinio 1. Parad.

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Non comitijs iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunque gratia, cedit precibus, facit eos,

à qui

à quibus eſt maximè ambitus: deniq; ſi iudicat, non delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquam & quadam etiam temeritate. Non eſt enim conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia ſemperq; ſapientes ea quæ populus feciſſet, ferenda non ſemper laudanda duxerunt. Pro Planc.

Nullum fretum, nullus Euripus, tot motus, tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum. Dies intermiſſus vnus, aut nox interpoſita ſæpe perturbat omnia. & totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris. Sæpe etiam ſine vlla aperta cauſa fit aliud atque exiſtimamus, vt nonnunquam ita factum eſſe etiam populus admiretur, quaſi verò non ipſe fecerit. Pro Muræna.

Timida eſt. Pro Milone. Ambitio. 71

Libertas. 79

Libertas, eſt poteſtas viuendi vt velis. Is viuit vt vult, qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via conſiderata atque prouiſa eſt: qui ne legibus quidem propter metum paret, ſed eas ſequitur atque colit quod ſalutare maximè iudicat, qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè: cuius omnia conſilia, resq; omnes quas gerit, ab ipſa proficiſcũtur, eodemq; feruntur: nec eſt vlla res quæ plus apud eum polleat, quàm ipſius voluntas at-

que

quæ iudicium. Cui etiam fortuna ipſa cedit. Paradox penult.

Liber eſt is æſtimandus: qui nulli turpitudini ſeruit. 4. ad Heren.

Libertatis propriū eſt, ſic viuere vt velis. 1. Offi.

Ille mihi non videtur liber, cui mulier imperat, cui lex imponit, præſcribit, iubet, vetat quod videtur qui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet. Si poſcit, dandum eſt: ſi vocat, veniendum: ſi eijcit abeundum: ſi eminatur, extimeſcendum Parad. pen.

Ita præclara eſt recuperatio libertatis. vt ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugiēda. Philip. 10

Beſtiæ; quas delectationis cauſa concludimus cum copioſius alantur, quàm ſi eſſent liberæ, non facile tamen patiuntur ſeſe contineri. 5. de Finib.

Tu plenius vide qui proprie liberi ſint. Parad. penultimo.

Seruitus. 80

S*Eruitus eſt obedientia fracti animi & abiecti arbitrio carenti ſuo.* Parad. pen.

Omnibus graue ſeruitutis iugum eſſe debet in libertate educatis. Antequam iret in exilium.

Nemini animus bene informatus à natura parere debet niſi præcipienti aut docenti aut vtilitatis cauſa iuſtè & legitimè imperanti, ex quo animi magnitudo exiſtit, humanarumq; rerum contentio. 1. Offic.

Omnis

Omnis eſt miſera ſeruitus Philip.10

Nihil eſt fœdius ſeruitute: ad decus & libertatem nati ſumus. Philip.12

Cùm omnis ſeruitus eſt miſera, tum verò intolerabile eſt ſeruire impuro, impudico, effœminato. Philip.3

Mors, eſt ſeruitute potior Philip.10

Mors ſeruituti, turpitudiniq́; anteponenda. 1. Officio.

Exilium. 81

E*Xilium eſt ſcelerum pœna.* Parad.4

Exilium ibi eſt, vbi virtuti non eſt locus. Pro Milone.

Omnes ſcelerati & impij, quos leges exilio affici volunt, exules ſunt, etſi ſolum non mutant. Parad.4

Exilium terribile eſt ijs, quibus quaſi cõſcriptus eſt habitandi locus, non ijs qui omnem orbem terrarum vnam vrbem eſſe dicunt Parad.4

Si abeſſe à patria miſerum eſt, plenæ miſerorum ſunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur. 5 Tuſc.

Ad omnem rationem Teucri *vox accommodari poteſt: Patria eſt, vbicunque eſt bene.* 5 Tuſc.

Exilium, non ſupplicium eſt, ſed profugium, portusq́; ſupplicij: nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere aut calamitatẽ, eò ſolũ vertunt hoc eſt ſedem ac locum mutant: qui ſi in ciuitate legis vim ſubire vellent, non prius ciui-

tatem

tatem quàm vitam amitterent: quia nolunt non adimitur ijs ciuitas, ſed ab ijs relinquitur atque deponitur. Pro Cecin.

Exilium id, quod fit propter alienam, & offenſam populi voluntatem, malum eſt. 1. Tuſc.

Famæ ſeruiendum. 82

NOn eſt res vlla tanti, aut cōmodum vllum tam expetendum vt viri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Non eſt negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas exiſtimare oportet beneuolentiā ciuium. In Lelio.

Negligere quid de ſe quiſque ſentiat, non ſolùm arrogantis eſt; ſed etiam omnino diſſoluti. 1. Offic.

Perditiſſima ratio eſt diligere formam, negligere famam. 4. ad Heren.

Ex ſētētijs omniū noſtra fama pēdet. In Piſo.

Eſt hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris, & futuræ poſt mortem famæ, etiam detracto vſu, conſulendum eſt. 3. de Finib.

Bona exiſtimatio pecunijs præſtat: 2. de Ora.

Antiquior ſit poſſeſſionibus gloria. 1. de Diui.

Danda eſt diligenter opera, vt hominū aures optima de nobis ſermone compleantur. Noſtrum.

Veritas. 83

TAntam ſemper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiuſquam hominis

ingen

ingenio aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cau*ſis nullum patronum aut defenſorem obtineat, tamen per ſeipſa defenditur.* Ex Orat. in Vatin.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contráque fictas omnium inſidias, facile ſe per ſeipſa defendat. Pro M. Cælio.

Multorum improbitate depreſſa veritas emergit, & innocentiæ defenſio interclusa reſpirat. Pro Cluent.

Eſt interdum ita perſpicua veritas, vt eam infirmare nulla res poßit, tamen eſt adhibenda interdum vis veritati vt eruatur. Pro Quintio.

Homini eſt propria veri inquiſitio atque inueſtigatio. 1. Offic.

Quod verum, ſimplex, ſyncerúmque eſt, id eſt, naturæ hominis accommodatißimum. 1. Offic.

Veritas odium parit. In Lælio.

Quæ valeant ad fidem faciendam, & quibus maximè credamus. 84

IN *ſuadendo nihil eſt obtabilius, quàm dignitas.* de Orat.

Genus hoc ſermonum poſitum in hominũ veterũ autoritate, & eorum illuſtrium, plus neſcio quo pacto videtur habere grauitatis. In Lælio.

Opulentos homines, & ætatis ſpatio probatos, dignos, quibus credatur putamus. Non rectè fortaſſe: ſed vulgi opinio vix mutari poteſt. In Topicis.

A quibus verum auditur. 85

PVeritia, ſomnus, imprudentia, vinolentia, inſania, eius generis ſunt, ex quibus ſæpiſsimè verum auditur. In Topicis.

Multa finguntur, vt iis tanquam rebus geſtis moueamur. 86

FIt plerunque, vt ij, qui boni aliquid volunt afferre, effingant aliquid, quò faciant, id quod nuntiant, lætius. Philip. 1

Cõficta ſunt multa à poëtis, vt effictos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamq; imaginem vitæ quotidianæ videremus. Pro Roſc. Amer.

Mendacium. 87

TOllendum eſt ex rebus contrahendis omne mendacium. 3. Offic.

In virum bonum non cadit mẽtiri, emolumenti ſui cauſa. 3. Offic.

Quum iudici. 3. Offic. Vide Iudex. 33

Nihil eſt turpius vanitate. 1. Offic.

Sordidi putantur qui mercantur à mercatoribus quod ſtatim vendant: nihil enim proficiũt, niſi admodum mentiantur. 1. Offic.

Mendacio & mendaci nulla fides. 88

QVi ſemel à veritate deflexit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendacium perduci conſueuit. Et quæ pœna à dijs immortalibus periuro, hæc mẽdaci conſtituta eſt. Non enim ex pactione verborum, quibus iuſiurandum comprehenditur, ſed ex perfidia ac malitia

litia, per quā inſidiæ tenduntur alicui, dij immortales iraſci ac ſuccēſere cōſuerunt. Pro Roſ. Com.

Vbi qui ſemel peierarit, ei credi poſtea, etiam ſi perplures deos iuret, non conuenit. Pro C. Rab. Poſthum.

Non ex libidine aut ſimultate aut leuitate teſtium, cauſæ honeſtorum hominum ponderari debent. Pro Sylla.

Ementiuntur ſæpe homines in eos quos oderunt. In Par. Orat.

Si qui ob emolumentum ſuum, cupidius aliquid dicere videntur, ijs credere non conuenit. Pro Font.

Autoritatem nullam debemus, nec fidem commentitijs rebus adiungere. 2. de Diuin.

Non verbis, ſed facto probamur. 89

OMnis virtus in actione conſiſtit. 1. Offic.

Non paranda nobis ſolùm, ſed fruenda etiam ſapientia eſt. 1. de Finib.

Non procacitate linguæ vitæ ſordes eluuntur. Cic. in Salluſt.

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate atque conſtantia: reſq; ſpectari oportet, non verba. 5. Tuſc.

Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non ſcientia requiri ſolet. Pro Plancio.

Ea magna voluptas eſt, æqualem ac parem verbis vitam agere; atque ita viuere, vt omnis

oratio moribus conſonet. Cic.in Sal.

Miſera eſt ſenectus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Cato Maior.

Ita viuunt quidam, vt eorum vita refellatur oratio: atque cæteri exiſtimantur dicere melius, quàm facere, quum ſit melius facere, quàm dicere. 2.de Finib.

Sunt qui quum populi non ſolum commoda, verumetiam ſalutem oppugnent & impediant, oratione aſſequi volunt vt populares eſſe videantur. vt C.*Gracchus, quum largitiones maximas feciſſet, & effudiſſet ærarium, verbis defendebat ærarium.* 3.T*uſcul.*

Epicurus tantummodo induit perſonam philoſophi, & ſibi hoc ipſe nomen inſcripſit, cùm non multum differret à iudicio ferarum, præſertim quum omne malum dolore definiat, bonum voluptate. 5.T*uſc.*

Cum philoſophorum vita miſerabiliter pugnat oratio. 2.T*uſc.*

In philoſophia. Orat.ad Brut. *Vide Philoſophia.*17

Non eſt ſatis iudicare. 1.de Finib.*Vide conſilium rem præcurrat.*27

Plus in negotijs gerẽdis res, quàm verba proſunt. 4.Acad.

Sunt facta verbis difficiliora. Cic.ad Q.frat.

Eſt alienum viro, quod alteri præceperit, idipſum facere non poſſe. 3.Offic.

Quid

Quid verba audiã, cùm facta videã? 3.Tuſc.

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque vt alijs autores ipſi fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3.Tuſc.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ſe ipſos curare non poſſunt. Sed potius alijs quæ tute præcipere ſoles, ea tibi ſubijce, atque apud animum propone. Seruius.Cic.Fam.4

Tu qualis es, talem te eſſe exiſtimes, vt quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate ſeiungas. Deinde vt ea in alterum ne dicas; quæ cùm tibi falsò reſponſa ſint, erubeſcas. Pro M.Cælio.

Non ætas, in homine, ſed virtus conſideranda. 90

NOn cani, non rugæ repentè autoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta ſuperior ætas fructus autoritatis præbet extremos. Cato Maior.

Virtutis, quàm ætatis, curſus celerior. Philip.5

Sermo & oratio. 91

VErba inuenta ſunt, non quæ impedirent, ſed quæ indicarent voluntatem. Pro A.Cecin.

Interpres mentis eſt oratio, verbis diſcrepans, ſententijs congruens. 1.de Legib.

Sermone eo debemus vti, qui notus eſt nobis. 1.Offic.

In primis prouideamus, ne ſermo vitium aliquod indicet ineſſe moribus: quod maximè tum ſolet euenire, cùm ſtudiosè de abſentibus detrahendi cauſa, aut per ridiculum, aut ſeuerè, aut maledicè, contumelioſeq; dicitur. 1.*Offic.*

Quoties aliquid aut dicimus aut loquimur, toties de nobis iudicatur. 1.de Orat.

Moderari animo & rationi. Cic. ad Q. *fratr.* Vide *Appetitus*.51

Diligentiſsimè linguam continere, mihi virtus interdum non minor videtur, quàm omnino non iraſci. Cic. ad Q. *frat.*

Idipſum dicere nunquam eſt non ineptum, niſi quum eſt neceſſarium. 1.*de* Orat.

Habent *ſuum modum quæcunque opportuna dicuntur.* 3.de Finib.

T*acere noli vbi non oportet.* Pro Roſc. Comœd.

Non *eſt neceſſe omnium flagitia proferre.* Pro Milone.

S*æpe grauius offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia apertè dicunt, quàm qui committunt.* Cic. *in* Salluſt.

Homines notiſsimos ſumere odioſum eſt, quum & illud incertum ſit, velintne hi ſeſe nominari. Pro Roſc. Amer.

Debemus conſiderare. Orat. *ad* Brut. Vide *Circunſtantia*.122

Alia eſt ratio. Pro M. Cælio. *Vide Circunſtantia*.122

Cauendum

Cauendum eſt, nequid agendo, faciendóve facias, cuius imitatio rideatur. De Clar. Oratorib.

Fit neſcio quo pacto. 1. Offic. *Vide aliena & videmus.* 146

Oratio debet eſſe ornatior ſententijs, quàm verbis. Part. Orat.

Non tam copia, quàm modus in dicendo quærendus eſt. Pro Leg. Mani.

Decorus eſt ſermo ſenis, quietus & remiſſus, facitq; perſæpe ſibi audientiam diſerti ſenis compta oratio & mitis. Cato Maior.

Difficile eſt dictu, quantopere conſiliet animos hominum comitas, affabilitasq; ſermonis. 2. Offic.

Sermo familiaris quatenus moderandus ſit, lege plenius primo Offic. cap. Et quoniã, cum ſequent.

De nobis in neutram partem loquendum. 92

Minimè ſibi quiſque notus eſt & difficilimè de ſe quiſque iudicare ac ſentire poteſt. 3. de Orat.

Nemo de ſe ſatis honeſtè, ac ſine multorum inuidia loqui poteſt. Cic. in Vatin.

Vt verecundius ipſi de ſe omnes ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum: & prætereant, ſi quid reprehendendum eſt: accedit etiam vt minor ſit fides, minor autoritas. Cic. L. Luccio, Famil. 5

Multis doctrina non deeſt, ſed oratio. 93

Fieri poteſt vt recte quis ſentiat: & id quod ſentit, politè eloqui non poßit. I. Tuſc.

Sunt qui ſe ita literis abdiderunt, vt nihil poßint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aſpectum, lucémque proferre. Pro Archia Poëta.

Sunt quidam aut ita lingua hæſitātes, aut ita voce abſoni, aut ita vultu, motuq́; corporis vaſti atque agreſtes, vt etiamſi ingenÿs atque arte valeant, tamē in doctorum numerum venire non poßint. Sunt autē quidam, ita naturæ muneribus in ÿſdē rebus habiles, ita ornati, vt non nati, ſed ab aliquo Deo ficti eſſe videantur. 1. de Orat.

Siniſtri quidam laudatores. 94

Svnt qui nihil laudant, niſi quod ſe imitari poſſe confidunt. 2. Tuſc.

Nunc tantum quiſq; laudat, quantum ſe poſſe ſperat imitari. Orat. ad Brut.

Eſt iniqua in omni re accuſandá, prætermißis bonis, malorum enumeratio, vitiorúmque ſelectio. 3. de Legib.

Eſt liberum, alterum laudare, de quo, quicquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut inuidiæ aßignetur. Cecinna Ciceroni, Famil. 6

Inuidia. 95

Inuidentia, eſt ægritudo ex alterius rebus ſecundis. 3. Tuſc.

Virtutis comes inuidia, plerumque bonos inſe-

ctatur

ſtatur. 4.ad Herenn.

Latè patet hoc vitium, & eſt in multis, inuidere ſcilicet. Cic. Appio Pulch. Famil. 3

Mos eſt hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. De Clar. Orat.

Plerique ſunt inuidi, maximeq; eſt hoc commune vitium & peruagatum: inuidetur autem præſtanti, florentiq; fortunæ. 2. de Orat.

Inuident homines, maximè paribus aut inferioribus, cùm ſe relictos ſentiunt, illos autẽ dolent euolaſſe: ſed etiam ſuperioribus inuidetur ſæpe vehemẽter, & eò magis ſi intolerantius ſe iactãt, & æquabilitatem communis iuris, præſtantia dignitatis, aut fortunæ ſuæ tranſeunt. 2. de Orat.

In iudicijs inuidia imbecillis eſſe debet: nihilq; homini eſt tam timendum, quàm inuidia: nihil innocenti ſuſcepta inuidia, tam optandum, quàm æquum iudicium. Pro Cluent.

Inuidia ſummus ordo caret. 3. de Legib.

Inuidia, virtute parta, gloria, non inuidia putanda eſt. 1. Inuect. in Catil.

Ira. 96

IRa (vt inquit Ennius) eſt initium inſaniæ. 4. Tuſcul.

Prohibenda eſt maximè ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimiũ & parum: cauendum eſt igitur, ne maior ſit pœna, quàm culpa. 1. Offic.

Omnis animaduerſio & caſtigatio, contumelia vacare debet. I.Offic.

Monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat. In Lælio.

Non ſunt audiendi qui grauiter iraſcendum inimicis putant. I.Offic.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt neceſſariæ, in quibus vtendum eſt fortaſſe & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore, atque etiam illud ipſum quod acerbitatis habet obiurgatio, ſignificandum eſt ipſius id cauſa, qui obiurgetur, ſuſceptum eſſe. Id agendum etiam eſt, vt ne ea facere videamur irati: ſed vt ad vrendum & ſecandum, ſic ad hoc genus caſtigandi raro, inuitiq; veniemus: nec vnquam niſi neceſſario, ſi nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul abſit, cum qua nihil recte fieri, nihil conſiderate poteſt. I.Offic.

Semper ira procul abſit, cum qua nihil recte, nihil conſiderate fieri poteſt. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, neque ijs qui adſunt probari. I.Offic.

Propriũ eſt irati, cupere à quo læſus videatur, ei quàm maximum dolorem inurere. 5.Offic.

Non eſt in noſtra poteſtate, fodicantibus ijs rebus, quas mala eſſe opinamur, diſsimulatio vel opinio. 3.Tuſc.

Difficile eſt tacere cùm doleas. Pro Sylla.

Omnes læſi dolent, irati efferũtur. Pro M.Cel.

Habet

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillimè poſſunt. Ex.5.Act.In Verr.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic. lib.4

Leuiora ſunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata atque præparata inferuntur. 1.Offic.

Tu plura in eo libro, quæ ad hanc ſententiam pertinent, leges.

Timor, & metus. 97

Rerum omnium nec aptius eſt quicquam. 2.Offic. Vide Amicitia.67

Charum eſſe ciuem. Philip.1. Vide Amic.67

Beneuolentiæ vis eſt maxima, metus imbecillis. 2.Offic.

Nulla vis imperij tanta eſt, quæ premente metu poßit eſſe diuturna. 2.Offic.

Multorum odijs nullæ opes poſſunt obſiſtere. 2.Offic.

Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odit, periſſe expetit. 2.Offic.

Oderunt, dum metuunt. Philip.1

Timor, nõ diuturni magiſter eſt officij. Phil.2

Malus eſt cuſtos diuturnitatis, metus: cõtraq́; beneuolentia fidelis eſt ad perpetuitatem: id igitur amplectamur, vt metus abſit, charitas retineatur. 2.Offic.

Millies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine

te ſine armorum præſidio non poſſe viuere: præſidium charitate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe, non armis. Philip. 2.

Tu pleniſsime ſecundò Offic. cap. Rerum autem omnium.

Grauior eſt plerũque metus, & grauius afficit, quàm res ipſa quæ timetur. 98

PLus in metuendo eſt mali, quàm in eo ipſo quod timetur. Cic. A. Torq. Famil. lib. 6

Maior eſt ea vis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animum perterritum loco ſæpe, & certo de ſtatu dimouet, quàm que ad corpus noſtrũ, vitamq́; peruenit. Itaque ſaucij ſæpe homines cùm corpore debilitantur, animo tamen non cedunt, neque eum relinquunt locum, quem ſtatuerunt defendere. Atque alij pelluntur integri: vt non dubium ſit quin maior adhibita vis ei ſit, cuius animus ſit perterritus, quàm illi, cuius corpus vulneratum ſit. Pro A. Cecin.

Exercitus maximi ſæpe pulſi ac fugati ſunt terrore ipſo impetuq́; hoſtium, ſine cuiuſquã non modo morte, verùm etiam vulnere. Pro Cecin.

Magna eſt ſtultitia, id ipſum quod verearis ita cauere, vt cùm vitare fortaſſe potueris, vltro accerſas & attrahas. Cic. Bruto.

Omnes, quorum in alterius manu vita poſita eſt ſæpius illud cogitant quid poßit is, cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quàm quid debeat facere. Pro lege Manil.

Nos

Nos omnia tum venientia metu augẽtes, tum mœrore præſentia. rerum naturam, quàm errorem noſtrum damnare malumus. 5. Tuſc.

Quod futurum eſt, vitari nõ poteſt. 99

EFfugere nemo poteſt quod futurum eſt. Et ſæpe vtile eſt non ſcire quod futurum ſit. Miſerum eſt enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deor.

Nihil eſt pro certo futurum, quod poßit aliqua procuratione accidere, ne ſiat. 2. de Diuin.

Factum infectum eſſe non poteſt. 100

QVod ſemel iam miſſum eſt, coërceri, reprimiq; non poteſt. 1. de Finib.

Præterita mutare non poſſumus. In Piſ.

Non poteſt dies eſſe ſæpius, qui ſemel fuit. 2. de Finib.

De præteritis non eſt quærendum. Cic. Curio. Famil. lib. 7

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt. 101

ET ſi optabilius eſt vitæ curſum conficere ſine dolore & iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ, plus adfert deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quàm omnino nunquam fuiſſe violatum. Pro domo ſua.

Habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem. Cic. Luceio, Famil. lib. 5

Iucunda eſt memoria præteritorum malorum. 2. de Finib.

Suauis eſt præteritorum malorum memoria. 2.de Finib.

Iucundi ſunt acti labores. 2.de Finib.

Non tam cumulus bonorum iucundus eſſe poteſt, quàm moleſta deceſſio. 1.Tuſc.

Vllum vix laborem ſubimus, niſi propoſito præmio, aut gloria. 102

NEmo noſtrum in Reipublicæ periculis cum laude ac virtute verſatur, quin ſpe poſteritatis, fructuq; ducatur. Pro Caio Rabir.

Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis periculisq; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam, 1.Offic.

Pro ſua patria pauci poſt genus hominum nati reperti ſunt, qui nullis præmijs propoſitis, vitã ſuam hoſtium telis obijcerent. Pro Caio Rabir.

Omnes vtilitate mouentur 103

OMnes expetimus vtilitatem, ad eamq; rapimur, nec facere aliter vllo modo poſſumus. Nam quis eſt qui vtilia fugiat? aut quis potius qui ea non ſtudioſiſſimè perſequatur. 3.Offi.

Cùm aliqua ſpecies vtilitatis obiecta eſt, nos commoueri neceſſe eſt. 3.Offic.

Nemo eſt quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed vincit vtilitas plerunque, cum ſubeſt ille timor: ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. 2.de Orat.

Cũ vtilitas ad ſe rapere, honeſtas contrà reuocare ad ſe videtur, fit vt diſtrahatur deliberãdo

anim

animus, afferatq́; ancipitẽ curã cogitãdi. 1. Offic.

Hæc res plus proficit, ſi proponatur ſpes vtilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio. 2. de Orat.

Alterum ne læſeris, tibi vt proſis. 104

QVi alteri exitium parat.
Eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem, vt participet parem. 2. Tuſc.

Quod cuique obtigerit, id quiſque teneat eo ſi quis plus appetet, violabit ius humanæ ſociatatis. 1. Offic.

Animaduertamus cùm alios iuuare velimus, ne quos offendamus. Sæpe enim aut eos lædimus, quos nõ debemus, aut eos quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ eſt: ſi ſcienter, temeritatis. 2. Offic.

Res familiaris quæri debet ijs rebus à quibus abeſt turpitudo: conſeruari autem diligentia & parſimonia, ijſdem etiam rebus augeri. 2. Offic.

Noſtræ vtilitates nobis amittendæ non ſunt, alijsq́; tradendæ, cùm ijs ipſis egeamus: ſed ſuæ cuique vtilitati, quod ſine alterius iniuria fiat, ſeruiendum eſt. 2. Offic.

Alienum eſt à iuſtitia, ad quam nati eſſe videmur, detrahere quid de aliquo quòd ſibi aſſumat. 3. de Finib.

Non eſt permiſſum, vt, impunè nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. Act. in Verr.

Vt ſi vnum quodq; membrũ.3.Off. In Simi.

Suum cuique incommodũ ferẽdum eſt potius, quàm de alterius commodis detrahẽdum.3.Offi.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens non eſt vituperanda, ſed fugienda ſemper iniuria. Sed detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quæ poſſunt aut corpori acidere, aut rebus externis. Illud enim natura non patitur, vt aliorum ſpolijs noſtras facultates, copias, opes augeamus. Neque verò hoc ſolùm natura, id eſt iure gentium, ſed etiam legibus populorum quibus in cingulis ciuitatibus Reſpublicæ continentur eodem modo conſtitutum eſt, Vt non liceat ſui commodi cauſa, nocere alteri. Hoc enim ſpectant leges, hoc volunt, incolumen eſſe ciuium coniunctionem. 3. Offic.

Tu pleniſsime leges tertio officiorum, quatenus commodis propriis ſit inſeruiendum.

Promiſſa ſeruanda. 105

P*Acta ſemper & promiſſa ſeruanda ſunt, quæ nec vi, nec dolo malo facta ſunt: illa ſeruanda non ſunt, quæ non ſunt ijs ipſis vtilia, quibus illa promiſeris .3. Offic.*

Illis promiſsis ſtandum nõ eſt, quæ coactus quis metu aut deceptus dolo promiſerit. 1. Offic.

Promiſſa non ſunt ſeruanda ijs quibus promiſeris, inutilia ſi ſint: nec ſi tibi plus noceant, quàm

quàm illi proſint cui promiſeris. 1. Offic.

Scelerum promiſſio, & ijs qui expectant pernicioſa eſt, & ijs qui promittunt. Phil. 8

Semper in fide quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum eſt. 1. Offic.

Quod affirmatiuè, quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt. 1. Offic.

Quod ex animi tui ſententia iuraueris, id non facere, periurium eſt. 3. Offic.

Quod ita iuratum eſt, vt mens conciperet fieri oportere, id ſeruandum eſt: aliter ſi non feceris, nullum periurium eſt. 3. Offic.

Conſcientia. 106

Conſcientia graue pondus. 3. de Natura Deorum.

Nullum theatrum virtuti conſcientia maius eſt. 2. Tuſcul.

Conſcientiam à dijs immortalibus accepimus, quæ à nobis auelli non poteſt. Pro Cluen.

Si optimorum conſiliorum atque factorum teſtis in omni vita nobis conſcientia fuerit, ſine vllo metu ſumma cum honeſtate viuemus. Pro Clu.

Conſcientia rectæ voluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, Famil. lib. 6

Vacare culpa, maximum eſt ſolatium. Cic. M. Mario, Famil. 7

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana.

Cicer.Bruto.

Conſcientia bene actæ vitæ, multorumq́; bene factorum recordatio iucũdiſsima eſt. Cat. Maior.

Magna eſt vis conſcientiæ in vtranque partem, Vt neque timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent qui peccauerint. Pro Milone.

Ego ſemper hac opinione tractus fui, vt eum qui nihil commiſerit, ſibi nullam pœnam timere exiſtimarem. In Vatin.

Bonum. 207

QVod rectum & honeſtum, & cum virtute eſt, id ſolùm opinor bonum. Parad.1

Tria ſunt genera bonorum: maxima, animi: ſecunda, corporis: externa, tertia. 3. Tuſc.

Alia ſunt in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, vires, opes, diuitiæ, cæteráq́; quæ fortuna dat, aut extrinſecus, aut corpori, non habent in ſe veram laudem, quæ deberi vni ſolùm virtuti putatur, ſed tantum quòd ipſa virtus in earum rerum vſu ac moderatione maximè cernitur. 2. de Orat.

Nihil bonum, niſi quod honeſtum: nihil malum niſi quod turpe. Cic. Attic. lib. 10

Quicquid eſt quod bonum ſit, id expetendum eſt: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbaris, id gratũ, acceptumq́; habendum. 5. Tuſc.

Non ſunt dicenda bona illa, quibus abundan-

tem

tem licet eſſe miſerrimum. Parad.1

Bona non ſunt, quæ quis habeat, & miſerrimus eſſe poſſit. 5. Tuſc.

Nec bonum eſt illud, quod aut cupias ardenter aut adeptus, te efferas inſolenter. 4. Tuſc.

Diuitias, quia quiuis, quamuis indignus, habere poteſt, in bonis non numero. 2. Tuſc.

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eæ quibus maximè aſtricti ſint, voluptates, in bonis rebus aut expetendis numerandæ ſunt, quippe homines ijs rebus affluentes, ea deſiderant maximè quibus abundant. Parad.1

Bias. Parad. In Apopth. 65

Plura primo Academicarum, tertio Tuſculanarum, Primo Paradox. & in lib. de Finibus bonorum & malorum legere potes.

Vir bonus. 108

VIr bonus eſt, qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini. 3. Offic.

Vir bonus non modo facere, ſed ne cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare. 3. Offic.

Homo frugi, omnia rectè facit. 4. Tuſc.

Fas nec eſt, nec vnquam fuit, quicquã niſi pulcherrimũ facere eum qui eſſet optimus. 3. Offic.

Vir bonus, nihil cuiquam, quod in ſe transferat, detrahet. Itaque in virum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa, criminari, præ-

ripere, fallere. De Vniuerſ.

Non eſt res vlla tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Neq; contra Remp. 3. Offic. Vide de Iudice. 35

Probus inuidet nemini. De Vniuerſ.

Vt quiſque eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur. Cicer. ad Q. fratr.

Omnes boni, beati 5. de Finib.

Quum ſapiens, & bonus vir. 5. Tuſc. De Sapientia. 13

Nec bono quicquam mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs immortalibus negligentur. 5. Tuſc.

Qui omnibus bonis inſtructi ſunt & ornati, tum ſapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tuſc.

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, impij ſæpe paruo. Pro Milone.

Sancti viri, & religionem colentes, ſunt qui meritum dijs immortalibus, gratiam iuſtis honoribus & meritis & memori mente perſoluunt. Pro Plancio.

Omnes viri boni æquitatē & ius ipſum amāt. Nec eſt viri boni errare, & diligere quod per ſe non ſit diligendum & colendum. 1. de Leg.

Nemo eſt omnino negligendus, in quo aliqua virtutis ſignificatio appareat. 1. Offic.

Beatus. 109

BEatus eſſe ſine virtute nemo poteſt. 1. de Natur.

Natur. Deor.

Tunc erimus beati. 1. Tuſcul. In Pijs ſententijs. 66

Id eſt beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum, aut minus lætabile ad efferendum videri poteſt. 4. Tuſc.

Beati dicuntur, qui ſunt in bonis, nullo adiuncto malo. 5. Tuſcul.

Beati ſunt, quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines excedunt, nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liqueſaciunt voluptatibus. 5. Tuſc.

Vt temperans, conſtans ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate vlla, ſine libidine, is eſt beatus. 5. Tuſcul.

Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, quiq; in ſevno ſuo ponit omnia. Cui autem ſpes omnis & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi, nihilq; quod exploratum habeat, permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. In Parad.

Niſi ſtabili & fixo & permanente bono beatus eſſe nemo poteſt, nihil enim inueteraſcere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum, quæ in vita beata conſiſtunt. Nam qui timebit ne quid ex his deperdat, beatus eſſe non poterit. 5. Tuſcul.

Qui beatus eſt, non intelligo quid requirat vt ſit beatior, ſi eſt enim quiddam quod deſit, ne beatus quidem eſt. 5. Tuſc.

Beatus eſſe in maximarum rerum timore nemo poteſt. Nemo igitur eſſe beatus poteſt: neque enim in aliqua parte, ſed in perpetuitate temporis vita beata duci ſolet. Nec *appellatur omnino vita beata, niſi confecta atque abſoluta, nec enim poteſt alias quiſquã beatus eſſe, alias miſer. Qui enim exiſtimabit poſſe ſe miſerum eſſe, beatus non erit.* Nam *cûm ſemel eſt ſuſcepta beata vita, tam permanet, quàm ipſa illa effetrix beatæ vitæ ſapientia, nec expectat vltimum tempus ætatis, quod* Cræſo *ſcribit* Herodotus *præceptum eſſe à* Solone. De Finib. 2

Eſt verè fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui ventura ſit lætitia, peruenerit. Pro M. Marc.

Omne beatum eſt, cui nihil deeſt: & quod in ſuo genere expletum atque cumulatum eſt: idq; virtutis eſt proprium. 5. Tuſc.

Reliqua tu lege ſecundo paradoxo, & Tuſculanarum libro quinto.

Miſer. 110

P*Reſtans valetudine, viribus, forma, acerrimis, integerrimiſq; ſenſibus, etiam ſi libet, velocitatem da, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam: ſi fuerit is qui hæc habeat, iniuſtus, intemperans, timidus hebeti ingenio, atque nullo, is erit profecto miſerrimus.* 5. Tuſc.

Beatus eſt nemo, qui eâ lege viuit, vt non modò impunè, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria

gloria interfici poſſit. Philip.1

Cui vita poteſt eſſe vtilis, quum eius vitæ con ditio ſit, vt qui illam eripuerit, in maxima & gratia futurus ſit & gloria. 3.Offic.

Ita viuere, vt non ſit viuendum, miſerrimum eſt. Cic. Caio Mario. Famil.7

Impij ſemper cruciantur. 111

SVa quæq; fraus: & ſuus error maximè vexat, ſuum quenque ſcelus agitat, amentiaq; afficit, ſuæ malæ cogitationes, conſcientiæq; animi terrent. Hæ ſunt impij aſſiduæ, domeſticæq; furiæ, quæ dies noctesq; pœnas à ſceleratiſſimis repetunt. Pro Roſc. Amer.

Sua quenque fraus, ſuum facinus, ſuum ſcelus, ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat. In Piſonem.

Non ob ea ſolùm incommoda, quæ eueniunt improbis, fugienda improbitas eſt: ſed multò etiã magis, quod cuius in animo verſatur, nunquam ſinit eum reſpirare, nunquam acquieſcere. 1.de Finibus.

Si quis ſatis opibus hominum contra conſcientiam ſepti eſſe & muniti videntur, deorum tamẽ numen horrent, eaſq; ipſas ſolicitudines, quibus eorum animi noctesq; diesque exeduntur, à dijs immortalibus ſupplicij cauſa importari putant. 1.de Finibus.

Morte dolore corporis, aut luctu animi, aut offenſione iudicij, hominum miſerias pondera-

mus, quæ ſateor humana eſſe, & multis bonis viris accidiſſe. Sceleris etiam pœna triſtis: & præter eos euentus qui ſequuntur, per ſeipſa maxima eſt. 2. de Legib.

Animi conſcientia improbi cruciantur, tum etiam pœnæ timore, qua aut afficiuntur, aut ſemper ſunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2 de Finibus.

Si impietas improbè molita quippiam eſt, quamuis occultè fecerit, nunquam tamen confidet id ſemper fore occultum. Plerunque enim improborum facta primò ſuſpicio inſequitur: deinde ſermo atque fama: tum accuſator, tum iudex, multi etiam ipſi ſe indicant. 1 de Finib.

Omnibus quorum mens abhorret à ratione, ſemper aliquis talis terror impendet. 4. Tuſ.

Eorum animi qui ſe corporis voluptatibus dediderunt. Som. Scip. In Piis ſententiis. 61

Improbo nemini bene poteſt eſſe. Parad. 2

Impii pœnas luunt, non tam iudiciis (quæ quondam nuſquam erant, hodie multifariam nulla ſunt) quàm angore conſcientiæ, fraudiſq; cruciatu. .de Legib.

Impiis apud inferos ſunt pœnæ præparatæ. 2. de Inuentio.

Impii apud inferos pœnas luunt. Philip. 14. In Piis ſententiis. 76

Tu pleriſsime leges Paradoxo ſecundo, quibus curis ſcelerati conficiantur.

Sceleratorũ & latronũ beneficium. 112

NVllum eſt aliud latronum beneficium, niſi vt commemorare poßint, ijs ſe vitã dediſſe quibus non ademerint Philip. 2

Impius merito, & Tyrannus iure percuti, occidique poſſunt. 113

INſidiatori & latroni non poteſt afferri iniuſta nex. Pro Milone.

Non ſe obſtrinxit ſcelere, ſi quis tyrannum occidit, quamuis familiarem 3 Offic.

Quem diſcordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eum ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanæ naturæ cenſeo exterminandum. Philip. 13

Nulla nobis cum tyrãnis ſocietas eſt, ſed ſumma potius diſtractio: neque eſt contra naturam ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare. 5. Tuſc.

Corrupti mores. 114

A Multis ipſa virtus contemnitur, & venditatio quædam, atque oſtentatio eſſe dicitur. Philip. 13

Iuſtitia vacillat, vel iacet potius: omneſq; hæ virtutes, quæ in communitate cernuntur, & in ſocietate generis humani 3. Offic.

Virtuti & gloriæ maximè inuideri ſolet. 2. de Oratore.

Iam pudori probitati, virtuti, rectis ſtudijs, bonis artibus nihil eſt loci. Cic Titio Fam 5

Eſt huius ſeculi labes quædã & macula, vir-

tuti inuidere, velle ipſum florem dignitatis effrin gere. Pro Cor. Balbo.

Durior eſt conditio ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ. Bru. Cic.

Cuius eſt ſpectata multis, magnisq́; rebus ſingularis integritas, minus admirabilem facit honeſtiſsimi facti gloriam. Philip. 3.

Sapientia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues, & pro nihilo putantur. 2. de Orat.

Videmus quanta ſit in inuidia, quantoq́; in odio apud quoſdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & induſtria, ſi tantulum oculos deiecerimus, præſto eſſe inſidias, ſi vllum locum aperuerimus ſuſpicioni aut crimini, accipiendum eſſe ſtatim vulnus, eſſe nobis ſemper vigilandum, ſemper laborandum videmus. Inimicitiæ ſunt? ſubeantur labores? ſuſcipiantur: etenim tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Hominum nobilium non ferè quiſquam noſtræ induſtriæ fauet: nullis noſtris officijs beneuolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & genere diſiuncti ſint, ita diſsident à nobis animo ac voluntate. 7. Act. in Verr.

Vigilandum eſt ſemper: multæ inſidiæ ſunt bonis. Pro Planc.

Ad multorum amicitiam faciliorem aditum habet nequitia & audacia, quàm cuiuſquam virtus & integritas. 3. Act. in Verr.

Quis eſt qui inopis & optimi viri cauſæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expectatur, & celerior remuneratio fore videtur, in eum ferè eſt voluntas noſtra propenſior. 2. Offic.

Fraudis atque inſidiarum & perfidiæ plena ſunt omia. De Pet. Conſ.

Largitione corrupta ſunt ſuffragia. 3. de Legibus.

Ingentes diuitiæ. 2. Act. in Verr. Vide Index. 35

Malè ſe res habet, cùm id quod virtute effici debet, id tentatur pecunia. 2. Offic.

Qui opibus plus valent, etiam autoritate plus poſſunt. Cic. Lentulo. Fam. 1

Hoc tempore obſequiū amicos, veritas odium parit. In Lelio.

Omnes qui in paupertate ſunt, malunt, maleficio parare diuitias, quàm officio paupertatem tueri. 2. ad Heren.

Qui pauperes ſunt, ijs antiquior officio pecunia eſt. 1. de Inuent.

Sunt homines qui rationem bono conſilio à dijs immortalibus datam, in fraudem, malitiāq; conuertunt. 3. de Nat. Deor.

Sunt homines quos libidinis, infamiæq; ſuæ neque tædeat neq; pudeat: qui quaſi de induſtria in odium, offenſionemq; populi irruere videātur. 2. Act. in Verr.

Sunt quidam non re, ſed nomine homines. 1. Offic.

O ſuperbiam inauditam, in facinore gloriari. Cic. Bruto Fam. 11

Eſt in quibuſdam tanta peruerſitas, vt inuentis frugibus, glande veſcantur. Orat. Ad Brut.

Quidam habent aures tam inhumanas, tamq; agreſtes, vt ne doctiſſimorum quidem virorum eos mouere poſſit autoritas. Orat. ad Brut.

Conſuetudo. 115

MAxima eſt vis vetuſtatis & conſuetudinis, non modò in hoc quod eſt animal, ſed in iis etiam, quæ ſunt inanima, conſuetudo valet, cùm locis etiam ipſis montuoſis delectemur & ſylueſtribus, in quibus diutius commorati ſumus in Lælio.

Conſuetudinis magna eſt vis: pernoctant venatores in niue, in montibus vri ſe patiuntur. 2. Tuſcul.

Conſuetudo laborum, perpeſſionem dolorũ efficit faciliorem. Nam *ferre laborem, contemnere vulnus, conſuetudo docet* 2. Tuſc.

Qui multa ſunt ſæpe perpeſſi facilius ferunt quicquid accidit, obduruiſſeq; ſeſe contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem.

Si mihi nunc triſtis primùm illuxiſſet dies,
Nec tam ærumnoſo nauigaſſem ſalo:
Eſſet dolendi cauſſa: vt iniecto equulei
Fræno, repente tactu exagitantur nouo.

Sed

Sed iam ſubiectus miſerijs obtorpui.3. Tuſc.

Corruptela malæ conſuetudinis, igniculi extinguntur à natura dati, exoriunturq́; & confirmantur vitia contraria 1. de Leg.

Non ingenerantur hominibus mores tam à ſtirpe generis & ſeminis, quàm ex ijs rebus quæ ab ipſa natura loci, & à vitæ conſuetudine ſuppeditantur. De Leg Agr ad pop. contra Rul.

O conſuetudo peccandi, quantam habes iucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia conſecuta eſt. 5. *Act. in* Verr.

Magna eſt illecebra peccandi, impunitatis ſpes. Pro Mil.

Conſuetudo peccandi, maleficij ſuſcipiendi remouet dubitationem. 2. ad Heren.

Quotuſquiſque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium propoſita, abſtinere poßit iniuria? 3 *Offic.*

Omnes religione mouentur; & deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos ſibi diligenter, & retinẽdos arbitrantur. 6. *Act. in* Verr.

Repentina grauiora. 116

VIdentur omnia repẽtina grauiora. Nam *præmeditatio futurorũ malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longè antè videris.* 3. Tuſc.

Nam qui hæc audita à docto meminiſſem viro. 3. Tuſc. In Apoph. 109

Non eſt dubium quin omnia quæ mala putentur

tur ſint improuiſa grauiora.3.Tuſc.

Quoniam multum poteſt animi prouiſio & præparatio ad minuendum dolorem, ſint ſemper omnia homini humana præmeditata.3.Tuſc.

Quod poßit accidere, diu cogitare oportet: hac cogitatio vna maximè omnes moleſtias extenuat & diluit.3.Tuſc.

Hoſtium repentinus aduentus, magis aliquãto conturbat, quàm expectatus: & maris ſubita tempeſtas, quàm antè prouiſa, terret nauigantes vehementius.3.Tuſc.

Tu plura tertio Tuſc. legere potes.

Sæpe bonum eſt ignorare quid futurum eſt. 117

SAepe vtile eſt non ſcire quid futurum ſit: miſerum eſt enim nihil proficientem angi. 3.de Nat.Deor.

Ad hoc ne homines quidem probi faciunt, vt amicis impendentes calamitates prædicant, quas illi nullo modo effugere poßint. 2.de Diuin.

Rem, carendo magis, quàm fruendo, quid valeat, cognoſcimus. 118

GRauitas morbi facit vt medicinæ egeamus: eáque nunc appareat, cuius vim non ſentiebamus quum valebamus. Cicero Varroni, *Famil.9*

Amicitiæ, conſuetudines, vicinitates, quid habeant volutatis, carendo magis intelligimus, quã fruendo. Ad Quir.poſt Red.

Homo

Homo. 119

H*Omines mortales ſunt.* I.de Nat.Deor.

Omnia aliorum cauſa ſunt generata, vt fruges atque fructus, quos terra gignit animantium cauſa: animantes autem hominum, vt equum, vendi cauſa, arandi bouem, venandi & cuſtodiendi canem. Ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum & imitandum. 2.de Natur.Deor.

Homines hominum cauſa ſunt generati, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. 1.Offic.

Proximè & ſecundum Deum, *homines hominibus maximè vtiles eſſe poſſunt.* 2.Offic.

Hoc natura præſcribit, vt homo homini, quicunque ſit, ob eam ipſam cauſam tantum quòd is homo ſit, conſultum velit. 3.Offic.

Sic nos nati videmur, vt inter omnes eſſet ſocietas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3.Offic.

Oportet hominem ab homine, ob hoc ipſum quòd homo ſit, non alienum videri. 3.de Finib.

Impellimur natura, vt prodeſſe velimus quã plurimis, in primiſq; docendo rationibuſq; prudẽtiæ tradendis. Itaq; non facile eſt inuenire, qui quod ſciat ipſe, non tradat alteri. Ita non ſolùm ad diſcendum propenſi ſumus, verùm etiam ad docendum. 2.de Finib.

Vt magnas vtilitates adipiſcimur cõſpiratione

ne hominum atque conſenſu ſic nulla tam deteſtabilis peſtis, quæ non homini ab homine naſcatur. 2. Offic.

Duplex eſt natura generis humani, ſed præſtantius genus eſt eorũ qui ſunt viri. d: Vniuerſi.

Hominum duo ſunt genera: alterum indoctũ & agreſte quod antefert ſemper vtilitatem honeſtati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honos, gloria, fides iuſtitia, omnisq; virtus: illi autem alteri, quæſtus, emolumentum, fructusq; proponitur atque etiam voluptas, quæ eſt maximè inimica virtuti boniq; naturam fallaciter imitãdo adulterat quàm immaniſsimus quiſque acerrimè ſequitur, neque ſolùm honeſtis rebus, ſed etiam neceſſariis anteponit In Part. Orat.

Hoc ſolùm animal homo natum eſt pudoris ac verecundiæ particeps appetens coniunctionem hominum ac ſocietatem, animaduertensq; in omnibus rebus quas ageret aut diceret, nequid ab eo fieret, niſi honeſtè & decorè. 4 de Finib.

Hominũ ſimilitudo nõ ex corporis forma, ſed animorũ cõſiderãda eſt.

Nihil eſt vnum vni tam ſimile, tam par, quã omnes inter noſmetipſos ſumus. Quòd ſi deprauatio conſuetudinũ, ſi opinionum varietas nõ imbecillitatem animorũ torqueret & flecteret quocunque cœpiſſet: ſui nemo ipſe tam ſimilis eſſet, quàm omnes eſſent omnium. Itaq; quæcunq; eſt hominis definitio, vna in omnes valet, quod argumenti ſatis eſt, nullam diſsimilitudinem eſſe in

in gene

in genere: quæ ſi eſſet, nō vna omnes definitio con tineret. 1. de Legib.

Homini natura præſcripſit, vt nihil pulchrius, quàm hominem putaret: eſt enim vis tanta naturæ, vt homo nemo velit niſi hominis ſimilis eſſe, & quidem formica formicæ. 1. de Nat. Deor.

Omnium animantium formam vincit hominis figura. 1. de Nat. Deor.

Nullum eſt animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg.

Eſt homini cum Deo *rationis ſocietas.* 1. de Legib.

Deus, *animal vnum ſpectabile hominem, in quo omnia animalia contineret, effecit.* De Vniu.

Sunt ex terra homines, non vt incolæ atq; habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cæleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuntij rerum, in capite tanquam in arce, mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Nam oculi tanquā ſpeculatores, altiſſimum locum obtinent, ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere. Et aures cùm ſonum percipere debeant, qui natura in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ ſunt. Itemq; nares eò quòd omnis odor ad ſupera fertur, rectè ſurſum ſunt: & quòd cibi & potionis iudicium magnum earum eſt, non ſine cauſa vicinitatem oris ſecutæ ſunt. Iam

 guſtatus,

guſtatus, qui ſentire eorum quibus veſcimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, quam eſculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus autē toto corpore æquabiliter fuſus eſt, vt omnes ictus, omnesq; nimios & frigoris & caloris appulſus ſentire poſsimus. Atque vt in ædificijs architecti auertunt ab oculis naribusq; dominorum ea quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura, ſic natura res ſimiles procul amădauit à ſenſibus. Adde quòd ipſa natura primùm oculos membranis tenuiſsimis veſtiuit & ſepſit, quas primum perlucidas: fecit, vt per eas cerni poſſet: firmas autem, vt continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles, vt declinarent ſi quid noceret, & aſpectum quo vellent, facilè conuerterent. Naſus ita locatus eſt, vt quaſi murus oculis interiectus eſſe videatur. Auditus autem ſemper patet: eius enim ſenſus etiam dormientes egemus: à quo quū ſonus eſt acceptus, etiam à ſomno excitamur. Flexuoſum iter habet nequid intrare poſsit, ſi ſimplex & directum pateret. Prouiſum etiam, vt ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus auriū tanquam in viſco inhæreſceret. Quàm verò aptas manus, quamq; multarum rerum miniſtras natura homini dedit! &c. 2.de Nat.Deor.

Principio corporis noſtri magnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem, quæ formam noſtrā, reliquamq; figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta,

ſta, eam poſuit in promptu: quæ autem partes corporis ad naturæ neceſſitatem datæ aſpectum eſſent deformẽ habituræ atque formam, eas contexit atque abdidit. Hanc naturæ *tam diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia. Quæ enim natura occultauit, eadem omnes, qui ſana mente ſunt, remouent ab oculis, ipſiq; neceſſitati dant operam, vt quam occultiſſimè pareãt: quarumq; partium corporis vſus ſunt neceſſarij, eas neque earum vſus ſuis nominibus appellant: quodq; facere turpe non eſt, modò occultè, id dicere, obſcœnum eſt.* 1. *Offic.*

Ipſum hominẽ eadem natura non ſolùm celeritate mentis ornauit, ſed & ſenſus tanquã ſatellites attribuit ac nuntios, & rerum plurimarum obſcuras & neceſſarias intelligentias enudauit, quaſi fundamenta quædam ſcientiæ: figuramq; corporis habilẽ & aptam ingenio humano dedit. Nam cùm cæteras animantes abieciſſet ad paſtũ, ſolum hominẽ erexit: & ad cæli quaſi cognationis, domiciliiq; priſtini conſpectũ excitauit. Tum *ſpeciem ita formauit oris: vt in ea penitus reconditos mores effingeret.* Et *oculi quemadmodum animo affecti ſumus, loquuntur: & is qui appellatur vultus, qui nullo in animante eſſe, præter hominem, poteſt, indicat mores.* 1. *de Leg.*

Natura corpus hominis ſic formauit & genuit, vt alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret: neque ſanè multum adiu-

mentis externis & aduētitijs vteretur. Animum *autem reliquis rebus ita perficit, vt corpus: ſenſibus enim ornauit ad res percipiendas idoneis, vt nihil aut non multùm adiumento vllo ad ſuam confirmationem indigeret.* 5. de Finib.

Parui primo ortu ſic iacent, tanquam omnino ſine animo ſint. Quum autem paulum firmitatis acceſſerit, & animo, vtuntur & ſenſibus conituntur q́; vt ſeſe erigant, & manibus vtuntur, & eos cognoſcunt à quibus educantur: deinde æqualibus delectantur, libenterq́; ſe cum his congregant. dantq́; ſe ad ludendum, fabellarumq́; auditione ducuntur: denique eo quod ipſis ſuperat alijs gratificari volunt, animaduertuntq́; ea quæ domi fiunt curioſius, incipiuntq́; commentari aliquid & diſcere. & eorum quos vident, volunt non ignorare nomina: quibúsque rebus cum æqualibus decertant, ſi vincunt, efferunt ſe lætitia: victi debilitantur, animósque demittunt. 5. de Finib.

Pueri efferuntur. 5. de Finib. Vide Gloria. 41

Semper in promptu habere debemus quantum natura hominis pecudibus, reliquisq́; beſtijs antecellat. Illæ *enim nihil ſentiunt niſi voluptatem, ad eamq́; feruntur toto impetu.* Hominis *autem mens diſcendo alitur, & cogitando ſemper aliquid, aut inquirit, aut agit videndiq́; aut audiendi delectatione ducitur.* 1. Offic.

Si conſiderare volemus quæ ſit in natura hominis

minis excellētia & dignitas, intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere: quamq́; honeſtum, parcè, continenter, ſeuerè, ſobriè. 1. Offic.

Quum diſpicere cœperimus, & ſentire quid ſimus, & quid animantibus cæteris differamus, tū ea inſequi incipiemus ad quæ nati ſumus. 5. de Fi.

Si nihil haberet aliud hominis animus, niſi vt appeteret aut refugeret, id quoque ei eſſet commune cum beſtijs. Habet *primum memoriam, & eam infinitam innumerabilium, quam quidem Plato recordationem eſſe vult.* 1. Tuſc.

Hoc vnum animal homo ſentit quid ſit ordo, quid ſit quod deceat: in factis dictisq́; qui ſit modus. Itaque eorum ipſorum, que aſpectu ſentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem, venuſtatem, & conuenientiam partium ſentit, cauetq́; ne quid indecorè effœminatéve faciat: tum in omnibus & opinionibus & factis, ne quid libidinosè faciat aut cogitet. 1. Offic.

Eſt natura ſic generata vis hominis, vt, ad omnem virtutem percipiendam facta videatur: ob eamq́; cauſam praui virtutū ſimulacris, quarum in ſe habent ſemina, ſine doctrina, mouentur. 5. de Finib.

Nec figura corporis, nec ratio excellens ingenij humani ſignificat ad hanc vnam rem natum hominem vt frueretur voluptatibus. 2. de Finib.

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui vnum

 diem

diem velit eſſe in voluptate. 2.de Finib.

Hominem, nihil niſi quod honeſtū, decorumq́; ſit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet, nulli neque homini, neque perturbationi animi ſuccumbere. 1.Offic.

Nobis perſonam impoſuit ipſa natura cum excellentia, præſtantiaq́; animantium reliquarum. 1.Offic.

Homo cæteris animantibus longè præſtat. 2.de Finib.

Sermo hominis eſt maxime proprius vt ratio. *Hoc vno præſtamus vel maximè feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicendo ſenſa poſſumus.* 1.de Orat.

Ratione præſtamus beluis, per quam coniectura valemus, argumentamur, refellimus, diſſerimus, conficimus, & concludimus. 1.de Legib.

Inter hominem & beluam hoc maximè intereſt, quòd hæc tantū, quantū ſenſu mouetur ad id quod adeſt, quodq́; præſens eſt, ſe accommodat, paulum admodum ſentiens præteritum & futurum. Homo autem qui rationis eſt particeps, per quam conſequentia cernit, cauſas rerum videt, earumq́; progreſſus, & quaſi anteceſſiones non ignorat ſimilitudinibus comparat, rebusq́; præſentibus adiungit, atque annectit futuras, facilè totius vitæ curſum videt, ad eamq́; degendam præparat res neceſſarias, & cætera. 1.Offic.

Vt virib' velocitate multiſque ſenſibus. *Homines, cū multis rebus humiliores & infirmiores ſunt, videtur hac re maximè beſtijs præſtare*

ſtare, quòd loqui poſſũt. Quare præclarũ mihi videtur adeptus is, qui qua re homines beſtijs præſtent, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1. Offic.

Nulla re longius abſumus à natura ferarum, quàm æquitate, in quibus ineſſe fortitudinem ſæpe dicimus, vt in equis, leonibus iuſtitiam: æquitatem non dicimus, ſunt enim rationis & orationis expertes. 1. Offic.

Homines etſi multis alijs, tamen hoc vno à beſtijs plurimũ differunt, quod rationem habeant à natura menti datam, mentemq́; & acrem & vigentem, celerrimeq́; multa ſimul agitantem, & (vt ita dicam) ſagacem, quæ & cauſas rerũ, & conſecutiones videat, & ſimilitudines transferat, & diſiuncta cõiungat, & cùm præſentibus futura copulet, omnemq́; complectatur vitæ cõſequentis ſtatum. Eademq́; *ratio facit hominem hominum appetentem, cumq́; ijs natura & ſermone & vſu congruentẽ, vt profectus à charitate domeſticorum ac ſuorũ currat longius, & ſe implicet primùm ciuium, deinde omnium mortaliũ ſocietate: atque vt ad* Archytam *ſcripſit* Plato, *non ſibi ſe ſolùm natum meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, vt perexigua pars ipſi relinquatur.* Et *quoniam eadem natura cupiditatem ingenuit homini veri inueniendi (quod facilimè apparet, cùm vacui curis, etiam quid in cælo fiat, ſcire auemus) his initijs ducti omnia vera diligimus, id eſt fidelia, ſimplicia, conſtantia: tum vana, falſa,*

Et vt Chremes Terẽtianus nil humani à ſe alienum putabat, quod homo eſſet.

fallentia odimus, vt fraudem, periurium, malitiam, iniuriam. Eadem *ratio habet in ſe quiddam amplum atque magnificum, ad imperandum magis, quàm ad parendum accommodatum. Omnia humana non tolerabilia ſolùm, ſed etiam leuia ducens, altum quiddam & excelſum nihil timẽs, nemini cedens, ſemper inuictum.* 2. de Finib.

Videndum eſt ne quid humile, ne quid ſummiſſum, molle, effœminatum, fractum, abiectum faciamus. 4. Tuſc.

In dolore maximè eſt prouidendum ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid ſeruiliter, mulıebriterve faciamus. 2. Tuſc.

Turpe, nec viro dignum videtur gemere, eiulare, lamentari, frangi debilitari dolore. 2. Tuſcul.

Turpe eſt viro debilitari, dolore frangi, ſuccumbere. 2. de Finib.

Duæ ſunt veræ fortitudinis partes, nó frangi dolore in rebus aduerſis, & nó inſoleſcere in ſecundis.

Ingemiſcere nonnunquam viro conceſſum eſt, idq; raro: eiulatus ne mulieri quidem: ſin erit ille gemitus lamentabilis, ſi imbecillus, ſi abiectus, ſi flebilis, ei qui ſe dederit, vix eum virum dixerim, nihil eſt enim fletu muliebri viro turpius. 2. Tuſc.

Cùm tibi ſiue Deus *ſiue mater rerum omnium Natura dederit animum, quo nihil eſt præſtantius, neque diuinius: ſic te ipſe abijcies atque proſternes, vt nihil inter te atque inter quadrupedem*

dem aliquem putes intereſſe? 1.Parad.

Nihil eſt aut nequius, aut turpius effœminato viro. 3.Tuſc.

Nos ita liqueſcimus; fluimusq; mollitia, vt apis aculeum ſine clamore ferre non poßimus. 2.Tuſcul.

Nos ita leues atque inconſtantes ſumus, vt ſi mures corroſerint aliquid, quorum eſt opus, hoc vnum monſtrum putemus. 2.de Diuin.

Tu de forma hominis, membrorũmque ordine & compoſitione ſecũdo de Nat.Deo. Vide latius: & quam virũ dedeceat mollities, Offic. primo capite, ſed pertinet ad omnem officij quæſtionem, lege copioſius.

Diuerſa hominum ſtudia, & iudicia. 120

NOn eſt vna omnium facies. 1.de Natura Deorum.

Quot homines, tot ſententiæ. 1.de Finib.

Diuerſa ſunt hominum ſtudia. Cic. Att lib.2.

Suo quiſq; ſtudio maximè ducitur. 5.de Fin.

Multæ in naturis hominum diſsimilitudines ſunt, vt alios dulcia, alios ſubamara delectent. Alij libidinoſi, alij iracundi, aut crudeles, aut ſuperbi ſint, alij à talibus abhorreant. de Fato.

Non in omnes omnia conueniunt. Pro Roſcio Amerino.

Alij gloriæ ſeruiunt, alij pecuniæ: rari ſunt qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerum na-

turam ſtudioſè intueantur : quod qui faciunt, & ſapientiæ ſtudioſi, & philoſophi habentur. 5. Tuſcul.

Suum cuique pulchrum eſt : adhuc neminem cognoui poëtam, qui ſibi non optimus videretur : ſic res habet, te tua, me delectant mea. 5. Tuſcul.

Nemo vnquam neque poëta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm ſe arbitraretur. Cic. Attic. lib. 14

In omni re difficillimum eſt formam (quod χαρακτὴρ *Græcè dicitur) exponere optimi: quòd aliud alijs videtur optimum. Varia enim ſunt iudicia : nec facilis explicatio, quæ forma maximè excellat.* Orat. ad Brut.

At in corporibus. 1. Offic. In Simil. 55

Alij dolore mouentur, alij cupiditate, iracundia etiam multi afficiuntur : & quum in mala ſcientes irruunt, tamen ſe optimè conſulere arbitrantur : itaque dicunt, nec dubitant, Mihi ſic, eſt vſus: tibi vt opus eſt facto, face : eorum eſt querela qui ſibi chari ſunt, ſeſeq; diligunt. 5. de Finib.

Sua cuique ciuitati religio eſt, noſtra nobis: officia non eadem diſparibus ætatibus tribuuntur: aliaq; ſunt iuuenum, alia ſeniorum, alia conſtantis ætatis : ſunt & extrema quædam ſtudia ſenectutis. Cato Maior.

Vt natura alius. 4. Tuſc. in Simil. 44

Quiſque

Quiſque id ſequatur, ad quod natura magis eſt compoſitus. 121

Quam quiſque norit artem, in ea ſe exerceat. 1.Tuſcul.

Suum quiſque noſcat ingenium. 1.Offic.

Quiſque ad id quod facere poteſt, detrudendus eſt. 1.de Orat.

Diligentiſſimè hoc eſt eis, qui inſtituunt aliquos, atque erudiunt, videndum, quò ſua quenq; natura maximè ferre videatur. 3.de Orat.

Natura primùm, atque ingenium, ad diſcendum vim affert maximam. 1.de Orat.

Ad quas artes aptiſſimi erimus, in iis potiſſimùm elaborabimus: ſin aliquando neceſſitas nos ad ea detruſerit, quæ noſtri ingenij non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, vt ea ſi non decorè, at quàm minime indecorè facere poſſimus. Nec tam nobis enitendum eſt, vt bona quæ nobis data non ſint, ſequamur, quàm vt vitia fugiamus. 1.Offic.

Quem potiſſimùm vitæ curſum ſequi velimus, in hac deliberatione ad ſuam cuiuſque naturam, conſilium omne eſt reuocandum. 1.Offic.

Tuenda ſunt ſua cuique non vitioſa, ſed propria, quæ contemplantes expendere oportebit quid quiſque habeat ſui, eaq; moderari, nec velle experiri quàm aliena deceant: id enim maximè quemque decet quod eſt ſuum cuiuſque maximè. 1.Offic.

Naturæ

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam ſequi quod aſſequi non queas, quòd nihil decet in vita, vt aiunt. Minerua:*id eſt repugnāte & aduerſante natura.* 1. Offic.

Hoc generi hominum propè natura datum, vt qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui ſunt eius ſtirpis (quod ſermo hominum ad memoriam patrum virtute celebretur) cupidiſſimè perſequantur. Pro C. Rab. Poſth.

Tu primo Offic. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. Intelligendum.

Circunſtantia. 122

SAepe tempore fit, vt quod plerunque turpe haberi ſoleat, inueniatur non eſſe turpe. 3. Off.

Tempore commutatur officium, vt non ſemper ſit idem. 1. Offic.

Temporibus quibuſdam, aut officijs debitis, aut rerū neceſſitatibus ſæpe euenit, vt & voluptates repudiandæ ſint, & moleſtiæ non recuſandæ. Itaque earum ſic tenetur à ſapiente delectus, aut vt reijciendis voluptatibus maiores alias cōſequatur, aut perferendis doloribus aſperiores repellat. 1. de Finib.

Debemus conſiderare in omni re quid aptum ſit, & conſentaneum tempori & perſonæ, tum quid in dictis factisq; dedeceat. Quòd ſi poëta fugit vt maximū vitiū, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, ſtultóve ſapientis: ſi denique pictor ille vidit cùm immolanda

da Iphigenia, triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus, obuoluendum caput Agamennonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo nō poſſet imitari: ſi denique hiſtrio quid deceat quærit, quid faciendum oratori putemus? Orat. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid perſonis dignum ſit, ſemper conſiderandum eſt. 2. de Inuent.

Habenda eſt ratio hominum, rei & temporis. 2. de Orat.

Turpe eſt, valdeq́; vitioſum in re ſeuera, conuiuio dignum aut delicatum aliquem inferre ſermonem. 1. Offic.

Tanta vis eſt loci & temporis, vt ſi quis cum cauſam ſit acturus, in itinere, aut in ambulatione ſecum ipſe meditetur: aut ſi quid aliud attentius cogitet, non reprehendatur inſcitia temporis. 1. Offic.

Pericles. 1. Offic. In Apoph. 55

Alia fori vis eſt, alia triclinij, alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum: non idem iudicum, comeſſatorumq́; conſpectus lux denique lōngè alia eſt ſolis & lychnorum. Pro M. Cælio.

Nec ijſdem de rebus, nec in omni tempore, nec ſimiliter omnes delectantur. 1. Offic.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis autoritas, non omnis ætas, nec verò locus, aut tempus, aut auditor omnis, eoſdem aut verborum

borum genere tractandus eſt, aut ſententiarum: ſemperq; in omni parte orationis, vt vitæ, quid deceat eſt conſiderandum: quod & in re de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Orat. ad Brutum.

Inconſtantis *non puto, ſententiam aliquam tanquam aliquod nauigium ex* Reipublicæ *tempeſtate moderari.* Pro Corn. Bel.

Nunquam præſtantibus in Repub. *gubernanda viris laudata eſt in vna ſententia perpetua permanſio.* M. Cic. *Lentulo. Famil.* 1

Tempori cedere (id eſt neceſſitati parere) ſemper ſapientis habitum eſt. Cicero Marcello, Famil. 4

Temporibus parere omnes politici præcipiunt. Cic. Attic. 12

Eſt non modò liberale, paulùlum nonnunquam de ſuo iure decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. 2. Offic.

Epiſtolæ *offendunt non loco redditæ.* Cic. Bru. *Famil.* 11

Multa quæ rectè committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis & vituperationis vitandæ cauſa committenda non ſunt. Cice. ad Quint. *fratrem.*

Plurima ad alieni ſenſus coniecturam, non ad ſuum iudicium ſcribuntur. Cecin. Cic. Fam. 6

Qui aut tempus quo poſtulet, non videt, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum, qui-

buſcum

buſcum eſt, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet: aut denique in aliquo genere aut inconcinnus aut multus eſt, is ineptus dicitur. 2.de Orat.

Tu, ſi voles, videto quid, quo loco, & tempore deceat. Off. lib. 1. cap. Talis eſt igitur.

Ea facillimè luduntur, quæ neque magno odio, nec miſericordia, maxima digna ſunt. 2.de Ora.

Parcendum eſt maximè charitati hominum, nec temerè in eos dicas qui diliguntur. 2.de Ora.

Facilè multitudo à triſtitia & ſæpe acerbitate, commodè ac breuiter & acutè & hilari dicto deducitur. 2.de Orat.

Orator triſtitiam ac ſeueritatem mitigat ac relaxat, odioſaſq; res ſæpe, quas argumentis dilui non facilè eſt, ioco, riſuq; diſſoluit. 2.de Orat.

Tu de duplici iocandi genere, vide primum Offic. ſecundum etiam de Orat.

Verba opportuna aliquando loquitur Olitor. 123

SAepe ſua ſordido palliolo latet ſapientia. 3. Tuſcul.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempeſtatibus à vectoribus admoneri ſolent. Philip. 7

Nihil perpetuum, nihilque non miſerum & calamitoſum. 124

ABeunt omnia vnde orta ſunt. Cato Maior.

Intra

Intra lunam nihil eſt non mortale & caducum, præter animos hominum, Deorum munere datos. Somn. Scip.

Cæleſtia ſemper ſpectato, humana illa cõtemnito. Som. Scip.

Contemnendæ ſunt humanæ res. 4. Tuſc.

Conferto noſtram longiſſimam ætatem cum æternitate, ſic breuiſſima reperietur. 1. Tuſc.

Quid ei poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota ſit magnitudo? 4. Tuſc.

Alte ſpectare ſi voles, atque hanc ſedem & æternam domum contueri: neq; ſermonibus vulgi dederis te, neque in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum: ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. Somn. Scip.

Cogitantes ſupera. 4. Acad. In Pijs ſent. 44

Regna, imperia, honores, nobilitas, diuitiæ, opes, eaq; quæ ſunt ijs contraria, in caſu ſita, temporibus gubernantur. 1. Offic.

Nihil eſt opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & conſumat vetuſtas. Pro Marcel.

O dij boni, quid eſt in hominis vita diu? mihi ne diuturnum quidem, quicquam videtur, in quo eſt aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tunc illud quod præterit effluxit: tantum remanet quidem quod virtute & rectè factis ſis conſecutus. Cato Maior.

Non

Non eſt omnino hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremũ: quod cùm venerit, omnis voluptas pro nihilo eſt habenda, quia poſtea nulla futura eſt. Pro M. Marcel.

Quæ ætas longa eſt, aut quid omnino homini longum? Nonne *modo pueros, modo adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus?* Omnia *iſta perinde vt cuique data ſunt, pro rata parte à vita, longa aut breuia dicuntur.* 1. Tuſc.

Horæ cedunt & dies, menſes & anni, nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quid ſequatur ſciri poteſt. Cato Maior.

Quis eſt quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior.

Nulla eſt tanta vis, tantáq; copia, quæ nõ ferro debilitari, frangiq; poßit. Pro M. Marc.

Nihil ſemper ſuo ſtatu manet. 1. de Natur Deor.

Nihil ſemper floret: ætas ſuccedit ætati. Phi. 11

Volat ætas. 1. Tuſc.

Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate. 4. ad Herenn.

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. Tuſc.

Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit, nec ſubitò frangitur, ſed diuturnitate extinguitur. Cato Maior.

Ita ratio cõparata eſt vitæ, naturaq́; noſtra, vt alia ætas oriatur ex alia. In Lælio.

Curſus eſt certus ætatis, & via vna naturæ, eaq́; ſimplex: ſua cuique parti tempeſtiuitas eſt data. Cato Maior.

Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas, cùm dies ac noctes cogitandum ſit iamiam eſſe moriẽdum? 1.Tuſcul.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2.de Finib.

In vita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi tẽporis. Cic.Luceio,Famil.5

Quid habet vita commodi, quid non potius laboris? Cato Maior.

Nemo non miſer. 1.Tuſc.

Mortalis nemo eſt. 3.Tuſc. In Apoph.86

Nanque nimis. 3.Tuſc. In Apoph.90

Non naſci homini longe optimum eſt. 1.Tuſ.

Oppida quæ quodam tempore floruerunt, nunc proſtrata ac diruta ſunt. Seru. Sulp. Cicer. Famil.4

Durum à proſpera, felicique fortuna in aduerſam cadere, & taliũ miſeremur facillimè. 125

Nihil eſt tam miſerabile, quàm ex beato effici miſer. Part.Orat.

Hoc natura adfert, vt eis faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediuntur

diuntur. Pro *Murænæ.*

Regum *afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad miſericordiam, maximè eorum qui aut reges ſunt aut viuunt in regno, vt regale ijs nomen magnum & ſanctum eſſe videatur.* Pro *lege* Manilia.

Fortuna. 126

FOrtuna, *eſt rerum omnium domina.* Pro *Marcello.*

Fortuna *eſt rerum externarum, & ad corpus pertinentium.* 5. *Tuſc.*

Fortunam *inſanam eſſe & cæcam & brutam perhibent philoſophi.* Cæcam *ob eam rem, quia nihil cernat quò ſeſe applicet.* Inſanã autẽ *aiunt quia atrox, incerta, inſtabiliſq; ſit.* Brutam, *quia multis incommodis conflictatur propter immenſam pecuniæ cupiditatem.* 2. *ad* Heren.

Varia *eſt vitæ, commutabiliſq; ratio vaga, volubiliſq; fortuna.* Pro Milone.

Nõ *ſolùm ipſa fortuna cæca eſt: ſed eos etiam plerũque efficit cæcos, quos cõplexa eſt.* Illi *enim efferuntur faſtidio ferè & contumacia: neque quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt. Atque hoc quidem videre licet, eos qui antea commodis fuerunt, moribus, imperio, poteſtate, proſperis rebus immutari, ſperniq; ab ijs veteres amicitias, indulgere nouis.* In Lælio.

O *fallacem hominum ſpem: fragilemq; fortunã & inanes noſtras contentiones, quæ in medio*

ſpatio ſæpe franguntur & corruunt, & antè in ipſo portu obruuntur, quàm portum conſpicere po tuerint! 3 de Orat.

Vita regitur fortuna, non ſapientia. 5.Tuſc.

O *volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate, ad luctum & lacrymas recidunt!* Pro Syl.

O *miſera vitæ ratio, quæ tandiu reſides in vo luptate, quamdiu fortunæ poſſit libido.* Antequam iret en exil.

Fortunam vitare nemo poteſt. Cicero Dolobel. Famil.9

Fors in armis plus quàm ratio poteſt. Cicer. Att.lib.14.

Nihil eſt tam contrarium rationi & conſtan tiæ, quàm fortuna. 2.de Diuin.

Non ſunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem. 4. ad Heren.

Fortunam laudare, eſt ſtultitia: & vituperare, ſuperbia eſt. Animi autem laus & *honeſta eſt & vituperatio vehemens.* 1.de Inuent.

Et non multum poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quàm in caſu præſidium collocauit. 4.ad Heren.

Occupaui (*inquit*) *te fortuna.* 5.Tuſcul. In Apopht.83

Magna vis eſt in fortuna in vtranque partem: vel ſecundas ad res, vel aduerſas. Nam &

cùm

cùm proſpero flatu eius vtimur, ad optatos exitus prouehimur: & cùm reflauit, affligimur. 2. *Offi.*

Fortitudini fortuna adiumento ſolet eſſe. 3. *ad Heren.*

Fortes fortuna adiuuat. 2. *Tuſc.*

Humana ferenda ſunt. 127

H*Vmana ferenda ſunt.* Cic. Att. *lib.* 15

Nobis hominum ineptiæ ac ſtultitiæ deuorandæ ſunt. De clar. Orat.

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos vt omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum quò minus ea, qua nati ſumus, conditione viuamus: néve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſimus: euentiſq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cicero Titio, Famil. 5

Simus eâ mente. quam & veritas & ratio præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpã putemus: eaq; cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus Cice. A. Torq. Famil. 6

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil poteſt, quod ſit horribile aut pertimeſcendum. Cic. Meſſinio, Famil. 5

Ferẽda eſt fortuna, præſertim quæ abeſt à culpa. Cic. A. Torq. Famil. 8

Euerſis rebus omnibus, quum cõſilio profici nihil poſſit, vna ratio videtur, quicquid euenerit,

ferre moderatè. Cic.Torq.*Famil.6*

Perditis rebus omnibus, ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videtur. Cic.Torq.Famil.6

Magna vis eſt in virtutibus: eas excita ſi fortè dormiunt: iam tibi aderit princeps fortitudo, quæ te animo tanto eſſe coget, vt omnia quæ poſſint homini euenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3.*Tuſc.*

Ratio in conſulendo plurimum valere debet. Cic.*Curioni.Fam.7*

Summa eſt ſtultitia, fruſtra cōſici dolore, cùm intelligas nihil poſſe proficí. 3.*Tuſc.*

*Nobis quicquid acciderit, fortiter & ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus.*Cic.Att.*lib.*14

Communem, incertumq́; caſum, quem neque vitare quiſquam noſtrum, neque præſtare vllo pacto poteſt, ſapienter feramus. Cicer.P.Seſtio.Famil.5

Vt ſecunda moderatè tulimus, ſic non ſolum aduerſam, ſed funditus euerſam fortunam fortiter ferre debemus. Cic.Meſcenio.Fam 5

Nihil eſt percipuè cuiquam dolendum, in eo quod accidat vniuerſis. Cic Torq.Fam.6

Neceſſitas ferendæ conditionis humanæ, quaſi cum Deo *pugnare prohibet, admonetq́; eſſe hominem, quæ cogitatio magnopere luctum leuat.* 3.*Tuſc.*

Nihil eſt quod plus valeat ad ponendum laborem

rem, quàm cùm eſt intellectum nihil profici, & fruſtrà eſſe ſuſceptum. 3.Tuſc.

Quando præſtitimus quod debuimus, moderatè quod euenit, feramus. Cic.Torq.Fam.5

Eſt etiam in nobis, vt & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1.de Finib.

Leuat dolorem communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Cicer. Cæcinnæ, Famil.5

Leuis eſt tamen conſolatio ex miſerijs aliorũ. Cic.Torq.Famil.6

Eorum qui grauius ferunt luctus, aliorum, exemplis leniuntur. Sic perpeſſio cæterorũ facit, vt ea quæ acciderint, multò minora, quàm quãta ſunt exiſtimata, videantur. 3.Tuſc.

Ipſa ægritudo leniter, cùm obijcimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati, cumq; eorum grauitatem, conſtantiámque laudamus, qui non turbulenter humana patiantur. 4. Tuſcul.

Motus animi, ſolicitudines, ægritudinesq; obliuione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3.Tuſc.

Omnibus modis fulciendi ſunt, qui corruunt, nec cohærere poſſunt propter magnitudinem ægritudinis. 5.Tuſc.

Hæc ſunt officia conſolationum, tollere ægritudinem funditus, aut ſedare, aut detrahere quàm

plurimum, aut ſupprimere, nec pati manere longius, aut ad aliam traducere: aut vt Chryſippo placet, inconſolando detrahere illam opinionem mœrẽti ſi ſe officio fungi putet iuſto atq; debito. Sunt enim qui gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam. Exiſtimãt enim dijs immortalibus ſe facilius ſatiſfacturos, ſi eorũ plaga perculſi, afflictos ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3. Tuſc.

Sunt qui conſolationem reſpuãt: ſed refert quo modo adhibeatur, vt enim tulerit quiſque eorum qui ſapienter tulerunt, non quo quiſque incommodo affectus ſit prædicandum eſt. 3. Tuſc.

Vt in cauſis. 3. Tuſc. Vide in Simi. 43

Nihil hoc fieri turpius, aut dici poteſt, quàm eum, qui hanc perſonam ſuſceperit, vt amicorum controuerſias cauſaſq; tueatur, laborantibus ſuccurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in minimis, tenuiſſimiſq; rebus ita labi, vt alijs miſerandus, alijs irridendus eſſe videatur. 1. de Oratore.

Dies dolorem minuit. 128

Conſolationum multæ ſunt viæ, ſed illa rectiſſima impetret ratio, quod dies impetratura eſt. Cic. Att. lib. 12

Senſim & pedetentim progrediens dolor extenuatur, non quòd ipſa res immutari ſoleat aut poſſit, ſed id quod ratio debuerat, vſus docet mi-

nora eſſe ea quæ ſunt viſa maiora.3.Tuſcul.

Cùm conſtat ægritudinē vetuſtate tolli, hæc vis nō eſt in die poſita, ſed in cogitatione diuturna. Ipſa enim cogitatio, nihil eſſe in re mali, dolori medetur, non ipſa diuturnitas.3.Tuſ.

Error ſtultis extenuatur die, vt cùm eædem res maneant aliter ferant inueterata, aliter recentia.4.Tuſ.

Quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præripere cōſilio, prudentiáq; debemus: neq; expectare temporis medicinā, quā repræſentare ratione poſſimus.Cic.Titio, Famil.5.

Eſt in poteſtate abiicere dolorem, cùm velis, tempori ſeruientem.3.Tuſ.

Dies ſtultis mederi ſolet. Cicero Curioni, Familiarium 7.

Dolor in longinquitate leuis, in breuitate grauius eſſe ſolet, vt eius magnitudinem celeritas diuturnitatem alleuiatio conſoletur. 1. de Finibus.

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Serui.Sulpit.Ciceroni, Famil.4

Eſt tarda illa quidem medicina, ſed tamen magna, quam adfert longinquitas & dies. 3. Tuſcul.

Cæteri dolores mitigantur vetuſtate. Cicero Attico, lib.3

Non nobis ſolùm nati ſumus, ſed Reipublicæ & poſteris. 129

NOn ſolùm nobis diuites eſſe volumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximeq; Reipublicæ. 1. *Offic.*

Bono viro non minori cura eſt, qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In *Lælio.*

Non nobis ſolùm nati ſumus. 1. *Officior.* In *Apophtheg.* 11

Vt ad Archytam ſcribit Plato, non ſibi ſoli ſe natũ homo meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, vt perexigua pars illi relinquatur. 2. *de* Finib.

Non dubitat Agricola quamuis ſenex, quærenti cui ſerat, reſpondere, dijs immortalibus, qui me non accipere tantummodo à maioribus voluerunt, ſed etiam poſteris tradere. Idemq; laborant in eis, quæ ſciunt nihil omnino ad ſe pertinere: ſerunt arbores, quæ alteri ſeculo proſint. Ca*to Maior.*

Nec parentes nec amici negligendi, etiam ſi ad amplißimam dignitatem perueneris. 130

SI quam præſtantiam virtutũ, ingenij, fortunæ conſecuti ſunt nonnulli, impartiant eam ſuis, communicéntque cum proximis: vt ſi parentibus nati ſunt humilibus, ſi propinquos habeant imbecilliores, vel animo vel fortuna, eorum augeãt opes, eisq; honori ſint & dignitatĩ: vt in fabulis,

qui

aliquandiu propter ignorantiam ſtirpis,& eris in famulatu fuerint, cùm cogniti ſunt,& deorum, aut regum filij inuenti, retinent ta- charitatem in paſtores, quos patres per ltos annos eſſe duxerunt. In Lælio.

Mores creſcunt cum ætate. 131

Vpiditas agendi aliquid adoleſcit vnà cum ætate. 5. de Finib.

Habenda eſt ratio diligenter, quos imitemur, rum ſimiles velimus eſſe. 1. de Orat.

Magni intereſt quos quiſque audiat quotidie i, quibuſcum loquatur à puero, quemadmo- patres, pedagogi, matres etiam loquantur. Clar. Orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus opti- ſæpe. 3. ad Heren.

d eſt difficile, quod cùm ſpe magna ſis in- ſus, id non exequi vſque ad extremum. Pro ab. Poſt.

Vt ſuperior ætas, ſic & poſterior eſſe ſolet. 132

Tudia quæ ſunt in adoleſcentia tanquam in herbis, ſignificant quæ virtutis maturitas, quantæ fruges induſtriæ ſunt futuræ. Pro io.

Adoleſcentia ſignificat, oſtenditq; fructus fu- s reliqua tempora de metendis fructibus, aut ipiendis accommodata ſunt, Cato Maior.

Facil

Facilè in optimam partem cognoſcantur adoleſcentes, qui ſe ad claros & ſapientes viros bene conſulentes reipubl. contulerũt: quibuſcum ſi frequentes ſint, opinionem afferunt populo, eorũ fore ſe ſimiles quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. 1. Offic.

Quis vllam vllius boni ſpẽ habebit in eo, cuius primum tẽpus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Ad Sen. poſt red.

Perinde vt eſt opinio de cuiuſq; moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factũ, facile exiſtimari poteſt. Pro Cluentio.

Omnibus in rebus, quæ grauiores, maioréq; ſunt quid quiſq; voluerit, cogitarit, admiſerit, nõ ex crimine, ſed ex moribus eius qui arguitur, eſt ponderandũ. Neq; enim poteſt quiſquã noſtrûm ſubitò fingi, neq; cuiuſquã repentè vita mutari, aut natura conuerti. Pro Sylla.

Libidinoſa & intẽperans adoleſcentia effœtũ corpus tradit ſenectuti. Cato Maior.

Eſt quietè, & purè, & eleganter actæ ætatis placida ac lenis ſenectus. Cato Maior.

Acta ætas honeſtè ac ſplendidè, tantam adfert conſolationem, vt eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pungat animi dolor. 3. Tuſcul.

Qui adoleſcẽtum peccatis ignoſci putãt oportere, falluntur propterea quod ætas illa non eſt impedimẽto bonis ſtudiis. At hi ſapienter faciũt,

qui

i adoleſcentes maximè caſtigant, vt quibus rtutibus omnẽ vitam tueri poſſunt, eas in ætamaturiſſima velint comparare.4.ad Herenn.

Multi à voluptate ad virtutem ſe receperunt. 133

MVltos vidi & audiui nõ modò qui primoribus labris guſtaſſent genus hoc vitæ voluptariæ, & extremis vt dicitur, digitis tigiſſent, ſed qui totam adoleſcentiam voluptabus dediſſent, emerſiſſe aliquãdo, & ſe ad frum bonã. vt dicitur, recepiſſe graueſq; homines r illuſtres fuiſſe. Datur *enim conceſſu omniũ, c* Pro M.*Cælio.*Vide I*uuentus*.134

Multi & noſtra & patrũ memoria ſummi r clariſſimi ciues fuerũt, quorũ cùm adoleſcenæ cupiditatates deferbuiſſent, eximiæ virtutes mata iam ætate extiterunt. Pro M.*Cælio.*

Iuuentuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur. 134

*CVm iuuenes relaxare animos. & dare ſe iucunditati volent, caueant intemperantiam, eminerint verecundiæ.*1. *Offic.*

*Ludendi eſt quidam modus retinendus: vt ne imis omnia profundamus, elatiq; voluptate, in liquam turpitudinem dilabamur.*1.*Offic.*

Ludo & ioco vti illis quidem licet, ſed ſicut mno & quietibus, cæteriſq;, quum grauibus, ſeiſq; rebus ſatisfecerimus. Ipſumq; genus iocandi genuum & facetum eſſe debet, non profuſum,

nec

nec immodeſtum, ſed ſemper in ipſo ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, ſed eam quæ ab honeſtatis actionibus non ſit aliena. 1. Offic.

Datur cõceſſu omniũ huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates: quæ ſi ita erumpunt, vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi ſolent Pro M. Cælio.

Detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior non omnia voluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet vera illa & directa ratio, vincat aliquãdo cupiditas voluptasq; rationem, dum modò illa in hoc genere præſcriptio, moderatioq; teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienã, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atq; famã, ne probum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne interſit inſidijs ſcelere careat: poſtremò, cùm paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates: reuocet: ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forenſis Reipu. vt ea quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate abieciſſe, experiendo contempſiſſe videatur. Pro M. Cælio.

Tempus iuuentutis ſua ſponte infirmũ aliorũ libidine infeſtum eſt. Pro M. Cælio.

uptate & delicijs facilè iuuentus intercipi- In Vatinium.

Semper magno ingenio adoleſcentes refrænan- otius à gloria, quàm inuitandi ſunt. Ampu- *da ſunt plura illi ætati, ſiquidem effloreſcit enÿ laudibus.* Pro M.Cælio.

Tu plura in oratione.Pro M.Cælio.

Iuuentus ſenum prudentia nitatur & regatur. 135

St adoleſcentis maiores natu vereri, exq́; his deligere optimos & probatiſſimos quorum ſilio & autoritate nitatur: ineuntis enim ætá nſcitia, ſenum conſtituenda & regenda pru- tia eſt. Maximè *autem hæc ætas à libidini- arcenda eſt, exercendáque in labore patien- ; & animi & corporis: vt eorum & in bel- s & in ciuilibus officijs vigeat induſtria.* 1. *fic.*

Tribuere plurimum ſenectuti debemus. 1. *fic.*

Eum, nos qui ætate anteit, tanquam ſuperio- colere debemus. In Lælio.

Non eſt rectum, minori parere maiorem. De *iuerſ.*

Imitandi ſunt maiores: primum illud exce- m, ſed ne vitia ſint imitanda. 1.*Offic.*

Senectutis eſt proprium, vt adoleſcentulos do- t, inſtituat, ad omne officij genus inſtruat. *to Maior.*

Senect

Senectus. 136

Nihil eſt præclarius, quàm honoribus & Reipub. muneribus perfunctum ſenem poſſe ſuo iure dicere, id quod apud Ennium *dicit ille* Pythius Apollo, *ſe eſſe eum, vnde ſibi, ſi non populi & reges, aut omnes, ſui tamen ciues conſilium expeterent.* 1. de Orat.

Omnium ætatum certus eſt terminus. Senectutis autem nullus certus eſt terminus, recteq; in ea viuitur, quoad munus officij exequi et tueri poſſis. Cato Maior.

Miſera eſt ſenectus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè autoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta ſuperior ætas fructus autoritati præbet extremos. Cato Maior.

Senibus labores corporis ſunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. 1. Officiorum.

Nihil magis cauendũ eſt ſenectuti, quàm ne languori ſe, deſidiæq; dedat, luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. Duplex enim inde malum eſt, quòd & ipſa ſenectus dedecus concipit, & facit adoleſcentum impudentiorem intemperantiam. 1. Offic.

Studioſe & diligenter euolues dialogum, qui Cato Maior inſcribitur, vbi in ſenectutis laudibus multus, imò etiam totus eſt Cicero.

Relax

Relaxetur oportet aliquando animus. 137

Omines quamuis in rebus turbidis, tamen ſi modo homines ſunt, interdum animis re-ntur. 2. Philip.

)tij non minus, quàm negotij ratio extare de-Pro Planc.

Contentio probanda. 138

Ontentio tandiu ſapiens eſt, quandiu aut proficit aliquid: aut ſi non proficit, nõ obeſt. Cælio.

Malè parta, malè pereunt. 139

Ale parta, malè dilabuntur. 2. Philip.

Quibus facilè ignoſcitur. 140

s facile ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed rato ſe reuocare moliuntur. In Vatin.

uiuſuis eſt hominis errare: nullius niſi inſi-is, perſeuerare in errore. Philip. 12

ptimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſi-Philip. 12

t errãti medicina confeßio. Cic. *ad* Q. *frat.*

Iumanum eſt errare, ſed ferinum perſeuerare rore. No*ſtrum.*

Voluntas puniatur, etiam ſi non impleatur. 141

ipſa deliberatione facinus ineſt, etiamſi ad non peruenerit. 3. Offic.

Ion exitus rerum ſolùm, ſed & hominum lia legibus vindicantur: minus quidẽ dolen-

n dum

dum eſt, re non perfecta, ſed puniendum certè nihilominus. Pro Milone.

Multæ ſimulationes, nec fronti vlla fides. 142

IN *animis hominum multæ ſunt latebræ, & multi receſſus.* Pro M. Marcel.

Multis ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſque naturæ frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur. Cic. ad Q. *frat.*

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum propter occultas hominum voluntates multiplicesq; naturas. Cic àd Brut.

Fronte atque vultu, ſimulatio facillimè ſuſtinetur. Cic. Lent. *Famil.* 1

Nullus ad nocendum efficacior, quàm domeſticus inimicus. 143

NVllæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm quæ latent, in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poßit: hoc verò occultum, inteſtinum ac domeſticum malum non modò exiſtit, verumetiam opprimit antequam proſpicere atque explorare potueris.* Act. 3. *in* Verrem.

Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Act. 7. *in* Verr.

Vultus animum detegit. 144

V*Ltus ac frons, animi eſt ianua, quæ ſignificat*

ficat voluntatem abditam ac retruſam de Pet. Conſul.

Omnis motus animi ſuum quendam à natura habet vultum & ſonum & geſtum. Animi imago, *vultus eſt: indices, oculi.* Nam *hæc eſt vna pars corporis, quæ tot animi motus ſunt, tot ſignificationes & commutationes poßit efficere. Oculi enim ſunt, quorum tum intentione, tum coniectu, tum hilaritate, motus animorum ſignificemus aptè.* Nam *oculos natura nobis, vt equo & leoni ſetas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit.* 3. de Orat.

Ex oculorum obtutu, ſuperciliorum aut remißione, aut contractione, facilè indicamus quantus ſit in homine dolor aut metus, aut denique triſtitia. 1. Offic.

Ex coniectura multa diſcuntur. 145

PErinde vt eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, exiſtimari. Pro Cluent.

De futuris rebus etſi difficile eſt dicere, tamen interdum poßis cõiectura propius accedere, quum res eſt eiuſmodi, cuius exitus prauideri poteſt. ... Torq. Famil. 6

Facile in optimam partem. 1. Offic. Vide, Vt ... *rior ætas.* 152

Artibus ipſis ſi in dicendo non vtimur, tamen ... aret atque extat vtrum ſimus earum rerum ... s, an didicerimus. 2. de Orat.

Aliena & videmus & curamus, noſtra non cernimus. 146

FIt neſcio quo pacto, vt magis in alijs cernamus ſi quid delinquitur, quàm in nobiſmetipſis. 1. Offic.

Aliorum patroni noſtra tenere, tueriq; non poſſumus. 3. de Orat.

Satis ſuperq; ſit cuique ſuarum rerum cura: alienis nimis implicari moleſtum eſt. In Lælio.

Alterum alterius auxilio eget. 147

NVllum eſt genus rerum, quod aut adulſum à cæteris, per ſeipſum cõſtare, aut quo cætera ſi careant, vim ſuam atque æternitatem conſeruare poßint. 3. de Orat.

Quæ vicinitas probanda. 148

LAudanda eſt, vel amanda potius vicinitas retinens veterem illum officij morem, non infuſcata maleuolentia, non aſſueta mendacijs non fucata, non fallax, non erudita artificio ſimulationis, vel ſuburbano, vel etiam vrbano. Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit, & odium diſsimilitudo contrahit. 149

MAgnam vim habet ad coniungendas amicitias, ſtudiorum ac naturæ ſimilitudo. Pro Cluent.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior.

Nihil eſt quod tam attrahat & alliciat ad amicit

amicitiam, quàm ſimilitudo, qua fit vt bonos boni diligant, aſciſcantq; ſibi quaſi propinquitate coniunctos, atque natura. nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc conſtat bonis inter bonos quaſi neceſſariam beneuolentiam eſſe. In Lælio.

Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur: nec ob aliam cauſam vllam, boni improbis amici eſſe non poſſunt, niſi quòd tanta eſt inter eos, quanta maximè poteſt eſſe, morum ſtudiorumq; diſtantia. In Lælio.

Natura, quàm doctrina vtilior. 150

MVlti ſine vlla doctrina naturam ipſam ſequuti, multa laudabilia fecerunt. 3. de Finibus.

Sæpius ad laudem atque virtutem natura ſine doctrina, quàm ſine natura valuit doctrina. Pro Archia Poëta.

Omnes tacito quodam ſenſu, ſine vlla arte aut ratione, quæ ſunt in artibus ac rationibus recta, ac praua diiudicant. 3. de Orat.

Meliora ſunt ea, quæ natura, quàm quæ arte perfecta ſunt. 1. de Nat. Deor.

Nulla res imitari naturæ ſolertiam poteſt. 1. de Nat. Deor.

Omnis natura artificioſa eſt, & habet quaſi viam quandam & ſectam, quam ſequatur. 2. de Nat. Deor.

Ars quàm natura certior. 151

SIne doctrina ſi quid bene dicitur, adiuuante natura, tamen id quia fortuitò fit, ſemper paratum eſſe non poteſt. 1. de Clar. Orat.

Etſi ingenijs magnis prædıti quidem, dicendi copiam ſine ratione conſequuntur, ars tamen eſt dux certior, quàm natura. Alıud eſt enim poetarum more verba fundere: aliud ea quæ dicas, ratione & arte diſtinguere. 4. de Finib.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

Nemo ſcribat, niſi doctè. 152

VIdetur quicquid literis mandatur, id commendari omnium eruditorum lectione decere. Lectionem ſine vlla delectatione negligo. 2 Tuſc.

Mandare quenquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere, nec illuſtrare poßit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & otio & literis. 1. Tuſcul.

Memoria. 153

MEmoria, eſt ſignatarum rerum in mente veſtigium. 1. Tuſcul.

Memoria minuitur, niſi exerceas eam: nunquam tamen quenquam ſenum audiui oblitum, quo loco theſaurum obruiſſet. Cato Maior.

Rerum omnium theſaurus memoria: quæ niſi

cuſtos

uſtos inuentis, cogitatiſque rebus & verbis adibeatur, intelligimus omnia, etiam ſi præclariſſina fuerint, in oratore peritura. 1. de Orat.

Memoria non modo philoſophiam, ſed omnis itæ vſum, omneſq; artes vna maximè continet. Acade.

Principium. 154

PRincipij nulla eſt origo. Nam ex principio oriuntur omnia. 1. *Tuſc. & in* Som. *Scip.*

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis rogreſſionibus vſa augentur. 5. de Finib.

Principijs cognitis, multò facilius extrema inelliguntur. Pro Cluent.

Vſus. 155

NEc medici, nec imperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperunt, quicuam magna laude dignum, ſine vſu & exercitatione conſequi poſſunt. 1. *Offic.*

Vſus magiſter eſt optimus. Pro C. *Rabirio oſthumo.*

Vſus frequens, omnium magiſtrorum præcepta ſuperat. 1. de Orat.

Stylus eſt optimus & præſtantiſſimus diceni effector ac magiſter. 1. de Orat.

Addit interdum non nihil ipſa patria & locus ad ingenium. 156

ACutiora ſunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, quibus aër ſit purus ac tenuis, quàm illo-

rum qui vtuntur craſſo cælo atque cõcreto: quinetiam cibo quo vtaris, intereſt aliquid, ad mentis aciem. 2. de Nat. Deor.

Themiſtocles. Cató Maior. In *Apophth.* 6

Præclara rara, eáque difficilia. 157

O*Mnia præclara rara: nec quicquam difficilius, quàm reperire quod ſit omni ex parte in ſuo genere perfectum.* In *Lælio.*

In omni arte, vel ſtudio, vel quauis ſcientia optimum quidq; rariſsimum. 2. de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3. *Tuſc.*

Quò quid difficilius, hoc præclarius. 1. *Offic.*

Quæ rara, atque ardua ſunt, ea ex principio pulchra & iucunda hominibus videri ſolent. 2. de Inuent.

Rebus maximis difficultatẽ ipſa natura propoſuit. *Noſtrum.*

Difficile in dicendo omnibus ſatisfacere. 158

M*Agnum onus eſt atque munus, ſuſcipere ac profiteri, ſeſe omnibus ſilentibus vnum maximis de rebus magno in conuentu hominum audiendum. Adeſt enim ferè nemo quin acutius atque acrius vitia in dicente quàm recta videat. Ita quicquid eſt in quo offenditur, id etiam illa quæ laudanda ſunt, obruit: & quoties dicimus, toties de nobis iudicatur. Nec quicquam eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ ſtabile, quàm id in quo deliqueris.* 1. de Nat. Deor.

Quæ

Quæ ſit cauſa paucitatis Oratorum, & quibus de cauſis in dicendo timeamus, primo de Oratore oſtenditur.

Nos vitiorum magis, quàm virtutum meminimus. 159

NOn tam ea quæ recta ſunt probantur, quàm quæ praua ſunt, faſtidijs adhærent. 1.de Orat.

Nihil eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatis memoriam ſtabile, quàm id in quo aliquid offenderis. 1.de Orat.

Multò acrior eſt memoria improborum, quàm bonorum. Pro Flacco.

Homines imperiti, facilius quod ſtultè dixeris, reprehendere, quàm quod ſapienter tacueris, probare poſſunt. 2.de Orat.

Qui citandi ex hiſtoriis. 160.

EX annalium monumentis teſtes excitamus eos, quorum omnis vita conſumpta eſt in laboribus glorioſis. 2.de Finib.

Exempla ex vetere memoria & monimentis ac literis plena dignitatis, plena antiquitatis, hæc plurimum ſolent & autoritatis habere ad probandum, & iucunditatis ad audiendum. 5.Act.in Verr.

Cuius prædicatiò omnibus nondum grata eſt, hunc memoriæ potius, quàm vocis teſtimonio confirmemus. Philip.11

Videndum eſt, ne quos ob beneficia diligi volemus,

 mus,

mus, eorum laudem atque gloriam; cui maximè inuideri ſolet, nimis efferre videamur. 2. de Oratore.

Accuſator vacet omni crimine veniátque ad accuſandum, non ſtudio ductus, ſed officio. 151

Carere debet omni vitio, qui paratus eſt in alterum dicere: is demum maledicit, qui non poteſt verum ab altero audire. Recr. in Salluſtium.

Nulla ſalus Reipub. *maior eſt, quàm eos, qui alterum accuſant non minus de laude, & honore, de fama ſua, quàm illos qui accuſantur de capite, de fortunis ſuis pertimeſcere.* Itaque *ſemper hi diligentiſsimè laborioſiſsiméque accuſarunt, qui ſeipſos in diſcrimen exiſtimationis venire arbitrabantur.* Ex diuin. in Verr.

Multa eſſe oportet in eo qui alterum accuſet, primum integritatem atque innocentiam. Nihil eſt enim quod minus ferendum ſit, quàm rationem ab altero vitæ repoſcere eum, qui non póſsit ſuæ reddere. Accuſare enim debent ij, qui nullo ſuo peccato impediuntur, quò facilius alterius peccata demonſtrare poſsint. Ex diuin. in Verr.

Omnes qui alterum in iudicium vocant, prouidere debent, non ſolùm quid oneris in præſentia tollant, ſed etiam quantum in omnem vitam negotij ſuſcipere conentur. Legem *enim ſibi ipſi indicant*

indicant innocentiæ, continentiæ, virtutumq́; omnium, qui ab altero rationem vitæ repoſcunt, atq; eò magis, ſi id faciunt nulla re commoti niſi vtilitate communi. Nam *qui ſibi hoc ſumpſit, vt mores corrigat aliorum, ac peccata reprehẽdat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe à religione officij declinari?* 5. Act. in Verr.

Poſtulatur ab omnibus, vt ab ijs ſe abſtineãt maximè vitijs, in quibus alterum reprehenderint. Furem *aliquem aut rapacem accuſaris? vitanda tibi ſemper erit omnis auaritiæ ſuſpicio.* Maleficum *quempiam adduxeris aut crudelem? cauendum erit ſemper ne qua in re aſperior, aut inhumanior fuiſſe videare.* Corruptorem, *adulterum? prouidendum diligenter ne quod in vita veſtigium libidinis appareat. Omnia poſtremo quæ vindicaueris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda ſunt!* Et *enim non modò accuſator, ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipſo deprehenditur.* 5. Act. in Verr.

Nihil eſt tam inhumanũ, quàm eloquentiam, &c. 2. Offic. Vide Eloquentia. 18

Nihil eſt tam alienum ab eo qui alterum coniurationis accuſet, quàm videri coniuratorũ pœnam, mortemq́; lugere. Pro Sylla.

Sine ſummo ſcelere non potes quod maleficium in alijs vindicaris, idem in illorum ſocio, cùm ſcires, defendere. Pro Sylla.

Danda

Danda eſt opera ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro iniuria. 2.Offic.

*Hoc præceptum officij diligenter tenẽdum eſt, ne vnquam innocentem iudicio capitis accerſas. Id enim ſine ſcelere fieri nullo pacto poteſt.*2.Off.

Accuſatores multos eſſe. Pro Roſc. Amerin.

Vide *Præmio & pœna Reſp. continetur.*162

Vtilius eſt abſolui innocentem, quàm innocentem cauſam dicere. Pro Roſc. Amer.

Impediri bonam rem eſt melius, quàm concedi malæ. 3.de Legib.

Tu & quam raro, & quatenus accuſandum ſit, ſecundo Offic. legito, capite, Prima igitur.

Præmio & Pœna Reſpublica continetur. 162

NEc domus, nec Reſpub. ſtare poteſt, ſi in ea nec rectè factis præmia extet vlla, nec ſupplicia peccatis. 3. de Nat. Deor.

Legibus præmia propoſita ſunt virtutibus, & ſupplicia vitijs. 1.de Orat.

Verus, iuſtus, atque honeſtus labor, honoribus, præmijs, ac ſplendore decoratur: vitia autem hominum, atque fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs, morte mulctantur. 1.de Orat.

Improbis pœna ſtatuenda eſt: nec minor verò ijs, qui ſecuti erunt alterum, quàm ijs qui ipſi fuerint impietatis duces. In Lælio.

Quos ipſa natura retinere in officio non poteſt, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmoueri debent. Pro Roſc. Amer.

Quotuſquiſque reperietur, qui impunitate propoſita abſtinere poſſit iniuria? impunitas peccandi maxima eſt illecebra. 3. Offic.

Non ſatis eſt eum qui laceſſerit, iniuriæ ſuæ pœnitere, vt ipſe, ne quid tale poſthac cõmittat, & cæteri ſint ad iniuriam tardiores. 1. Offic.

Eſt vtilius, vnius improbi ſupplicio multorum improbitatem coërcere, quàm propter multos improbos vni parcere. 5. Act. in Verr.

Accuſatores multos eſſe in ciuitate vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum hoc ita eſt vtile, vt ne planè illudamur ab accuſatoribus. Pro Roſc. Amer.

Vt medici membrum ſæpe putrefactum. In Vatin. In Simil.

In corpore ſi quid eſt. Phil. 9. In Simil. 16

Vt membra quædam amputantur. 3. Offic. In Simil. 17

Rebus proſperis conſulendum eſt aduerſis. 163

OMnes, cùm ſecundæ res ſint, tum maximè ſecum meditari oportet quo pacto aduerſam ærumnam ferant. 3. Tuſcul.

Sapienter cogitant qui temporibus ſecundis caſus aduerſos reformidant. 4. ad Heren.

Socius

Socius & eius officia. 164

SOcij putandi ſunt, quos inter res communicata eſt. 5. Act. in Verr.

In rebus minimis ſocium fallere turpiſſimum eſt, propterea quòd auxilium ſibi ſe putat adiunxiſſe qui cum altero rem communicarit. Pro Roſ. Amer.

Nemo ferè credit, niſi ei quem fidelem putat: Perditiſſimi eſt igitur hominis & amicitiam diſſoluere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet. Pro Roſc. Amer.

Literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in mediũ proferre palamq́; recitare, nihil eſt aliud, quàm tollere è vita vitæ ſocietatem, tollere amicorum colloquia abſentium: multa enim loca eſſe ſolent in epiſtolis, quæ prolata ſi ſint, inepta eſſe videãtur: & multa ſeria, neque tamen vllo modo diuulganda. Philip. 2

Aequè perfidioſum ac nefarium eſt, fidẽ frangere, quæ cõtinet vitam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit: & ſocium fallere, qui ſe in negotio coniunxit. Pro Roſc. Com.

Neceſſe eſt qui ſocium fama & fortunis ſpoliare conatus eſt, vnum ſe & perfidioſum & impium eſſe fateatur. Pro Quint.

Teſti ad alios eſſe poſſumus: ſocium verò cauere qui poſſumus? quem etiã ſi metuimus, ius officij lædimus. Vnde maiores, eum qui ſocium fefelliſſet, in virorum bonorum numero non putarunt haberi

haberi oportere. Pro Roſc. Amer.

Nihil præter laudem bonis atque innocentibus ex ſocijs reportandum eſt. 3. de Legib.

Agricultura. 165

OMnium rerum ex quibus aliquid exquiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. 1. Offic.

Vita ruſtica, quam nos agreſtem vocamus, parſimoniæ diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt. Pro Roſc. Amer.

Vita ruſtica, maximè disiuncta eſt à cupiditate, & cum officio coniuncta. Pro Roſc. Amer.

Agricolæ ſemper ita viuunt, vt quæſtum noſcant nullum, fructum autem eum ſolùm, quem labore pepererint. Pro Roſc. Amer.

Hominum generi vniuerſo cultura agrorum eſt ſalutaris. Nulla vita beatior eſſe poteſt. Neque ſolùm officio, ſed & delectatione & ſaturitate, copiaq; rerum omnium, quæ ad victũ hominum & cultum etiam pertinent. Cato Maior.

Ipſa ratio arandi, ſpe magis & iucunditate quadam, quàm fructu atque emolumento tenetur. Etenim ad incertum caſum & euentum certus quotannis labor, & certus ſumptus impenditur. Annona porrò pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. Si autem *vbertas in percipiẽdis fructibus fuerit, conſequitur vilitas in vẽdẽdis, vt aut malè vendendũ intelligas, ſi proceſ-*

ſit

ſit aut malè perceptos fructus, ſi rectè licet vendere. Totæ autē rés ruſticæ eiuſmodi ſunt, vt eas non ratio, neq; labor, ſed res incertiſſimæ, venti, tempeſtatesq; moderentur. 5. Act. in Verr.

Tu plenius legito, quibus perfruantur voluptatibus boni ſenes agricolæ in libello, qui Cato Maior dicitur.

Seruiendum eſt valetudini. 166

VBique moderatio virium adſit, & tantum quantū quiſq; poteſt, nitatur. Cato Maior.

Non modò quod non poſſumus, ſed ne quantum poſſumus quidem cogimur. Cato Maior.

Habenda eſt ratio valetudinis: vtendum eſt exercitationibus modicis. Cato Maior. *Vide Sobriè viuendum.* 54

Amor publicus præferatur priuato. 167

TAntum fraterno amori dandum non arbitror, vt quiſquam de ſalute ſuorum conſulat communem relinquat. Pro Sylla.

Non poſſunt vna in ciuitate multi rem atque fortunas amittere, vt nō plures ſecum in eandem calamitatem trahant. Pro lege Manil.

Non eſt magis vituperandus proditor patriæ, quàm cōmunis vtilitatis aut ſalutis deſertor propter ſuam vtilitatem aut ſalutem. 3. de Finib.

Ex multis meliora. 168

EVarijs ſumendum eſt optimum. 1. de Legib.

Non ſolùm ex malis minima oportet eligere

gere,ſed etiam excerpere ex his ipſis, ſiquid inſit boni. 3. Offic.

In *duobus malis fugiendum maius, leuius eſt eligendum.* Cicero ad Quint. fratrem.

In *cæteris ſtudijs à multis eligere homines com modiſsimum quodque ſolent.* 2. de Inuent.

Ex minimis ſæpe maxima. 169

IN *minimis rebus ſæpe res magnæ deprehenduntur.* Pro Flacco.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes ſiunt. Philip. 5

Dies affert & hora magnas ſæpe clades. Philipp. 3

Maledictum emiſſum, per omnium aures ſtatim funditur. 170

NIhil *eſt tam volucre, quàm maledictum, nihil facilius emittitur, nihil latius diſsipatur.* Pro Plancio.

Nemo in re ſua teſtis. 171

MOre *maiorum comparatum eſt, vt in minimis rebus homines ampliſsimi teſtimonium de ſua re non dicerent.* Pro Roſc. Amen.

Noluerunt maiores noſtri, hanc patere inimicitijs viam, vt quem quiſque odiſſet, eum teſtimonio poſſet tollere. Ementiuntur enim ſæpe in eos quos oderunt. Pro Fonteio.

Nemo eo quod habet contentus. 172

SVæ *quenque fortunæ pœnitet.* Cicer. Torq. Famil. 6

Suam quiſque conditionem miſerrimam putat. Cic.Torq Famil.6

Quod cuique. 1.*Offic.* Vide *Alterum ne læſeris.*104

Contentum eſſe. Parad.*vltim.*Vide *Diues.*

Diues. 173

OMnes ſunt diuites (dicunt Stoici) qui cælo & terra frui poſſunt. 1.*Offic.*

Eum intelligimus diuitem, cui tanta poſſeſsio eſt, vt ad liberaliter viuendum, facilè contentus ſit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet am plius. Paradoxo *vltimo.*

*Contentum ſuis rebus eſſe, maximæ ſunt certiſsimæq; diuitiæ.*Parad.*vltimo.*

Pauper. 174

EGens eſt, qui non ſatis habet, & is cui nihil ſatis poteſt eſſe. 4.*ad* Heren.

Improbi & auari quoniam incertas, & in ca ſu poſitas poſſeſsiones habent, & plus ſemper ap petunt :nec eorum quiſquam adhuc inuentus eſt, cui quod haberet, eſſet ſatis, non modò non copioſi ac diuites, ſed etiam inopes ac pauperes exiſtimandi ſunt. Parad.*vltimo.*

Tu, qui diues, vel vere pauper dicatur, leges vltimo Ciceronis paradoxo.

Diues vix bonus. 175

DIfficile eſt virtutes eum reuereri, qui ſemper ſecunda fortuna ſit vſus. 4.*ad* Herennium.

Pecunia

Pecunia & diuitiæ. 176

Expetuntur diuitiæ, tum ad vitæ vſus neceſſarios, tum ad perfruendas voluptates. 1. Offic.

Pecuniæ quærendæ non ſolùm ratio eſt, ſed etiam collocandæ, quæ perpetuos ſumptus ſuppeditet, nec ſolùm neceſſarios, ſed etiam liberales. 2. Offic.

Pecunia effectrix multarum & magnarum voluptatum: pecunia voluptates pariuntur maximæ 1. de Finib.

Omnia pecunia effici poſſunt. 5. Act. in Verr.

Auaritia. 177

Duæ res ſunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries & auaritia. 2. ad Heren.

Corrupti ſunt, deprauatiq́; mores admiratione diuitiarum. 2. Offic.

Nihil eſt tam ſanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit. . Act. in Verrem.

Nullum eſt officium tam ſanctum, atque ſolenne, quod non auaritia comminuere, atque violare ſoleat. Pro Quintio.

Nemo tam firmum habuit præſidium, quod Auaritia non infregerit atque debilitauerit. In Vatin.

Auaritia, eſt opinio vehemens de pecunia. 4 Tuſcul.

Illi morbo qui permanat in venas, & inhæret in viſceribus nec inueteratus euelli poteſt, nomen eſt Auaritia. 7.Tuſc.

Magno malo eſt hominibus auaritia, idcirco quòd homines magnis & multis incommodis conflictantur propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 2.*ad* Heren.

In quibuſdam neque pecuniæ modus eſt, neque cupiditatum, quos nulla præda vnquam improbè parta minuit, ſed auget potius atque inflammat. 1.*de* Finib.

Nunquam expletur nec ſatiatur cupiditatis ſitis, neque ſolùm ea qui habent, libidine augendi cruciantur, ſed etiam amittendi metu. Parad. 1

Auaritia inſatiabilis, immenſa & incredibilia poteſt. Ita eum hominum mentes obſtricta: tenet, vt eas nullo tempore reſpirare permittat. In Vatin.

Nullum eſt vitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in principibus, & Rempubl. *gubernantibus: habere enim quæſtui* Rempubli. *non modò turpe eſt, ſed celeratum etiam & nefarium.* 2. Offic.

Quid fœdius auaritia? 1.de Leg.

Auaritia ſennilis vituperanda eſt maximè. Poteſt enim quicquam eſſe abſurdius, quàm quò minus viæ reſtat, eo plus viatici quærere? Cato Maior.

Multū

Multi pauperes. 178

COpiæ paruæ ſingulorum ſunt. Eorum autem qui iis egeant, infinita multitudo. 1. *Offic.*

Singulorum opes ſæpe ſunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam, vt opitulari benemerentibus non queant, ſi maxima cupiant. Antequam *iret in exilium.*

Quæ ſit liberis à patribus relinquenda hæreditas. 179

OPtima hæreditas, quæ à patribus traditur liberis, omni patrimonio præſtantior, eſt gloria virtutis rerumq́; geſtarum: cui dedecori eſſe, nefas & vitium iudicandum eſt. 1. *Offic.*

Licet patri apud filium gloriari, ad quem hæreditas ſuæ huius gloriæ & factorum imitatio pertinet. 1. *Offic.*

Nullum monumentum pater clarius relinquere poteſt, quàm effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenii, filium. Philip. 9

Quid propriè noſtrum. 180

NIhil meum eſt neque cuiuſquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti poteſt. Paradox. 4

Id cuiuſque eſt proprium, quo quiſque fruitur, atque vtitur. Cic. *Curio, Famil.* 7

Oculi augent dolorem. 181

QVocunque in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus & eadẽ acerbitas, ex interitu re-

rum & publicarum & ſuarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. Cic. Torq. Famil. 6

Acerba audire tolerabilius eſt, quàm videre. Cic. Curio. Famil. 7

Facilius ad ea quæ viſa ſunt, quàm ad illa quæ audita ſunt, oculi mentis feruntur. 3 de Ora.

A conſuetudine oculorum animum abducere difficillimum eſt. 2. de Nat. Deor.

Nihil eſt difficilius, quàm à conſuetudine oculorum mentis aciem abducere. 2. de Nat. Deor.

Non audire, vel quod audis, non intelligere, vtrunque iuxtà exiſtimo. 182

IN *his linguis quas non intelligimus, ſurdi profectò ſumus.* 5. Tuſc.

Verba neminem mouent, niſi eum, qui eiuſdem linguæ ſocietate coniunctus eſt. 3. de Orat.

Varietas grata. 183

AD *aures noſtras, & ſermonis ſuauitatem nihil eſt viciſsitudine, varietate, & commutatione aptius.* 3. de Orat.

Nihil eſt aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæq; viciſsitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. Cic. Lucceio. Famil. 5

Mulie

Mulieres diutius, quàm viri antiquitatem retinent. 184

FAcilius mulieres incorruptam antiquitatem conſeruant, quòd multorum ſermonis expertes, ea tenent ſemper quæ prima didicerunt. 3. de Oratore.

Mulierum famam, multorum oculis lux clara cuſtodiat. 2. de Legib.

Durum eſt filium patris delicto impediri. 185

Est acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui. Cic. Bruto.

Pleriſque fruſtra rogantur. 186

QVi maleuolo ſunt animo, deteriores ſunt rogati. Cic. Curioni. Famil. 2

Fruſtrà eos appellamus, quorum auris atque animus à nobis abhorret. Cic. Q. frat.

Proprium animi ingenui. 187

EST animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere. Cicer. Curioni. Famil lib. 2

Neceſsitas. 188

NEceſſitas cogit, quod non habeas, aliunde ſumere. 3. de Orat.

Furtum turpiſsimum. 189

NIhil eſt turpius ingenuo, nihil minus libero dignum, quàm in conuentu maximo cogi à magiſtratu furtum reddere. 4. Act. in Verrem.

Carè emitur quod precibus impètratur. 190

Malo emere, quàm rogare. 6. *Act. in Verrem.*

Eſt ei, ſerendum qui cupiat colligere. 191

Est liberale officium, ſerere beneficium vt metere poßis fructum. *Antequam iret in exilium.*

Secunda fortuna ab homine maximè expetitur. 192

Homini nihil eſt magis optandum, quàm proſpera, æquabilis, perpetuaq; fortuna ſecundo vitæ ſine vlla offenſione curſu. Ad Quirites *poſt reditum.*

Etſi optabilius eſt vitæ curſum conficere ſine dolore & ſine iniuria, tamen ad immortalitatē gloriæ plus affert deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quàm omnino nunquam eſſe violatum. Pro Domo Sua.

In omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, quàm ipſa calamitas. Pro Domo Sua.

Fauendum nobilitati. 193

Omnes boni ſemper nobilitati fauemus, & quia vtile eſt Reipublicæ *nobiles eſſe homines, dignos maioribus ſuis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum ſenex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum.* Pro *Seſtio.*

Non

Non minus debemus ijs, à quibus conſeruamur, quàm à quibus naſcimur. 194

NOn minus iucundi atque illuſtres ſunt hi dies quibus cõſeruamur, quàm illi quibus naſcimur: quòd ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta cõditio: & quòd ſine ſenſu naſcimur, cum voluptate conſeruamur. 3. Inuect. in Catil.

Onus dici non debet quod ſponte ſuſcipias. 195

ONus non eſt appellandum quod cum lætitia feras ac voluptate. 5. Act. in Verr.

Multi, etſi de eadem re contendant, vnus tantùm vincere poteſt. 196

QVum multi pares dignitate ſint, vnus tamen primum locum ſolus poteſt obtinere. Pro Murena.

Quicquid eſt eiuſmodi. 1. Officiorum. Vide Ambitio. 72

Pax. 197

PAx eſt tranquilla libertas. Philip. 2

Dulce eſt nomen pacis: res verò ipſa, cùm iucunda, tum ſalutaris. Philip. 3

Nihil eſt tam populare quàm pax, qua non modò ij quibus ſenſum natura dedit, ſed etiam tecta atque agri mihi lætari videntur. Pro Leg. Agraria contra Pop.

Nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris. Philip. 2

Paci quæ nihil habet inſidiarum, ſemper eſt

conſulendum. 1.*Offic.*

Pax *eſt repudienda, ſi ſub eius nomine latitet bellum.* Philip.12

Leges *aut iudicia eſſe non poſſunt pace ſublata.* Philip.8

Bellum. 198

S*Vſcipienda bella ſunt, vt in pace ſine iniuria viuatur.* 1.*Offic.*

Non *ſolùm aduentus belli, ſed metus ipſe affert calamitatem. Nam cùm hoſtium copiæ non longè abſunt, etiam ſi irruptio facta nulla ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit.* Pro Lege *Manilia.*

Incerti ſunt exitus pugnarum. Morsq́; *eſt communis, qui ſæpe ſpoliantem iam & exultantem euertit, & perculit ab abiecto.* Prò *Milone.*

Incertus *eſt exitus & anceps fortuna belli.* Pro M *Marcello.*

Incerti *ſunt exitus belli, Mars communis.* Philip.10

Incertus *eſt belli exitus* Philip.13

Omnium *bellorum exitus incerti ſunt.* Cicer. Torq.*Famil.lib.*6

Omnis belli Mars eſt communis, & ſemper incerti exitus præliorum ſunt. Cicer. *Torquato.* Famil.lib.6.

Armorum *exitus ſemper incerti & timendi.* Cic.*Attico.lib.*7

Bellum

Bellum ciuile. 199

CIuile bellum pernicioſiſſimum. Cice. Attico. lib. 8

Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, ſed miſerius nihil, quàm ipſa victoria, quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq́; reddit: vt etiam ſi natura tales non ſint, neceſſitate tamen eſſe cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit etiam inuito facienda ſunt. Cic Marcello. Famil lib. 4

Bellorum ciuilium hi ſemper exitus ſunt vt non ea ſolùm fiant quæ velit victor, ſed etiam vt iis mos gerendus ſit, quibus adiutoribus parta ſit victoria. Cic. Cornificio. Fam lib. 12

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus cõtrouerſiis. Cic. Attico. lib. 9

Victoria. 200

VIctoria eſt ſemper inſolens. Cicero Seru. Sup. Famil. lib. 4

Victoria natura & inſolens & ſuperba. Pro Marcello.

Facilis victoria, ſi repugnet nemo. 201

FAcile eſt vincere non repugnantem. 1. Tuſc. Nulla eſt laus, ibi eſſe integrum, vbi nemo eſt, qui aut poſſit aut conetur corrumpere. 2. Act. in Verr.

Vetus odium vix occidit. 202

HOc natura eſt inſitum, vt quem timueris

ris, quicum de vita, fortuniſq; contenderis, cuius ex inſidijs euaſeris, hunc ſemper oderis. Pro Sylla.

Spes 203

S*Ola ſpes hominem in miſerijs conſolari ſolet. Inuect.*4.*in* Catil.

Non deſinit quis eſſe medicus, etiam ſi non curetur ægrotus. 204

A*Egri, quia non omnes conualeſcunt, non idcirco nulla medicina eſt.* 2.*de* Nat. Deor.

Non domo dominus, ſed domino domus commendari debet. 205

N*On domo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt.*2.*de* Diuin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque mouebitur. 206

S*I laus allicere nos ad rectè faciendum non poteſt, nec metus quidem à fœdiſsimis factis poteſt auocare* Pro Milone.

Omnes non tam gloria mouentur, quàm ignominia. 207

Q*Vis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetit, quàm vt ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus fugiat?* Partit. Orat.

Nemo eſt tam agreſtis, quem ſi non ipſa honeſtas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Partit. Orat.

APOPHTHEGMATA ALIQVOT, SEV GRAVES MVLtorum ſententiæ: ex M.Tull.Cicerone

LIB. II.

Themiſtocles. 1

A*PVD Græcos fertur incredibili quadam magnitudine conſilij atq; ingenij Athenienſis ille fuiſſe Themiſtocles, ad quem quidam doctus homo atque imprimis eruditus acceßiſſe dicitur, eiq; artem memoriæ, quæ tum primũ proferebatur, pollicitum eſſe ſe traditurũ. Cùm ille quæſiſſet quidnam illa ars efficere poſſet, dixiſſe illum doctorem, vt omnia meminiſſet. Et ei Themiſtoclem reſpondiſſe, gratius ſibi illum eſſe facturum, ſi ſe obliuiſci quæ vellet quàm ſi meminiſſe docuiſſet. Cuius reſponſi, his verbis, & eleganter & ingenioſè* Cicero meminit: *Non ſum tanto ego ingenio quanto Themiſtocles fuit, vt obliuionis artẽ quàm memoriæ malim: gratiamq; habeo Simonidi illi Chio, quem primum ferunt artem memoriæ protuliſſe. Dicunt enim cùm cœnaret Granone, &c.* 2 de Orat.

Inuentor artis memoriæ Simonides.

2.

Themiſtocli, cùm Simonides, aut quis alius, artem

artem memoriæ polliceretur: Obliuionis (inquit) mallem. Nam memini eorum quæ nolo, obliuiſci non poſſum quæ volo. 4. de Finib & 4. Acad. 3

Themiſtoclem illum ſummum Athenis *virum dixiſſe aiunt; cùm ex eo quæreretur quod acroama (id eſt dictum) aut cuius vocem libentiſſimè audiret: Eius, à quo ſua virtus optimè prædicaretur.* Pro Arch Poëta. 4

Themiſtocles, cùm conſuleretur, vtrum bono viro pauperi, an minus probato diuiti filiam collocaret: Ego *(inquit) malo virum qui pecunia egeat, quàm pecuniam quæ viro.* 2. Offic. 5

Noctu ambulabat in publico Themiſtocles, quòd ſomnum capere non poſſet: quærentibuſq; reſpondebat, Milciadis *trophæis ſe è ſomno ſuſcitari.* 4. Tuſc. 6

Themiſtoclem ferunt, Seriphio *cuidam in iurgio reſpondiſſe, cùm ille dixiſſet, non eum ſua, ſed patriæ gloria ſplendorem aſſecutum:* Nec *hercule (inquit) ſi ego* Seriphius *eſſem nobilis eſſem nec tu ſi* Athenienſis *eſſes, clarus vnquam fuiſſes.* Cato Maior.

Plato. 7

PLato *tum denique fore beatas* Reſpublica *putauit, ſi aut docti, aut ſapientes homines eas regere cœpiſſent: aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent.* Cice. Q. *fratr.* 8

Vir nemo probus ab improbo ſe donari vult.

Don

Donis impijs ne placare quidem audeant Deos. 2.de Legib. 9

Quales in Repub. Principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe ciues. Cic. Lentulo. Famil. lib. 1. 10

Beatus eſt cui in ſenectute contigerit vt ſapientiam, veraſq; opiniones aſſequi poſſit. 5. de Finibus.

Non ſolùm nobis nati ſumus, ortúſque noſtri partem patria vendicat, partem amici. 1. Offic.

Scientia quæ eſt remota à iuſtitia, calliditas potius, quàm ſapientia eſt appellanda. 1. Offic. 13

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus, quàm illa ardenteis amores excitaret ſui ſi videretur? 2. de Fin. 14

Honeſtum ipſum ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ. 1. Offic.

Socrates. 15

DVæ ſunt viæ, duplicesq; curſus animorum, è corpore exeuntium. Nam qui ſe vitijs humanis contaminarunt, & ſe totos libidinibus tradiderunt, ijs diuinum quoddam iter eſt ſecluſum à concilio Deorum: qui autem ſe integros caſtóſque ſeruarunt quibusq; fuit minima cum corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati Deorũ, ij ad illos à quibus ſunt profecti, facilè patet reditus. 1. Tuſc. 16

Socrates, vt eſt apud Platonem, cùm ſe morte mulctatum videret: Magna me ſpes, inquit, tenet

Iudic

Iudices, bene mihi euenire, quòd mitar ad mortem, ſed tẽpus eſt iam hinc abire me, vt moriar, vos vt vitam agatis. 1. Tuſc.

Socrates interrogatus à iudicibus, quam æſtimationem commeruiſſe ſe maximè confiteretur: Reſpodit ſe meruiſſe, vt ampliſſimis honoribus et præmijs decoraretur, & vt ei victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur, qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cuius reſponſo ſic iudices exarſerunt, vt capitis hominem innocentiſſimum condemnarent 1. de Orat. 18

Cùm Socrati ſcriptam orationẽ diſertiſſimus orator Lyſias attuliſſet, quam ſi ei videretur, ediſceret vt ea pro ſe in iudicio vteretur, nõ inuitus legit, & commodè ſcriptam eſſe dixit: Sed, inquit, vt ſi mihi calceos Sicyonios attuliſſes, non vterer, quamuis eſſent habiles & apti ad pedem, quia non eſſent viriles: ſic illam orationem diſertam ſibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. 1. de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone quemadmodum ſepeliri vellet: Multam verò, inquit operam amici fruſtrà cõſumpſi. Critoni enim noſtro per ſuaſi me hinc aduolaturum, neque quicquam me relicturum. Veruntamen Crito ſi me aſſequi potueris, aut ſicubi nactus eris, vt tibi videbitur ſepelito Sed mihi crede nemo me veſtrum, cùm hinc exceſſero, conſequetur. 1. Tuſc. 20

Cùm ex Socrate eſſet quæſitum. Archelaum

Perdicæ filium, qui tum fortunatiſſimus habebatur, nónne beatum putaret: Haud ſcio, inquit: nunquam enim cum eo locutus ſum. An tu aliter ſcire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de Perſarum quidem Rege magno potes dicere, beatúsne ſit? An ego poſſum, quum ignorem, quàm ſit doctus, quàm vir bonus? Quid? tu in eo ſitam vitam beatam putas? Ita prorſus exiſtimo, bonos beatos, improbos miſeros. Miſer ergo Archelaus? Certè, ſi iniuſtus. 5. Tuſcul. 21

Socratem ferunt, quum vſque ad veſperum contentius ambularet, quæſitúmque eſſet ex eo, quare id faceret, reſpondiſſe ſe, quo melius cœnaret, obſonare ambulando famem. 5. Tuſc. 22

Qualis cuiuſque animi affectus eſſet, talē eſſe hominem Socrates diſſerebat: qualis autem homo ipſe eſſet, talem eius eſſe orationem: orationi autē facta ſimillima, factis vitam. 5. Tuſc. 23

Cùm multa in conuētu vitia collegiſſet in eum Zopyrus, qui ſe naturam cuiuſque ex forma perſpicere profiteretur, deriſus eſt à cæteris, qui illa in Socrate non agnoſcerent. Ab ipſo autem Socrate ſubleuatus eſt, quum illa ſibi ſigna ineſſe, ſed ratione à ſe deiecta diceret. 4. Tuſc. 24

Socrates quum rogaretur, cuiatem ſe eſſe diceret, Mundanum, inquit totius enim mundi ſe incolam & ciuem arbitrabatur. 5. Tuſc. 25

Socrates hanc viam ad gloriam proximā, & quaſi cōpendiariam dicebat, ſi quiſque id ageret:

vt qualis haberi vellet, talis eſſet. 2.Offic. 26

Cibi condimentum eſt fames, potionis ſitis. 5.Tuſcul.

Apollo Pythius. 27

E *Varijs ſumendum optimum.* 2.de Leg.

Noſce teipſum. 1.de Leg. 28

Thales Mileſius. 29

T*Hales, qui ſapientiſſimus inter ſeptẽ fuit, dicebat homines exiſtimare oportere Deos omnia cernere, deorumq́; omnia eſſe plena, & fore omnes caſtiores, veluti quo inſans eſſet maximè religioſus.* 2.de Leg.

Simonides. 30

Q*Vum à Simonide quæſiuiſſet tyrãnus Hiero quid, aut quale eſſet Deus, deliberandi ſibi vnum diem poſtulauit. Quum idem ex eo poſtridie quæreret, biduum petijt. Quum ſæpius duplicaret numerum dierum, admiransq́; Hiero requireret cur ita faceret: Quia quantò (inquit) diutius conſidero, tantò mihi res videtur obſcurior.* 1.de Nat.Deor.

Diagoras. 31

D*Iagoras quum Samothraciam veniſſet, Atheos ille qui dicitur, atque ei quidam amicus, Tu qui Deos putas humana negligere, nonne animaduertis ex tot tabulis pictis, quàm multi votis vim tẽpeſtatis effugerint: in portũq́; ſalui peruenerint? Ita fit, inquit: illi enim nunquàm picti ſunt, qui naufragium fecerũt, in ma-*

riq;

;; perierunt. Itemq; cùm ei nauiganti, vectores ...uerſa tempeſtate timidi & perterriti dicerēt, ... iniuria ſibi illud accidere, qui illum in eandem ...uē recepiſſent: oſtendit eis in eodem curſu mul... ...s alias laborantes, quæſiuitq; num etiam in ijs ...uibus Diagorā vehi crederent. 3. de Nat. Deor.

Solon. 32

Olon gloriari ſolebat, ſe aliquid quotidie ad... diſcentem, ſenem fieri. Cato Maior. 33

Piſiſtrato tyranno à Solone quærēti, qua tan... ...m ſpe fretus, ſibi tam audacter reſiſteret, re... ...ndit, Senectute. Cato Maior. 34

Solon quum interrogaretur, cur nullum ſup... ...icium conſtituiſſet in eum, qui parentem ne... ...ſſet, reſpondit ſe id neminem facturum pu... ...ſſe. Sapienter feciſſe dicitur quum de eo nihil ...nxerit, quod antea commiſſum non erat, ne ...m prohibere, quàm admonere videretur. Pro ...oſcio Amerino. 35

Solon Rempublicam duabus rebus contineri ...cebat, præmio & pœna. Cic. Bruto.

Diogenes. 36

Iogenes Cynicus, Alexandro roganti vt diceret, ſi quid ei opus eſſet: Nunc quidem ...ululum, inquit à ſole abſis officiebat videlicet ...ppropinquanti. Et hic quidem diſputare ſolebat, ...uantò Regē Perſarū vita, fortunaq; ſuperaret, ...i nihil deeſſe, illi nihil ſatis vnquā fore. Se eius ...oluptates non deſiderare, quibus ille nunquam

ſatiari poſſet ſuas eum conſequi nullo modo poſſe. 5.Tuſc. 37

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes,*vbi vellet inhumari.*Proijcite(*inquit*)*me inhumatum.*Tum *amici,* Volucribúsne *& feris? Minimè,inquit:ſed bacillum prope me,quo abigam ponitote.Quî poteris?illi:non enim ſenties. Quî igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti?* 1.Tuſc.

Anáxagoras. 38

ANaxagoras *quærentibus amicis velléne* Clazomenas *in patriam, ſi quid accidiſſet,referri :* Nihil neceſſe eſt, *inquit:vndiq; enim ad inferos tantundem eſt via.* 1.Tuſc. 39

Ferunt Anaxagoram,*nuntiata filij morte, dixiſſe :* Sciebam me genuiſſe mortalem, *quæ vox declarat ijs eſſe hæc acerba, à quibus non fuerũt cogitata.* 3.Tuſc.

Leonidas. 40

DVx Leonidas,*animans ſuos milites,ſolebat dicere:*Prandete *animo forti* Lacedæmonij, *hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus.* 1.Tuſc.

Lacedemonij cuiuſdam celebre dictum. 41

LAcedæmonius *quidam,cuius ne nomen quidem proditum eſt, mortem tantopere contempſit,vt quũ adduceretur damnatus ab* Ephoris, *& eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetq; ei quidam inimicus,* Contemnísne *leges* Lycurgi? *reſpõdit,*Ego *verò illi maximam gratiam habeo,*

quòd

ꝗòd me ea pœna mulctauerit, quam ſine mutatione & ſine verſura poſſem diſſoluere. 1. Tuſ.

Cuiuſdam Lacænæ. 42

Acæna, quum filium in prælium miſiſſet, & interfectum, audiſſet, Idcirco, inquit, genueram, vt eſſet qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. 1. Tuſc.

Epicharmus. 43

Mori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo. 1. Tuſc.

Cyrenæus Theodorus. 44

Yrenæo Theodoro quum Lyſimachus rex crucem minaretur: Iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil intereſt, humine, an ſublimè putreſcat. 1. Tuſc. 45

Theodorus Lyſimacho mortem minitanti, Magnum verò, inquit, effeciſti, ſi cantharidis vim conſecutus es. 5. Tuſc.

Theramenes. 46

THeramenes, quum coniectus in carcerem, triginta iuſſu tyrannorum venenum vt ſitiens obbibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret: quo ſonitu reddito arridens, Propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus. Luſit vir egregius extremo ſpiritu quum iam præcordijs conceptam mortẽ contineret. 1. Tuſc.

ſatiari poſſet ſuas eum conſequi nullo modo poſſe. 5.Tuſc. 37

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes,*vbi vellet inhumari.*Proijcite(*inquit*)*me inhumatum.*Tum *amici,*Volucribúsne & *feris?* Minimè,*inquit:ſed bacillum prope me,quo abigam ponitote.*Quî *poteris?illi:non enim ſenties.* Quî *igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti?* 1.Tuſc.

Anaxagoras. 38

ANaxagoras *quærentibus amicis vellétne* Clazomenas *in patriam, ſi quid accidiſſet,referri :* Nihil *neceſſe eſt, inquit:vndiq; enim ad inferos tantundem eſt viæ.* 1.Tuſc. 39

Ferunt Anaxagoram,*nuntiata filij morte, dixiſſe :* Sciebam *me genuiſſe mortalem, quæ vox declarat ijs eſſe hæc acerba, à quibus non fuerũt cogitata.* 3.Tuſc.

Leonidas. 40

DVx Leonidas,*animans ſuos milites,ſolebat dicere:*Prandete *animo forti* Lacedæmonij, *hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus.* 1.Tuſc.

Lacedemonij cuiuſdam celebre dictum. 41

LAcedæmonius *quidam,cuius ne nomen quidem proditum eſt , mortem tantopere contempſit,vt quũ adduceretur damnatus ab* Ephoris, & *eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetq; ei quidam inimicus,* Contemníſne leges Lycurgi? *reſpõdit,*Ego *verò illi maximam gratiam habeo; quòd*

quòd me ea pœna mulctauerit, quam ſine mutatione & ſine verſura poſſem diſſoluere. 1.Tuſ.

Cuiuſdam Lacænæ. 42

LAcæna, quum filium in prælium miſiſſet, & interfectum, audiſſet, Idcirco, inquit, genueram, vt eſſet qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. 1.Tuſc.

Epicharmus. 43

EMori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo. 1.Tuſc.

Cyrenæus Theodorus. 44

CYrenæo Theodoro quum Lyſimachus rex crucem minaretur: Iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil intereſt, humíne, an ſublimè putreſcat. 1.Tuſc. 45

Theodorus Lyſimacho mortem minitanti, Magnum verò, inquit, effeciſti, ſi cantharidis vim conſecutus es. 5.Tuſc.

Theramenes. 46

THeramenes, quum coniectus in carcerem, triginta iuſſu tyrannorum venenum vt ſitiens obbibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret: quo ſonitu reddito arridens, Propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus. Luſit vir egregius extremo ſpiritu quum iam præcordijs conceptam mortē contineret. 1.Tuſc.

Telamon. 47

EGo quum genui te, moriturum ſciui. 3.Tuſcul.

Theophraſtus. 48

THeophraſtus moriens, accuſare naturam dicitur, quòd coruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſt: hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet: quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. 3.Tuſcul.

Leontinus Gorgias. 49

CVm ex Leontino Gorgia quæreretur, cur tandiu eſſe vellet in vita: Nihil habeo, inquit, quòd incuſem ſenectutem. Cato Maior.

Sophocles. 50

CVm ex Sophocle quidam iam confecta ætate quæreret, vteretúrne rebus venereis: Dÿ meliora, inquit: libenter verò iſtinc tanquàm à domino agreſti & furioſo profugi. Cupidis enim t alium rerum odioſum & moleſtum eſt fortaſſe carere: ſatiatis verò & expletis, iucundius eſt carere, quàm frui. Cato Maior.

Antipater Cyrenaicus. 51

ILlud Antipatri Cyrenaici eſt quidem paulò obſcœnius, ſed non abſurda ſententia eſt; cuius cæcitatem quum mulierculæ lamentarētur: Quid agitis? inquit: an vobis nulla videtur voluptas

eſſe

eſſe nocturna? 5.*Tuſcul.*

Aſclepiades. 52

A*Sclepiadem ferunt, non ignobilem, Eretricum philoſophum, quum quidam quæreret quid ei cæcitas attuliſſet reſpondiſſe: Puero vt vno eſſet comitatior.* 5.*Tuſc.*

Demoſthenes. 53

D*Olere ſe aiebat Demoſthenes, ſi quando opificũ antelucana victus eſſet induſtria.* 4.*Tuſcul.* 54

Leuiculus ſanè noſter Demoſthenes, qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat aquam ferentis muliercul æ, inſuſurrantisq́; alteri, Hic eſt ille Demoſthenes. Quid hoc leuius? At quantus orator, ſed apud alios loqui videlicet didicerat, non multùm ipſe ſecum. 5.*Tuſc.*

Pericles. 55

P*Ericles quum haberet collegam in Prætura Sophoclem poëtam, hiq́; de communi officio conueniſſent, & caſu formoſus puer præteriret, dixiſſetq́; Sophocles. O puerum pulchrum Pericle! ait, At enim Prætorem Sophocle, decet non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* 1.*Offic.*

Xenocrates. 56

Q*Vum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attuliſſent, adducit legatos ad cœnam in Academiam*

his tantum appoſuit, quod ſatis eſſet, nullo apparatu. Cùm poſtridie rogarent eum, cui numerari iuberet. Quid? vos heſterna (inquit) cœnula non intellexiſtis me pecunia non egere? quos cùm triſtiores videret, triginta minas accepit, nè aſpernari Regis *liberalitatem videretur.* 5. Tuſc.

Curius. 57

CVrio ad focum ſedenti, magnum auri pondus Samnites quum attuliſſent, repudiati ab eo ſunt. Non enim aurum habere præclarum ſibi videri dixit, ſed eis, qui haberent aurum imperare. *Cato Maior.*

Timotheus Athenienſis. 58

TImotheum clarum hominem Athenis, & Principem ciuitatis ferunt, quum cœnauiſſet apud Platonem, eoq; conuiuio admodum delectatus eſſet, vidiſſetq; eum poſtridie dixiſſe, Veſtræ quidem cœnæ non ſolum in præſentia, ſed etiam poſtero die iucundæ ſunt. 5. Tuſcul.

Darius. 59

DArius in fuga quum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit vnquam ſe bibiſſe iucundius: nunquam videlicet ſitiens biberat. 5. Tuſc.

Ptolemæus. 60

PTolemæo peragranti Aegyptum, comitibus non conſecutis, quum cibarius in caſa panis datus eſſet, nihil viſum eſt illo pane iucundius. 5. Tuſcul.

Dionyſius.

Dionyſius. 61

Cvm tyrannus cœnauiſſet Dionyſius, negauit ſe iure illo, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum *is qui illa coxerat*, Minimè *mirum: condimenta enim defuerunt. Quæ tandem? inquit, ille. Labor in venatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis. His enim rebus.* Lacedæmoniorum *epulæ condiuntur.* 5. *Tuſc.* 62

Dionyſio cum quidam ex eius aſſentatoribus Damocles *commemoraret in ſermone copias eius, opes, maieſtatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretq; vnquam beatiorem quenquam fuiſſe,* Viſne *igitur (inquit) ô* Damocle, *quoniam hæc te vita delectat, ipſe eandem deguſtare, & fortunam experiri meam? Quum ſe ille cupere dixiſſet, collocari iuſsit hominem in aureo lecto ſtrato pulcherrimo, textili ſtragulo, magnificis operibus picto, abacóſque complures ornauit argento, auroq; celato: tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſsit conſiſtere, eoſq; ad nutũ illius intuentis diligenter miniſtrare. Aderant vnguenta, coronæ, incendebantur odores, menſa conquiſitiſsimis epulis extruebãtur: fortunatus ſibi Damocles videbatur.* In *hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſsit, vt impenderet illius beati ceruicibus.* Itaque *nec pulchros illos miniſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec ma-*

num porrigebat in menſam, iam ipſa defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannum vt abire liceret, quòd iam beatus nollet eſſe. Satiſne videtur declaraſſe, Dionyſius: nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat? 5. Tuſc.

De eius ſacrilegio pleniſsime apud Ciceronem lib. de Natur. Deor. 3.

Pytagoras. 63

N*On eſt iniuſſu imperatoris, id eſt* Dei, *de præſidio ac ſtatione vitæ, decendendum.* Cato Maior. 64

Pietas maximè & religio verſatur in animis noſtris, cũ rebus diuinis operã damus. 2. de Leg.

Bias. 65

B*Ias, cuius quum patriam Prienen cepiſſet hoſtis, cæteriq; ita fugerent vt multa de ſuis rebus aſportarent, quum eſſet admonitus à quodam, vt idem ipſe faceret:* Ego verò, inquit, facio: *nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne ſua quidem putauit, quæ nos appellamus etiam bona.* Parad. I.

Iſocrates. 66

D*Icebat* Iſocrates *doctor ſingularis, ſe calcaribus in* Ephoro, *contrà autem in* Theopompo *frenis vti ſolere. Alterum enim exultantem verborum audacia reprimebat, alterum conſtantem & vereſcundum incitabat.* 3. de Orat.

Zeno.

Zeno. 67

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem comprehenſius. 2. de Finib. 68

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat quid inter Rhetoricam & dialecticam intereſſet. Nam quum compreſſerat digitos, pugnúmque fecerat, Dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe: quum autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius ſimilem Eloquentiã eſſe dicebat: hócque vno ſolùm differre, quòd hæc ratio dicendi latior ſit, alia loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Archytas Tarentinus. 69

ARchytas, quum villico factus eſſet iratior Quo te inquit, modo accepiſſem, niſi iratus eſſem? 4. Tuſcul. 70

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data eſt: hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euerſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina colloquia naſcuntur. Nullum denique ſcelus, nullum magnũ facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impellat: ſtupra verò & adulteria, & omne flagitiũ nullis aliis illecebris excitantur, niſi voluptate. Et menti nihil eſt tàm inimicũ, quàm voluptas, nec libidine dominante, temperantiæ locus eſt omnino, nec in voluptatis regno poteſt

virtus

virtus conſiſtere. Quo circa nihil tam deteſtabile, tamq; peſtiferum, quàm voluptas, ſi quidem cùm maior eſt & longior, omne animi lumen extinguit. Cato Maior.

Aeſchines. 71

AEſchines cùm propter ignominiam iudicij ceſſiſſet Athenis, & ſe Rhodum cōtuliſſet, rogatus à Rhodijs, legiſſe fertur orationem illam egregiam, quam in Cteſiphontem contra Demoſthenem dixerat: qua perlecta, petitum eſt ab eo poſtridie vt legeret illam etiam quæ erat contrà, à Demoſthene pro Cteſiphonte edita. Quam quum ſuauiſsima & maxima voce legiſſet, admirantibus omnibus. Quanto, inquit, magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? ex quo ſatis ſignificauit, quantùm eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putaret, autore mutato.* 3. de Oratore.

Philippus Macedo ad Filium. 72

NE eos tibi fideles putes, quos pecunia corruperis. Fit enim deterior qui accipit, atq; ad idem ſemper expectandum paratior. Hoc ille filio: *ſed præceptum putemus omnibus.* 2. Offic.

Annibal. 73

REx Pruſias, cùm apud eum Annibali exurlanti pugnare placeret, negabat ſe audere, quòd exta prohiberent. An tu (inquit) caruncula vitulinæ mauis, quàm imperatori veteri credere? 2. de Diuin.

Silenus.

Silenus. 74

Silenus à Mida captus cùm eſſet, hoc ei pro ſua miſſione dediſſe ſcribitur, Non naſci homini longè optimum eſt: proximum autem quàm primum mori. 1. Tuſc.

Cyrus maior moriens apud Xenophontem. 75

Nolite arbitrari ô mihi chariſſimi filij, me quum à vobis diſceſſero, nuſquam, aut nullum fore, nec enim dum eram vobiſcum, animum meũ videbatis, ſed eum eſſe in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebam, intelligebatis. Eundem eſſe creditote, etiam ſi nullũ videbitis. Cato Maior.

Cyrus minor. 76

Socrates ſcribit, Cyrum minorem Perſarum regem præſtantem ingenio atq; imperij gloria, quum Lyſander Lacedæmonius vir ſummæ virtutis veniſſet ad eum Sardis, eiq; dona à ſocijs attuliſſet, & cæteris in rebus comem erga Lyſandrum atque humanum fuiſſe, & ei quendam conceptum agrum diligenter conſitum oſtendiſſe. Quum autem admiraretur Lyſander & proceritates arborũ, & directos in quincuncem ordines, & humum ſubactam atque puram, & ſuauitatem odorum, qui afflarentur è floribus, tum eum dixiſſe, mirari ſe non modò diligẽtiam, ſed etiam ſolertiam eius, à quo eſſent illa dimenſa & deſcripta: & ei Cyrum reſpondiſſe, At qui ego iſta ſunt omnia dimenſus: mei ſunt ordines,

nes,mea deſcriptio multæ etiam iſtarum arborum mea manu ſunt ſatæ. Tum Lyſandrum *intuentem eius purpuram & nitorem corporis, ornatumq; Perſicum multo auro,multiſq; gemmis, dixiſſe,Rectè verò te Cyre beatũ ferunt, quoniã virtuti tuæ fortuna coniuncta eſt.* Cato Maior.

Quidam Lacedæmonius. 77

Athenienſes ſciunt quæ recta ſunt,ſed facere nolunt. Cato Maior.

Alexander. 78

Alexander cùm in Sigæo ad Achillis tumulum aſtitiſſet : O fortunate (inquit) adoleſcens,qui tuæ virtutis Homerum *præconem inueneris.* Et *verè:nam niſi illa ars extitiſſet,idem tumulus,qui corpus contexerat,nomen etiam obruiſſet.* Pro Arch.Poëta.

Callicratides. 79

Callicratides, cùm Lacedæmoniorum dux fuiſſet Peloponneſiaco *bello, eiq; conſuleret, vt claſſem ab Arginis remoueret, nec cum Athenienſibus dimicaret, ille reſpondit Lacedæmonios,claſſe illa amiſſa, aliam parare poſſe, ſe fugere,ſine ſuo dedecore non poſſe.* 1.Offic.

Hector Næuianus. 80

Lætus ſum laudari me abs tè pater, à laudato viro. Cic. Luceio.Famil.5

Accius. 81

Multi iniqui atque infideles regno, pauci boni ſunt. 3.Offic.

Teucer.

Teucer. 82

P*Atria eſt, vbicunque eſt bene.* 5.*Tuſc.*

Metrodorus. 83

O*Ccupaui (inquit) te fortuna, atque cepi omnes aditus tuos intercluſi, vt ad me aſpirare non poſſis.* 5.*Tuſc.*

Cæcilius. 84

S*Aepe eſt ſub ſordido palliolo ſapientia.* 3.*Tuſcul.*

Euripides. 85

I*Vraui lingua mentem iniuratam gero.* 3.*Officio.* 86

Mortalis nemo eſt, quem non attingat dolor.
Morbusq; multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi, morsq; eſt finita omnibus
Quæ generi humano angorem ne quicquam afferunt.
Reddenda eſt terræ cura: tum vita omnibus.
Metenda vt fruges: ſic iubet neceſſitas. 3.*Tuſculan.*

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. *Cicero Cæſari, Famil. lib.* 13

Heſiodus. 88

T*Hs* δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. *Cicero. Leptæ. Famil.* 8 89

Eſiodicum illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet qua acceperis, aut etiam cumulatiore ſi poſſis. De claris Orat.

Homerus.

Homerus. 90

NAnque nimis multos, atque omni luce carentes.
Cernimus, vt nemo poſſit mœrore vacare.
Quo magis eſt æquum tumulis mandare peremptos.
Firmo animo & luctum lacrymis finire diurnis. 3. *Tuſcul.*

Statius Cæcilius. 91

AEdepol ſenectus ſi nihil quicquam aliud vitij.
Apportet ſecum, quum aduenerit, vnum id eſt ſatis.
Quòd diu viuendo, multa quæ non volt videt.
Tum etiam in ſenecta hoc deputo miſerrimum.
Sentire ea ætate eſſe odioſum ſe alteri. Cato Maior.

Antimachus. 92

ANtimachum clarum poëtam ferunt, qui cùm conuocatis auditoribus legeret eis volumen ſuum, & eum legentem omnes præter Platonem reliquiſſent. Legam (inquit) nihilominus: Plato enim mihi vnus inſtar eſt omnium. De Claris Orat.

Antigenidas. 93

TIbicen Antigenidas dixit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, Mihi cane & muſis. De Clar. Orat.

Marcus Antonius. 94

MArcus Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudẽs, diſertos ait ſe vidiſſe multos; eloquentem omnino neminem: inſidebat videlicet in eius mente ſpecies eloquentiæ, quàm cernebat animo, re ipſa non videbat. Orat. ad Brut.

Scipio Aphricanus. 95

PVblius Scipio qui primus Aphricanus appellatus eſt, dicere ſolebat, nunquam ſe minus otioſum eſſe, quàm quum otioſus: nec minus ſolum, quàm quum ſolus eſſet. 3. *Offic.* 96

Aphricanus Socraticum Xenophontem *in manibus ſemper habebat, cuius in primis laudabat illud, quòd diceret eoſdem labores non eſſe æquè grandes imperatori ac militi, quòd ipſe honos laborem leuiorem faceret imperatorum.* 2. Tu*ſcul.* 97

Vt equos propter crebras contentiones præliorum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere ſolent, vt iis facilioribus poſſint vti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præſidentes, tanquã in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem. 1. *Offic.* 98

Cùm diſſolutus filius, Heu *me miſerum, dixiſſet: tum ſeuerus pater. Dummodo doleat aliquid doleat quod lubet, morderi eſt optimum conſcientia poſt commiſſum facinus.* 4. T*uſc.*

Cùm ab Aphricano quidam vetus aſſectator ex numero amicorum non impetraret, vt ſe præfectum in Aphricam duceret, & id ferret moleſtè: Noli (*inquit*) *mirari, ſi tu à me hoc non impetras: ego iam pridem ab eo, cui meam exiſtimationem charam fore arbitror, petò vt mecum præfectus, proficiſcatur, & adhuc impetrare non poſſum. 4. Act. in* Verrem. 100

Cùm Aphricanus cenſor monebat eum Centurionem, qui in Pauli pugna non affuerat: cùm ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe: quæreretq́; cur ab eo notaretur, Nō *amo* (*inquit*) *nimium diligentes.* 2. de Orat.

Fabius maximus. 101

S*Alinatori, qui amiſſo Tarento fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti,* Mea opera, Quinte Fabi, *Tarentum recepiſti: Certè, inquit rediens: nam niſi tu amiſiſſes, nunquam recepiſſem.* Cato Maior. 102

S*alinatori, cùm Tarento amiſſo, arcem tamen* Liuius *retinuiſſet, multaq́; ex ea prælia præclara feciſſet, cùm aliquot poſt annos Maximus id oppidum recepiſſet, rogaretq́; eum Salinator vt meminiſſet opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: Quid ni* (*inquit*) *meminerim? nunquā ego recepiſſem, niſi tu perdidiſſes.* 2. de Orat.

Cato Cenſorius. 103

V*Etus illud Catonis admodùm ſcitum eſt, qui mirari ſe aiebat, quòd non rideret aru-*

ſpex,

ſpex, aruſpicē cùm vidiſſet. Quota enim res quæ que euenit prædicta ab iſtis? aut ſi euenit quippiam, quid afferri poteſt cur nō caſu id euenerit? 2.*de Diuin.* 104

Cùm ex Catone quæreretur quid maximè in re familiari expediret reſpondit, Bene. *paſcere. Quid ſecundum,* Satis *bene paſcere, Quid tertiū,* Bene *veſtire. Quid quartum,* Arare. *Et cùm ille qui quæſierat dixiſſet, Quid ſœnerari?* Tum *Cato, Quid hominem (*Inquit*) occidere?* 2.*Offic.* 105

Amicitiæ quæ non placent, diſſuendæ magis, quàm diſcindendæ ſunt. Cato *Maior.*

Scipio minor. 106

SCipio negabat vllam vocem inhumaniorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet ita amare oportere, vt aliquando eſſet oſurus: nec verò ſe adduci poſſe, vt hoc, quemadmodum putaretur, à Biante *dictum eſſe crederet qui ſapiens habitus eſt vnus è ſeptem, ſed impuri cuiuſdam & ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiam. Quónam enim modo quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe?* In *Lælio.* 107

Nihil eſt difficilius, quàm amicitiam vſque ad extremum diem vitæ permanere. Mutantur enim mores ſæpe, aliàs diuerſis rebus, aliàs ingraveſcente ætate: aut dirimuntur contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicuius, quod idem adipiſci vterque non poſſit. In *Lælio.* 108

Querebatur Scipio,*quòd in omnibus rebus diligentiores homines eſſent: capras & oues quos quiſque haberet,dicere poſſe:amicos quot haberet non poſſe dicere : & in illis quidem parandis curam adhibere,in amicis eligendis negligentes eſſe.* In *Lælio.*

Scipio Naſica. 109

SCipio Naſica *cùm ad* Poëtam Ennium *veniſſet, eiq; ab oſtio quærenti* Ennium:*ancilla dixiſſet domi non eſſe,* Naſica *ſenſit illam domini iuſſu dixiſſe,& illum intus eſſe.* Paucis *pòſt diebus:cùm ad* Naſicam *veniſſet* Ennius, *& eum à ianua quæreret, exclamat* Naſica, *ſe domi non eſſe:tum* Ennius, *Quid ego non cognoſco vocem (inquit) tuam?* Hic Naſica, *Homo es impudens. ego cùm te quærerem,ancillæ tuæ credidi te domi non eſſe,tu mihi non credis ipſi?* 2.de Orat.

C.Lælius. 110

CAius Lælius, *cùm ei quidam malo genere natus diceret indignum eſſe ſuis maioribus: At hercule (inquit) tu tuis haud indignus.* 2. de *Orat.*

C.Pontius Samnis. 111

VTinam *(inquit* C.Pontius, *Samnis,)ad illa tempora fortuna me ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quando* Romani *dona accipere cœpiſſent non eſſem paſſus diutius eos imperare.* 1.*Offic.*

M.*Craſſus*

M.Craſſus Orator. 112

L. Heluius Lamia deformis, vt noſtis, cùm interpellaret odioſè Craſſum, Audiamus (inquit Craſſus) pulchellum puerum. Cùm eſſet arriſum, Nō potui mihi (inquit Lamia) formam ipſe fingere, ingenium potui. Tum hic, Audiamus, inquit, diſertum: multò etiam arriſum eſt vehementius. 2. de Orat.

113 M.Craſſus in oratione, quam contra collegam Cenſor habuit, dicebat: Quæ natura aut fortuna darentur hominibus, in ijs ſe vinci poſſe animo æquo pati. Quæ autem ipſi ſibi homines parare poſſent, in ijs rebus ſe pati vinci non poſſe. 2. de Oratore.

M. Craſſus diues. 114

M. Craſſus, qui ditiſsimus eſt habitus, negabat vllam ſatis magnam pecuniā eſſe ei, qui in Repub. princeps vellet eſſe, cuius fructibus exercitum alere non poßet. 1. Offic.

C. Lucilius. 115

CAius Lucilius homo doctus & perurbanus, dicere ſolebat ea quæ ſcriberet, neque ab indoctiſsimis, neque à doctiſsimis legi velle, quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortaſſe quàm ipſe de ſe. 2. de Orat.

Catulus. 116

CAtulus cùm vidiſſet quēdam ex iudicibus quos pecunia Clodius corruperat. Quid vos à nobis præſidium poſtulabatis? an ne nummi

vobis eriperentur, timebatis? Cic. Attic. li. 1. 117

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo miſericordiam ſe mouiſſe putaret, poſtquam aſſedit, rogauit hunc, videretur ne miſericordiam mouiſſe, At magnam quidem, inquit: neminem enim puto tam durum, cui non oratio tua miſeranda viſa ſit. 2. de Orat.

Siculi cuiuſdam iocus. 118

CVm Siculo neſcio cui familiaris quidã quereretur, quòd diceret vxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe de ficu: amabo te (inquit) da mihi ex iſta arbore quos ſeram ſurculos. 2. de Orat.

Scæuola. 119

SCæuola Septum vleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repenſum, roganti vt ſe in Aſiam præfectum duceret, Quid tibi vis (inquit) inſane? tanta malorum eſt multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, ſi Romæ manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe venturum. 2. de Orat.

Ennius. 120

BEnefacta malè locata, malefacta arbitror. 1. Offic. 121

Quicquid ſine detrimento poteſt commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo ſunt illa communia, *Non prohibere aquam profluentem, Pati ab igne capere ignem, Si quis velit conſilium, fidele deliberanti dare: quæ ſint ijs vtilia qui accipiunt, danti non moleſta.*

Homo

Homo qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit
Vt nihilominus ipſi luceat quum illi accenderit.
1.*Offic.* 122

Ne quicquam ſapit ille ſapiens, qui ipſe ſibi prodeſſe nequit 3.*Offic.* 123

Flagitij principium eſt, nudare inter ciues corpora. 4.*Tuſc.* 124

Animus æger neque pati, neq; perpeti poteſt: cupere nunquam deſinit. 3.*Tuſc.* 125

Quem metuunt oderunt: quem quiſque odit, perijſſe expetit. 2.*Offic.* 126

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Terentius. 127

Obſequium amicos, veritas odium parit. In Lælio. 128

Omnes, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè.
Meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant.
Pericla, damna, exilia. Peregrè rediens ſemper cogitet,
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ.
Communia eſſe hæc fieri poſſe: vt ne quid animo ſit nouum.
*Quicquid præter ſpem euenit, id deputandum in lucro.*3.*Tuſc.*

Theſeus apud Euripidem. 129

NAm qui hæc audita à docto meminiſſem, viro.
Futuras mecum commentabar miſerias,
Aut mortem acerbam, aut exilij mœſtam fugã,
Aut ſemper aliquam molem meditabar mali:
Vt ſi qua inuecta diritas caſu foret:
Ne me imparatum cura laceraret repens. 5. Tuſc.

M. Cicero. 130

DVo hæc opto. vt moriens populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi maius à dijs immortalibus dari nihil poteſt. Alterum, vt ita cuique eueniat, vt de Repub. quiſque mereatur Philip. 2

Idem. 131

IS mihi propriè, & ſolus honos videtur, quem ſis neque maiorum commendatione, neque per alterius calamitatem aſſecutus. Pro Roſc. Amer.

HVM

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

HVMANISS. VIRIS, BERENGARIO, FERNANDO, ET FRANciſco Ferreio Legum doctoribus, atq; præceptoribus ſuis, Petrus Lagnerius S.

***

TANTA ſunt veſtra in me vel ſtudia, vel officia, viri humaniſſimi, partim vt pudeat toties habere gratiã, partim vt noua mihi forma non occurrat qua id faciam. Ego enim vos hactenus habui, cui charus æquè fui ſemper ac periucũdus, ac ſi veſtrum vtrique eſſem vel frater vel filius: itaque ab eo tempore, quo me in familiaritatem veſtram & amicitiam contuli, memoria teneo, mihi ſummam veſtram beneuolentiam & fauorem nullo loco defuiſſe, ſed ſæpius etiam recuſanti & pudenti officium veſtrum obtruſiſſe. Nunc autem quum maximè cupiam aliquo officij genere teſtatiorem animum meum apud vos relinquere, nihil mihi in mentem venit, quo poſſim quod cupio cõmodè perficere, niſi illud vnum quod vobis omnium credo fore gratiſſimum: Faciam vt beneficia veſtra, quibus reſpondere non poſſum, grata recordatione & memoria colam:

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

maiora ſunt enim & illuſtriora, quàm ſoluendo ijs eſſe poſſit tenuis & anguſta ſupellex noſtra niſi hoc nobis forte tribuatur, de quo ſatis confidimus, vt nos gratiam retuliſſe, cùm habuerimus, exiſtimemur. Quòd ſi nobis detur, haud quaquam vereor quin magna ex parte reponatur quòd debemus, cùm eo vos natos ingenio, & eo iudicio eſſe intelligam, vt ab ijs beneficium accepiſſe exiſtimetis, quos inſigni alioqui beneficio ornaneritis. Qua nos opinione recreati, non dubitamus quin Similia hac noſtra, & parabolæ, quibus vos admodùm oblectamini, à vobis probentur. Quæ ſi pari candore, & eo quo à vobis, omnia ſolent animo accipiantur: fructum iam nos laboris noſtri maximum atq; vberem percepimus.

Valete. Tholoſæ, nono Calendas Septemb.

M. D. XLI.

M. T.

M. T. CICERONIS PARABOLAE ALIQVOT, ET SIMILIA.

***

1

VT HOMINVM *membra, nulla contentione, mente ipſa ac voluntate mouentur: ſic numine Deorum omnia finguntur, mouentur atque mutantur.* 3. de Nat. Deor. 2

Vt Corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege, ſuis partibus & neruis ac ſanguine & membris vti non poteſt. Pro Clu. 3

Vt nec domus, nec Reſpub. ratione quadam & diſciplina deſignata videatur ſi in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis: ſic mundi diuina in homines moderatio profectò nulla eſt, ſi in ea diſcrimen nullum eſt bonorum & malorum. 3. de Nat. Deor. 4

Vt tutela, ſic procuratio Reipub. ad vtilitatē eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſa eſt, gerenda eſt. 1. Offic. 5

Vt ſi vnum quodque membrum hunc ſenſum habere, vt poſſe putaret ſe valere ſi proximi mēbri valetudinem ad ſe traduxiſſet. debilitari & interire totum corpus neceſſe eſſet: ſic vnuſquiſque noſtrum ad ſe rapiat commoda alio-

rum

rum, detrahatq; quod cuique poſsit emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum & communitas euertatur neceſſe eſt 3. *Offic.* 6

Vt contemnendus eſt qui in nauigando, ſe quã nauim mauult incolumen: ita vituperandus, qui in Reipub. *diſcrimine ſuæ plus, quàm communi ſaluti conſulit.* 4. *ad* Herenn. 7

Vt tauris natura datum eſt; vt pro vitulis cõtra leones ſumma vi impetuq; contendant: ſic ij qui valent opibus atque id facere poſſunt, ad ſeruandum genus humanum natura incitantur. 3. *de* Finib. 8

Vt leges omnium ſalutem, ſingulorum ſaluti anteponunt: ſic vir bonus & ſapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quàm vnius alicuius ſaluti conſulit. 3. *de Finib.* 9

Vt in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, vt oculi, vt aures, aliqua etiam cæterorum membrorum vſum adiuuant vt crura, vt manus: ſic immanes quædam beſtiæ ſibi ſolum natæ ſunt. 3. *de Finib.* 10

Vt in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas: cùm verò id poſsis mutata veliſicatione aſſequi, ſtultum eſt, eum tenere cum periculo curſum, quem ceperis potius, quàm eo commutato, quò velis tandem peruenire ſic cùm omnibus nobis in adminiſtrãda Republica *propoſitum eſſe debeat id, quod à*

me

me ſæpiſſimè dictum eſt, cum dignitate otium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Cic. Lentul. F*amil. lib.* 1 11

Vt ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis vtilitatem ſpectat, quoniā eius cauſa eſt inſtituta: ſic à legibus nihil conuenit arbitrari, niſi quod R*eipublicæ conducat, proficiſci, quoniam eius cauſæ ſunt comparatæ.* 1. *de Inuent.* 12

Non quemadmodum in paleſtra, qui tedas candenteis accipit, celerior eſt in curſu continuo, quā ille qui tradit: ita melior I*mperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit: propterea quòd defatigatus curſor integro facem, hic peritus* I*mperator imperito exercitū tradit.* 4. *ad* Herenn. 13

Vt nec medici, nec I*mperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſine vſu & exercitatione conſequi poſſunt: ſic officij conſeruandi præcepta traduntur: illa quidem, vt faciamus ipſi.* 1. O*ffic.* 14

V*ti citharœdus cū prodierit optimè veſtitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta, & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharā tenens exornatiſſimam auro, & ebore diſtinctā: ipſe præterea forma & ſpecie ſit, & ſtatura appoſita ad dignitatē: ſi tum magnam populo commom*

moueas his rebus expectationem, repentè ſilentio facto vocem emitat acerbiſsimam, cum turpiſsimo corporis motu quò melius ornatus ſit & magis fuerit expectatus, eò magis deriſus & contemptus deÿcietur. Item ſi quis in excelſo loco, & in magnis, & in locupletibus copÿs collocatus, fortunæ muneribus & naturæ commodis omnibus abundabit, ſi virtutis & artium (quæ virtutis magiſtræ ſunt) egebit, quò magis cæteris rebus erat copioſus & illuſtris & expectatus, eò vehementius deriſus & contemptus, ex omni conuentu bonorum eÿcietur. 4. *ad* Herenn. 15

Vt cupiditatibus Principum & vitÿs infici ſolet ciuitas: ſic emendari & corrigi continentia. 1. *de* Legib. 16

In corpore ſi quis eiuſmodi eſt quod reliquo corpori noceat, vri ac ſecari patimur, vt membrorum aliquod potius, quàm totũ corpus intereat: ſic in Reipublicæ corpore, vt totum ſaluum ſit, quicquid eſt peſtiferum, amputetur Philip. 8. 17

Vt membra quædam amputantur, ſi & ipſa ſanguine, & tanquam ſpiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis: ſic iſta in figura hominis feritas, & immanitas beluæ, à communi tanquam humanitate corporis ſegreganda eſt. 3. *Offic.* 18

Vt medici membrum ſæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare aut corrumpere poſſit, ſic

neceſſ

neceſſe eſt ſi Rempub. ſaluã eſſe volumus, vt perditiſsimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus caſto labem infringat. In Vatin. 19

Vt ſi medicus ſciat eum ægrotum, cui iuſsiſſet vinum ſumere, meracius ſumpturum, ſtatimq́; periturũ, magna ſit in culpa: ſic doctus reprehendẽdus, qui docet eos quos ſciat doctrina peruerſè et improbè vſuros. 3 *de* Nat. Deor. 20

Vt ſi grammaticum ſe profeſſus quiſpiam, barbarè loquatur, aut ſi abſurdè canat ys, qui ſe velit haberi muſicum hoc turpius eſt, quòd in eo ipſo peccat, cuius profitetur ſcientiam ſic philoſophus in ratione vitæ peccans, hoc turpius eſt, quòd in officio, cuius magiſter eſſe vult labitur, artemq́; vitæ profeſſus, delinquit in vita. 1. Tuſc. 21

Hiſtrio ſi paulo ſe mouit extra numerum, aut ſi verſus pronuntiatus eſt ſyllaba vna breuior, aut longior, exſibilatur & exploditur: in vita quæ omni geſtu moderatior, omni verſu aptior eſſe debet, vt in ſyllaba te peccare dices. 3. *Paradox.* 22

Vt hiſtrioni actio ſaltatori motus non quiuis, ſed certus quidam eſt datus: ſic vita agenda certo genere quodam, non quolibet. 3. *de* Finib. 23

Vt in ſidibus ac tibijs quãuis paululũ diſcrepent, tamẽ id à ſciẽte animaduerti ſolet: ſic viuendũ eſt in vita, ne fortè quid diſcrepet, vel multò etiam magis, quò maior & melior actionum

quàm

quàm ſonorum accentus eſt. 1.*Offic.* 24

Vt in fidibus, muſicorum aures vel minima ſentiunt: ſic nos magna ſæpe intelligimus ex paruis. 1.*Offic.* 25

Vt in vita, ſic in oratione nihil eſt difficilius, quàm quod deceat videre. Orat ad Brut. 26

Vt ad curſum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, ſic homo ad duas res intelligendū & agendum natus eſt, quaſi immortalis Deus. 2. *de* Finibus. 27

Quemadmodum ſæpe fit, vt is qui commendatus ſit alicui pluris eum faciat cui commendatus ſit, quàm illum à quo ſit: ſic minimè mirum eſt, primùm nos ſapientiæ commendari ab initijs naturæ, poſt autem ipſam ſapientiam nobis chariorem fieri, quàm illa ſint à quibus ad hanc venerimus: 3.de Finib. 28

Vt obſcuratur & offunditur luce ſolis lumen lucernæ, ſic rerum corporearum æſtimatio, ſplendore virtutis & magnitudine obſcuretur & obruatur atque intereat neceſſe eſt. 2.de Finib. 29

Vt multo maiora ſunt opera animi, quā corporis: ſic hæ res, quas perſequimur ingenio, gratiores ſunt, quàm illæ quas viribus. 2.*Offic.* 30

Vt maior eſt vis animi, quàm corporis: ſic ſunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip.11 31

Vt membrum turgidum ac tumidum vitioſè ſe habet: ita inflatus animus & tumens in vitio eſt

eſt. 3.Tuſc. 32

Vt ciuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata, nec in diſcordia dominorum domus: ſic animus à ſeipſo diſsidens, ſecumq; diſcordans, nullam guſtare partem liquidæ voluptatis ac liberæ poteſt.
1.de Finib. 33

Quemadmodum oculus conturbatus, non eſt prope affectus ad ſuum munus fungendum, & reliquæ partes, reliquúmve corpus, quum à ſtatu eſt motum, officio ſuo & muneri deeſt: ſic conturbatus animus non eſt aptus ad exequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt ratione vti. 3.Tuſc. 34

Vt agri non omnes frugiferi ſunt, qui colantur: ſic animi non omnes culti fructum ferunt.
1.Tuſc. 35

Vt ager quamuis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt: ſic ſine doctrina animus.
2.Tuſc. 36

Vt medici toto corpore curãdo, minimæ etiam parti, ſi condoluit, medentur: ſic philoſophia, cùm vniuerſam ægritudinem ſuſtulerit, tamen ſi quis error aliunde extitit, ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium, ſemper ad eundem fontem reuertendum eſt. 3.Tuſc. 37

Vt equos propter crebras contentiones præliorum, ferocitate exultantes domitoribus tradere ſolent, vt iis facilioribus poſſint vti: ſic homines

ſecundis rebus effrenatos, ſibiq; præſidētes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatèmque fortunæ. 1.Offic. 38

Quemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit vt hæ rectè rationi pareant conſeruátque conſiderata iudicia mentis: ſic huic inimica intemperantia, omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat. 4.Tuſc. 39

Vt medici cauſa morbi inuēta, curationem eſſe inuentam putant: ſic nos ægritudinis cauſa reperta, medendi facultatem reperiemus. 3.Tuſc. 40

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque vt alijs auctores fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3.Tuſc. 41

Vt in cauſis non vtimur ſemper eodem ſtatu, ſed ad tempus, ad controuerſiæ naturam, ad perſonam accommodamus: ſic in ægritudine leniēda. Nam quam quiſque curationem recipere poſsit, videndum eſt. 3 Tuſc. 42

Vt fit in prælio, vt ignauus miles ac timidus ſimul ac viderit hoſtem, abiecto ſcuto fugiat quantum poſſit, ob eamq; cauſam pereat, nonnunquam etiam integro corpore, quum ei qui ſteterit, nihil tale euenerit: ſic qui doloris ſpeciem ferre non poſſunt, abijciunt ſe, atque ita afflicti & examinati iacent: qui autē reſtiterint, diſcedunt ſæpiſſimè ſuperiores. 2.Tuſc. 43

Vt

Vt onera contentis corporibus facilius feruntur, remiſsis opprimunt: ſimillimè animus intentione ſua depellit preſſum omnem ponderum, remiſsione autem ſic vrgetur, vt ſe nequeat extollere. 2. Tuſc. 44

Vt natura alius ad aliquem morbum procliuior: ſic animus alius ad alia vitia eſt propenſior. 4. Tuſc. 45

Vt turpes ſunt, qui ſe efferunt lætitia, tum quum fruuntur venereis voluptatibus: ſic flagitioſi, qui eas inflammato animo concupiſcunt. 4. Tuſc. 46

Non eſt neceſſe, tanquam meretricem in matronarum cœtum, ſic voluptatem in virtutũ conſilium adducere. 2. de Finib. 47

Vt medicorum ſcientiam non ipſius artis, ſed bonæ valetudinis cauſa probamus: & gubernatoris ars, quia bene nauigandi rationem habet vtilitate, non arte, laudatur: ſic ſapientia quæ ars viuendi putanda eſt, non expeteretur, ſi nihil efficeret: nunc expetitur, quia eſt tanquam artifex conquirendæ & comparandæ voluptatis. 1. de Finib. 48

Quemadmodum gubernatores optimi vim tẽpeſtatis, ſic ſapientes fortunæ impetum ſuperare non poſſunt. C. Q. fratri. 49

Sicut medico diligenti priuſquam conetur ægro adhibere medicinam, non ſolum morbus eius cui mederi volet, ſed etiam conſuetudo valentis

& natura corporis cognoſcenda eſt : ſic equidem quum aggredimur ancipitem cauſam & grauẽ ad animos iudicum pertractandos, omni mente ẽi ea cogitatione curáque verſari debemus, vt odorari quam ſagaciſſimè poſſimus, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid velint, quò deduci oratione facillimè poſſe videantur. 2.de Orat. 50

Vt nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni ignem concipere poſſit : ſic nulla mens eſt tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ poſſit incendi, niſi inflammatus ipſe ad eam & ardens acceſſerit. 2.de Orat. 51

Vt quum in ſole ambulamus, etiam ſi aliam ob cauſam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: ſic quum doctorum libros ſtudioſius legimus ſentimus orationem noſtram illorum cantũ quaſi colorari. 2.de Orat. 52

Vt qui pila ludunt, etiam ſi nõ vtuntur in ipſa luſione artificio proprio palæſtræ, ſed indicat ipſe motus didicerintne palæſtram, an neſciant: & qui aliquid fingunt, etſi tum pictura nihil vtuntur tamen vtrum ſciant pingere an neſciant, non obſcurum eſt: ſic in dicẽdo facilè declaratur vtrũ is qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artibus inſtructus acceſſerit. 1.de Orat. 53

Vt gemmæ quamuis abijciantur in lutũ, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: ſic

multi, qui quamuis in tenebris inuoluti fuerint, non tamen optimam naturam, quam non ab homine, ſed ab ipſo Deo genitam putamus, nō amiſerunt. In Vatin. 54

Vt membra nobis ita data ſunt, vt ad quandam rationem viuendi data eſſe appareant: ſic appetitio animi, non ad quoduis genus vitæ, ſed ad quandam formā viuendi videtur data, itemq́; & ratio & perfecta ratio. 3. de Finib. 55

Vt in corporibus magnæ diſsimilitudines ſunt (alios enim videmus velocitate ad curſum, alios viribus ad luctandum valere: itemq́; in formis, alijs dignitatem ineſſe, alijs venuſtatem) ſic in animis exiſtunt etiam maiores varietates. 1. Officio. 56

Vt in Græcis artificibus, aiunt eos aulœdos eſſe, qui citharœdi fieri non potuerunt: ſic nonnullos videmus qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris ſtudium deuenire. Pro Muræna. 57

Vt qui mortem in malis ponit, non poteſt eam non timere: ſic nemo vlla in re poteſt id quod malum decernit, non curare, idq́; timere. 3. de Finib. 58

Vt equus indomitus, quamuis natura bene cōpoſitus ſit, idoneus non poteſt eſſe ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ deſiderantur ab equo: ſic homo indoctus, quamuis ingenioſus, ad virtutem non poteſt peruenire. 4. ad Heren. 59

Vt locus in mari ſine portu nauibus non poteſt eſſe tutus: ſic animus ſine fide ſtabilis amicis non poteſt eſſe in ijs rebus, quæ ſub eandem rationem cadunt. 1 de Inuent. 60

Vt qui ſtadium currit, eniti & contendere debet quammaximè poßit vt vincat: ſupplantare eum qui cùm certet, aut manu depellere, nullo modo debet: ſic in vita ſibi quenque petere, quod pertineat ad vſum, non iniquum eſt: alteri diripere ius non eſt. 3. Offic. 61

Vt non omnem frugem atq; arborem in omni agro reperire poßis: ſic non omne facinus in omni vita naſcitur. Pro Roſc. Amer. 62

Vt ignis in aquam coniectus, continuò reſtinguitur & refrigeratur: ſic referuens falſum crimen, in purißimam & caſtißimam vitam collatum, ſtatim concidit & extinguitur. Pro Roſcio Comœdo. 63

Vt tempeſtates ſæpe certo aliquo cæli ſigno commouentur, ſæpe improuiſo, nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa concitantur: ſic in comitiorum tempeſtate populari ſæpe intelligas quo ſigno commota ſit: ſæpe ita obſcura eſt, vt caſu excitata eſſe videatur. Pro Murena. 64

Vt mare quod ſua natura tranquillum eſt, ventorum vi agitari videmus, ac turbari: ſic populus ſua ſponte pacatus hominum ſeditioſorum vocibus, & violentißimis tempeſtatibus concitari ſolet. Pro Cluent. 65

Vt imperatores inſtructa acie ſolent, quanquam paratiſſimos milites ad prœliandum videant, eos tamen cohortari: ita iuuenes ardentes & erecti ad laudem, ad literas ſunt adhortandi. Philip. 4. 66

Vt ſi gladium paruo puero, aut ſi imbecillo ſeni aut debili dederis, ipſe impetu ſuo nemini noceat: ſin ad nudum vel fortiſſimi viri corpus acceſſerit, poſſit acie ipſa & ferri viribus vulnerari: ita quum hominibus eneruatis atque exanguibus Conſulatus tanquam gladius eſſet datus, qui per ſe pungere neminem vnquam potuiſſent, hi ſummi imperij nomine armati, Rempub. contrucidauerunt. Pro Seſt. 67

Quemadmodum theatrum quum commune ſit, rectè tamen dici poteſt eius eſſe eum locum quem quiſque occuparit: ſic in vrbe, mundóve communi, non aduerſatur ius, quò minus ſuum quidq; cuiuſque ſit. 3. de Finib. 68

Vt enim neceſſe eſt lancem in libra ponderibus impoſitis deprimi: ſic animum perſpicuis cedere. 2. Academ. 69

Vt fures earum rerum quas ceperunt, ſigna commutant; ſic multi alicuis ſententijs pro ſuis vtuntur, nomina tanquam rerum notas mutantes. 5. de Finib. 70

Quemadmodum volucres videmus procreationis atq; vtilitatis ſuæ cauſa fingere & cõſtruere nidos, eaſdem autem quum aliquid effecerint,

leuandi laboris ſui cauſa paſſim ac liberè ſolutas opere volitare : ſic noſtri animi forenſibus negotijs, atque vrbano opere defeſſi geſtiunt, ac volitare cupiũt vacui cura atq; labore. 2.de Ora. 71

Vt cygni præuidentes quid in morte boni ſit, cum cantu & voluptate moriuntur: ſic omnibus & bonis & doctis eſt faciendum. 1.Tuſc. 72

Vt ſtultitia, etſi adepta eſt quod concupiuit, nunquam ſe tamen ſatis conſequutam putat : ſic ſapientia ſemper eo contenta eſt, quod adeſt: neq; vnquam ſui pœnitet. 5.Tuſc. 73

Vt mulieres ideo bene olere quòd nihil olent, videntur : ita hoc ipſo eſt ornatior oratio quòd ornamenta negligat. Cic.Att.lib.2. 74

Vt quidam morbo aliquo, & ſenſus ſtupore ſuauitatem ſibi non ſentiunt : ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non ſentiunt. Philip.2 75

Vt leuitatis eſt inanem aucupari rumorem, vt omnes vmbras etiam falſæ gloriæ conſectari : ſic leuis eſt animi lucem, ſplendoremq; fugientis, iuſtam gloriam qui eſt fructus veræ virtutis honeſtiſſimus repudiare. In Piſonem. 76

Vt plerunque beſtiæ, famæ dominante ad eum locum, vbi aliquando paſtæ ſunt, reuertuntur: ſic latrones vrgente inopia. Pro Cluent. 77

Tanquam bona valetudo iucundior eſt ijs, qui è graui morbo recreati ſunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt : ſic omnia deſiderata ma-

gis,

gis, quàm aſſiduè percepta delectant. Poſt reditũ ad Quirites. 78

Vt grauius ægrotant ij, qui quum leuati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: ſic vehementius laboramus, qui non profligato bello ac pene ſublato, renouatum bellum gerere conamur. Cic. Cornificio. Famil. 12 79

Vt ijs qui imprudenter læſerunt, ignoſci conuenit: ità ijs qui neceſſariò profuerũt, haberi gratiam non oportet. 1. de Inuent. 80

Vt in ædificijs architecti auertunt ab oculis: naribusq; dominorum ea, quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura: ſic natura res ſimileis procul amandauit à ſenſibus. 2. de Nat. Deor. 81

Vt innocens is dicitur non qui nocet leuiter, ſed qui nihil noceat: ſic ſine metu is habendus eſt, non qui parua metuit, ſed qui omnino metu vacat. 5. Tuſc. 82

Vt oculus, ſic animus ſe non videns, alia cernit. 1. Tuſc. 83

Vt nauem & ædificium idem deſtruit facillimè, qui conſtruxit: ſic hominẽ eadẽ optimæ quæ conglutinauit natura, diſſoluit. Cato Maior. 84

Vt adoleſcentem in quo ſenile eſt aliquid: ſic ſenem in quo adoleſcentis probi eſt aliquid, laudamus. Cato Maior. 85

Vt adoleſcentibus bona indole præditis ſapientes ſenes delectantur, leuiorq; fit eorum ſenectus,

qui à iuuẽtute coluntur & diliguntur: ſic adoleſcentes ſenum præceptis gaudent, quibus ad virtutum ſtudia ducuntur. Cato Maior. 86

Adoleſcẽtes ſic mori videntur, vt quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: & quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſint, vi auelluntur: ſi matura & cocta decidunt: ſic vitã adoleſcẽtibus vis aufert, ſenibus maturitas. Cato Maior. 87

Vt *petulantia & libido magis eſt adoleſcentum, quàm ſenum, nec tamen omnium adoleſcentum, ſed non proborum: ſic iſta ſenilis ſtultitia, quæ deliratio appellari ſolet, ſenum eſt leuium, non omnium.* Cato Maior. 88

Vt *non omne vinum, ſic non omnis ætas vetuſtate coaceſcit.* Cato Maior. 89

Vt *pulchritudo corporis apta cõpoſitione membrorum mouet oculos, & delectat hoc ipſo, quòd inter ſe omnes partes cum quodam lepore conſentiunt: ſic hoc decorum, quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibuſcum viuitur, ordine & conſtantia, moderatione omnium dictorum atque factorum.* 1. *Offic.* 90

Vt *pictores, & ij qui ſigna fabricantur, & veri etiam poëtæ ſuum quiſque opus à vulgo conſiderari vult, vt ſi quid reprehẽſum ſit à pluribus, id corrigitur, hiq; & ſecum, & cum alijs quid in eo peccatum ſit, exquirunt: ſic aliorum iudicio permulta nobis & facienda & non facienda, & mutanda & corrigenda ſunt.* 1. *Offic.* 91

Vt

Vt benefici liberaleſq́; ſumus, non vt exigamus gratiam(neque enim beneficium fœneratur) ſed natura propenſi ad liberalitatẽ ſumus: ſic amicitiam, non ſpe mercedis adducti, ſed quod omnis eius fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus. In Lælio. 92

Vt aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici ſolet. Cicero Papirio Pæto, Famil. 9 93

Vt hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ recedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt, ſimulatq́; fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes. 4. ad Heren. 94

Amici noui veteribus non ſunt anteponendi, vt æquis vetulis teneros anteponere ſolemus. Non enim amicitiarum eſſe debent, ſicut aliarum rerum, ſocietates: veterrima quæque eſſe ſuauiſſima debent. Nouitates tamen non repudiandæ: vetuſtas autem ſuo loco conſeruetur. In Lælio. 95

Vt monere & moneri proprium eſt veræ amicitiæ, & alterum liberè facere nõ aſperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: ſic habendum nullam in amicitijs peſtem eſſe maiorem quàm adulationem blanditias, aſſentationem. In Lælio.

PETRVS

PETRVS LAGNERIVS COMPENDIENSIS FRANCISCO ab Oliua Tholoſano, ſummæ ſpei adoleſcenti. S. P. D.

OPTIMA *hæreditas, mi Franciſce, quæ liberis à patribus relinquitur eſt via virtutis, multarumq; artium cognitio atque ſcientia, quæ mihi,* iuxta Ciceronis *ſententiam, videtur omni patrimonio præſtantior.* Itaque *non poſſum ſatis probare ſingularem illam patris tui in promouendis ſtudijs tuis diligentiam, qui à cæteris patribus voluntate longè & ſtudio diſsimilis, hoc ſibi ſolùm credit negotij dari, optimis vt & moribus, & literis tua illa rudis ætas imbuatur, & ſi præpoſtera ſit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habent neglectius, quo ijs nihil eſſe debet commendatius: in eo tantum occupati, vt habeat filius vnde ſplendidè viuat, non admodum ſoliciti vt habeat vnde rectè viuat: corporũ magnam, animi verò & mentis, aut nullam, aut ſeram curam habẽtes.* Præclarè *igitur pater tuus, qui non tam pulchrum duxit bene naſci, quàm præclarum bene inſtitui, cuius nunc neceſſe eſt, vt ingraueſcens*

graueſcens ætas in tuis moribus & literis conquieſcat: ſi modò is eſſe vis, quem te ſemper eſſe voluit. Mihi profectò dubia non eſt, aut obſcura illius erga te voluntas, quæ tibi vt nullo loco defuit, ſic nullo quoque tempore deerit, tu vide ipſe tibi ne deſis. Magna eſt illius de te opinio, nec vulgaris multorū de tuis ſtudijs expectatio, quæ tibi non retinenda modo aut ſuſtinenda, ſed cura & ſtudio augenda & amplificanda eſt. Scito enim ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adoleſcente, & Ioannis ab Oliua, & aduocati regij filio expectanda ſunt: fac tibi paternæ virtutis, maiorúmque tuorum veniat in mentem recordatio, quæ te officij tui obliuiſci non ſinet; quæ te dies noctésq; commouebit, atq; perficiet, vt aliquando excitatam de te opinionem tueri & ſuſtinere poßis. Atque ne ipſe boni & ſtudioſi præceptoris officio videar defuiſſe, ego te quum multis de cauſis, tum amore incitatus meo, rogo & moneo, vt candidis moribus & literis, ad quas tu natus videris, omni cura & ſtudio inuigiles: quod quò fiat commodius, ego Ciceronis eas ſententias, quæ ad pietatem, Chriſtianamq; religionem videbantur proximè accedere, tibi & dico, & deuoueo: quas, vt diligentèr amplectare, ſtudioſè euoluas, totusq; in ijs verſere, pro mea in te beneuolentia & hortor & obſecro. Vale, Tholoſæ, octauo Cal. Sept. Anno 1541.

M. T.

M. T. CICERONIS PIAE ALIQVOT SENTENTIAE.

* 1
SI QVOD optimum, maximumq́;
eſt, id volumus adipiſci, virtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem
expetendam conſequi poſſumus. In
Lælio. 2
Omnium rerum regnarum à dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatin. 3
A dijs immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia. 2. de Leg. 4
Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2. de Nat. Deor. 5
Quum ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tamen eſſe Deus putatur, vt & ipſum quod eſt hominum proprium, non partum per nos, ſed diuinitus ad nos delatum videatur.
1. de Orat. 6
Commoda quibus vtimur, lucē qua fruimur, ſpatium quem ducimus, à Deo nobis dari & impartiri videmus. Pro Roſc. Amer. 7
Si hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omniū rerū ac moderatores deos, eaq́; quæ gerantur, eorum geri ditione atque numine, eosq́; optimè de genere hominum mereri: & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua

mente

mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorúmque & impiorum habere rationem. 2. de Legib. 8

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, ijdemq́; conſulunt rebus humanis, neq; ſolùm vniuerſis, verumetiam ſingulis. 1. de Diuin. 9

Mundus regitur numine deorum, eſtq́; quaſi communis vrbs & ciuitas hominum. 3. de Fin. 10

Nihil eſt illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius, quàm concilia cœtusq́; hominum iure ſociati, quæ ciuitates appellantur. Som. Scip. 11

Illud modò videto, vt Deum noris, etſi ignores & locum & faciem: ſic animum tibi tuum notum eſſe oportet, etiam ſi ignores & locum & formam. 1. Tuſc. 12

Quis eſt tam vecors, qui cùm ſuſpexerit in cælum, Deos eſſe non ſentiat: & ea quæ tanta mente fiunt, vt vix quiſquam arte vlla ordinem rerum ac viciſſitudinem perſequi poſſit, caſu fieri putet? de Reſponſis Aruſp. 13

In mundo Deus eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorũ, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordinesq́; conſeruat, terras & maria contemplans, hominum commoda vitasq́; tuetur. 1. de Nat. Deor. 14

Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta & libera & ſegregata ab omni concretione mortis, omnia

ſentiens

ſentiens & mouens, ipſaq́; prædita motu ſempiterno. Somn. Scip 15

Ea eſt Dei *vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt.* Nihil *enim agit, nullis occupationibus eſt implicatus, nulla opera molitur, ſua ſapientia & virtute gaudet, habet exploratum fore ſe ſemper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus.* 1. *de* Natur. Deor. 16

Vt *hominum membra nulla contentione, mente ipſa & voluntate mouentur: ſic numine deorum omnia finguntur, mouentur, atq; mutantur.* 1. *de* Nat. *Deor.* 17

Mala *& impia conſuetudo eſt contra deos diſputandi ſiue ex animo id fiat, ſiue ſimulatè.* 2. de Nat. Deor. 18

Homini *timidè de poteſtate* Deorum *& pauca dicenda ſunt.* Pro *lege* Manil. 19

Pietas *grata eſt* Deo: *ſumptus eſt remouendus. Quid enim eſt cur paupertatem, deorum aditu arceamus, præſertim cum ipſi* Deo *nihil minus gratum futurum ſit, quàm non omnibus patere ad ſe placandum, & colendum viam* Numæ Pompilij? 2. *de* Leg. Vide *de* Deor. 1 20

Nulla *eſt erga* Deos *pietas, niſi honeſta de numine* Deorum *ac mente opinio.* Pro Planc. 21

Color *albus præcipuè decorus* Deo *eſt.* 2. *de* Legib. 22

Cùm *multùm animus corpori præſtet, obſerue turq́;*

turq́;,vt caſta corpora adhibeantur,multò eſt in animis id obſeruandum magis:nam inceſtum vel aſperſione aquæ,vel dierum numero tollitur:animi labes,nec diuturnitate euaneſcit,nec manibus vllis elui poteſt.2.de Leg. 23

Nullum eſt animal,præter hominem,quod habeat aliquam notitiam Dei.1.de Leg. 24

De hominibus nulla gens eſt, neque tàm immanſueta,neque tàm ferrea,quæ non etiã ſi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat 1 de Leg. 25

Firmiſſimum afferri videtur,cur Deos eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio.1.Tuſcu. 26

Dij immortales ſparſerunt animos in corpora humana, vt eſſent qui terras tuerentur,quiq́; cæleſtem ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo,atque conſtantia.Cato Maior. 27

Deus, animal vnum ſpectabile, hominem in quo omnia animalia contineret,effecit. De Vniuerſ. 28

Sunt ex terra homines, non vt incolæ & habitatores,ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cæleſtium, quarũ ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuntij rerum, in capite, tanquam in arce mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Tu reliqua vide ſuprà, de Homine.

ne. 119.2.de Nat.Deor. 29

Cùm natura cæteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit,& ad cæli quaſi cognationis,domiciliiq́; priſtini conſpectum excitauit, tum ſpeciẽ ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. 1.de Leg. 30

Omnia aliorum cauſa generata ſunt, vt fruges atque fructus, quos terra gignit, animalium cauſa, animantes, hominum : vt equus vehendi cauſa,arandi bos, venandi & cuſtodiendi canis. Ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum. 2.de Nat.Deor. 31

Nobis perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos, homineſq́; celare poſſimus, nihil tamen auarè,nihil iniuſtè,nihil libidinosè,nihil incontinenter eſſe faciendum. 3.Offic. 32

Quum deſpicere cœperimus,& ſentire quid ſimus, & quid ab animãtibus cæteris differamus, tum ea inſequi incipiemus,ad quæ nati ſumus. 5. de Finib. 33

Si conſiderare velimus quæ ſit in natura hominis excellentia,& dignitas,intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere,quamq́; honeſtum parcè, continenter, ſeuerè,ſobriè. 1.Offic. 34

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani ſignificat ad hanc vnam rem natum hominem,vt frueretur voluptatibus. 2.de Fin. 35

Animus eſt ingeneratus à Deo. *ex quo verè,*

vel

vel agnitio nobis cùm cæleſtibus, vel genus, vel ſtirps appellari ſolet. 1. de Leg. 36

Eſt animus cæleſtis ex altiſsimo domicilio depreſſus, & quaſi demerſus in terram, locum diuinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Cato Maior. 37

Humanus animus decerptus ex mente diuina cum alio nullo niſi cum ipſo Deo, ſi hoc fas eſt dictu, comparari poteſt. Hic *igitur ſi eſt excultus, & ſi eius acies ita curata eſt, vt ne cæcetur erroribus, fit perfecta mẽs, id eſt abſoluta ratio, quòd eſt idem quod virtus.* 5. Tuſc. 38

Nulla eſt celeritas, quæ poßit cum animi celeritate comparari: qui ſi manet incorruptus, ſuiq; ſimilis, neceſſe eſt ita feratur, vt penetret & diuidat omne cælum hoc in quo nubes, imbres, ventiq; coguntur. 1. Tuſc. 39

Oportet vt ipſa ſe mens vitijs exutam cognoſcat, coniunctamq; cum diuina mẽte ſe ſentiat, ex quo inſatiabili gaudio compleatur. 5. Tuſc. 40

Cum animus, cognitis perceptiſq; virtutibus, à corporis obſequio indulgentiaq; diſceſſerit, voluptatemq; ſicut labem aliquem decoris oppreſſerit, omnemq; mortis dolorisq; timorem effugerit, ſocietatemq; charitatis coniecerit cum ſuis, omnesq; natura coniunctos ſuos duxerit, cultumq; Deorũ & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, vt oculorum: ſic ingenij aciem ad bona deligenda & reijciẽnda contraria; quæ virtus ex

prouidendo eſt appellata: Prudentia: quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idémq; quum cælum terras, maria, rerumq; omnium naturā perſpexerit, eaq; vnde generata, quò recurrant, quando, quomodò obitura; quid in iis mortale & caducū, quid diuinum & æternum ſit viderit, ipſúmque ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſéq; non vnis circundatum mœnibus popularem alicuius definiti loci, ſed ciuem totius mūdi quaſi vnius vrbis agnouerit: in hac illè magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ, dij immortales, quàm ſe ipſe noſcet, quod Apollo præcipit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur ampliſſima! 1. de Leg. 41

Animus cùm eſt ſecum, ſecumq; , vt dicitur, viuit, tum quæ ad ſe pertinent, ea curat: quæ ſua ſunt cognoſcit, noſcit ſeipſum. 1. Tuſc. 42

Si quis, eſt hoc robore animi, atque hac indole virtutis, ac continentiæ vt reſpuat omnes voluptates omnemq; vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi nō conuiuia delectet: nihil in vita expetendum putet, niſi quod eſt cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea ſentētia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M. Cæl. 43

Altè ſpectare ſi voles, atq; hanc ſedē & æternam

nam domum cõtueri, neque ſermonibus vulgi dederis te, nec in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum, ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. Somn. Scip. 44

Cogitantes ſupera atque cæleſtia, hæc noſtra vt exigua & minima contemnamus. 4. Acad. quæſtio. 45

Quid poteſt ei videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota ſit magnitudo? Nam quid aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuiate magnũ ſapienti videri poteſt, qui ſemper animo ſic excubat, vt nihil ei improuiſum accidere poßit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum? Atque idem ita in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi ac locum ſine moleſtia atque angore viuendi, vt quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. Tuſc. 46

Confer noſtram longißimam ætatem cũ æternitate, & breuißima reperietur. 1. Tuſc. 47

Cæleſtia ſemper ſpectato, illa humana contemnito. Somn. Scip. 48

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto. 49

Abeunt omnia vnde orta ſunt. Cat. Ma. 50

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. Tuſc. 51

O Dij boni quid eſt in hominis vita diu? Mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur, in quo eſt aliquid extremum: cùm enim id aduenit, tum illud quod præterijt, effluxit: tãtũ remanet quod virtute & rectè factis ſis conſecutus: horæ quidẽ cedunt, & dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quid ſequatur, ſciri poteſt. Cato Maior. 52

Quis, eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperũ eſſe victurũ? Cato Maior. 53

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2. de Finib. 54

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra: neq; eſſe recuſandum, quò minus ea, qua nati ſumus, conditione, viuamus, néve tam grauiter eos caſus feramus, quo nullo conſilio vitare poſſumus, euentiſq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitanius. Cicer. Titio. Famil. 5 55

Vtrum viuere, an mori ſit melius, dij immortales ſciunt, hominem quidem arbitror ſcire neminem. 1. Tuſc. 56

Ex ipſa vita diſcedimus, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato Maior. 57

Mors terribilis eſt ijs, quorũ cum vita omnia

extin

extinguntur:non ijs, quorum laus emori non poteſt. Parad.2. 58

Sic habeto te non eſſe mortalem, ſed corpus hoc. Som. Scip. 59

Corpus hoc eſt mortale, animi verò motus ſempiterni. Pro Seſtio. 60

Duæ ſunt viæ, vt ait Socrates, duplicesq́; curſus animorũ è corpore excedentium. Nam qui ſe humanis vitijs contaminarunt, & ſe totos libidinibus dediderunt: ijs deuium quoddam iter eſt ſeclusum à conſilio Deorum. Qui autem ſe integros caſtosq́; ſeruarunt, quibusq́; fuit minima cũ corporibus contagio, ſuntq́; in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus ſunt profecti, facilis patet reditus. 1. Tuſc. 61

Eorum animi, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq́; ſe quaſi miniſtros præbuerũt, impulſuq́; libidinum voluptatibus obedientium, Deorum & hominum iura violarunt, corporibus elapſi, circa terram ipſam volutantur, nec in hũc locum cœleſtem, id eſt in cœlum, niſi multis exagitati ſeculis, reuertuntur. Som. Scip. 62

Qui rectè & honeſtè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad aſtra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Vniuerſ. 63

Omnibus qui patriã conſeruarint adiuuerint, auxerint, certus eſt in cœlo ac definitus locus, vbi beati ſempiterno æuo fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi ſunt immortales, ſed bonorum fortiumq; diuini. 2.de Leg. 65

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad Deorum religionem, ſanctimoniamq; demigrare. Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cupiditatum & emulationum erimus expertes. 1.Tuſc. 67

Veſtra quæ dicitur vita mors eſt. Sõ. Scip. 68

Vetat dominãs ille in nobis Deus, iniuſſu hinc nos ſuo demigrare. Quum verò cauſam iuſtam Deus ipſe dederit, næ ille medius fidius vir ſapiẽs lætus ex his tenebris in lucem illam exceſſerit, nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant: ſed tanquam à magiſtratu, aut ab aliqua poteſtate legitima, ſic à Deo *euocatus atq; emiſſus exierit.* 1.Tuſc. 69

Tibi, & piis omnibus eſt animus in cuſtodia corporis retinendus, nec iniuſſu eius à quo ille eſt nobis datus, ex hominum vita migrãdum eſt, ne munus aſsignatum à Deo *defugiſſe videamur.* Som.Scip. 70

Non eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, *de præſidio & ſtatione vitæ decedendũ.* Cato Maior. 71

Niſi Deus iſtis te corporis cuſtodijs liberauerit, ad cælum aditus patere non poteſt. Som. Scip. 72

Nos ſiquid tale acciderit, vt à Deo *Denuntiatum*

tum videatur vt exeamus è vita læti, & agentes gratias pareamus, emittiq; nos, è cuſtodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam, & planè noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu moleſtiaq; careamus. Si autem nihil denuntiabitur, eo tamen ſimus animo. vt horribilem illum diem alijs, nobis fauſtum putemus: nihilq; in malis ducamus; quod ſit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutum. Non enim temerè, nec fortuito ſati & creati ſumus, ſed profectò fuit quædam vis, quæ generi conſuleret humano, nec id gigneret aut aleret; quod quum exanclauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum. 1.Tuſc. 73

Nec vnquam bono quicquam mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo nec vnquam eius res à dijs immortalibus negligentur. 1. Tuſculanarum. 74

Improbo bene eſſe non poteſt. In Par. 75

Animi conſcientia improbi ſemper cruciatur. 2. de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de Leg. Vide Impij. III 77

Cuiusſuis eſt hominis errare, nullius niſi inſipientis, perſeuerare in eorrore. Philip. 12 78

Facilius ijs ignoſcitur, qui nō perſeuerare, ſed ab errato ſe reuocare moliuntur: eſt enim humanum peccare, ſed beluinum in errore perſeuerare.

In Vatin. 79

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio cõſilij.

Philip.12 80

Sit erranti medicina confeſsio. Cic. *Octau io.*

Permulta nos conſultò omiſimus, & ea in primis quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis, quàm ad inſtitutum noſtrum pertinere videbantur, quibus aliquando proprius & ſuus locus à nobis, ſi hunc noſtrum laborē probari intellexerimus, tribuetur.

ILLVSTRES QVAEDAM SENTENTIAE EX optimis quibuſque aliis autoribus ſelectæ, per eundem Petrum Lagnerium.

***

VIRTVS.

VIRTVTE *homini à dijs immortalibus nihil melius datum eſt.*
Ampliſsimum ſibijpſi præmium eſt virtus.
Ipſa quidem virtus ſibimet pulcherrima merces. Silius
Omnia ei adſunt bona, quem penes eſt virtus, Ital.
Sola virtus expers ſepulchri. Plautus.
Virtuti fortuna cedit.
Virtus fortunæ non eſt indiga. Seneca.
Virtus fortunare ſolet. Saluſt.
Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus.
Virtuti omnia parent.
Domat omnia virtus.. Vigil.
Famam extendere factis.
Hoc virtutis opus.
Virtutis & gloriæ comes inuidia.
Vireſcit vulnere virtus.
Virtutis præmium honor. Saluſt.
Ipſa ſeſe virtus ſatis oſtendit.
Virtus neque dono datur, neque accipitur.
Virtus eripi nec ſurripi poteſt, vnquam, neq; Cicero.
naufra

naufragio, neque incendio amittitur.

Seneca. Nunquam Stygias fertur ad vmbras
Inclyta virtus.
Virtus æterna, præclaraq; habetur.

Plautus. Qui per virtutem perit, non pol interit.
Bonum eſt, quicquid ex virtutis geritur imperio.

Cicero. Quod rectum, & honeſtum, & cum virtute eſt, hoc demum eſt bonum.

Plautus. Sat habet fautorum ſemper, qui rectè facit.
Sera nunquam eſt ad bonos mores via.
Bene viuere, bis viuere eſt.
Ad virtutem vna & ardua eſt via.
Ad gloriam virtutis via peruenitur.

Horat. Virtutem incolumem odimus.
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Iuuenal. Probitas laudatur & alget.
Haud facilè emergunt, quorũ virtutibus obſtat,
Res anguſta domi.

Salluſt. Bonos imitari, quàm ijs inuidere præſtat.
Vbi malos præmia ſequuntur, haud facile quiſquam gratuitò bonus eſt.
Plerũq; nos fallit vitiũ ſpecie virtutis & vmbra.

Seneca. Proſperum ac felix ſcelus
Virtus vocatur.
Pauore carent, qui nihil commiſerunt: at pœnam ſemper ob oculos verſari putant, qui peccarũt.
Vacandum non modò omni crimine, ſed & criminis cuiuſcunque ſuſpicione.

Horat. Oderunt peccare boni virtutis amore.

Ode

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Semita certè Iuuenal.
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.
Affectibus bene vti, virtus: male vti, vitium.
Nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus.
Statuæ huiuſmodi relinquendæ, quæ virtutis ſint monumenta magis, quàm ſtaturæ corporis. Iuuenal.
Virtute decet, non ſanguine niti. Claudianus.
Sola perpetuò manent;
Subiecta nulli mentis atque animi bona. Seneca.
Omnis ſpes in virtute ponenda.

Prudentiæ.

PRudentes dij amant & oderunt malos.
Priuſquam initium rectè conſtitueris, ſtultum eſt de exitu conſilium capere.
Iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt, videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt proſpicere. Terent.
Priuſquàm incipias conſulto, & vbi conſulueris, maturè facto opus eſt. Salluſt.
Præterita reprehendi poſſunt, corrigi nõ poſſunt.
Cum re mutare conſilium prudentis eſt. Salluſt.
In capiendis conſilijs feſtinatio rationis inimica, mentis præſtringit oculos.
Haud facilè animus verum prouidet, vbi odium, amicitia, ira, atque miſericordia intercedunt.
Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit; Terent.
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui,

noui,&c.

Cicero. *Perbeati ſunt, qui eum tenent vitæ curſum, vt vel in negocio ſine periculo, vel in otio cum dignitate verſentur.*

Seræ ſunt hominũ lamẽtationes prorſuſq; vituperandæ, quas occupatas in ijs lugendis cernimus, quæ vitio ſuo deſidiaq; contigerunt.

Primus ad ſapiẽtiam gradus ſeipſum noſſe: quòd vt omnium difficilimum eſt, ita longè vtiliſſimum.

Plautus. *Feliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit.*

Tibul. *Felix quicunque dolore*
Alterius, diſces poſſe carere tuo.

Terent. *Scitum eſt periculum ex alijs facere, tibi quod ex vſu ſiet.*

Idem. *Ita comparata eſt omniũ hominum natura, aliena melius vt videant & iudicent, quàm ſua.*

Catul. *Suus cuiq; attributus eſt error.*
Sed non videmus manticæ quod in integro eſt.

Saluſt. *Aliena ſic nobis tractanda ſunt, vt noſtrarum non obliuiſcamur.*

Stultitiæ eſt alienam rem ſuo periculo curare.

Prudentis eſt mortis meminiſſe.

Sapientiſſimus quiſq; animo æquiſſimo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo.

Heſiodus *Aeſtas non ſemper fuerit, componere nidos,*

Carpe diem, quàm minimum credulus poſtero.

Horatius *Viue memor quàm ſis æui breuis.*

Martial. *Sera nimis vita eſt craſtina; viue hodie.*

Dum

Dum lucet, viue.
Vtendum præſentibus.
Memineris iuuenis, quòd aliquando ſenex eris.
Eſt ſua rebus pulchritud, oſed & interim deſinit.
Stultus eſt, qui quæ obtulit opportunitas, non amplectitur. Ouidius.
Bene qui latuit, benè vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.
Optimus eſt in omnibus rebus modus, laudabilisq; menſura.
Quod præcipiti via Boetius.
Certum deſerit ordinem,
Lætos non habet exitus. Horatius
Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.
In omni re videndum, ne quid nimis. Terent.
Flagitium eſt, te aliјs conſilium dare, foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier.
Lentè feſtinandum eſt. Ouidius.
Habent parua commoda magna moræ. Terent.
Quod cauere poſſis, ſtultum eſt, admittere.
Prudentis eſt in pleriſque conniuere.
In auido ingenio, ſæpe prauum vincit conſilium.
Ineuntis ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda eſt prouidentia.
Stultum eſt dimenſionibus terrarum ſtudere, & ſeipſum neſcire metiri.
Dijs proximus ille eſt, Claudianus.
Quem ratio non ira mouet.

Vtilia iucundis præferenda ſunt, cùm obtineri vtrunque non poteſt.
Vix ſibi ipſi, nedùm alij credet prudens.
Ab altero expectes, alteri quod feceris.
Terent. *Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet.*
Euentus ſtultorum magiſter.
Horatius *Dulce eſt deſipere in loco.*

Fortitudinis.

Ouidius. *Fortior eſt, qui ſe quã qui fortiſsima vincit. Mœnia, nec virtus altius ire poteſt.*
Omne ſolum forti patria eſt.
Patria eſt vbicunq; virtus ſedem ſibi elegerit.
Fortium virorum eſt magis mortem contemnere, quàm amare vitam.
Seneca. *Quemcunque fortem videris miſerum neges.*
Terent. *Fortes fortuna adiuuat.*
Magnum faciunt hominem res aduerſæ, quemadmodum ſecundæ fœlicem.
Creſcit in aduerſis virtus.
Salluſt. *Neceſsitudo etiam timidos fortes facit.*
Ouidius. *Scilicet aduerſis probitas exercita rebus. Triſti materiam tempore laudis habet.*
Salluſt. *Quanta cuiuſq; animo audacia natura aut moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet.*
Plautus. *In re mala animo ſi bono vtare iuuat.*
Lucret. *In dubijs homines ſpectare periclis.*
Conuenit, aduerſiſq; in rebus noſcere qui ſint.
Plautus. *Animus æquus, optimũ eſt ærũnæ condimentum.*

Explo

Explorat aduerſa viros,perq; aſpera duro Sil. Ita.
Nititur ad laudem virtus interrita cliuo.
In quo quiſque periculo magnũ habet animum.
Scitum eſt profectò quiddam, & in medijs malis Terent.
ea quenquam ſapere,quæ ſapere eſt opus.
Tu ne cede malis,ſed contra ardentius ito. Virgilius.
Haud eſt virile terga fortunæ dare. Seneca.
Facere ſolent extrema ſecuros mala. Seneca.
Apparet virtus,arguiturq; malis. Ouidius.
Facile ſupplicium perpeti, ſe ſupplicio liberare eſt.
Vt valeas,multa ferenda tibi.
Superanda omnis fortuna ferendo eſt. Virgilius.
Audaces fortuna iuuat,timidosq; repellit.
Mors terribilis eſt ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs quorum emori virtus non poteſt.
Audendum tibi aliquid, ſi vis eſſe aliquid. Propert.
Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile. Terent.
Laus erit magnis & voluiſſe ſat eſt.
Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas. Ouidius.
Nihil tam altè natura conſtituit,quò virtus non poßit eniti.
Inuia virtuti nulla eſt via. Ouidius.
Tendit in ardua virtus. Idem.
Eneruos animos virtus odiſſe ſolet.
Nihil intentatum relinquit virtus.

Amicitiæ.

Plautus. NEque ſalſum prorſus, neque ſuaue eſſe poteſt quicquam, vbi amor non admiſcetur: fel quod eſt amarum, id mel faciet.

Cicero. Non aqua, non igni, non aëre pluribus locu vtimur, quàm amicitia.

Cicero. Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt.

Xenophō Tantum boni eſt in amicitia, vt ad eam rem perficiendam, deorum atq; hominum munera videantur concurrere.

Amicus eſt deſiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix inuenienda poſſeſſio, ſecretorum receptor, indeficiēs quies, amanda felicitas.

Salluſt. Aequalitate animorum conſtat amicitia.

Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma eſt amicitia.

Eadem cupere, eadem odiſſe inter bonos, inter malos factio eſt.

Solus eſt homo, amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponenda.

Seneca. Odit verus amor, nec patitur moras.

Plautus. Tardo amico nihil eſt quicquam inæquius.

Auguſt. Amor qui renuit operari, amor non eſt.

Vbi amici, ibidem opes.

Plautus. Is amicus eſt, qui in re dubia, re iuuat, vbi re eſt opus.

Cicero. Amicus certus in re incerta cernitur.

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum, Ouidius.
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Stat nulla diu mortalibus vſquam
Fortuna titubante fides.
Donec eris felix, multos numerabis amicos: Ouidius.
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.
Fidem ſecunda poſſunt, aduerſa exigunt. Seneca.
Extra fortunam eſt, quicquid donatur amicis Martial.
Quas dederis, ſolus ſemper habebis opes.
Si quid erga amicum benefeceris, aut conſulueris fideliter, non videris meruiſſe laudem munere functus tuo.
Reconciliata ſimultate, quamlibet leues ſuſpiciones fugiendæ ſunt.
Verus amor nullum nouit habere modum. Propert.
Coniunctio animorum: maxima cognatio eſt.
Qui verè amat, præter vnum amare non poteſt.
Opitulandum amicis, ſed vſque ad aras,
Contra patriam arma pro amico ſumenda non ſunt.
Eſt quatenus amicitiæ dari venia poßit. Cicero.
Omnia cum amico diſcutienda ſunt, primùm autem diſcutiendus, probandusq́; amicus ipſe eſt.
Amicitijs non eſt vtendum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.
Veteres amicitias pro conſequentium nouitate non faſtidias.
Amicorum nunquam cuiquam hominum ſatis Salluſt.
fuit.

Plautus. *Amicos res inuenit.*
Amicorum communia debent eſſe omnia.

Ouidius. *Nomen amicitiæ barbara corda mouet.*
Amandi nec multi, nec nulli.
Amicitiæ immortales eſſe debent: mortales inimicitiæ.

Bias. *Periculoſum eſt inter amicos de re aliqua ſtatuere: nam ita neceſſum eſt alterum ex his prorſus inimicum habere.*
Optimam vitæ ſupellectilem ſibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum.

Lucret. *MAgnum vectigal eſt parſimonia.*
Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè.
Si res tua non ſufficiat tibi, tu parcendo fac vt ſufficias rei tuæ.
Pauper non eſt is cui rerum ſuppetit vſus.
Egens æquè eſt is, cui, quod eſt, non ſufficit, atque is qui nihil habet.

Horatius. *Quod ſatis eſt, cui contingit nil amplius optet.*
Bene eſt, cui Deus obtulit
Parca quod ſatis eſt manu.

Plautus. *Facinus audax incipit,*
Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negotium.

Ouidius. *Curia pauperibus clauſa eſt.*

Horatius. *Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnanti.*
Magnum pauperies opprobrium iubet, & facer

& pati.

Nihil habet infelix paupertas durius in ſe, Iuuenal.
Quàm quòd ridiculos homines facit.

Magiſter artis, ingenijq́; largitor Perſius.
Venter.

Paupertas omnes artes perdocet.

Difficile eſt pauperem philoſophari.

Seruiet æternum qui paruo neſciet vti. Horatius.

Inopiæ pauca deſunt, auaritiæ omnia.

Locum virtutis deſeruit, qui Horatius.
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re.

Auaritia, adeoq́; pecuniæ ſtudium, fidem, probitatem, cæteras q́; bonas artes ſubuertit.

Lucri bonus eſt odor ex re Iuuenal.
Qualibet.

Nunquam expletur cupiditatis ſitis.

Pecunia auaro ſupplicium eſt.

Semper auarus eget.

Nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit: Horatius Terentius

Et minus hanc optat qui non habet. Iuuenal.

Rape, congere, aufer poßide relinquendum eſt. Martial.

Solius temporis honeſta auaritia eſt.

Vbi quis pecuniam habet, neceſſe eſt, vt aut ſeipſum aut pecuniam vilem habeat.

Auarus multa multis ſæpe ſuaſit perperam. Plautus.

Solus ferrum, mortemq́; timere. Luca.
Auri neſcit amor.

Diuitiarum fluxa eſt atque fragilis gloria.
Animus hominis diues, non arca appellari ſolet.
Cicero. *Diuites non ſolùm cruciantur libidine augendi ea quæ habent, ſed etiam amittendi metu*
Horatius *Et genus & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.*
Omnia pulchris diuitijs parent.
Iuuenal. *Prima peregrinos obſcœna pecunia mores*
Intulit, & turpi fregerunt ſecula luxu
Diuitiæ molles.
Diuitiarum cupido ibi eſt: vbi & luxus, vſusq;.
Qui ſuis contentus eſt, is verè ditiſſimus eſt.
Cicero. *Cui tanta poſſeſſio eſt, vt ad liberaliter vtendum facilè contentus ſit, qui nihil quærit, nihil appetit, nihil optat amplius; hic demum diues appellandus eſt.*
Cicero. *Virtute qui præditi ſunt, ſoli ſunt diuites.*
Opes ſunt ſarcinæ mentis.
Horatius *Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuique.*
Propert. *Aurum omnes victa iam pietate colunt.*
Aurea nunc verè ſunt ſecula, pluribus auro venit honos.
Nemo extollere ſeſe, & diuina mortalis attingere poteſt, niſi omiſſis pecuniæ & corporis gaudijs.
Fortunæ bonorum vti initium, ſic finis eſt.
Ouidius. *In pretio pretium nunc eſt.*
Horatius *Creſcentem ſequitur cura pecuniam,*
Maiorumq; fames.
Terent. *Pecuniam in loco negligere, maximum interdum*

dum eſt lucrum.

Exercitij, ſeu laboris & ignauiæ.

DIi nobis laboribus omnia vendunt.

Qui felices aliquando eſſe volunt, laborare debent.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam, Horatius
Multa tulit, fecitq́; puer, ſudauit & alſit.

Vigilando, agendo, bene conſulendo, proſperè omnia cedunt. Salluſt.

Mala mille affligunt hominem, cui ſegne & inutile corpus. Salluſt.

Nemo vnquam ignauia immortalis factus eſt.

Difficilia quæ pulchra.

Qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quieſcunt. Plautus.

Si non
Intendes animum ſtadijs & rebus honeſtis, Horatius
Inuidia vel amore vigil torquebere.

Deſuetudo pigritiam, pigritia veternum parit.

Exercitium dormientē naturam excitat, morbos fugat, denique temporis lucrū eſt vberrimum.

Exercitium poteſt omnia.

Labor omnia vincit Virgilius
Improbus.

Spe otij ſuſtentatur labor.

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Magnæ curæ magna merces.

Quæ laborioſa ſunt iuuentuti ſtudia, hæc ſunt
Iucunda ſenectuti otia.

Laboris condimentum eſt otium.

Par eſt fortuna labori.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.

Si quid feceris honeſtum cum labore, labor abit, honeſtum manet: Si quid turpe cum voluptate, turpitudo manet, voluptas abit.

Blando veneno deſidiæ, virtus paulatim euicta ſe neſcit.

Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poßit.

Omne opus difficile apparet, antequam tentaueris.

Nihil tam facile, quin difficile fiat, ſi inuitus facias.

Voluptatis.

IN regno voluptatis virtuti non eſt locus.

Salluſt. *Næ illi falſi ſunt, qui diuerſißimas res pariter expectant, voluptatem & præmia virtutis.*

Voluptatibus ſimul & virtuti nemo ſeruire poteſt.

Plautus. *Voluptas eſt malorum eſca, quòd ea non minus homines.*

Quàm hamo capiantur piſces.

Hominis præſtantia indigna eſt voluptas.

Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.

Facilè ingenia adoleſcentium ab honeſtà diſciplina ad luxum dilabuntur.

Luxum ſuadet licentia.

Suadent breuem præſentia fructum.

Copia, luxusq́; nimius, ad voluptatem facillimè allicit.

Nulla eſt adeò voluptas, quæ non aſsiduitate ſui faſtidium pariat. Plinius.

Copia faſtidium parit.

Voluptates commendat rarior vſus. Iuuenal.

Pœnitentia, dolorq́; voluptate comparantur. Plautus.

Ita dijs placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur.

Dolor ac voluptas

Inuicem cedunt: ac breuior voluptas. Seneca.

Voluptatum vſuræ morbi ſunt.

Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. Horatius

Miſcentur triſtitia lætis. Ouidius.

Qui minus delitiarũ nouit in vita, minus timet mortem.

Fortunæ.

Fortuna opes auferre, non animum poteſt. Seneca.

Fortuna fortes metuit, ignauos premit.

Oblatam vtràmuis fortunam iuxtà ſuſcipere diſcat, qui animo eſſe tranquillo cupit. Seneca.

Fortuna meliores ſequitur.

Probitatem, induſtriam, cæteraſq́; bonas artes, neque dare, neque eripere cuiquam fortuna poteſt. Salluſt.

Fortuna quum blanditur, tunc vel maximè metuenda.

In ſecundis nihil minus, quàm confidendum.

Partius obſequenti fortunæ potius fidendũ, quàm

vſquequaque fauenti.

Fortunæ muneribus vtendum, non fidendum.

Seneca. *Quicquid in altum*
Fortuna tulit, ruitura leuat.

Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.

Horatius *Fortuna ſæuo læta negotio, &*
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Nulli præſtat velox fortuna fidem.

Cicero. *Cæca fortuna eſt, & eos plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt.*

Fortuna, vt medicus ignarus, multos cæcat.

Lucanus. *Seruat multos fortuna nocentes.*

Seneca. *Res ſecundæ non habent vnquam modum.*

Saluſt. *Laſciuiam amant atque ſuperbiam res ſecundæ.*

Seneca. *Proſpera animos efferunt.*

Terent. *Omnes, quum ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant.*

Cicero. *Cui ſpes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à fortuna, huic nihil oportet eſſe certi, nihilq́; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem.*

Miſer eſt, quiſquis felicitatem ſperat à miſeris.

Faber eſt quiſque fortunæ ſuæ.

Suam cuique mores fingunt fortunam.

Plautus. *Perinde vt quiſque fortuna vtitur, ita præcellit.*

Terent. *Omnibus nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque*

humiles

humiles ſumus.

Fortuna non mutat genus: Horatius

Bona fortunæ perinde ſunt, vt animus illius, qui ea poſsidet. Terent.

Qui vti ſcit ei bona: qui non vtitur rectè, mala.

Fortunam citius reperias, quàm retineas.

Fortunam cùm abire permiſeris, fruſtra poſtmodum fugientem implorabis.

Naturam plerunque fortuna corrumpit.

Dira libido fortunæ comes.

Fortuna multis nimis dat, ſatis nulli. Martial.

Dat quodcunque libet fortuna, rapitq́;. Ouidius.

Fortuna in omni re dominatur. Salluſt.

Turba tremens ſequitur fortunam ſemper, & odit. Iuuenal.

Ad ſaturitatem non eſt opus fortuna. Nam quod neceſsitati ſat eſt, tollit irata.

Leuis magnas opes huc fert & illuc caſus.

Breuis eſt magni fortuna fauoris. Sil. Ital.

Fortuna humana fugit, artatq́; vt lubet. Plautus.

Minus in paruis fortuna furit. Seneca.

Felicitatis comes inuidia.

Fortuna ſimul cum moribus immutatur.

Succeſſum fortuna, experientiam laus ſequitur. Salluſt.

Quem res plus nimio delectauere ſecundæ,
Mutatæ quatient. Horat.

Læta omnia rarò ſine infelicitate aliqua eueniunt.

Fortuna arbitrijs tempus diſpenſat vbique. Ouidius.

Hominem

Hominem eſſe calamitoſum.

Plautus. *Dii nos quaſi pilas, homines habent.*

Ouidius. *Ludit in humanis diuina potentia rebus.*
Et certam præſens vix habet hora fidem.

Seneca. *Quemcunque miſerum videris, hominem ſcias*
Ea eſt humanarum rerum natura, vt nihil ſit omni ex parte beatum.

Plautus. *Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuum datum.*

Ouidius. *Vita data eſt vtenda.*

Plautus. *Nihil eſt homini perpetuum bonum:*
Iam huic voluptati, hoc adiuentum odium eſt.
Prima pars æui ſeſe neſcit: media curis obruitur: vltima moleſta ſenectute premitur.
Iuuenta nihil eſt fugacius, quæ vbi auolarit ſemel, redit nunquam.

Virgilius. *Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui*
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtiſq; ſenectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis,

Iuuenal. *Senectus ipſa morbus eſt.*
Obrepit non intellecta ſenectus.

Horat. *Multa ferunt anni venientes commoda ſecum,*
Multa recedentes adimunt.
Formæ gloria fluxa atque fragilis eſt.
Res eſt forma fugax.
Forma exigui temporis donum eſt.

Propert. *Nec forma æternum, haud cuiquam eſt fortuna perennis:*
Longius aut propius mors ſua quenque manet.
Oculi noſtri tum demum miſerrimi ſunt, vbi coguntur

guntur paupertatem noſtram conſpicere.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet. Terent.

Res humanæ fluxæ & mobiles ſæpius in aduerſa mutantur. Salluſt.

Aequo animo ferendæ calamitates mortalibus. Horat.

Immortalia ne ſperes, monet annus, almum
Quæ rapit hora diem.

Nouit paucos
Secura quies. Seneca.

Nulla dies mœrore caret.

Tu quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, Horat.

Grata ſume manu. Martial.

Gaudia non remeant, ſed fugitiua volant. Seneca.

Finis alterius mali,
Gradus eſt futuri,

Leue eſt miſerias ferre, perferre eſt graue.

Nihil iucundum, quod nemo videt, ne ipſæ quidem opes.

Omnium rerum viciſſitudo eſt. Terent.

Sæuis inter ſe conuenit vrſis: Iuuenal.
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt.

Lupus eſt homo homini, non homo, quum qualis ſit, non nouit.

Vnicuique dedit vitium natura creato. Propert.

Curarum ſomnus domitor, pars eſt humanæ melior vitæ.

Debemur morti nos, noſtraq;. Horat.

Omnia

Salluſt. *Omnia orta occidunt, auctaq; ſeneſcunt.*

Homo ſe prius morti, quàm vitæ parare debet atque adeò putare extremũ ſibi ſemper adeſſe diem.

Vita & mors iure naturæ ſunt.

Hæc eſt hominis conditio, vt quàm citò in lucem exeat, moriturus exiſtat.

Tibullus. *Quis furor eſt atram bellis accerſere mortem?*
Imminet, & tacitò clàm venit illa pede.

Mors æquat ſummis infima, inuoluit humile pariter & celſum caput.

Martial. *Ipſe iubet mortis nos meminiſſe Deus.*

Virgil. *Stat ſua cuiq; dies, breue & irreparabile tempus*
Omnibus eſt vitæ.

Fata manent omnes.

Mille modis lethi miſeros mors vna fatigat.

Quem ſors dierum cunque dabit, lucro Appone.

Omne vna manet mors,
Et calcanda ſemel via lethi.

Sil. Ital. *Et pace & bello cunctis ſtat terminus æui.*

Martial. *Viue velut rapto fugitiuaq; gaudia carpe,*
Perdiderit nullum vita reuerſa diem.

Horatius *Quis ſcit an adijcient hodiernæ craſtina vitæ*
Tempora dij ſuperæ?

Seneca. *Nemo tam diuos habuit fauentes,*
Craſtinum vt poſſet ſibi polliceri.

Horatius *Mors vltima linea rerum eſt.*

Cicero *Abeunt omnia vnde orta ſunt.*

Iuuenal. *Mors ſola fatetur*

Quantula

Quantula ſunt hominum corpuſcula.

Nemo quàm bene viuat,ſed quandiu curat: cùm omnibus poßit contingere, vt bene viuant: vt diu nulli.

Vita humana ſimilis eſt ferro, quod ſi exerceas, atteritur: ſi non exerceas, rubigo conſumit.

In luctu atque miſerijs, mors ærumnarũ requies, non cruciatus eſt. Saluſt.

Vt bene viuitur, diu.

Viuitur.

Dominij ac ſeruitutis.

Plautus.

Libertatem nemo bonus, niſi cum anima ſimul amittit.

Omnes profectò liberi lubentius Plautus.

Sumus, quàm ſeruimus.

Propriè telluris herum natura, neque illum,

Nec me, nec quenquam ſtatuit. Horatius.

Libertas per inertiam amittitur.

Liber is eſt exiſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit.

Natura mortalium auida eſt imperij. Saluſt.

Ea demum tuta eſt potentia, quæ viribus ſuis modum imponit.

Vim temperatam dij quoque prouehunt. Horatius.

In maius: idem odere vires

Omne nefas animo mouentes.

Facilitate nihil eſt homini melius, neque clementia.

Pudore & liberalitate liberos Terent.

Retinere

Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.

Terent. *Deteriores omnes ſumus licentia.*

Immodicus libertatis vſus, ſeruitutis quandoque occaſio fuit.

Seneca. *Durum & inuiſum & graue eſt*
Seruitia ferre.

Peßimus quiſque aſperrimè rectorem patitur.

Serui ære parati, iniuſta imperia
Dominorum non perferunt.

Facile eſt imperium in bonis.

Non qui iuſſus facit aliquid miſer eſt, ſed qui inuitus,

Plautus. *Non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum,*

Plautus. *Plus oportet ſcire ſeruum, quàm loqui.*

Cicero. *Omnis animi debilitata & humilis & fracta timiditas ſeruitus eſt.*

Claud. *Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum.*

Regnum non capit duos.

Lucanus. *Nulla fides regni ſocijs, omnisq; poteſtas*
Impatiens conſortis erit.

Particeps dominationis neque fuit quiſquam, neque ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello concuſſus foret.

Salluſt. *In maxima fortuna, minima licentia eſſe debet.*

Minimum decet licere, cui multum licet.

Seneca. *Multos timeat oportet, qui timetur à multis.*

Rarò contingit, eum à multis diligi, qui non meritò, ſed arrogantia pluribus nititur anteferri.

Odia qui nimium timet, regnare neſcit.

Ars

Ars prima regni eſt, poſſe inuidiam pati. Seneca.
Malus eſt miniſter regij imperij pudor.
Timendus tibi populus, apud quem multa poſſis.
Tutus eſſe non poteſt, quem maxima pars hominum extinctum eſſe cupiat.
Eſt regis alti ſpiritum regi dare. Seneca.
Multa cura ſummo imperio ineſt. Seneca.
Qui quærit alta, is malum uidetur quærere. Plautus.
Venenum in auro bibitur. Seneca.
Iniqua nunquam imperia retinentur diu. Seneca.
Regna cum ſcelere, omnibus.
Sunt excelſis grauiora.
Virtus & ſumma poteſtas
Non coëunt.
Vt nemo doceat fraudis, & ſceleris uitam: Lucanus.
Regnum docebit.
Nemo alteri imperium uolens cõcedit, & quamuis nouus, atque clemens ſit, qui plus poteſt, tamen cui malo eſſe licet formidatur. Seneca.
Non bene conueniunt, nec in una ſede morantur Ouidius.
Maieſtas, & amor.
Regum pernicies adulatio.
Errat longè meà quidem ſententia, Terent.
Qui imperium credit grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adiũgitur.
Nõ exercitus neque theſauri, præſidia regni ſunt, Salluſt.
uerùm amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur.
Regiæ uoluntate plerunque ut uehementer, ſic Salluſt.

mobiles ſunt, ac ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ.

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Seneca. *Circa regna tonat.*

Nunquam placidam ſceptra quietem.

Certúmve ſui tenuere diem,

Horatius. *Vis conſilij expers, mole ruit ſua.*

Saluſt. *Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum eſt.*

Seneca. *In ſeruitutem cadere de regno graue eſt.*

Amoris.

Plautus. *QVi in amore præcipitauit, peius perit, quàm ſi ſaxa ſaliat.*

Vis magna mentis, blandus atque animi dolor, Amor eſt.

Seneca. *Amor amoris expers non eſt.*

Ouidius. *Nox, & amor, vinumq́; nihil moderabile ſuadet:*

Illa pudore vacat: Liber, Amorq́; metu.

Propert. *Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti,*

Nullus liber erit, ſi quis amare volet.

Inſanum eſt & malum in hoſpitium diuorti ad cupidinem.

Seneca. *Quiſquis in prima obſtitit.*

Pepulitq́; amorem, tutus ac victor fuit.

Qui blandiendo dulce nutriuit malum,

Serò recuſat ferre quod ſubijt iugum.

Propert. *Solus amor, morbi non amat artificem.*

Terent. *Quæ res.*

Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modoq́;.

Tractari nõ vult. in amore hæc ſunt mala: bellũ,
Pax rurſum.
Amorem ſectari ſolent, cura, ægritudo, dolor, nimiaq; elegantia.
Nemo ſine grandi malo,
Præterquam res patitur, ſtudet elegantiæ.
Pulchra mulier nuda, erit quàm purpurata pulchrior. Plautus.
Meretrix non abſimilis mari: quod das, deuorat: nunquam abundat.
Hoc vnum in re perpetuò habent meretrices, da mihi, atque affer mihi.
Amori accedunt hæc vitia, Plautus.
Inſomnia, ærumna, error, & terror, & fuga,
Ineptia ſtultitiaq; adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia,
Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium, &c.
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis? Virgilius.
Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem
Commaculare manus.
Crudelis amor cuius parua flamma primo vapore delectet: at fomẽto conſuetudinis exæſtuans immodici ardoris totum hominem perurat.
Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Amantes amentibus haud diſsimiles, qui ſeipſos neſciunt: & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingreſſum Amor, regreſſum tardum.

Dulce eſt inſanire in loco.

Qui amat, ſi quod amat, habet, id ſatis habet ſibi Pro cibo, videre, amplecti, oſculari, atque alloqui.

Amantium eſt, etiã næuos eius quod amant, exoſculari.

Nulla non hora ſomniamus, quòd amamus.

Vbi vanis ſomnis enutritur amor, præcordijs inſedit,

Amoris præmium, fructuſq́; libidinis, aliquando ſola cogitatio: Supplicium verò graue, fruſtratio cupiditatis.

Conſuetudo, & mores fugant duritiem, & obſtinatiam inimicam Amori.

Falſa dulcedine fouentur amantes: Hæc tum demum ſe prodit, quum dirimitur amor.

Dulces amorum inſidiæ.

Propert. *Facile irati verbo mutantur amantes.*

Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.*

Iuuenal. *Rara eſt concordia formæ.*

Atque pudicitiæ.

Plautus. *Nimia eſt miſeria, pulchrum eſſe hominem nimis.*

Claudia. *Tunc viue caſte.*

Aſperius, cùm prompta Venus.

Nec

Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt. Seneca.
Non bene cum ſocijs regna, Venusq́; manent.
Amor perennis coniugis caſtæ manet.
Cæcus amor nonnunquam admiratur neglecta. Seneca.
Omnia vincit amor. Virgil.

Sobrietatis.

Buccæ Noſcenda eſt menſura tuæ. Iuuenal.
Non vinum moderari, ſed vino ſolet qui quidem probi ſunt. Plautus.
Vina parant animos Veneri. Ouidius.
In vinum mutum confertur plerunque culpa: quòd ſi loqui poſſet, ſe defenderet. Plautus.
Nimis eſt vile vinum, atque amor.
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat licet. Plinius.
Homini cicuta eſt vinum. Propert.
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.
Vinum memoriæ mors. Plautus.
Magnum hoc vitium vino eſt: pedes captat primum, luctator doloſus eſt.
Quem tu aſſeruare rectè, ne aufugiat, voles,
Eſca atque potione vinciri debet.
Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.
Dum tu illi quid edat, & quod potet, præbeas
Arbitratu ſuo affatim quotidie,
Nunquam ædepol fugiet.
Verecundari neminem
Apud menſam decet. Plautus.

Taciturnitatis.

QVi non nouit tacere, neſcit loqui.
Pœnituit aliquandò locutum eſſe, tacuiſſe nunquam.

Heſiod. *Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens Gloria quæ parcis menſurat ſingula verbis.*

Effrænioris & ex legis dementiæ extremum infelicitas occupat.

Linguam compeſcere, virtus non minima eſt.

Mors & vita in manibus linguæ.

Maledicentia ſtultorum theſaurus, quem in lingua reconditum tenent.

Qui inconſiderate loquitur, ſentiet mala.

Inter pocula præſertim ſeruandum ſilentium.

Stultus nouit ſilentium ſeruare:

Horat. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.*

Seneca. *Alium ſilere quod voles, primus ſile.*

Horatius *Lingua hominum ad iudicia præceps.*

Semel emiſſum volat irreuocabile verbum.

Lingua ſi infrænis eſt, & prodiga, interdum maximarum cladiũ organum eſt: at ſi parca & prouida in ea particula ingentium bonorum fomites latent & prudentia inde excerpitur.

Qualis vir, talis oratio.

Pudicæ mentis, pudicus ſermo.

Os ſanctum, ſancta promit eloquia.

Imago hominis ſermo eſt.

Detrahentem auerſatur vir bonus.

Huic non licet alterius vituperationem patienter

ter audire, qui nec ab alijs optat ſuam recipi.
Verecundia ſilentium imperat.

Beneficentiæ & Ingratitudinis.

Quod bene ſit bonis Plautus.
Haud perit.

Nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorum quæ accipiuntur, beneficium eſt: ſed eius qui tribuit, animus.

Benefacta benefactis cumulanda.

Aliquando gratius eſt, quod facili, quàm quod plena manu datur.

Quicquid ſine detrimento commodari poteſt, id tribuatur etiam ignoto.

Serò beneficium dedit qui roganti dedit.

Eodem animo debetur beneficium, quo datur.

Reddit beneficium qui libenter debet.

Nemo licenter debet reddere quod non accipit, ſed extorſit.

Meminiſſe debet is, in quem collatum eſt beneficium, non commemorare qui contulit. Cicero.

Odioſum hominum genus officia exprobrãtium.

Beneficium, nec in puerum, nec in ſenem conferendum eſt: in hunc quia perit antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit.

Improbus eſt homo, qui beneficium
Scit ſumere, & reddere neſcit.

Ingratus qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus, inquam qui id diſsimulat:

rurſum ingratus, qui non reddit: At omnium ingratiſſimus: qui oblitus eſt.

Plautus. *Ita ſunt omnes iſti noſtri ciues:*
Si quid benefacias, leuior pluma gratia eſt:
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerunt.

Ouidius. *Eſt aliqua ingrato meritū exprobare voluptas.*
Immunifico cantari ſolet; quod habes, nec habeas.

Salluſt. *Regem armis quàm munificentia vinci, minus flagitioſum.*

Eruditionis, ac Scientiæ.

OPes eiuſmodi parandæ, quæ naui fracta, ſimul cum domino queant enatare.

Honos alit artes, omnesq; incēduntur ad ſtudia, gloria: iacentq; ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur.

Dignum laude virum Muſa vetat mori.

Literæ pulcherrimæ ſunt hominis diuitiæ.

Quemadmodum corpus medicina, ſic animū philoſophia curat.

Hominis mens diſcendo alitur.

Vita hominis ſine literis mors eſt, & hominis ſepultura.

Strenua ingenia, quò plus receſſus ſumunt, hoc maiores impetus edunt.

Ouidius. *Ingenium quondam fuerat pretioſius auro:*
At nunc barbaria eſt grandis, habere nihil.

Terent. *Homine imperito nunquam quicquam iniuſtius,*
Qui niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.

Iners

Iners malorum remedium ignorantia eſt. Seneca.

Reliqua confuſè & ſine ordine.

Laudis cupiditas, & timor ignauiæ, ad virtutem excitant.

Gloriam, honorem, imperium, bonus & ignauus, æquè ſibi exoptant Salluſt.

Gloria alitur induſtria.

Aequa laus eſt à laudatis laudari, & ab improbis improbari.

Laudare ſe, vani: vituperare ſtulti eſt.

Qui fauoris gloriam verè petit, Seneca.

Animo laudari magis, quàm voce volet.

Laus vera humili ſæpe contingit viro.

Sperat quidem animus: quò eueniat dijs in manu eſt. Plautus

Credula vitam. Tib.

Spes fouet.

Miſerrimum eſt timere cum ſperes nihil.

Inſperata ſæpius accidunt quàm quæ ſperes.

Auxilium petendum ab omnibus, etiã ab infimis.

Nihil tam firmum cui periculum non ſit, etiam ab inualido.

Inhumanum eſt malè mereri de immerente.

Certa amittimus dum incerta petimus. Plautus

Nihil eſt quod non aſsidua meditatio facillimum reddat.

Cui plus licet, quàm par eſt: plus vult, quã licet.

In extrema inopia conſtitutis, haud facile eſt emergere.

Animi molles & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiuntur.

Claud. *Plus eſt ſeruaſſe repertum*
Quàm quæſiiſſe decus.
Non minor eſt virtus, quã quærere, parta tueri.

Salluſt. *Vbi intenderis ingenium, valet.*

Hoc deterius habet Reſpublica, quò magis res priuatæ florent.

Suum cuique pulchrum.

Rex ſuus Reginæ placet.

Val. Fla. *Eſt amor & rerum cunctis tutela ſuarum.*

Domi induſtria, foris iuſtum imperium: animus in cõſulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, illuſtres, & magnos fecere pleroſque.

Neceſſe eſt facere ſumptum, qui quærit lucrum.

Plautus. *Tum denique omnes noſtra intelligimus bona,*
Quum, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.

Laudata virtus creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

Nimia omnia.

Nimium exibent negotium.

Plurimum facere, minimum de ſeipſo loqui, prudentioris eſt.

Iuuenal. *Quibuſdam.*

Somnum rixa facit

Cupienti etiam celeritas mora eſt.

Claud. *Nunc nunc qui fœdera rumpit.*

Ditatur: qui ſeruat, eget.

Mal

Multa promptius eſt cauillari, quàm æmulari.

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat Cicero.

Dies adimit ægritudinem hominibus.

Antiqua nouis præfert inuidia.

Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. Salluſt.

In irrecuperabilibus optimum eſt remedium obliuio

Negat ſibiipſi, qui quod fieri non poteſt petit.

Qui timidè rogat, Seneca.

Docet negare

Omnes res perinde ſunt, vt agas, vt eas magnifacias Plautus.

Ignoſce illis multa, nihil prorſus tibi.

Ingenio ſtat ſine morte decus. Proper.

Gaudet patientia duris. Lucanus.

Quicquid facimus venit ex alto. Seneca.

Vulgus ingenio mobili, ſeditioſum eſt atq; diſcordioſum, cupidum rerum nouarum, quieti & otio aduerſum

Virtus eſt, vbi occaſio admonet, deſpicere.

Nulla cælum reparabile gaza. Valerius

Qui ſe habet, nihil perdidit. Flaccus.

Non rete accipitri tenditur, neque miluio. Terent.

In gerendis negocijs, ſequendæ temporum opportunitates.

Irritatæ neceſſitatis grauiſſimi ſunt morſus.

Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.

Ouidius. *Nitimur in vetitum ſemper cupimusq́; negata.*

Quod licet, ingratum eſt: quod non licet acrius vrit.

Illicita amari ſolent.

Nemo recuſat ferre ſortem, quam omnes patiuntur.

Plautus. *Dum viuit, hominem noueris: vbi mortuus eſt, quieſcas.*

His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.

Iuuenal. *Nulli te facias nimis ſodalem.*

Gaudebis minus, & minus dolebis.

Quod quisq; patitur, id verò omnium grauiſſimum quisq; putat.

Dociles imitandis

Turpibus ac prauis omnes ſumus.

Melius eſt in coruos, quàm adulatores incidere: hi enim viuentes, illi mortuos exedunt.

Pœna eſt vehemens, nocte dieq́; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Salluſt. *Omne bellum ſumitur facilè, cæterum ægerrimè deſinit.*

Plautus. *Non laudandus eſt, qui plus credit, quæ audit, quàm quæ videt.*

Terent. *Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.*

Horati⁹. *Neglecta ſolent incendia ſumere vires.*

Terent. *Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt vult, ſi res non ſinit.*

Venienti occurrendum eſt morbo.

Lento gradu ad vindictam ſui diuina procedit

ira,

ira, tarditatemq; ſupplicy grauitate compenſat.

Quem ſæpe tranſit caſus, aliquando inuenit. Seneca.

Omnes res laudantur atq; appetuntur, vt earum rerum vſus eſt.

Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere. Cicero.

Semper nocuit differre paratis. Lucanus.

Suus cuique mos genuinus eſt.

Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno. Perſius.

Quot homines, tot ſententiæ.

Maxima pars hominum morbo iactatur eodem, Horat.

Iniquè comparatum eſt, his qui minus habent, Terent.
Vt ſemper aliquid addant ditioribus.

Viue tibi, tecumq; habita, nec grandia tentes,
Effugit immodicas paruula pupis aquas.

AD LECTOREM.

Hæc, ſuccincta licet, breuibusq; repoſta docebunt
Qui vitam formes, inſtituasq; tuam.

FINIS.

SENTENTIAE
TERENTIANAE
EX ANDRIA.

***

PROLOGO.

Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant.
Vt quieſcant porrò moneo & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.

Actu primo, Scena prima.

I D *arbitror.*
Adprimè in vita vtile eſſe, vt ne quid nimis.
Hoc tempore.
Obſequium amicos veritas odium parit.
Ingenium eſt
Omnium hominum à labore procliue ad libidinē.
Si illum obiurges vitæ qui auxilium tulit,
Quid faciàs illi, qui dederit, damnum, aut malū?
Mala mens, malus animus.

Scena ſecunda.

Omnes qui amant grauiter ſibi dari vxorem ferunt.
Dauus ſum, non Oedipus.

Scena tertia.

Seni verba dare, difficile eſt.

Scena quinta.

Facta, tranſacta omnia.

Aliquid monſtri alunt
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc, illuc impellitur.

Actu ſecundo, Scena prima.

Quoniam id fieri quod vis non poteſt, velis id quod poßit.
Facilè omnes cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus.

Scena quinta.

Verum illud verbum eſt, vulgò quòd dici ſolet.
Omnes ſibi melius male eſſe, quàm alteri.

Actu tertio, Scena prima.

Fidelem aut ferme mulieri inuenias virum.
Ego in portu nauigo.

Sena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Actu quarto, Scena prima.

Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius ſua comparet vt commoda?

Scena ſecunda.

Valeant Qui inter nos diſſidium volunt.
Non Apollinis magis verum, atque hoc reſponſum eſt.

Scena quinta.

Mirũ verò, impudenter mulier ſi facit meretrix.
Fallacia alia aliam trudit.
Paulùm intereſſe cenſes, ex animo omnia,

Vt fert

Vt fertur natura, facias, an de induſtria?

Scena ſexta.

Sic vt quimus, quando vt volumus non licet.

Actu quinto. Scena prima.

Beneficium verbis initum, re comprobes.

Scena ſecunda.

Omnis res eſt iam in vado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paulum ſupplicij ſatis eſt patri.

Scena quarta.

Si mihi pergit quæ volt dicere: ea quæ non volt, audiet.

Nodum in ſcirpo quæris.

Scena quinta,

Ego vitam deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror.

Quòd voluptates eorum propriæ ſunt.

Scena ſexta.

More hominum euenit, vt quod ſim nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quàm ego quod tibi euenit boni.

Somniat ea, quæ vigilans voluit.

EX EVNVCHO.

PROLOGO.

Nullum eſt iam dictum, quod non dictū ſit prius.

Actu primo Scena prima.

QVæ res, in ſe neque conſilium, neq; modum Habet vllum, eam cōſilio regere non potes.

In

In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpitiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum, incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Scena ſecunda.

Accede ad ignem hunc, iam caleſces, plus ſatis.

Actu ſecundo. Scena prima.

Eijciunda mollities animi. Stat ſententia.
Adeôn homines immutarier
Ex amore, vt non noſcas eundem eſſe!

Scena ſecunda.

Dij immortales, homini homo quid præſtat!
Stulto intelligens Quid intereſt!
Omnia habeo neq; quidquam habeo, nihil cùm eſt, nihil deſit tamen. Tota erras via.
Vidén' otium, & cibus quid faciat alienus?
Hîc homines frigent.
Omnium rerum viciſsitudo eſt.

Scena tertia.

Matres ſtudent (ſcilicet filias)
Demiſſas humeris eſſe, vincto pectore, vt gracilles ſient.
Si qua eſt habitior paulò, pugilem eſſe aiunt, deducunt cibum.
Tametſi bona eſt natura, reddũt curatura iũceas.
Iſtæc in me cudetur faba.

Actu tertio. Scena prima.

Par pari referto.

Scena ſecunda.

È flamma te petere cibum poſſe arbitror.

Actu quarto. Scena quinta.

Sine Cerere & Libero friget venus.

Scena ſexta.

Tu quod cauere poßis, ſtultum admittere eſt.

Scena ſeptima.

Conſilio omnia prius experiri, quàm armis ſapientem decet.

Noui ingenium mulierum.

Nolunt, vbi velis, vbi nolis, cupiunt vltro.

Actu quinto. Scena prima.

Ouem lupo commiſiſti

Scena ſecunda.

Sæpe.

Ex malo principio, magna familiaritas
Conflata eſt.

Scena quarta.

Mihi puto palmarium (id eſt, palma dignum)
Me reperiſſe, quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia, & mores poſſet noſcere.
Maturè, vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans:
Quæ cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi:
Quo pacto ex iure heſterno panẽ atrum vorent.

Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.

Scena ſexta.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi ſatietas cæpit fieri, commuto locum.
Aliud ex alio malum.

Scena ſeptima.

Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perijt.

Scena nona.

Satis diu hoc iam ſaxum vorſo.

EX HEAVTON TIMORVMENO.

Actu primo. Scena prima.

TAntúmne eſt ab re tua otij tibi
Aliena vt cures, eáque nihil quæ ad te attinent?
Homo ſum, humani à me nil alienum puto.

Scena ſecunda.

Bona (ſcilicet fortunæ)
Perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poßidet:
Qui vti ſcit, ei bona: illi qui nõ vtitur rectè, mala.
Quem ferret ſi parentem non ferret ſuum?
Parentum iniuriæ
Vnius mõdi ſunt ferme, paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuarier.
Præbent exiguè ſumptum, & ea ſunt tamen ad

virtutem omnia.

Vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,

Neceſſe eſt conſilia conſequi conſimilia.

Actu ſecundo. Scena prima.

Quàm iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices!

Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes.

Neque illarum affines eſſe rerum quas fert Adoleſcentia!

Ex ſua libidine moderantur, quæ nunc eſt, nõ quæ olim fuit.

Periculum ex alijs facito, tibi quod ex vſu ſiet.

Næ ille haud ſcit quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.

Scena ſecunda.

Pergin iſtuc prius dijudicare, quàm ſcis quid veri ſit? *Noſti mores mulierum:*

Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.

Scena terria.

O *Iupiter, vbi nam eſt fides?*

Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile.

In aurem vtramuis otioſè vt dormias.

Tu es iudex, ne quid accuſandus ſis, vide.

Actu tertio. Scena prima.

Senes eſt æquum ſenibus obſequi.

Vulgò audio adimere ægritudinem hominibus dici diem.

Deteriores

Deteriores omnes ſumus licentia.
Itan' comparatā eſſe hominum naturam omniū,
Aliena melius vt videant & iudicent,
Quā ſua? An eò ſit, quia in re noſtra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Scena ſecunda.

Aquilæ ſenectus.

Scena tertia.

Noui ego amantium animos, aduertunt grauiter quæ non cenſeas.
Nemo eſt meorum amicorum hodie apud
Quem expromere omnia mea occulta audeam:
Noſtrum eſt intelligere, vtcunque, atque vbicūq; opus ſit, obſequi.

Actu quarto. Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum ſciunt?
Melius, peius, proſit, obſit, nihil vident niſi quod lubet.
Quanto tuus eſt animus natu grauior, tantò ſit ignoſcentior.
Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt vult, ſi res non ſinit.

Scena ſecunda.

In anguſtum meæ coguntur copiæ.
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubitò è faucibus.
Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.

Scena tertia.

Amici res eſt videnda in tuto vt collocetur.

Quid ſi nunc cælum ruat.

Scena quinta.

Dictum ac factum reddidi.

Ius ſummum, ſæpe ſumma malitia eſt.

Aliis ſi licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.

Scena ſexta.

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis fiet.

Quam inuitus facias. Loquitur paucula.

Actu quinto. Scena prima.

Idem dictum eſt centies.

Nonne id flagitiũ eſt, te aliis conſilium dare,

Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier.

Mihi ad raſtros res redit.

Non auderet hæc facere viduæ mulieri, quæ in me fecit.

Scena ſecunda.

Vulgò id faciunt. *Diſce quid ſit viuere,*

Matres omnes filiis.

In peccato adiutrices auxilio, in paterna iniuria.

Solent eſſe. *Adoleſcens quàm maxima in*

Spe ſitus erit, tam facillime

Boni patris pacem in leges conficiet ſuas.

Scena quinta.

Hæc dum incipias grauia ſunt.

Dumq; ignores, vbi cognoris, facilia.

Actu primo. Scena prima.

VAh quemquámne hominem in animo inſtituere,aut
Parare quod ſit charius,quàm ipſe eſt ſibi?
Qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit,tanto magis audebit cæteros.
Pudore & liberalitate liberos.
Retinere ſatius eſſe credo,quàm metu.
Errat longè,mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit,quàm illud,quod amicitia adiũgitur
Malo coactus,qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit,tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam,rurſum ad ingenium redit.
Ille,quem beneficio adiungas ex animo facit:
Studet par referre præſens,abſensq́; idem erit.
Hoc patrium eſt,potius conſuefacere filium,
Sua ſponte rectè facere,quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt,hoc qui nequit
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.

Scena ſecunda.

Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui,niſi quod ipſe fecit,nihil rectum putat.

Actu ſecundo. Scena prima.

Accipienda & muſsitanda iniuria adoleſcentium eſt.

Scena ſecunda.

Pecuniam in loco negligere maximum interdum

eſt lucrum.

Spem pretio non emo.

Nunquam rem facies: neſcis ineſcare homines.

Scena tertia.

Abs quiuis homine, cùm opus eſt, beneficium accipere gaudeas.

Actu tertio. Scena ſecunda.

Peiore res loco non poteſt eſſe, quàm in quo nunc ſita eſt.

Scena tertia.

Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt
Proſpicere.

Vt quiſque ſuum vult eſſe, ita eſt.

Vt homo eſt, ita morem geras.

Quid tu hic agas,
Vbi ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?

Scena quarta.

Quàm eſtis maximè
Potentes? dites, fortunati, nobiles:
Tam maximè vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos,

Nimia licentia.
Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Actu quarto. Scena prima.

Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes quibus res ſunt minus ſecũdæ, magis ſunt neſcio quomodo.

Suſpitioſi,

Suſpitioſi, ad contumeliam omnia accipiunt magis.

Propter ſuam impotentiam: ſe ſemper credunt negligi.

Scena quinta.

Aduerſum ne illum cauſam dicerem,
Cui veneram aduocatus?
Credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?

Scena ſeptima.

Sic in vita eſt hominũ, quaſi cùm ludas teſſeris.
Si illud quod eſt maximè opus, iactu non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
Ipſa ſi cupiat ſalus,
Seruare prorſus non poteſt.

Actu quinto. Scena tertia.

Reprime iracundiam, atque ad te redi.
Vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet.
Non quod diſsimilis res ſit, ſed quod is qui facit.
Ad omnia alia, ætate ſapimus rectius,
Solum vnum hoc vitium adfert ſenectus hominibus.
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt.

Scena quarta.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit:
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui.

Aliquid moueat, vt illa quæ te ſcire credas,
Neſcias:
Et quæ tibi putaris prima, in experiũdo repudias.
Re ipſa comperi,
Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clementia.

Scena octaua.

Vitium commune omnium eſt,
Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus, hanc maculam decet nos
Effugere.
Suo ſibi hunc gladio iugulo.

EX HECYRA.

Actu primo. Scena prima.

INiurium eſt vlciſci aduerſarios,
Ac qua via capiant te illi, eadem ipſos cape.
Liberali eſſe ingenio decet.

Actu ſecundo. Scena prima.

Proh deûm atque hominum fidem, quod hoc genus eſt? quæ coniuratio?
Vt omnes mulieres eadẽ æquè ſtudeant, nolintq́; omnia:
Neque declinatam quicquam ab aliarũm ingenio vllam reperias?
Vno animo omnes ſocrus oderunt nurus:
Viris eſſe aduorſas æquè ſtudium eſt, ſimilis pertinacia eſt.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Actu

Actu ſecundo. Scena tertia.

Aede pol ne nos mulieres ſumus iniquè, æquè omnes inuiſæ viris
Propter paucas: quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.

Actu tertio. Scena prima.

Matris ferre iniurias pietas iubet.
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias.
Faciunt.
Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxis iras gerunt.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Mulieres ſunt ferme vt pueri, leui ſententia:
Fortaſſe Vnum aliquod verbum inter eas iam conſciuerit.

Scena ſecunda.

Qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam adfert.

Scena tertia.

Vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
O fortuna, vt nunquam perpetuò es bona!

Scena quarta.

Non hercle verbis dici non poteſt.
Tantum; quàm re ipſa nauigare incommodum eſt.
O fortunate, neſcis quid mali.

Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Parenti potius quàm amori obſequi oportet.

Scena quinta.

Homo voluptati obſequens
Fuit dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multùm hæredem adiuuant.
Vide ne impulſus ira, prauè inſiſtas,
Qui paululum acceßit pecuniæ,
Sublati animi adſunt.

Actu quarto. Scena ſecunda.

Tute rem incommodam, vt quæque eſt, in animum inducas pati.

Scena tertia.

Iſthuc eſt ſapere, qui vbicunque opus ſit, & animum poßis flectere.

Scena quarta.

Cenſen'te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea.

Actu quinto. Scena tertia.

Tua quod nihil refert, percontari deſinas.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquum eſt ferre.

EX PHORMIONE.

Actu primo. Scena prima.

QVàm iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent,

Vt ſemper aliquid addant ditioribus.

Scena ſecunda.

Vt nunc ſunt mores, adeò res redit.

Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.

Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,

Verere verba ei credere? Quæ inſcitia eſt,

Aduorſum ſtimulum calces?

Sciſti vti foro.

Nunquam æquè ac modò

Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum & graue.

Quod fors feret, feremus æquo animo.

Scena tertia.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Scena quarta.

Laterem lauem.

Forteis fortuna adiuuat.

Egomet me noui, & peccatum meum.

Actu ſecundo. Scena prima.

Omnes, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant.

Pericla, damna, exilia: peregrè rediens ſemper cogitet aut filij peccatum, aut vxoris mortẽ aut morbum filiæ.

Communia eſſe hæc: fieri poſſe, vt ne quid animo ſit nouum.

Quit

Quicquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.
Ecce ſimilia omnia, omnes congruunt,
Vnũ cognoris, omnes noris. (*ſcilicet* Iudices) *Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti.*
Aut propter miſericordiam addunt pauperi.
Seruum hominem cauſam orare leges nõ ſinunt.
Neque teſtimonij dictio eſt.

Scena ſecunda.

Vereor ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique.
Non rete Accipitri tenditur, neque Miluio,
Cœna dubia apponitur.
Prima coitio accerrima eſt.
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

Scena tertia.

Actum ne agas. Quod eſt ferendum, feras.
Minue iram.

Scena quarta.

Quot homines, tot ſententiæ. Suus cuique mos eſt
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe.

Actu tertio. Scena ſecunda.

Cantilenam eandem canis.
O fortunatiſſime, cui, quod amas, domi eſt.
Auribus teneo lupum.
Da locum melioribus.
Potior ſit, qui prior ad dandum eſt.

Scena tertia.

Dictum ſapienti ſat eſt.

Quærere in malo iubes crucem.

Noli metuere, vnà tecum bona, malaq́; tolerabimus.

Solus eſt homo, amico amicus.

Actu quarto. Scena prima.

Senectus ipſa eſt morbus.

Scena ſecunda.

Ego meorum ſolus ſum meus.

Pro vno duo ſunt mihi, dati.

Quid ſi animam debet?

Scena tertia.

Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.

Scena quarta.

Si quid velis,

Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis.

(Ironicos dictum de eo, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.)

Quid minus vtile fuerit, quàm hoc vlcus tangere.

In neruum potius ibit. Nihil eſt,

Quin malè narrando poſſit deprauarier.

Gallina cecinit.

Scena quinta.

Mulier mulieri magis conguet.

Actu quinto. Scena prima.

Quàm ſæpe forte temere.

Eueniunt quæ non audeas optare!

Scena ſecunda.

Noſtrate culpa facimus, vt malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos.

His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.
In eodem luto hæſitas.

Vorſuram ſolues.

Præſens quod fuerat, malum in diem abijt.
Plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis.

Scena tertia.

Vir viro quid præſtat?

Scena octaua.

Viduam extrudi, turpe eſt.

In deliros ſenes.

Quid vos (malùm) me ſic ludificamini:
Inepti veſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo rurſum cedò cape.
Quod dictum, indictum eſt, quòd modo erat ratum, irritum eſt.

Scena nona.

Verba fiunt mortuo.

FINIS.

APPENDIX SENTENTIARVM EX PROBATIſSIMIS QUIBÚSQUE AUTORIBUS ſelectarum, præcipuè verò ex libris Apophthegmatum D. Eraſ. Roter.

Deus. 1

ARBITRIO *numinis res hominum ſurſum deorſumq́; voluuntur & reuoluuntur.*

Qui facinus arduũ concipit animo, prius à dijs optare debet animũ facinori parem.

Deorum, cùm ſint optimi natura, propriũ eſt benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus vnicus totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem eccleſiæ.

Deus omnium ſapientiſſimus ſermonis eſt parciſſimi.

Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectitur.

A Dijs optanda potius mens bona, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.

Abſque prouidentia Dei nihil geritur in rebus mortalium, magisq́; fidendũ diuino fauori, quam humanis conſilijs aut viribus.

Euentus rei in manu Dei eſt, & huic debetur

gratia ſi quid feliciter ceſſerit: ſed interim vult noſtram operam accedere.

Hominis eſt peccare, at Dei aut hominis Deo proximi emendare peccata.

Dijs charior hominum eſt ſalus, quàm muta templorum ornamenta.

Dij qui quos velint poſſunt lædere, nec à quoquam lædi viciſsim, non nocent niſi improbis: homines hominibus, ex equo metuendi ſunt. proinde qui ſuperbè minantur alijs, aut dij ſibi videntur aut non cogitant id quod minantur alijs, in ipſos poſſe recidere.

Numen magis delectatur frugalitate, quàm optimis victimis.

Non eget Deus noſtris impendijs: amat autem homines quorum neceſsitati poteſt illis impendijs ſuccurri.

Deus optimè nouit quid nobis bonum ſit, quid non.

Homo. 2

SIc homines ſecũdis rebus effrænati, ſibiq; præfidentes, tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet; vt perſpecta rerum humanarum imbecillitate, varietateq; fortunæ, reddantur imbecilliores.

Hominis eſt peccare, Dei verò aut hominis Deo proximi, peccata emendare.

Prius debet eſſe homini, vt malo accepto medeatur; quàm vt regerat in alterum.

Ferè

Ferè fit vt de leuioribus malis querantur homines, grauiora diſſimulent.

Aequum eſt, vt homo ſe ſuis ac proprijs bonis iactur potius, quàm externis, quæ fortuna cùm et dat, cùm viſum eſt eripit.

Ciues mundi omnes ſunt homines.

Nullum eſt animal cui tam varia vox ſit, m homo.

Non magnæ artis eſt hominem eò propellere, ſuapte natura eſt pronus.

Nemo magis eſt hoſtis homini quàm ipſe ſibi, libidinem, dum iram, dum ambitionem, vaq; cupiditates adhibet in conſilium.

Homo eſt, cui deeſt pecunia: homo non eſt, cui eruditio.

Homines ſunt ad voluptatem proniores, quàm irtutem.

Homo nulla re melius cognoſcitur, quàm ora.

Homo expers philoſophiæ, ad omnem vitæ fun em eſt inutilis.

undus hic fanum eſt Deo dignum, in quo con ius homo, ſemper honeſtè velut in conſpectu nis omnia cernentis verſari debet.

Anima. 3

Habet hominis mens in alto illo ſilentio, corporis ſenſibus iam feriatis, aliquid diuinitæ ſeſe intenderit ad rerum ſublimiorem ſpecu nem.

Hominis animus eſt corpori ceu carceri incluſus, quod quò reddas habitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, veros affectus prodit. Contrà quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior eſt ægeſtas animi, quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam vſque durat ætatem.

Quòd animo inſculptum eſt, niſi cum vita eripi non poteſt.

Animus habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longè pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobrijs vis animi non elangueſcit, ſed viget potius, augetúrque vſu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius

ius quàm animum.

. *Animi robur & vis naturæ, magno vſui poſ-*
ſunt eſſe Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni
ſt obnoxius.

Bona animi. 4

IN *animi bona nullum ius habet fortuna.*

Tum externa bona reddemus nobis ſtabi-
ora, ſi quædam ſe poſuerimus, nec fortunæ vo-
bili commiſerimus.

Fruſtra parat opes, qui veris animi bonis va-
tis.

Sola animi bona non ſunt violentiæ obnoxia,
ec poſſunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

V*Irtus abunde ſui eſt præmium, quicunque*
ſeruatur euentus.

Lacedæmonij quoniam ſeueriores erant, &
oribus incorruptioribus, bellíq; gloriam potiſſi-
um ſpectabant, contemnebant omnes artes quæ
iū animos videbantur emaſculare, & à vera
rtute ad otioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantū
iciatur ſiquidem hoc ſpecioſior victoris gloria,
o minus habet præſidij præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magiſtratui per ſe
tempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimonijs magis eſt ſpectan-
virtus, quàm cenſus.

Hominis animus eſt corpori ceu carceri incluſus, quod quò reddas habitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, veros affectus prodit. Contrà quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior eſt ægeſtas animi, quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam vſque durat ætatem.

Quod animo inſculptum eſt, niſi cum vita eripi non poteſt.

Animus habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longè pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobrijs vis animi non elangueſcit, ſed viget potius, augetúrque vſu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius

tius quàm animum.

Animi robur & vis naturæ, magno vſui poſſunt eſſe Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni eſt obnoxius.

Bona animi. 4

IN animi bona nullum ius habet fortuna.

Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora, ſi quædam ſe poſuerimus, nec fortunæ volubili commiſerimus.

Fruſtra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sola animi bona non ſunt violentiæ obnoxia, nec poſſunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

VIrtus abundè ſui eſt præmium, quicunque ſeruatur euentus.

Lacedæmonij quoniam ſeueriores erant, & moribus incorruptioribus, belliq; gloriam potiſſimum ſpectabant, contemnebant omnes artes quæ ciuiũ animos videbantur emaſculare, & à vera virtute ad otioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantũ efficiatur ſiquidem hoc ſpecioſior victoris gloria, quo minus habet præſidij præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magiſtratui per ſe contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conſultandis matrimonijs magis eſt ſpectanda virtus, quàm cenſus.

Hominis animus eſt corpori ceu carceri incluſus, quod quò reddas habitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, veros affectus prodit. Contrà quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior eſt ægeſtas animi, quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam vſque durat ætatem.

Quod animo inſculptum eſt, niſi cum vita eripi non poteſt.

Animus habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longè pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobrijs vis animi non elangueſcit, ſed viget potius, augetúrque vſu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius

tius quàm animum.

Animi robur & vis naturæ, magno vſui poſſunt eſſe Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni eſt obnoxius.

Bona animi. 4

IN animi bona nullum ius habet fortuna.

Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora, ſi quædam ſe poſuerimus, nec fortunæ volubili commiſerimus.

Fruſtra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sola animi bona non ſunt violentiæ obnoxia, nec poſſunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

VIrtus abundè ſui eſt præmium, quicunque ſeruatur euentus.

Lacedæmonij quoniam ſeueriores erant, & moribus incorruptioribus, belliq; gloriam potiſſimum ſpectabant, contemnebant omnes artes quæ ciuiũ animos videbantur emaſculare, & à vera virtute ad otioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantũ efficiatur ſiquidem hoc ſpecioſior victoris gloria, quo minus habet præſidij præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magiſtratui per ſe contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conſultandis matrimonijs magis eſt ſpectanda virtus, quàm cenſus.

Præmijs, animi iuuenum ad virtutem accenduntur: quæ ſi detrahas, ipſa virtus elangueſcit.

Virtutis caput eſt caruiſſe vitijs.

Qui virtute præditi ſunt, ijdē ſunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit virtutis vſum.

Arctiora ſunt vincula virtutis quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Egregia res eſt iam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Non infimum erga Remp. eſt meritum, ſi non ſolum te præſtiteris egregiū virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas, educeſque patriæ.

Qui nihil aliud habet quàm maiorū imagines, opinione nobilis eſt, verius quàm re. At qui virtute præditus eſt, vnde manat illa vulgaris nobilitas germanam ac natiuam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conſcientia magnam homini fidem præſtat.

Virtus, pulcherrimum genus eſt nobilitatis, quam ſibi quiſque proprijs virtutibus conciliat.

Qui vera virtute præditus eſt, nihil ſpectat, niſi vt proſit Reipub.

Præmijs inuitatur virtus: at ignaui ignominia excitantur.

Nō ſolum honos artes alit, verum & virtutē.

Laudibus humanis virtus nō eget, ducit enim ſecum laudem ſuam & decus.

Studium

Studium virtutis hoc magis intendendum eſt, quò minus ſupereſt vita.

Voluptates non aliter quàm Sirenas ei prætermittendas eſſe, qui properat vt virtutem velutì patriam conſpiciat.

Virtus vſu magis diſcitur, quàm lectione.

Virtus libris expreſſa, quodammodo picta virtus eſt.

Ille infeliciſſimè egenus eſt, qui nulla, virtute præditus eſt.

Nihil ſapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

Iucũda eſt virtus eam exercẽtibus, vnde mirũ eſt quoſdã ad id mercede velle cõduci, vt bene viuant, cũ ipſa virtus abũdè magnũ ſui ſit præmiũ.

Vera virtus nihil moratur hominum laudes, eas qui prædicant, plus debent iis quos laudant, quam ipſis qui laudantur.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Pulchrius eſt bene faciendo, quàm potentia vincere.

Vir bonus vndequaque venatur ſtimulos ad virtutem.

Veritas. 6

VEritas in dicendo maximè probanda eſt, & is optimè dicit, cuius oratio congruit rebus, ex quibus petenda eſt orationis qualitas, potius quàm ex artificio.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Philoſophia. 7.

QVi *experimentis addiſcunt adminiſtrare regnum, licet ingenio feliciſsimo nati ſint, tamen & ſerò, & magno* Reipub. *malo tandem euadunt boni reges. At qui philoſophiæ præmunitus præceptis accedit, ſi adſit mens integra, vix poterit ab honeſto deflectere.*

Nemo philoſophiæ expers eſt idoneus regno.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt non ita commoueri, vt ab honeſto recedat.

Vulgatum eſt, neque ſolem, neque aquam, neque ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs ac ſerpentibus noxijs vitalia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in ſuum bonum.

Delicati pueri ad philoſophiam non ſunt idonei.

Turpiſsimũ eſt philoſopho ſecus docere quàm viuit.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Philoſophum vt veſtis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philoſophia

Philoſophia res eſt vſqueadeo difficilis, vt eam vel ſimulare, magna ſit pars philoſophiæ.

Natura dat viuere, philoſophia dat rectè viuere.

Illa ad virtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium eſt philoſophi mederi vitijs hominum.

Liberales diſciplinæ velut pediſſeq; ſunt moralis philoſophiæ, quæ cum primis habenda eſt, & cuius gratia diſcuntur omnia.

Philoſophi libert.is eſt moleſta omnibus.

Quod ars medica præſtat corpori, hoc philoſophia præſtat animo.

Non eſt idoneus philoſophiæ diſcipulus, qui ſtultum pudorem non poßit contemnere.

Sola philoſophia præſtat vitam veram, tranquillam ac ſuauem.

Solus philoſophus viros vincit.

Præſtãtius eſt quod præſtat philoſophus, quàm quod orator.

Munus oratoris inferius eſt, quàm vt philoſopho conueniat.

Sponte mortem adſciſcere, poſteaquam deſijt eſſe vſui ad vitam humanam, eſt veri philoſophi.

Quemadmodum equus indomitus ad omnem modum incommodus eſt, ob inſcitias ac ferociam: ita qui rapitur affectibus, quos ſola doma philoſophia, ad omnem vitæ conſuetudinem inutilis eſt.

Vulgus legum ſcriptis arcetur à peccando, philoſophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum eſt faciens, quæ lex iuſsit, nec à ſcelere temperans, quia lex vetuit: ſed quia nouit illud per ſe rectum eſſe, hoc per ſe turpe.

Probitas. 8

APud bonos in bona cauſa ſuperuacua eſt commẽdatio, quum ipſa res impetret quod precibus exoratur.

Probus vir ob loci infamiam non fit deterior; imò ex dignitate hominis honor loco additur: nec ſolùs magiſtratus oſtendit virum, ſed vir oſtendit magiſtratum.

Bonorum probrum eſt, virum probrum egere neceſſarijs.

Probis viris & iniuratis eſt habenda fides: leuibus ne iuratis quidem.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Immodica bonitas ſæpe contemptum parit.

Etiam improbis in neceſsitate ſuccurrit vir bonus: debetur enim hoc officium, ſi non meritis illius qui iuuatur, certè naturæ.

Prudentia. 9

PRudentis eſt pro re nata nouare conſilia: at ſine cauſa ſubinde alium fieri, inconſtantiæ vitium eſt.

Prudentia vrbes bene gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi

Mederi maleuolis potius quàm vlciſci, prudentiæ eſt & ciuilitas.

In bello plus habet momenti vnus verè prudens & cordatus, quàm turba imprudentium: fit enim ſæpe vt cordati viri autores ſunt victoriæ, ſoliq; fortes habeantur.

Vnus vir cordatus poteſt hoc totum præſtare quod Reipub. intereſt.

Eſt vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius, eſt vbi ſubmiſſius, eſt vbi iucundius, eſt vbi durius: id ſi fiat citra perfidiam prudentia eſt.

Prudentis non eſt ob fortunæ ſucceſſum intumeſcere, quum ipſe ſit nihilo maior.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiaq;, quàm vires conſilij expertes.

Prudentis eſt naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & vitio materiam præripere.

Regnum quod beneficijs & beneuolentia tenetur, perpetuum eſt: quod verò vi metuq;, non eſt diuturnum.

Parentum eſt obiurgare liberos, ſed intra domeſticos parietes: nec ea conuitia ſunt eliminanda.

Solertia ac prudentiæ in conſilijs plus habent momenti in imperatore, quàm vires in prælijs.

Eſt prudentiæ infido diſſidere, donec periculum feceris.

Tutiſſimus eſt murus prudentia, neque enim

collabitur nec proditur.

Oculi prælucent toti corpori, nec vlla eſt virtus abſque prudentia.

Vbi plus eſt periculi, ibi maior adhibenda eſt cautio.

Hæc eſt præcipua pars boni conſultoris, diſpicere non ſolùm quid per ſe optimum ſit, ſed quid pro temporum ratione poſſit obtineri.

Fortitudo. 10

APud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ ſi ſuſcipitur ob res honeſtas, magnam promeretur laude: ſin ob turpes, non ſolùm non meretur fortitudinis laudem qui tollerat, ſed hoc miſerior eſt ac vir peior, quo conſtantius ſe geſſerit.

Non perinde refert quàm numeroſum militem educas in prælium, vt quàm fortem & exercitatum.

Maieſtas dignitaſq; regia non veſtium ſplendore, ſed prudentia ac fortitudine paranda eſt.

Non à militum numero pendet victoria, ſed à fortitudine reiq; gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes viros habeat ciuitas, quàm quammultos.

Viris fortibus non opus eſt mœnibus.

Ciuitas non eget mœnibus, quæ iuuentutem alit bellis idoneam.

Inſignis eſt tolerantia, quæ ex hoſte capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert vbi confligas cum hoſte, vt quàm ſtrenuè ſe gerat dux aut miles in bello.

Fortius eſt diutinam, ſeruitutem quamuis duram perferre, quam morte finire dolores: multoq; ſanctius eſt, quod docet Socrates, non eſſe fas animam de corporis præſidio decedere iniuſſu imperatoris.

Clypeus tuetur, ſed gladius fortitudinis organum eſt.

Extremæ ignauiæ eſt, tum non præſtare fortem animum, cùm audacia ſpem præbet incolumitatis: timiditas autem nihil aliud quàm certũ promittit exitium.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circunſpectum.

Illi fortes non ſunt, qui quouis modo vitam contemnunt: ſed qui tanti faciunt virtutẽ, vt huius gratia vitam alioqui charam negligant.

Excellentium virorum eſt, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiſcitur, à quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum eſt viris fortibus, & de Repub. benemeritis: & bene penſat linguæ vitiũ, qui factis egregius eſt.

Ciuitas pro ſaxis ac mœnibus, incolentiũ virtute munienda eſt, quos ſi iungat concordia, nullus poteſt eſſe murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, at telo factũ catapultæ, indiligentiæ ſignum eſt.

Nihil

Nihil proſunt munimenta, niſi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum eſt inimicum ſuis ipſius armis opprimere.

Inertia genus eſt de fortitudine philoſophorũ more diſputare, ſed promptius factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortium virorum eſt malè facere ijs qui malo digni ſunt, non autem malè dicere.

Aduerſus fortunæ procellas tuetur ſapientem animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege ſequitur, cui ſi repugnet lex, eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatum tumultus ratione compeſcit.

Non eſt fortitudinis ſed amentiæ, ſemet in vitæ diſcrimen conijcere.

Excelſi animi eſt, ingratitudine non deterreri à ſtudio bene merendi de omnibus.

Honeſta mors eſt, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter deſperatio magnum robur addit animo, non minus quàm ſpes victoriæ.

Prius eſſe debet homini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Temeritatis eſt non fortitudinis, ſubire periculum, ni ob cauſam grauem & honeſtam fiat.

Animi fortis eſt mortem contemnere, quoties

aut ineuitabilis neceſſitas vrget, aut cauſa grauis & honeſta ſuadet.

Egregium imperterriti pectoris eſt documentum, in cauſa honeſta piaq́;, nec certam mortem perhorreſcere.

Felicitas. II

NEmo appellandus beatus, niſi ad ſupremum vitæ diem peruenerit.

Tota hominis felicitas animi bonis metienda.

Felicitas honeſto metienda.

Poſt hanc vitam felices erunt, qui hic piè iuſtéque vixerunt, non qui fictis cerimoniis fuerit initiatus.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, ſuam exaſperant calamitatem.

Qui feliciter abſoluit vitam, huic nihil ſiniſtri poteſt accidere, quòd felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res ſunt ſecundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam.

Nihil eſt ad veram felicitatem efficacius, quàm virtutem propter ſe amare, vitium propter ſe odiſſe.

Præcipua regum felicitas eſt quòd nulli ſeruiunt.

Infelix eſt felicitas quæ hominem reddit inſolentiorem, ei quæ non plauſum meretur, ſed lacrymas.

Iuſtitia

Iuſtitia. 12

CVm iuſtitiam oporteat eſſe clementia temperatam, quoties nacta eſt grauem interpellatorem & minus habet inuidiæ, qui plus impetrat gratiæ.

Fortitudinis nullus vſus eſt, niſi adſit iuſtitia.

Quid verò fortitudine fuerit opus, ſi iuſtitia ſuum cuique vltrò reddens adfuerit?

Nihil vi præter æquum faciendum eſt.

Iuſtitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo poteſt eſſe iuſtitiæ tenax, qui ſuprà quàm ſatis eſt congerendi ſtudio tenetur.

Iure agere volentibus, non eſt opus armis.

Pro iniuſtis orare, fortaſsis humanitatis eſt: at exorari, eſt à iuſtitia deflectentis.

Qui magnis in rebus ſe iuſtitiæ cultorem haberi velit, eum in paruis interdum illam violare oportet.

Gloria. 13

PRæclarum eſt non aliud virtutis præmium ambire quàm gloriam; nec pacem hoſti vendere milite fraudato.

Fucis parta gloria, vt non eſt vera gloria, ita nec diuturna eſt.

Gloriæ ſtudium, amorem excutit voluptatum.

Gloriæ, vitæ anteponenda.

Honeſtius eſt vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generoſa

Generoſæ mentis eſt, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honeſta.

Laus præmium eſt rectè factorum, & ea demum opitulans grata eſt, quæ adfertur in ipſo diſcriminis articulo.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Viri forteis, gloria, virtutis præmio, contenti ſunt.

Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelſi animi eſt, quum præclara geſſeris, gloriam contemnere.

Vt vmbra corpus ſequitur, ſic virtutem gloria.

Primam oportet eſſe curam factorum, gloria nanque vltro conſequitur.

Eximiam virtutem ſponte ſuum conſequitur decus. Nec vlla ſpecioſior ſtatua, quàm honorifica bene actæ vitæ memoria.

Præclarum facinus geſtum, monumentum eſt eius qui geſſit.

Quiſquis laudat victum, victoris gloriam illuſtrat.

Egregiorum meritorum conſcientia, magnam homini præſtat fidem.

Manſuetudo & comitas. 14

MAnſuetudinem cum iuſtitia oportet eſſe coniunctam in principe.

Eſt quidem præcipua virtus in principe comitas & manſuetudo, verùm ob malum ingenium hæc ita temperanda eſt, vt principi ſua conſtet autoritas.

Principis in facinoroſos lenitas, quid aliud eſt quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos manſuetudo nimia, inutilis eſt ciuitati.

Barbaricæ feritatis eſt in proſtratos ſæuire.

Ita temperanda eſt clementia, ne nobis ſit exitio.

In colloquijs adhibenda eſt ſermonis comitas.

Comitatis eſt benignè polliceri, ſed quoniam omnibus opera præſtari non poteſt, eligendi ſunt quibus illam impertias.

Potentia, clementia comitateq; fit diuturna, ferocia breuis.

Nō verè victor eſt, qui iracundiæ vindictam, flagitanti frænum neſcit imponere.

Beneuolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira contentioq; melius ſoluitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrietas. 15

BOno ſtomacho ſatis eſt opſonium eſſe coctū, etiam ſi nihil accedat delitiarum.

Non eſt dignus nomine Romano, qui plus appetit, quàm quod ad victum frugalem ſatis eſt

Immodicè bibere, quouis loco turpe eſt.

Sobriatas, ſalubrium conſiliorum eſt parens: neque enim vinoſi ad conſultandum ſunt idonei.

Facillimè viuit, qui pauciſſimis contentus eſt.

Fames & ſitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac neceſſarijs contentus eſt, ſibi facit vilem annonam.

Expeditiſſima eſt ratio augendi cenſus, detrahere ſumptibus.

Tenue prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum eſt fames.

Ebrijs omnia in gyrum verſari videntur.

Studium ac victus parſimonia pallorem conciliant homini.

Sobrietas in primis decet principem.

Victus moderandus eſt non ex rerum copia, ſed ex vſu ac neceſſitate naturæ.

Lacedæmonijs nulla non in re placebat ſimplicitas atque frugalitas.

Nihil ſimilius eſt inſano quàm ebrius.

Verecundia. 16

Pudor vt multis ad honeſtas actiones obſtat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat.

Pudor, virtutis tinctura.

Probis viris vbique placet verecundia.

Honeſta formidoloſitas eſt, quæ à turpibus deterret.

Rubor probam indolem arguit: pallor nõ item.

Inutilis eſt verecundia quæ obſtat quominus negemus obſequium ad inhoneſta vocanti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret à peccando: qui nuſquam non adeſt, ſi quis reuereatur ſeipſum.

Bonorum probrum eſt, virum probum egere neceſſarijs.

Pudicitia. 17

PRima laus pudicitiæ matronalis eſt, nulli notam eſſe, præter quàm ſuo viro cũ quo cubat.

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam, & honeſtos mores ſecum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur, quàm ſimplici.

Obedientia. 18

IMperare & parêre imperio, ars omnium pulcherrima: quæ duæ res à ciuibus excludant ſeditiones, & tuentur concordiam.

Non ſunt gerendo magiſtratui idonei, qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi.

Parêre dicitur, qui quod didicit optimum eſſe factu, facit.

Moderatio & mediocritas. 19

DEcet eum qui multa poſsidet non pro libidine, ſed pro ratione viuere.

Perniitioſæ ſunt diuitiæ, ni adſit animus diuitijs ſuperior, qui poſsit earum vſum non ex copia, ſed ex neceſsitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui vati triſtia nuntianti non tantùm non ſuccenſuit, vt principum vulgus ſolet, ſed & vitæ & famæ eius conſultum voluit.

Hic temperantia adhibenda eſt, vt princeps nec amicos alienet tyrannica ſæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quiduis audēdum præter ius, aduerſus plebeios, qui nimium irritati ſæpe reges ſuos excuſſerunt.

Satis vindictæ eſt, quod licet quum libet vlciſci, quum illis nihil aliud reliquum ſit quàm malè loqui.

Moderata vitæ cura calcar addit ad fortiter agendum, & immodicus mortis pauor ab egregijs factis deterret.

Quæ moderata ſunt, in longum tempus durāt, & hoc ipſo meliora ſunt.

Non eſt tutum eos maledictis irritare, quibus in manu eſt quum velint re ipſa lædere.

Hoc non ſolùm moderationis & clementiæ, verumetiam eximiæ cuiuſdam magnanimitatis eſt documētum, ingratorum ſibilos regem negligere.

Nihil aure tyranni violentius: apud bonos etiā principes admonendi libertas verbis placidis eſt temperanda.

Calor ætatis vix ſinit iuuenes ſeruare modū.

Mediocritas in omni re eſt optima.

Quod excedit modum, tametſi vitioſum eſt, tamē ad exercitandū aliorū ſocordiā cōducibile eſt.

Tutiſſimum eſt mediocribus ac parabilibus delectari.

Innocentia. 20

NOn miſeri ſunt, quibus præter meritum, incolumiq; innocentia, accidit aliqua calamitas: ſed ÿ verè deplorandi, qui ſua ſponte diſceſſerunt ab honeſto, etiam ſi nulla ſequatur calamitas.

Certius innocentiæ ſignum eſt, ita regem gerere, vt nemo velit accuſare, quàm ſi poſtularis, elabaris è iudicio. Elabuntur interdùm & innocẽtes: At qui abſoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circumfert.

Innocẽtem punire ſcelus eſt: culpam interdum condonare, in gratiam honeſti deprecatoris, humanitas eſt.

Expedit ad bonos mores, vt in iudicÿs ſuccũbat prauitas, vincat innocentia.

Aequalitas. 21

AEqualitas, pacis & tranquillitatis eſt altrix, inæqualitas verò ſeditiõis ſeminariũ.

Aequalitas & ad frugalitatem, & ad concordiam in primis conducit.

Aequalitas occaſionem murmuris excludit.

Malus ciuis ille eſt, cui non ſatis eſt id, quod cæteris ſatis eſt.

Inter quos eſt æqualitas, & ex æqualitate cõcordia, ÿ tutiores ſunt ab hoſtium incurſu.

Amicitia. 22

Amicitia, eſt animorum coniunctio, quas nō diuimit locus.

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum quod ſi effutiant, pariat nobis infamiam.

Hoſtes in hoc vtiliores nobis ſunt quàm amici, vt errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus.

Inſolenter vtentes rebus proſperis amici deſtituunt.

Aliquouſque amicis gratificandum eſt, ſed citra violationem religionis.

Quemadmodum non quæuis damus omnibus, ita ſpectādum eſt cui in qua cauſa gratificemur.

Nimia amicitia cauſam aliquando dat odio.

Nulla poſſeſſio melior eſt, quàm amicitiæ.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modò manifeſtè, ſed, cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta eſt ad reprehenſionem, ſed ad incanditatem.

Non vtilitatis cauſa amicitia expetenda eſt.

Qui commodi gratia ſunt amici, ſublata commodi ſpe deſeruunt amicitiam.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Sic ama tanquam oſurus, & ſic oderis tanquā amaturus.

Vulgus legum ſcriptis arcetur à peccando, philoſophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum eſt faciens, quæ lex iuſſit, nec à ſcelere temperans, quia lex vetuit: ſed quia nouit illud per ſe rectum eſſe, hoc per ſe turpe.

Probitas. 8

APud bonos in bona cauſa ſuperuacua eſt commẽdatio, quum ipſa res impetret quod precibus exoratur.

Probus vir ob loci infamiam non fit deterior: imò ex dignitate hominis honor loco additur: nec ſolùs magiſtratus oſtendit virum, ſed vir oſtendit magiſtratum.

Bonorum probrum eſt, virum probrum egere neceſſarijs.

Probis viris & iniuratis eſt habenda fides: leuibus ne iuratis quidem.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Immodica bonitas ſæpe contemptum parit.

Etiam improbis in neceſſitate ſuccurrit vir bonus: debetur enim hoc officium, ſi non meritis illius qui iuuatur, certè naturæ.

Prudentia. 9

PRudentis eſt pro re nata nouare conſilia: at ſine cauſa ſubinde alium fieri, inconſtantiæ vitium eſt.

Prudentia vrbes bene gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi

Mederi maleuolis potius quàm vlciſci, prudentia eſt & ciuilitas.

In bello plus habet momenti vnus verè prudens & cordatus, quàm turba imprudentium: fit enim ſæpe vt cordati viri autores ſint victoriæ, ſoliq; fortes habeantur.

Vnus vir cordatus poteſt hoc totum præſtare quod Reipub. *intereſt.*

Eſt vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius, eſt vbi ſubmiſſius, eſt vbi iucundius, eſt vbi durius: id ſi fiat citra perfidiam prudentia eſt.

Prudentis non eſt ob fortunæ ſucceſſum intumeſcere, quum ipſe ſit nihilo maior.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiáq;, quàm vires conſilij expertes.

Prudentis eſt naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & vitio materiam præripere.

Regnum quod beneficijs & beneuolentia tenetur, perpetuum eſt: quod verò vi metuq;, non eſt diuturnum.

Parentum eſt obiurgare liberos, ſed intra domeſticos parietes: nec ea conuitia ſunt eliminanda.

Solertia ac prudentiæ in conſilijs plus habent momenti in imperatore, quàm vires in prælijs.

Eſt prudentiæ infido diffidere, donec periculum feceris.

Tutiſsimus eſt murus prudentia, neque enim

collabitur nec proditur.

Oculi prælucent toti corpori, nec vlla eſt virtus abſque prudentia.

Vbi plus eſt periculi, ibi maior adhibenda eſt cautio.

Hæc eſt præcipua pars boni conſultoris, diſpicere non ſolùm quid per ſe optimum ſit, ſed quid pro temporum ratione poſſit obtineri.

Fortitudo. 10

Apud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ ſi ſuſcipitur ob res honeſtas, magnam promeretur laude: ſin ob turpes, non ſolùm non meretur fortitudinis laudem qui tollerat, ſed hoc miſerior eſt ac vir peior, quo conſtantius ſe geſſerit.

Non perinde refert quàm numeroſum militem educas in prælium, vt quàm fortem & exercitatum.

Maieſtas dignitasq; regia non veſtium ſplendore, ſed prudentia ac fortitudine paranda eſt.

Non à militum numero pendet victoria, ſed à fortitudine reiq; gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes viros habeat ciuitas quàm quammultos.

Viris fortibus non opus eſt mœnibus.

Ciuitas non eget mœnibus, quæ iuuentutem alit bellis idoneam.

Inſignis eſt tolerantia, quæ ex hoſte capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert vbi confligas cum hoſte, vt quàm ſtrenuè ſe gerat dux aut miles in bello.

Fortius eſt diutinam, ſeruitutem quamuis duram perferre, quam morte finire dolores: multoq; ſanctius eſt, quod docet Socrates*, non eſſe fas animam de corporis præſidio decedere iniuſſu imperatoris.*

Clypeus tuetur, ſed gladius fortitudinis organum eſt.

Extremæ ignauiæ eſt; tum non præſtare fortem animum, cùm audacia ſpem præbet incolumitatis: timiditas autem nihil aliud quàm certũ promittit exitium.

Bona eſt timiditas; quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circunſpectum.

Illi fortes non ſunt, qui quouis modo vitam contemnunt: ſed qui tanti faciũt virtutẽ, vt huius gratia vitam alioqui charam negligant.

Excellentium virorum eſt, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiſcitur, à quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum eſt viris fortibus, & de Repub *benemeritis: & bene penſat linguæ vitiũ, qui factis egregius eſt.*

Ciuitas pro ſaxis ac mœnibus, incolentiũ virtute munienda eſt, quos ſi iungat concordia, nullus poteſt eſſe murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, attello factũ catapultæ, indiligentiæ ſignum eſt.

Nihil

Nihil proſunt munimenta, niſi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum eſt inimicum ſuis ipſius armis opprimere.

Inertia genus eſt de fortitudine philoſophorũ more diſputare, ſed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortium virorum eſt malè facere ijs qui malo digni ſunt, non autem malè dicere.

Aduerſus fortunæ procellas tuetur ſapientem animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege ſequitur, cui ſi repugnet lex, eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatum tumultus ratione compeſcit.

Non eſt fortitudinis ſed amentiæ, ſemet in vitæ diſcrimen conijcere.

Excelſi animi eſt, ingratitudine non deterreri à ſtudio bene merendi de omnibus.

Honeſta mors eſt, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter deſperatio magnum robur addit animo, non minus quàm ſpes victoriæ.

Prius eſſe debet homini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Temeritatis eſt non fortitudinis, ſubire periculum, ni ob cauſam grauem & honeſtam fiat.

Animi fortis eſt mortem contemnere, quoties

aut

aut ineuitabilis neceſſitas vrget, aut cauſa grauis & honeſta ſuadet.

Egregium imperterriti pectoris eſt documentum, in cauſa honeſta piaq́; nec certam mortem perhorreſcere.

Felicitas. 11

NEmo appellandus beatus, niſi ad ſupremum vitæ diem peruenerit.

Tota hominis felicitas animi bonis metienda.

Felicitas honeſto metienda.

Poſt hanc vitam felices erunt, qui hic piè iuſtéque vixerunt, non qui fictis cerimonijs fuerit initiatus.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, ſuam exaſperant calamitatem.

Qui feliciter abſoluit vitam, huic nihil ſiniſtri poteſt accidere, quòd felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res ſunt ſecundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam.

Nihil eſt ad veram felicitatem efficacius, quàm virtutem propter ſe amare, vitium propter ſe odiſſe.

Præcipua regum felicitas eſt quòd nulli ſeruiunt.

Infelix eſt felicitas quæ hominem reddit inſolentiorem, ei quæ non plauſum meretur, ſed lacrymas.

Iuſtitia. 12

CVm iuſtitiam oporteat eſſe clementia temperatam, quoties nacta eſt grauem interpellatorem & minus habet inuidiæ, qui plus impetrat gratiæ.

Fortitudinis nullus vſus eſt, niſi adſit iuſtitia.

Quid verò fortitudine fuerit opus, ſi iuſtitia ſuum cuique vltrò reddens adfuerit?

Nihil vi præter æquum faciendum eſt.

Iuſtitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo poteſt eſſe iuſtitiæ tenax, qui ſuprà quàm ſatis eſt congerendi ſtudio tenetur.

Iure agere volentibus, non eſt opus armis.

Pro iniuſtis orare fortaßis humanitatis eſt: at exorari, eſt à iuſtitia deflectentis.

Qui magnis in rebus ſe iuſtitiæ cultorem haberi velit, eum in paruis interdum illam violare oportet.

Gloria. 13

PRæclarum eſt non aliud virtutis præmium ambire quàm gloriam, nec pacem hoſti vendere milite fraudato.

Fucis parta gloria, vt non eſt vera gloria, ita nec diuturna eſt.

Gloriæ ſtudium, amorem excutit voluptatum.

Gloriæ, vitæ anteponenda.

Honeſtius eſt vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generoſæ mentis eſt, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honeſta.

Laus præmium eſt rectè factorum, & ea demum opitulans grata eſt, quæ adfertur in ipſo diſcriminis articulo.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Viri forteis, gloria, virtutis præmio, contenti ſunt.

Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelſi animi eſt, quum præclara geſſeris, gloriam contemnere.

Vt vmbra corpus ſequitur, ſic virtutem gloria.

Primam oportet eſſe curam factorum, gloria nanque vltrò conſequitur.

Eximiam virtutem ſponte ſuum conſequitur decus. Nec vlla ſpecioſior ſtatua, quàm honorifica bene actæ vitæ memoria.

Præclarum facinus geſtum, monumentum eſt eius qui geſſit.

Quiſquis laudat victum, victoris gloriam illuſtrat.

Egregiorum meritorum conſcientia, magnam homini præſtat fidem.

Manſuetudo & comitas. 14

MAnſuetudinem cum iuſtitia oportet eſſe coniunctam in principe.

Eſt quidem præcipua virtus in principe comitas & manſuetudo, verùm ob malorum ingenium hæc ita temperanda eſt, vt principi ſua conſtet autoritas.

Principis in facinoroſos lenitas, quid aliud eſt quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos manſuetudo nimia, inutilis eſt ciuitati.

Barbaricæ feritatis eſt in proſtratos ſæuire.

Ita temperanda eſt clementia, ne nobis ſit exitio.

In colloquijs adhibenda eſt ſermonis comitas.

Comitatis eſt benignè polliceri, ſed quoniam omnibus opera præſtari non poteſt, eligendi ſunt quibus illam impertias.

Potentia, clementia comitateq; fit diuturna, ferocia breuis.

Nõ verè victor eſt, qui iracundiæ vindictam, flagitanti frenum neſcit imponere.

Beneuolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira contentioq; melius ſoluitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrietas. 15

BOno ſtomacho ſatis eſt opſonium eſſe coctũ, etiam ſi nihil accedat delitiarum.

Non eſt dignus nomine Romano, qui plus appetit, quàm quod ad victum frugalem ſatis eſt

Immodicè bibere, quouis loco turpe eſt.

Sobrietas, ſalubrium conſiliorum eſt parens: neque enim vinoſi ad conſultandum ſunt idonei.

Facillimè viuit, qui pauciſſimis contentus eſt.

Fames & ſitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac neceſſarijs contentus eſt, ſibi facit vilem annonam.

Expeditiſſima eſt ratio augendi cenſus, detrahere ſumptibus.

Tenue prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum eſt fames.

Ebrijs omnia in gyrum verſari videntur.

Studium ac victus parſimonia pallorem conciliant homini.

Sobrietas in primis decet principem.

Victus moderandus eſt non ex rerum copia, ſed ex vſu ac neceſſitate naturæ.

Lacedæmonijs nulla non in re placebat ſimplicitas atque frugalitas.

Nihil ſimilius eſt inſano quàm ebrius.

Verecundia. 16

PVdor vt multis ad honeſtas actiones obſtat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat.

Pudor, virtutis tinctura.

Probis viris vbique placet verecundia.

Honeſta formidoloſitas eſt, quæ à turpibus deterret.

Rubor probam indolem arguit: pallor nō item.

Inutilis eſt verecundia quæ obſtat quominus negemus obſequium ad inhoneſta vocanti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret à peccando: qui nuſquam non adeſt, ſi quis reuereatur ſeipſum.

Bonorum probrum eſt, virum probum egere neceſſarijs.

Pudicitia. 17

PRima laus pudicitiæ matronalis eſt, nulli notam eſſe, præter quàm ſuo viro cū quo cubat.

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam, & honeſtos mores ſecum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur, quàm ſimplici.

Obedientia. 18

IMperare & parêre imperio, ars omnium pulcherrima: quæ duæ res à ciuibus excludant ſeditiones, & tuetur concordiam.

Non ſunt gerendo magiſtratui idonei, qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi.

Parêre dicitur, qui quod didicit optimum eſſe factu, facit.

Moderatio & mediocritas. 19

DEcet eum qui multa poßidet non pro libidine, ſed pro ratione viuere.

Pernitioſæ ſunt diuitiæ, ni adſit animus diuitijs ſuperior, qui poßit earum vſum non ex copia, ſed ex neceßitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui vati triſtia nuntianti non tantùm non ſuccenſuit, vt principum vulgus ſolet, ſed & vitæ & famæ eius conſultum voluit.

Hic temperantia adhibenda eſt, vt princeps nec amicos alienet tyrannica ſæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quiduis audẽdum præter ius, aduerſus plebeios, qui nimium irritati ſæpe reges ſuos excuſſerunt.

Satis vindictæ eſt, quod licet quum libet vlciſci, quum illis nihil aliud reliquum ſit quàm malè loqui.

Moderata vitæ cura calcar addit ad fortiter agendum, & immodicus mortis pauor ab egregijs factis deterret.

Quæ moderata ſunt, in lungum tempus durãt, & hoc ipſo meliora ſunt.

Non eſt tutum eos maledictis irritare, quibus in manu eſt quum velint re ipſa lædere.

Hoc non ſolùm moderationis & clementiæ, verumetiam eximiæ cuiuſdam magnanimitatis eſt documẽtum, ingratorum ſibilos regem negligere.

Nihil aure tyranni violentius: apud bonos etiã principes admonendi libertas verbis placidis eſt temperanda.

Calor ætatis vix ſinit iuuenes ſeruare modũ.

Mediocritas in omni re eſt optima.

Quod excedit modum, tametſi vitioſum eſt, tamẽ ad exercitandũ aliorũ ſocordiã cõducibile eſt.

AMicitia, eſt animorum coniunctio, quas nõ dirimit locus.

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum quod ſi effutiant, pariat nobis infamiam.

Hoſtes in hoc vtiliores nobis ſunt quàm amici, vt errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus.

Inſolenter vtentes rebus proſperis amici deſtituunt.

Aliquouſque amicis gratificandum eſt, ſed citra violationem religionis.

Quemadmodum non quęuis damus omnibus, ita ſpectãdum eſt cui in qua cauſa gratificemur.

Nimia amicitia cauſam aliquando dat odio.

Nulla poſſeßio melior eſt, quàm amicitiæ.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modò manifeſtè, ſed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta eſt ad reprehenſionem, ſed ad incunditatem.

Non vtilitatis cauſa amicitia expetenda eſt.

Qui commodi gratia ſunt amici, ſublata commodi ſpe deſeruunt amicitiam.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Sic ama tanquam oſurus, & ſic oderis tanquã amaturus.

Amicus minari, parum eſt humanum.

Rebus proſperis aduolant quilibet etiam minus amici: qui verò adſunt reſtante fortuna, hi verè ſunt amici.

Reuerentiæ comes eſt amor, metus odium.

Vt illis ſtatuas faciendas committimus, à quibus videmus aliquot ſtatuas eleganter factas: ita non ſunt in amicitiam admittendi, niſi quos cognouerimus erga alios præſtitiſſe fidos & vtiles amicos.

Maior vtilitas eſt à fidis amicis, quàm à vaſis: & plus damni eſt, niſi deligas.

Non fucanda facies, ſed animus honeſtis ſtudijs exornandus eſt: hæc enim forma veros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum eſt grauius teſtimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerunque obſtant, ne liceat vbique rectum clauum tenere.

Amicos ſecundæ res parant, aduerſæ probant.

Inſtabiles quorundam ſunt amicitiæ, qui conſequuti quod volunt, negligunt amicum, ijdem dum ſperant, obſeruiunt.

Amicus ab amico quod eſt iniuſtum non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ eſt.

De amico humanius eſt bene ſperare, quàm diuinare peiora.

In reb

In rebus afflictis potiſsimùm fidis amicis vtendum eſt, qui vel re opitulentur, vel conſolando moleſtiam mitigent.

Non ſatis eſt, ſi comites nos præbeamus amicis, ſed comitati comes eſt adiũgenda benignitas.

Inconſtantes & perfidi amici ſunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cuius ſpe adempta, protinus ab amicitia recedat.

Reuerentia cum amore coniuncta eſt. Metuimus autem illos maximè quos odimus. Hac puero maximè debetur.

Quiſquis docet, admonet, inſtituitq; ad virtutem adoleſcentes, vtiq; amat: atque is demum verus eſt amor. Nam qui vulgò dicũtur amare, ſuũ venantur commodum, cum incommodo adamati.

Vulgatum eſt nec ſolem, neque aquam, neque ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt quemadmodum periti medici ex beſtijs, ac ſerpentibus noxijs vtilia quadam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in ſuũ bonum.

Grauiſsimè ledunt amici qui expiſcantur arcana.

Arctiora ſunt virtutis vincula quã ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Amicitia facit omnia communia.

Non eſt bonus amor aut ſyncerus, niſi quem

conciliat virtus.

Is verè & cõſtanter amat, qui iudicio amat.

Illi ex animo ſunt amici, qui principem magis amant quàm timent.

Conſilium. 23

IN *conſultationibus non ſolùm quid ſit pulcherrimum ſpectandum eſt; ſed quid fieri poßit.*

Inconſulta conſilia nonnunquam feliciter redunt.

Cõſultius eſt ſe non committere periculo; quã dare operã vt ingreſſus periculũ temerè expedias.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus ſenilibus vtendum.

Non ſemper tutum eſt regibus optimum dare conſilium.

Omnes ægrotis damus recta conſilia: ſibi verò pauci conſulunt.

Ad bene conſulendum non refert quàm ſis vocalis; ſed quàm opportuna ſuadeas.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiaq́; quàm vires conſilij expertes.

Eloquentia. 24

VT *fabula nonnunquam exploditur vitio hiſtrionis, ita ſæpe melior cauſa vincitur à peiore patroni infantia ſtultitiáve.*

In teſte ſpectatur fides, in patrono eloquẽtia.

Actoris voce opus eſt quæ vincat multitudinis fragorẽ: orator talis eſſe debet vt populus ipſum vltro tacitus & attentus auſcultet.

Ars.

Ars. 25

ARs omnis à naturali ſimplicitate recedit, ita dolo affinis eſt

Quæ per ſe triſtia ſunt, eas decet arte exhilarare.

Prorſus contẽnendum eſt imperitæ multitudinis iudicium, quum artis abunde magnum præmium ſit ipſa conſcientia.

Quam quiſque nouit artem, eam canat licet, principum eſt ignominia non artis, ſi caret ſuis præmijs.

Ex minimo veſtigio artifex cognoſcit artificem.

Citò nata, citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Conſultum eſt vnumquemque in ea ſe arte exercere in qua valet plurimum.

Quæ natura deformia ſunt, plus habent et artis & voluptatis in tabula.

Illud potius artis eſt, quæ magna ſunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur, & contra.

Nemo recte de artificio poteſt iudicare niſi artifex.

Ex nimio artificio agnoſcitur artifex.

Artes bonæ vbique ſunt in pretio, nec poſſunt à fortuna eripi.

Oratio. 26

VT in nummo non ſpectatur elegantia ſculpturæ ſed pondus ac materia: Ita non refert quàm ſit elegans oratio ſed quàm grauis, & vtilis.

Loquentis orationem commendat forma, rurſusq; oratio compoſita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Autoritas. 27

MAgno obuioq; lucro autoritas eſt anteponenda.

Primùm autoritas ac fama tardè paulatimq; nec ſine negotio paratur: at qui tam innotuit, facilè, magnam aſſequitur laudem.

Beneficium. 28

BEneficij accepti meminiſſe, dati obliuiſci oportet.

Ingratitudo erga bene meritum, nec morte plectenda.

Beneficij memoria breuiſſima, at iniuriæ ſolet eſſe tenaciſſima.

Benefacta benefactis addenda ſunt: ne ſi deſinamus benefacere, obſoleſcat priorum benefactorum memoria.

Senectus. 29

SEnibus ita viuendum eſt, vt adoleſcentibus exhibeant rectè viuendi formam.

Peculiaris querela eſt ſenibus de rebus in deterius prolapſis.

Senectus multis nominibus vulgò malè audit.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus vtendum ſenilibus.

Optimum eſt viaticum ad ſenectutẽ eruditio.

Magna pars incõmodorũ, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intẽperatia vitæ proficiſcitur.

Iuuentus. 30

AEtatem teneram optimẽ deterret à peccando pudor: qui nuſquam non adeſt ſiquis reuereatur ſeipſum.

Iuuenili ætati remedium adhibendum eſt pro ſupplicio.

Quemadmodum tinctores eum potiſsimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari: ita iuuentus ad ea ſtudia potiſsimùm incumbit, quibus populus deſert honores.

Iuuentus corrumpitur ſi permittatur otio luxus ac malorum omnium magiſtro.

Magna res eſt, iam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Quæ proſunt iuueni, nocent ſeni, & cõtra quæ iuuant cœlo tepido, lædunt frigido.

Si adoleſcentes malè morati euadãt, id primæ ætatis formatoribus potiſsimũ imputandum eſt.

Sapiens. 31

SApiens non niſi cùm res poſtulat, pluribus verbis quàm opus ſit vtitur.

Fallit tragœdia tractans argumenta conficta, ſed adeò ſcitè vt vera credantur: iuſtior autem eſſe

ille videtur qui fallendo prodeſt: & ſapientior eſt qui per fictas fabulas diſcit quid ſit turpe, quid ſit honeſtum.

Vir eruditus ac ſapientia præditus, non perit, niſi graui Reipub. *diſpendio.*

Pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens ſæpenumero cogitur mutare conſiliũ, quum ſcriptura nunquam mutetur.

Sapiens, vates eſt optimus.

Nulla mœnia tam ſunt munita, quin machinis aut ſuffoſsionibus, aut, vt nihil horum, proditione capiantur: at ſapientis decreta ſunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum eſſe debet, niſi quod cum vitio ſit coniunctum.

Silentio ſtultitiam tegere, eſt pars aliqua ſapientiæ.

Sapiens ſecum in pectore circunfert, quo ſe cõmendet quibuslibet.

Inſipientis eſt dolere amiſsis potius quàm gaudere relictis.

Memoria. 32

NOn expetenda eſt honorifica memoria niſi rectè factis promerita eſt.

Tantùm ſcimus, quãtum memoria tenemus.

Facilè meminimus quæ volumus, at non licet obliuiſci quæ volumus.

Tenaciſsima eſt iniuriæ memoria, at beneficij breuiſsima.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Memoria hominum eſt adeò labilis, vt ægrè reperias duos qui quæ ſimul audierunt, eodem modo referant.

Patria. 33

EGregiè inculpatus eſt, cui nihil obÿci poteſt præter patriam.

Nemo patriæ parem refert gratiam, etiam ſi vitam impendat.

Non tam refert vnde natus ſis, ſed qui ſis.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non infimum erga Rempub. eſt meritum, ſi nõ ſolum te præſtiteris egregium virum, ſed aliquẽ tibi ſimilem gignas educesq́; patriæ.

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Vrbis libertas eſt vita charior: nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Patriæ periclitantis potius habenda eſt ratio, quàm priuatæ incolumitatis.

Reipub. ſubleuandæ curis immori pulchrũ eſt: at patriam in extremo diſcriminum noſtra ceſſatione deſeri, turpiſſimum eſt.

Reſpublica. 34

REſpublicæ nullo munimento tutiores ſunt quàm virtute ciuium.

Publica vtilitas anteponẽda eſt odio priuato.

In Republ. bene inſtituta omnia proficiunt in

melius.

melius.

Animi robur & vis naturæ magno vſui poſſunt eſſe Reipub.

Vnicuiq; pluris facienda eſt vtilitas communis quàm propria.

Quiſquis alienam Rempub. vehementer adamat, ſuam quodammodo vituperat.

Ea Reipubl. ſpecies non eſt vtilis ciuitati quã nemo velit eſſe in ſua familia.

Reſpubl. duabus rebus continetur, præmio & pœna.

Reſpub. malè morata eſt, vbi licet impunè maledicere nihil mali commeritũ.

Tempore pacis magis quàm belli, Reip. viget autoritas, vt ius habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem cenſuerit conducere.

Qui ſunt iracũdioris ingenij, ad diſciplinas quidem idonei ſunt, ad gerendam Remp. non item.

Multò abſurdius eſt ei commendare Rempub. quum gubernandi artes non tenet, quàm ſi aſinũ pro equo adhibeas aratro.

Priuatæ ſimultas poſthabenda eſt Reipublicæ commodis.

Non infimum erga Remp. eſt meritum, ſi non ſolum ipſe te præstiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas educesq; patriæ.

Hoc præcipuum hulcus eſt omnium Rerump. quòd omnia munia per vicarios adminiſtrantur.

tur, interdum alteros ac tertios.

Priuati affectus vtilitati publicæ poſthabendi ſunt.

In omni negotio magni refert quales ſunt, quibus gerendæ rei creditur autoritas.

Publicæ ſaluti priuata incolumitas eſt poſtponenda.

Reipub. corruptela non alia magis ex re naſcitur quàm ex delitijs.

Qui præclaros viros eijciunt è ciuitate Remp. lædunt potiùs quàm eos quos expellunt.

Inutile eſt Reipub. ſubinde mutare duces, ſed ſatius eſt quem idoneum ac fidum nactus ſis, eum non mutare.

Non poteſt conſiſtere Reſpub. vbi non eſt honos virtuti, nec pœna ſceleroſis.

Reip. dignitas, præferenda eſt priuato cõmodo.

Lex. 35

IN Repub. bene inſtituta ſuprema autoritas eſt legibus deferenda: nec vlli magiſtratui fas eſt quicquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde florent Reſpub. quàm ſi legum vigeat autoritas.

Ibi tyrannus oriri non poteſt, vbi ex arbitrio priſcarum legum geruntur omnia.

Norma coniugis vir eſt, quæ rectè viuit, ſi ille publicis legibus obtemperet.

Negotium quod pro legibus ac iure ſuſcipitur, oportet omni carere iniuria.

Legibus cõuenit autoritas in homines, nõ cõtra.

Multò pulchrius eſt ac difficilius regnum rectis legibus ſanctisq; moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiſerit, non conuenit vt regi opituletur.

Leges non omnia præſcribunt, ac virtutis regula docet vbique quid ſit honeſtum, quid turpe.

Qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi, non ſunt gerendo magiſtratui idonei.

Vbi ſumma eſt legum autoritas, ibi eſt minimum tyrannidis.

Quiſquis violat leges, non vnum ciuem lædit, ſed totam Rempub. quod quidem in ipſo eſt.

Princeps. 36

PRincipi non minus indecorum eſt & perniitioſum, inhoneſtis inſtitui, quàm naſci.

Principi non quælibet artes diſcendæ ſunt, ſed eæ duntaxat quæ tradunt rationem rectè adminiſtrandi regnum.

Principi non omnes literæ conueniunt, ſed eæ quæ politicem tradunt, aut ethicen quæq; rectè ac ſecus geſtorum exempla commonſtrant, id quod facit hiſtoria.

Domini tantum timentur à ſeruis, quò mali metu coërceantur, quos non corrigit pudor.

Pater quoniã liberis conſulit potius quàm ſibi, diligitur ab illis, ſic vt autoritatem comitetur reuerentia, Aduerſus hos adeò non eſt opus ſatellitio.

tio, vt nō aliud ſit ſatellitiū fidelius illorū ſtipatu. Quòd ſi rex beneuolētia ac benefactis adiungeret ſibi ciuium animos, non eſſet opus barbarico conductioq; ſatellitio, ſed nullos haberet corporis ſui cuſtodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectū. Porrò quibus placet hoc dictū, Oderint dum metuant, nullos magis habēt ſuſpectos, quàm quibus oportebat maximè confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

Principis eſt non molitie delitiiſve, ſed temperantia ac ſapiētia priuatis hominibus antecellere.

Principē facere quod ab aliis fieri velit, genus efficaciſsimum eſt exhortationis.

Bonus Imperator legū imperatis parere debet.

Imperatoris officium eſt, erga rebellantes audacia, erga ſubiectos beneuolentia vti.

Rex veluti legum eſt architectus.

Non conuenit vt regi opituletur, qui contra leges aliquid admiſerit.

Multò regalius eſt condere vrbes, quàm conditas demoliri.

Breuiloquentia principem decet & Laconem.

Quod decet plebeiū, nō ſemper decet principē.

Multum habet momenti principis integritas: ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Regem naſci nihil magni eſt, regno dignum ſe præſtare, maximum eſt.

Glorioſius eſt regnum virtute partum, quàm ſi hæreditate obuenerit.

Bono principi nihil iucundius eſt ciuium concordia: at tyranno nihil formidabilius.

Quemadmodum qui medendi eſt imperitus, non ideo medicus eſt, & vulgo medicus appellatur. Ita non ſtatim princeps eſt, aut magiſtratus, qui populi ſuffragijs declaratus ſit, niſi artem gubernandæ ciuitatis nouerit.

Qui fauentibus vult vti ciuibus, ad multas iniurias conniuendum eſt.

Plurimum vtilitatis ex principum ſapientia naſcitur.

Quicquid pugnat cum legibus, hoc velut inſciente principe tentatum haberi decet: cùm ipſe nihil aliud ſit quàm legum miniſter.

Vbi reges nõ naſcũtur, ſed ciuiũ ſuffragijs eliguntur, hoc ipſo publicis calculis princeps iudicatus eſt cæteris melior, quòd ad regnũ aſcitus eſt.

Nemo principatum debet ſuſcipere, niſi melior ſit his in quos ſuſcipiat. Debet enim princeps virtute præcellere cæteris ciuibus quibus præeſt.

Nihil principi magnificentius, quàm ſi ditionem quam accepit, reddat ſtatu meliorem.

Decet principis autoritatem ſartam tectam vbique præſtare.

Quemadmodum Deus vnicus totius mũdi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem Eccleſiæ: Ita principes cordati norunt & probis & improbis vti: non quòd ipſi per malos aliquid mali faciãt,

ſed

ſed quod per malos puniant malos.

Turpiſſimum eſt regi vacare vnquam à Reipub. negotijs.

Principibus in priuatis offenſis, debet eſſe ſatis potuiſſe vlciſci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hoſtium quàm maximè cognitas habet.

Eſt principis munus vnicum alijs proſpicere, & publicis conſulere commodis.

Tum maximè principi inuigilandum cum populus maximè indulget genio: neque oportet vnquam principem genialiter viuere.

Solertia ducis non ſolùm terrorem eximit animis militum, verùm etiam commoda interpretatione addit alacritatem.

Nomenclatorum laus eſt quàm plurimos noſſe: at egregij ducis eſt, ob egregia in Rempub. merita nulli ciuium ignotum eſſe.

Præſtat principē è philoſophiæ præceptis haurire ſapientiam potius quàm experimentis (vt vocant) miſeram colligere prudentiam.

Regi nihil prius aut charius eſſe debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius eſt, honorē & opes eorū quibus imperat, augere potius quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps obſeruire populo, quàm populus principi: niſi quod princeps id facit cū dignitate: alioqui reuera mutua ſeruitus eſt.

Vt nulla re melius cōſtabilitur imperiū, quàm

ciuium beneuolentia : ita difficillimũ eſt iam regnum adminiſtranti, erga quoſlibet eſſe humanum : non ſolùm quòd regia poteſtas oppoſita ſit inuidiæ, verùm etiam quòd Reſpub.nõ poſſit eſſe incolumis,niſi ſcelere ſupplicijs coërceantur.

Præcipua regum debet eſſe cura,vt cognoſcendis cauſis viros præficiant incorruptos.

Non tam magnum eſt regnum adipiſci, quàm promeruiſſe.

Imperatoris eſt, ciuium multorum ſalutẽ, ſuæ vnius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda eſt humanitas erga ciues,vt interim regiam tueantur autoritatem.

Præcipua regum ars eſt nullum reijcere,ſed ad publicam vtilitatẽ omnium operam accõmodare.

Eſt animus principis verè philoſophicus, qui nouit etiam ex inimicis capere vtilitatem : nec quod vulgus ſolet,hoc tantùm ſpectare,vt maledicos afficiat malo, ſed vt ipſe minus malus reddatur,illorum maledictis admonitus.

Pulchrius eſt bonum præſtare ducem, quàm quemuis militem.

Regi nihil beneuolentia firmius, aut munitius eſſe poteſt.

Regnum armis & auſteritate frequenter paratur, ſed non niſi honeſta opinione ciuiumq; beneuolentia retinetur.

Magni refert vt bonus princeps quàm diutiſſimè viuat.

Multum

Multum regis habet, qui ſcitè regis perſonam poteſt gerere.

Rex non honeſti iuſtiq; regula, ſed honeſti iuſtiq; miniſter eſt.

Bonus princeps, qui magis à ſuis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues poſſident.

Ad priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in ijs quæ Rempub. lędunt, decet eſſe ſeuerum.

Imperium. 37

B*Ellum non niſi iuſtè ſuſcipiendū, imperiumq; virtute partum, virtute tuendum.*

Cum multis pugnet oportet, qui multis vult imperare.

Virtute propagandum eſt imperium, non dolis aut pecunia.

Graue documentum vniuerſis imperia virtute parari: auaritia, luxu, delitijsq; vel perire, vel verti in tyramidem.

Nemo idoneus eſt magiſtratui, qui non poteſt diſſimulare multa præter æquum & bonum facta.

Philoſophia, vel imperium: non tollunt affectus.

Imperator per omnem vitam in Reipub. negotijs verſari debet, nec à domeſticis delitijs ad imperium acceſſi.

Nihil difficilius quàm bene imperare.

Libertas. 83

PRæſtantius eſt, ſuam ſeruare, quàm alijs adimere libertatem.

Nemo liber, qui ſeruit cupiditatibus.

Nullum imperium ſpecioſius & liberius, quàm ſi quis animo ſuo poßit imperare.

Nulla voluptas viris ingenuis ſuauior eſt libertate.

Vbi regnat luxus, ibi libertas diu non poteſt eſſe.

Libertas vrbis eſt vita charior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi poteſtatem nullus hoſtis poteſt eripere, quiſquis mortem contemnit, habet quo quum vult ſemet in libertatem aſſerat.

Peßimus eſt Imperator, qui ſibi non poteſt imperare.

Liberi non ſumus, quando alicui conſulimus, vilitatis, aut alicuius rei gratia.

In ciuili conceſſu cuique liberum eſt quæ videntur dicere.

Non eſt verè liber, niſi cuius animum ſpe metuq; liberauit ſapientia.

Inhumanitatis eſt, ſi princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus. Sed pernicioſum eſt illis licere quicquid libet.

Is verè liber eſt, quē philoſophia liberū facit.

Peſtilentißimum genus eſt adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Hæc

Hæc non minima laus eſt ſeruorum, nolle fugere ſi liceat: at nolle tyrannicam ſeruitutē commutare libertate, ſi detur opportunitas, animi ſeruilis eſt.

Omnibus regibus natura inuiſa eſt populi libertas.

Seruus eſt qui ſuis cupiditatibus imperare non poteſt.

Libertas bene magno emitur, nec ſine negotio ſeruatur.

Qui ſeruit vitijs, verè liber non eſt dicendus.

Qui multis eget, liber eſſe non poteſt.

Ibi iuſtitiæ locus non eſt, vbi quiſque potentior eſt, ita licentius opprimit imbecilliorem.

Non verè liber eſt, quiſquis ingenuus natus eſt.

Nihil beatum ſi abſit libertas.

Libertas quamuis inops, omnibus diuitum delitijs præferenda eſt, vbi ipſa minuitur.

Fama. 39

FAma velut ordo quidam eſt hominis.

Inſanus eſt, qui pro nihilo habet qua ſit opinione apud ſuos.

Honeſtius eſt fama quam pecunia diteſcere.

Iactura rei facilè ſarciri poteſt: fama contaminata vix vnquam diluitur.

Qui loquitur quæ ſunt optima, & facit quæ honeſtiſſima, famam honeſtam habebit.

Eximiam virtutē honeſta fama vltrò comita-

tur de generoſis animis amor laudum veluti ſti-mulus ad præclara facinora innatus eſt.

Satius eſt ad parãda honeſtam famam, vnum quiddam inſigne prædicere, quàm de friuolis qui-buſlibet diuinare.

Præſtat vno opere edito, ſed egregio parare fa-mam eruditionis, quàm minus accuratè ſcribere de ſingulis.

Regium eſt, cùm benefacias malè audire.

Primùm autoritas ac fama, tardè paulatimq́; nec ſine negotio paratur: at qui iam innotuit, fa-cilè magnam aſſequitur laudem.

Vrbis celebritas non nihil facit ad illuſtre no-men.

Sequitur fama fugientem, & ob idipſum aui-dius expetitur, qui ſcholam vitat.

Exercitium & exercitatio. 40

Moderati labores corpora reddunt fir-miora.

Exercitatio plus habet momenti ad honeſta-tem, quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur ad-hibentur, non ad exhauriendas vires.

Hominis ingenium ſi exerceatur, ad res opti-mas eſt accommodum, ſin ad vitia degenere, lon-gè eſt infra mutas pecudes.

Inuita Minerua fruſtra laboratur, rectè dici-tur à doctis, exercitatio conſummat eruditio-nem.

Honor. 41

HOnor non autoritati,ſed meritis tribuendus eſt.

Honor non ſolùm alit artes,verum etiam virtutem.

Honor,eſt virtutis merces & præmium.

Diuitiæ. 42

POtentes non oportet humiliorum dictis admodum commoueri.

Stultiſsimum eſt locupletes pugnare cum his quibus non eſt multum quod eripiatur.

Diuitibus opus eſt multis præceptis,vt frugaliter viuant,vt corpus exerceant laboribus,ne corporis ambitioſo cultu delectentur,aliaq́; innumera quæ omnia ſeipſam docet paupertas.

Immodicæ poſseſsiones vt non ſine negotio parantur,ita non abſque lite perueniũt ad hæredes.

Hòc miſerius egent ſunt diuites, quòd non intelligãt quàm pretioſa, quã neceſſaria re careãt.

Externis bonis homo nihilo ſit melior.

Nihil eſt tam munitum quod auro non expugnetur.

Iniquæ ſunt diuitiæ,quæ virum reddunt deteriorem:at fortibus viris non eſt opus pecunia.

Ii nõ facilè parant ſalubribus monitis,qui ſucceſſu rerum elati ſibi felices videntur.

Nulli vitio datur ea ſibi parare, quibus opus eſt ſi deſint: nec hic ſpectanda eſt ætas, ſed egeſtas.

Fruſtra parantur bona, ſi qui parauit, tueri neſciat.

Inter egenos habendus non eſt, qui bonas artes ac probos amicos ſibi parauit, certiſſimum ſenectutis viaticum.

Diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

Opes ac nominis ſplendor conciliant inuidiam.

Mores. 43

NOn minus intereſt quos aſciſcas præceptores, quàm quos nactus ſis parẽtes. Etenim *vt liberi referunt fermè maiorum ingeniũ vnde prognati ſunt, ita præceptorum vitia demigrant in quos inſtituunt.* Et *honeſtæ vitæ inſtitutio potiſſimum ab illis petenda eſt, qui virtutẽ ipſis factis præſtiterunt, non ab ijs qui compoſitis arte verbis de virtute nugantur.*

Sola virtus primùm ac ſtatim à teneris vnguiculis diſcenda: nec vlla æui portio artibus friuolis danda, quæ vt in pueris habent oſtentationem plauſibilem, ita nec grandibus decoræ ſunt, nec ad ſeria vocatis vtiles.

Quemadmodum canes ad venatum habiles reddit educatio, ita viros bello & Reipub. vtiles reddit recta inſtitutio.

Viſum eſt Laconi *ineptum, per omnem vitam de virtute diſputare, veluti de re cõtrouerſa: cùm oporteat à prima ſtatim adoleſcẽtia habere certiſſima decreta de honeſto impreſſa animo, &*

ſecundum

ſecundum virtutem exerceri, non quærere quemadmodum faciunt philoſophi, qui magna contentione inter ipſos de ſummo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem conſentientes quid ſit virtus ac beatitudo.

Ne nobis quidem nobilitas quam miratur hominum vulgus dictumq; ab Hercule genus profuerit, niſi ea geſſerimus, per quæ ille mortalium omnium clariſſimus ac generoſiſſimus extitit ac per omnem vitam quæ honeſta ſunt & id ſciamus & exerceamus.

Præditi qui ſunt recteq; educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis eſt ciues honeſtè fuiſſe inſtitutos, hi ſua ſponte videbunt, quid pro tempore facto ſit opus.

Multum habet momenti principis integritas, ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſſimũ imputandum eſt.

Res ſunt vulgariũ, vt alienæ inuideant, ſuam autem deplorent ſortem.

Suadet loquentis vita, non oratio.

Non abſque diſcrimine mores ciuitatis corruptæ vitijs ad meliorem frugem reuocantur.

Quemadmodum plantæ ac ſemina, ſic hominum mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil pretioſius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodũ laudi eſt apud Barbaros, natũ

Græcor

Græcorum diſciplinas ſcire: ita turpe apud Græcos natum ad Barbarorum mores degeneraſſe.

Nemo alienis factis dehoneſtatur, ſed ſuis quiſque moribus æſtimandus eſt.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Multa bene nata ingenia pereunt vitio inſtituentium.

Sic eſt multorum ingenium, vt ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

Eruditio perniciosa eſt, ſi in animum incideret prauis affectibus corruptum, & quò queq; diſciplina ſanctior: hoc fit perniciosior: ſi contigerit improbo.

Qui tam prauo ſunt ingenio, vt eos irrideant, qui de ipſis bene meriti ſunt grauius nocent ſi quis illos malefactis prouocet.

Regium eſt, cùm bene facias, malè audire.

Non habendi pro liberis ſunt, qui degenerant à parentum inſtitutione.

Quales naſcãtur liberi, nulli in manu eſt: at vt recta inſtitutiõe euadãt boni, noſtræ poteſtatis eſt.

Qui natura probus eſt, vbique & apud omnes probus eſt.

E ſermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generoſa indolis (ſi accedat inſtitutio) magno bono eſt patriæ: ſin ad vitia degeneret, magnum adfert

adfert malum.

Naturæ beneficio viuunt & ignauiſſimi: at honeſtè mori non contingit niſi virtute præditis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intemperantia vitæ proficiſcitur.

Res efficax eſt natura, ſed potentior eſt inſtitutio, quæ malam naturam corrigit.

Res verbis anteponendæ. 44

MVltò præclarius eſt res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendum expeditam.

Quod per ſe rectum eſt & vtile, non eget prolixa oratione.

Ipſa cauſæ bonitas facilè ſeipſam commendat.

Quod ſi vſquã locus eſt loquacitati, eam oportet ad inhoneſtas cauſas adhibere.

Rex operum eſt virtus, non autem plurimis verbis multíſque diſciplinis eget.

Reprehendendi ſunt, qui cùm re ſint fideles, tamen officiũ orationis aſperitate corrumpũt: his peiores ſunt, qui ſermone benigni, re lædunt: peſſimi, qui verbis moleſti ſunt, tamen factis noxij.

Multò præſtantius eſt res egregias gerere, quàm geſta celebrare.

Rectius ſuo fungitur officio, qui ex animo facit, quàm qui metu mali.

Superuacaneum eſt in eo laudando ſumere operam, quem vno ore omnes prædicant.

In omni actione ſpectandum decorē perſonæ.

Inertiæ genus eſt de fortitudine (philoſophorum more) diſputare, ſed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortuna. 45

EVentus homini non eſt in manu.

Fortuna non addit ſapientiam.

Non omnia omnibus æquè feliciter cedunt.

In tranquilliſsimis rebus interdum exiſtit periculum quod nullus expectat.

Tota belli fortuna pendet à virtute prudentiaq́; ducis.

Fortuna ſæpe ſua indignis largitur munera.

Spes. 46

MVlta ſibi promittunt inania, qui ſpe ducuntur.

Ingenia erecta non deſperanda, ſed quod redūdat recidendum eſt.

Frequenter deſperatio magnum robur addit animo non minus quàm ſpes victoriæ.

Victoria. 47

PVlchrū eſt vincere laceſſentes, præſertim his præſidijs quibus hoſtes potiſſimū ſeſe iactāt.

Ad victoriam plurimum momenti eſt in imperatore.

Victis ſolet eſſe ſolatio, virtute præſtantis viri dextera cadere.

Victoria magno empta, nō eſt victoria ſed calamitas

mitus: interdum enim fælicius eſt non aſſequi, quàm nimio mercari quod ambis.

Vnius ducis ingenio victoriam acceptam ferri oportet, non virtuti militum.

Moderanda eſt victoria, nec ſæuiendum in eos qui contra ferre arma deſiſtunt.

Victoriæ ſpes extenuat omnia quæ ſolent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet eſſe cura, vt quàm minima ciuium iactura paretur victoria.

Is longè inferior eſt, qui honeſto vincitur.

Nulla ſpecioſior eſt victoria, quàm virtute vincere.

Miles. 48

N*On perinde refert quàm multos educas milites in prælium, ſed quàm ſtrenuos, & exercitatos.*

Bonus miles inſtitutione fit.

Facilius eſt nouũ inuenire imperatorẽ, quàm nouum & exercitatum militem.

Mendicitas ad omnem deſperationem vocat armatum.

Turba militum niſi adſit dux cordatus ac vigilans, nulli eſt vſui.

Periti bellatoris eſt non minus ſcire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ii demum vtiles ſunt bello milites, quibus decretum eſt in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

Nihil in bello præclaræ rei geret, cuius animũ mortis metus occupat.

Militis non eſt dare conſilium, ſed vbi res poſtulat, bonam nauare operam.

Bellum. 49

QVi bellum ſuſceperũt, oportet per omnia ſeruire belli neceſsitatibus.

In bello aut vincendum, aut fortiter occumbendum.

Metus mortis in bello eſt res ignominioſa.

In bello plus habet momenti quales ducas milites, quàm multos.

Nullum negotium periculoſius quàm bellum.

Pro patria pugnantem occumbere, pulcherrimum eſt.

Cibo vinoq; graues ad prælium non ſunt idonei.

In bello non liberum eſt quæ cuique videntur dicere.

Non eſt optandum bellum, ſed nec in bello, nec in pace, libertatem tueri licet, niſi mortis timorem abieceris.

Error in bello mors eſt.

In bello celanda ſunt conſilia principum.

In bello non refert quàm multi ſint duces, ſed quàm bello gerendo accommodi.

Maiore Reipublicæ diſcrimine pacta violantur in bellis, ſed illic quæque violantur ab his, qui

domi conſueuerunt fallere.

Pax bello paratur, nec eam tueri licet, niſi ciues ſint ad bellum inſtructi.

Sola animi, bona non ſunt bellorum violentia obnoxia.

Ad victoriã plurimùm habet momenti, ſi imperator ſtrenuus, præſens regat exercitum.

Non eſt turpe fugere, quoties magis expedit hoſti dare locum, quàm conſecrare manus.

Iuſtitiæ leges non poſſunt tueri, quid ditionis amplianda gloriæve cauſa bellum inferunt alienis ciuitatibus.

Affectus priuati frequenter & ciuitates & regna bellis committunt ac peſſundant.

Bellum non niſi iuſtè eſt ſuſcipiendum.

Tota belli fortuna à ducis virtute prudentiaq́; pendet.

Occaſio. 50

ADuerſus hoſtes nulla prætereunda eſt occaſio.

Pro tempore, proq́; re nata variandus eſt ſermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cùm pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens cogatur ſæpe mutare conſilium.

Inimici per occaſionem vtiles ſunt nobis, per quos non licet impunè ſecureq́; negligentes eſſe.

Ira. 51

TVtum eſt iram premere, ne prorumpat in verba.

Ira contentioq́; melius ſoluitur blandis verbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira eſt breuis inſania.

Minus ſui compos eſt ira, quàm ebrietas.

Probis etiam ingenijs adiuncta iracundia eſt, ſed hoc vitium tolerabile eſt, ſi celeriter ad ſe animus redeat, & pro ira rationem in conſilium adhibeat. At ſi perturbatio penitus inſideat animo, ita vt excuſſa ratione feratur effræni impetu, certa pernicies eſt.

Ira ad omnem functionem inutilis eſt: & prouerbio quoque princeps iubetur & æqua & iniqua audire.

Error. 52

HOminis eſt peccare, at Dei aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Par eſt vt nos noſtra ipſorum feramus errata.

In alienis erratis perſpicaces ſumus, ad ſua quiſque luſcioſus eſt.

Ex leuiſsimis offenſis, ſi negligantur, naſcuntur atroces tragœdiæ.

Error eſt immedicabilis, cùm tranſit in habitum & conſuetudinem.

Raris lapſibus, danda eſt venia.

Iuuentus facilius in errorem impellitur, quàm ſenectus.

Vulgus.

Vulgus. 53

NIhil imitari ſolet vulgus libentius, quàm quod à viris principibus conſpexerint factitari.

Quid tam impium eſt, quod mortalium vulgus non admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebeium, non ſemper decet principem.

Quæ recta ſunt, ſemper pauciſsimis placent.

Vulgus hominum, cupiditatibus agitur, non ratione.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his iudicabant artis expertes.

Vni nihil placet omnium, quæ vulgus vel facit vel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat, quibus aſſueuit, ab exoticis abhorret, non quia per ſe mala ſint, ſed quia peregrina.

Vulgo ingens probrum eſt, paupertas: magna gloria, diuitijs per fas nefasq; partis abundare.

Otium. 54

IGnauia peſtis maxima eſt Reipublicæ.

Non eſt reprehendendum otium honeſtis rebus partum.

Qui per fas & nefas otium ſectantur, vituperio digni ſunt.

Otium in pace delitias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus & otium in iuuenibus ſtultitia eſt. in ſenibus verò crimen.

Honeſtæ occupationes inutili turpiq́; otio præferendæ ſunt

Otium omnia mala docet adoleſcentes.

Iuuentus corrumpitur, ſi permittatur otio luxus ac malorum omnium magiſtro.

Voluptas & luxus. 55

NIhil ſeruilius abiectiusq́; eſt, quàm gulæ ventrisq́; voluptatibus obnoxium viuere.

Inepta voluptas eſt magis delectari ipſa ſimulatione quàm natura.

Inſaniam aufert medicus, voluptas cùm æquè mentem eripiat homini, vix ſanabile malum eſt.

Oleum inunctum, reddit corpus firmius et iniuriæ patientius: infuſum in viſcera, delicatius ac ſegnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates venientes fucata ſpecie blandiuntur, abeuntes autem, pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Ex priuatis affectibus ferè omnis humanæ vitæ pernicies naſcitur.

Luxus ferè alit amorem, tempus omnia tollit, aut certè mitigat.

Luxus eſt maximus, naturam artificio corrumpere.

Veſt

Veſtium luxus arguit animum parùm ſobrium, & intuentium oculos ad libidinem ſollicitat citius, quàm ad honeſtam opinionem.

Quàm optimè hoc natura comparatum eſt vt hæ duæ res ſeſe inuicem comitentur, voluptas ac dolor.

Voluptati inhoneſtæ parata eſt comes pœnitentia.

Faſtidioſè delicatus videtur, qui inter varias delicias cibum appetit vilem ac plebeium.

Vnguentum in homine arguit vitæ mollitiem.

Non turpe eſt vti conceſſa voluptate, ſed ei ſeruire, deditumq́; eſſe, in turpibus habendum eſt.

Amplecti voluptatem, fœminarum potius eſt, quàm virorum.

Homines proniores ad voluptatem ſunt, quàm ad virtutem.

Nulla capitalior peſtis hominibus à natura data eſt, quàm voluptas: nam ex hoc fonte prodit, quicquid eſt in hominum vita ſcelerum & calamitatum.

Ea delectãt, quæ contingunt expetita: quæ vltro obijciuntur, non perinde iuuant.

Corruptela è muneribus. 56

PEcunia vincere, ſpetioſum non eſt.

Qui Rempubl. adminiſtrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni ſunt viri nec tales habendi.

Inſyncerus fauor eſt, qui donis emitur: quæ ſi minuas, ingens murmur: ſi tollas, ſeditio grauis oritur.

Iniuria. 57

A D *priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum, in ijs quæ lædunt* Rempub. *decet eſſe ſeuerùm.*

Qui iniuriam faciunt, infeliciores ſunt, quàm qui patiuntur.

Qui veterem impunè fert iniuriam, inuitat nouam.

Iniuriæ memoria tenaciſſima eſt, at beneficij breuiſſima.

Infamia. 58

T*Vrpitudinis alienæ ſpecies velut in theatrum producta, deterret à vitijs, et ad virtutum extimulat ingenia non omnino deplorata.*

Remiſſa culpa, manet tamen prioris infamiæ veſtigium.

Quò fœdius eſt crimen, hoc tenacius hæret apud multos criminis ſuſpicio, vel in innocentiſſimum.

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod ſi effutiant pariat nobis infamiam.

Improbitas. 59

E*Xtrema improbitatis eſt linea etiam illudere quos afflixeris.*

Improbus eſt, qui ſcit beneficium accipere, neſcit

neſcit reddere.

Ex improbis conuictoribus nihil capitur niſi probrum & ignominia

Magnæ felicitatis eſt ab improba muliere liberari.

Impunitas. 60

IMpunitati nihil periculoſius eſt, quæ ſemper ad deteriora inuitat.

Impunitæ iniuriæ exemplum, omnibus iniuriam minatur. Etenim ſi liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborum violentia?

Simultas. 61

SImultatem exercere cum ſepulto, indecorum eſt, vt in mortuum ſæuire.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Loquacitas. 62

EX multiloquio pleraque naſcuntur incommoda.

Quidam hoc præclarum exiſtimant; ſi nunquam ſileant, cùm id ſit certiſſimum fatuitatis argumentum: vt contrà, ſilentium vbi loquendi tempus non eſt, prudentiæ ſignum eſt.

Multiloquium non ſolùm moleſtum eſt auditori: verumetiam ad perſuadendum inutile, præſertim apud principes, tum varijs curijs occupatos, tum auribus faſtidioſis.

Peculiaris erat Lacedæmonijs verborum pau-

citas vnde & ab ea regione breuiloquentia laconiſmus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas reſponſo indigna eſt.

Fruſtrà de his verba fiunt, ad quæ perficienda non ſuppetit facultas.

Eſt hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi ſermone, quàm cauſa poſtulat longiore, adeò nuſquam non placebat frugalitas. Nam ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam rerum copiam, luxuriæ genus eſt.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet conſilia.

Breuiloquentia ducem decet maximè.

Multa verba nequaquam arguunt ſapientem opinionem.

Equo effræni, nemo nõ metuit inſidere: at plus eſt periculi à lingua effræni.

Eſt aliqua ſapientis pars, ſilentio ſtultitiam tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui vires non ſuppetunt orationi pares.

Nihil eſt violentius aure tyranni: apud bonos etiam principes admonendi libertas verbis placidioribus eſt temperanda.

Silentij tuta ſunt fidi præmia.

Multis verbis veritas non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Orationis expedita breuitas eſt probanda.

Ad cauſ

Ad cauſam non magnā adhibere ſuperuacuam verborum copiam, luxuriæ genus eſt.

Prius cogitandum quid loquaris quàm lingua prorumpat in verba.

Aduerſus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Nihil oratione melius ſi parcè promas linguæ theſaurum.

Nihil effuciendum eſt, ſi quid liberius dictum ſit in conuiuio.

Maledicentia. 63

Qui paßim maledicunt omnibus eos palam eſt id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

Maledicentia contemnenda eſt quæ non à iudicio, ſed ab omni morbo proficiſcitur.

Aduerſus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Turpiter obijcit alteri vitium, à quo ipſe immunis non eſt.

Periculoſæ maledicit alteri, cui vel idem vel ſimile, vel diuerſum, ſed deterius vitium poteſt obijci.

Omnium rerum nocentißima eſt calumnia.

Sæpenumero accidit, vt qui alios inſectantur, ipſi grauioribus madeant vitijs.

Imprudenter in alterum vitium torquet, ſi

in promptu eſt quod ipſi viciſſim obijciatur.

Mendacium. 64

MEndacij nomine continentur aſſentatores, calumniatores, infidi conſiliarij, peruerſi educatores, qui fontes ſunt fere malorum omnium, quibus ſurſum deorſum turbatur vita mortalium.

Perfidia. 65

NIhil eis tutò credi debet, qui in patriam perfidi fuerint.

Stultè dubitat de peierando qui facinus periurio par non dubitauerit committere, eoq; in atrocibus ſceleribus nihil ponderis habet iuſiurandum, nam quiſquis audet dare venenum, audebit & cum periurio inficiari.

Iniuria. 66

QVi auidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum ſuum, quàm detegunt mores alienos: & qui ob res parum honeſtas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicant ſtultitiã ſuam peruerſumq; iudicium.

Inuidus abundè dat pœnarum, etiam ſi nemo vlciſcatur.

Vt ferrum abſumitur rubigine, ita inuidus ſuo ipſius vitio contabeſcit.

Inuidus tam inutilis eſt ciuitati, quàm lolium

lium tritico, ignauus bello.

Ii quos babet inuidia, magis ſunt miſericordia digni quàm ira.

Inuidus non minus diſcrutiatur aliena felicitate quàm ſuo infortunio.

Ambitio. 67

NEſcit pietatis iura regnandi cupiditas.

Ambitio malè profundit, quod malè collegit auaritia.

Cupiditates, animi ſunt morbi.

Malus ciuis eſt, cui non ſatis eſt, id quod ſatis eſt cæteris.

Turpior eſt ambitio è vilitate cultus, quàm ex amictu ſplendido.

Turpis eſt ambitio ex fuco virtutis laudem captans.

Adulatio. 68

BLandiloquio nihil nocentius.

Ingenium hominum ad aliena vitia perſpicax eſt, ad ſua cæcum.

Peſtilentiſſimum eſt genus adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectius perſpicimus quàm noſtra, & ſibi quiſque adulator eſt.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt non ita commoueri vt ab honeſto recedat.

Coruus tantùm mortuos impetit: adulator etiam.

etiam viuis inſidiatur.

Nemo ſuam turpitudinem perſpicit, ſed ſibi quiſque adulator eſt.

Vt adulationem affectare turpe eſt, ita ingerentem ſe non oportet omnino repellere, prodeſt enim in hoc, vt homo perſpiciat qualis eſſe debeat.

Audacia. 69

FIt ſæpenumero, vt qui fragili quæri illudere dentem, infringat ſolido.

Periculoſa eſt audacia, ſi vires non ſuppetant ſpiritibus.

Expenſio periculi reuocat hominem ab audacia.

Aſsiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumſpectum.

Mors. 70

HOneſta mors eſt oppetere pro amicis liberandis.

Magis metuunt mortem, qui domi habent vnde poſsint ſuauiter viuere.

Morietibus præcipuum ſolet eſſe ſolatium ſpes vindictæ.

Vt Tyranni viuunt inſuauius ijs qui mortem vehementer optant, ita mortem perinde metuũt, quaſi vitam ſuauiſsimè degant.

Optimum eſt exire de vita, quum res ſunt

proſperrimæ.

Multos mortis conſideratio deterret ab hone-ſtis actionibus:contrà, mortis obliuio multos inuitat ad licentius peccandum.

Somnus profundior adimit omnem ſenſum,& animus à corpore digreſſus,aliquando in ſuum domicilium rediturus eſt.

Mos quidem mala non eſt,ſed iter ad mortem miſerum eſt

Somnus,mortis eſt imago.

Ille non viuit , qui perpetuo mortis metu viuit.

Mors omnium malorum ſenſum adimit.

FINIS.

VIRO DE LITERIS OPTIME MERITO D. Nicolao Tartretio Mecœnati ſuo, Deſiderius Iacotius Vandoperanus. S.

*

CVM *philoſophici curriculi tēpus tua ſingulari liberalitate erga me penè abſoluiſſem* (Mecœnas) *quaſi de via feſſus ad Ciceronem tanquam in locum quendam amœnum relaxandi animi cauſſa mihi confugiendum putaui. Qui enim ab eo de philoſophia & eloquentia libri variè copioſeq; perſcripti ſunt, non ſolùm vt noſti, admirabili quadam ſcientia, ſed etiam ſuauitate dicendi & copia legentium ita mouent animos, vt qui eos in manus ſumpſerit, deponere nunquam velit. Hoc vnum negotij nonnihil exhibere ſolet, quòd cùm magnam partem in eorum philoſophorum, qui tum florebant, ſententijs & præceptis explicandis ſit occupatus, libri autem non extent, ex quibus, quid cenſuerint, poßimus cognoſcere, hæſitare plerunq; & dubitare ſolemus, nonnulli etiam ex Platone aut Ariſtotele depromere aliquid, quanquam alienum, quod rudioribus ad rem facere videatur, ne in ſuſpitionem ignorationis veniant. Quod cùm doctißimorum virorum iudicio ineptum intelligerem, philoſophos illos prope omnes,*

quorum ſententiæ quædam latinè expreſſæ ſunt à Cicer. vnum in locum, quoad per vires licuit, conduxi & nominatim cuiuſq; decreta in vno duntaxat Cicerone conquiſita breuiter conſcripſi, vt eloquentiæ & philoſophiæ ſtudioſi diſputationũ capita, quæ ſunt apud Ciceronem in medio poſita haberent, & ex Cicerone Ciceronem interpretarentur. Qua in re ſi à me prætermiſſum quid fuerit, quod equidem in tanta librorum varietate & opinionum multitudine nõ dubito, ab æquis laborum alienorum æſtimatoribus veniam peto, & hæc ſi aliqua ex parte ad palatum fecerint, commodius & vberius me, cùm licebit, tractaturum promitto. Alios nihil moror. Te autem, Mecænas, vt hoc qualecunque tandem eſt, æqui boniq; conſulas, & dum grauioribus incumbimus, noſtra, vt cœpiſti, ſtudia foueas, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale Lutetiæ 8. Calend. Ianuarij. 1554.

Bened. Menij in Lagnerium & Deſid.
Iacotium ad Lectorem.
Carmen.

Tullius egregio præclara eſt ore locutus:
Τούς τε βίους καὶ τῶν δόγματα πολλὰ σοφῶν.
Vtraque hic multo tibi ſunt comprehenſa labore:
Sic iam quod totus vix capit orbis, habes.

DESID.

DESIDERII IACOTII VANDOPERANI De Philoſophorum doctrina Libellus ex Cicerone.

CVM *eſſent plures orti ferè à Socrate, quòd ex illius varijs & diuerſis & in omnem partem diffuſis diſputationibus à Platone potiſſimùm immortalitati traditis, alius aliud apprehenderet, proſeminatæ ſunt quaſi familiæ diſſentientes inter ſe, & multùm diſiunctæ & diſpares: cùm tamen omnes ſe Philoſophos Socraticos & dici vellent, & eſſe arbitrarentur. Inter quos præcipuum locum tenent Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei. De quibus ſigillatim, & diſtinctè dicere difficilè eſt, ob eam præcipuè cauſam, quòd cùm eorum decreta quæruntur, variari inter Ciceronis interpretes, & dubitari videtur. Sed primùm illud tenendũ eſt, quod à viris doctiſſimis eſt animaduerſum, Ciceronem omnia prope ex Stoicorũ & Academicorum nouorum diſputationibus ſumere, ex reliquis pauca quædam aſpergere. Cuius rei fidem facere aiunt dialectica, quæ vſurpat in quibus Platonicum, aut Ariſtotelicum nihil prope agnoſcas. Verum dicamus articulatè, quoad fieri poterit, de Peripateticis, & Academicis, tum de cæteris, quorum à Cicerone præcepta notata*

ſunt, & quædam Latinè expreſſa.

ACADEMICI ET PERIPATETICI.

ACademici & Peripatetici veteres rebus congruentes (ait Cicero) nominibus differebant. Nam cùm Speuſippum ſororis filium philoſophiæ quaſi hæredem reliquiſſet Plato, duos autem præſtantiſsimos ſtudio, atq; doctrina Xenocratem Chalcedonium, & Ariſtotelem ſtagiritē: qui erant cum Ariſtotele, Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in Lycio. Illi autem qui Platonis inſtituto in Academia, quod eſt alterum Gymnaſiū, cœtus erant & ſermones habere ſoliti, ex loci vocabulo nomen habuerunt. Quibus tamen nec ſuæ ambulationes defuerunt. Nam in ſpatiorum vmbraculis arboribus opacorum, quæ à Cicerone curricula multiplicium variarumq; ſermonū appellantur, plerunque inambulantes de philoſophia diſputabant. Nihil igitur, vt dixi inter Peripateticos, & illam veterem Academiam differebat. Abūdantia quadam præſtabat Ariſtot. Sed idem fons erat vtriſq;, & eadem rerum expetendarum, agendarumq; partitio. De quibus multæ ſunt illuſtres laudes. 4. & 5. de Finibus bonorum & malorum. Quòd eum locum, quem ciuilem rectè appellaturi videmur Græcè πολιτικὸν, grauiter & copioſè tractarint. Vnde etiam olim propter eximiam rerum maximarum ſcientiam à Græcis politici philoſophi

ſophi

ſophi ſunt appellati: quòd multa de Repu. *ſcripſerint, multa de legibus, multa non ſolùm præcepta in artibus, ſed etiam exempla in orationibus benedicendi reliquerint.* Primùm *enim illa ipſa, quæ ſubtiliter diſſerenda erant, politè, apteq́; dixerunt cum definientes, tum partiẽtes: deinde ea, quæ requirebant orationem ornatam, & grauẽ, magnificè ſunt dicta ab illis, ſplẽdide de iuſtitia, de fortitudine, de amicitia, de ætate degenda de philoſophia, de capeſcenda* Repub. *de fortitudine hominum.* Itaque *ex hac tanquam ex omnium artiũ officina innumerabiles in omni genere ſcientiæ præſtantes viros prodiiſſe ait* Cicero Academici *veteres quidam fuerũt, quidam noui.* In *veteribus numerantur à* Cicerone Plato, Ariſtoteles Speuſippus, Xenocrates, Polemo, Crantor. *In nouis* Arceſilas, Lacydes, Euander, Egeſinus, Carneades, Clitomachus, Philoſoph. *Quorum omniũ decreta quia numerabimus ſuo loco, de veteribus, & nouis pauca hæc nunc ſufficiat in vniuerſum poſuiſſe.*

Omnem virtutẽ eſſe mediocritatem. Bruto. *Sapientes non ſemper eſſe beatiſſimos.* 5. Tuſc. *Finem bonorũ ſecundum naturam viuere, id eſt frui primis à natura datis.* 2. de Finib. & 3. Offic.

Omnem ciuilem orationem in horum altero verſari, aut definita controuerſia certis temporibus, ac reis, aut infinitè de vniuerſo genere quærere. 3. de Orat.

ACADEMICI NOVI.

ACademici noui, cùm nihil percipi poſſe dicerent, in ſuo ipſi decreto ſicut in cæteris rebus fluctuabant, ac de dijs immortalibus errantem habebant, & vagam ſententiam. Hanc Academiam adoleſcentiorẽ Cicero *& volaticam appellat, & ſui ſimilem, modò huc modò illuc, philoſophiæ veteris perturbatricẽ: quàm exoratam cu pit vt ſileat, ſubmouere non audet.* Huius erat *inſtitutũ aduerſari omnibus in diſputando, & contra communem opinionem ratione aliqua pugnare, nihil affirmare, inuadere in ea quæ ſatis ſcitè cæteris philoſophis inſtructa, & compoſita erant, & ruinas edere: deniq; quaſi deſperata cognitione certi, id ſequi quod veriſimile videretur. Solebat verò is, qui audire vellet, cùm quæſiuiſſet, tacere, tum alius perpetua oratione contrà diſputabat. Quam diſputandi conſuetudinem ſuſcepērũt Tuſculanæ diſputationes, vt eſt in libro de fato. Huius itaque perpetuum decretũ fuit.* Nihil poſſe *percipi.* 2. *Acad. &* 1. *de* Natura *Deorum. Quod quibuſdam adeo placuit, vt extremum bonorum & ſummum munus ſapientis eſſe dicerent, obſiſtere viſis, aſſenſusq; ſuos firmè ſuſtinere.*

PERIPATETICI.

PEripatetici cùm viderent nos ita eſſe natos, vt communiter ad eas virtutes apti eſſemus, quæ notæ, illuſtresq; ſunt, iuſtitiam dico temperantiam, cæterasq; generis eiuſdem: quæ omnes

ſimiles

*ſimiles artium reliquarum materia tantùm ad meliorem partem,& tractatione differũt, easq́; ipſas virtutes viderent nos magnificentius appetere,& ardentius,habere etiam inſitã quandam, vel potius innatam cupiditatem ſcientiæ, natosq́; eſſe ad congregationem hominum,& ad ſocietatem,cõmunitatemq́; generis humani, eaq́; in maximis ingeniis maximè elucere, totam philoſophiam tres in partes diuiſerunt. Vna pars eſt, in natura:diſſerendi altera:viuendi tertia. Natura ſic ab iis inueſtigata eſt,vt nulla pars cœlo, mari, terra (vt poëticè loquar) prætermiſſa ſit. Quinetiam cùm de rerum initiis, omniq́; mundo locuti eſſent vt multa non modò probabili argumentatione,ſed etiam neceſſaria mathematicorũ ratione concluderent:maximam materiam ex rebus per ſe inueſtigatis ad rerum occultarum cognitionem attulerunt. Ad placandos animos multa afferebant, ſpinas partiendi,& definiẽdi pertermittebãt.*De his ſic ait alio loco Cic. *Si omnia à philoſophis eſſent petẽda, Peripateticorum inſtitutis commodius fingeretur oratio. Quo magis tuum,*Brute,*iudicium probo,qui eorum, id eſt,ex vetere* Academia *philoſophorum ſectam ſecutus es,quorum in doctrina, atque præceptis diſſerendi ratio coniungitur cum ſuauitate dicẽdi,& copia.Quanquam ea ipſa* Peripateticorum, Acade*micorumq́; conſuetudo in ratione dicendi talis eſt, vt nec perficere oratorem poſſit ipſa per ſeſe, nec*

ſine ea orator eſſe perfectus. Horum *ſententiæ, & præcepta ſunt huiuſmodi.*

Eſſe in mentibus hominum tanquam oraculum aliquod ex quo futura præſentiam, aut ſi furore diuino incitatus animus, aut ſomno relaxatus ſolutè moueatur,ac liberè. 2.de Diuin.

Quæ autem coniectura explicantur, aut euentis, animaduerſa & notata ſunt, ea genera diuinandi non naturalia, ſed artificioſa, in quo Aruſpices, Augures, Coniectoresq; *numerantur, improbanda.* 1.de Diuin.

Deos eſſe,& quatuor ex rebus omnia conſtare. 4.Tuſcul.

Plurimùm & longè lateq; plurimùm tribuendum honeſtati,ſed tamē & in corpore,& extra, eſſe quædam bona,quæ ex altera parte collocata minimi momenti inſtar habeant. 2.de Finib.

Tria bonorū genera, maxima animi, ſecunda corporis,externa tertia. 5.Tuſc.3.Off.3.de Finib.

Corporis cōmodis cōpleri beatā vitā. 3.de Fin.

Mediocritatem eſſe inter minimū & parum. 1. Offic.

Mediocritatem vel perturbationum, vel morborum animi nō probandam:omne enim malum, etiam mediocre magnum eſſe. 3.Tuſcul.

Perturbari animos neceſſe eſſe,ſed adhibendū modum quendam, quē vltra progredi non oporteat. 4.Tuſcul.

Perturbationes nō ſolùm naturales,ſed etiam vtiliter

vtiliter à natura datas. vide 4. de Finibus. & 1. Offic. de laudibus fortitudinis, & iracundiæ.

STOICI.

STOicorum diſciplina, (quos Cicero in Officijs, Tuſc. de Legibus, *Paradoxis, de* Natu. *Deorũ ſequutus eſt, quorum denique in omnibus ferè libris plurimas ſentẽtias* Latinè *expreßit) à* Zenone *profecta eſt.* Zeno *enim relicta veteri* Peripateticorũ, & Academicorũ *diſciplina, multa in philoſophia nouauit:* Cui *mox ſe* Arceſilas *oppoſuit. Alij etiam* Stoicorũ *diſciplinam Academiæ veteris correctionẽ æſtimabant. Antiochus enim ſtoicorum, &* Academicorũ, *qui ſtoica multa vſurpabant, ſectam conciliare voluit, & vtrorumque decreta bona conturbauit.* Et Cicero *ait à* Peripateticis & Academicis *omnia tranſtuliſſe, nominibus alijs eaſdẽ res ſecutos:* Et *alio loco vna de re eſſe ſolùm diſſentionẽ, quippe cùm antiqui omnes quod ſecundum naturam eſſet, quo iuuaremur in vita, bonum eſſe decreuerint,* Zeno *nihil, niſi quod honeſtũ eſſe putauerit bonũ,* Alij *non de terminis, ſed de tota poſſeßione contentionẽ eſſe aiunt. Qua de re vide in* Antiocho. *Doctißimi viri fuerunt, & omnes ferè in diſſerendo prudentißimi: idq; arte faciebant, tum definiendo, tum partiendo articulatè, & diſtinctè, erantq; architecti pene verborum.* Iudicandi *vias diligenter perſecuti ſunt, inueniendi tamen artẽ totam reliquerunt.* Subtile *præterea, vel ſpinoſum potius diſſerendi genus*

 ſequeb

ſequebantur, vt eſt libro tertio de Finibus, qui ferè totus eſt in defendenda ea diſciplina. Nam contortulis quibuſdam, & minutis concluſiunculis quaſi punctis, quæ dumeta & laqueos & aculeos diſputationum Cicero nominat, concludebant hoc pacto. Quod eſt bonum, omne laudabile eſt: Quod autem laudabile eſt, omne honeſtum eſt: Bonum igitur quod eſt, honeſtum eſt. Et tamen maximè forti, & vt ita dicam, virili ratione vtebantur, atque ſententia. Cæterum quia vim virtutis mirificè tenebant, prope abſoluti, & perfecti, deniq; ſoli philoſophi iudicati eſſent, niſi eorum licentiæ Carneades reſtitiſſet. Et vt verba mordicus tenentes, quæ ſibi ex ore euelli nolebant, horridiores erant in dicendo, ſic moribus quoq; duriores euaſerant. Ex omnibus philoſophis plurima nominauerunt, ſtudioſiſsimè exquirētes vnde verba eſſēt ducta, & ſuo quamq; rem nomine appellantes. Quibuſdam etiam nominibus vtebantur, quæ prima ſpecie admirationem, re explicata riſum mouerent. Aegrotationes appellabant ἀῤῥωστήματα, de quibus diſputant enucleatè Bona quæ alijs dicebantur eadem præcipua, vel producta dicebāt, quibus beatam vitam compleri negant. Item media officia, quæ communia ſunt, & latè patent, quæ & ingenij bonitate multi aſſequuntur, & progreſſione dicēdi: rectum verò quod appellant, perfectū atq; abſolutum eſſe, & omnes numeros habere, nec præter ſapientem cadere in quēquam

poſſe,

poſſe, ὁμολογίαν quoque conuenientiam dicebant, & ἡδονὴν cõmuni nomine corporis, & animi voluptatẽ. Cæterũ portẽta & flagitia ab his, vt à poëtis dicũtur, multa cũ ſuperſtitioſa ſolicitudine credũtur, multa etiam præclarè, vt ex eorũ ſentẽtijs & præceptis, quæ acutiſsimè defendebãt, intelligi poteſt. hæc ferè ſunt apud Ciceronẽ.

Deos eſſe qui mundum adminiſtrẽt, quiq́; conſulant rebus humanis. πρόνοιαν dicũt prouidentiam. 2. & 3. de Nat. Deor. & 4. de Finib.

Mundum eſſe ſapientem, habere mentem, quæ & ſe, & ipſam ſabricata ſit, & omnia moderetur, moueat, regat &c. in Luc.

Fore vt ad extremũ omnis mundus igneſcat, cùm humore conſumpto neque terra ali poſsit, neque remeet aër, cuius ortus aqua omni exhauſta non eſſe poſsit. 2. de Nat. Deor.

Mundum natura conſtare, & adminiſtrari, non vt gleba cõſtat aut fragmẽtũ lapidis: aut aliquid huiuſmodi nulla coherẽdi natura, ſed vt arbor, vt animal, in quibus nulla temeritas, ſed ordo apparet, et artis quædã ſimilitudo. 2. de Nat. Deo.

Aërem interiectum inter mare, & cœlum Iu*nonis nomine conſecrari, quæ eſt ſoror, & coniux* Iouis, *quòd & ſimilitudo eſt aëris, & cum eo ſumma coniunctio.* 2. de Nat. Deor.

Quatuor ex rebus omnia conſtare. 4. de Finib.

Fato omnia fieri. de Fato. *Fatalẽ autem illam neceſsitatẽ quam εἱμαρμένην dicũt, eſſe vt quic-*

quid

quid accidat, id ex æterna veritate, cauſarumq́; continuatione fluxerit. 5. *Tuſc.* 2. *de* Di. *in* Top.

Multa falſa eſſe, longeq́; aliter ſe habere, ac ſenſibus videantur. In Luc.

Senſus ipſos aſſenſus eſſe, quos quoniam appetitio conſequatur, actionem ſequi: tolli autem omnia, ſi viſa tollantur. in Luc.

Viſa quædam mitti à Deo velut ea quæ in ſomnijs videantur, queq́; oraculis, auſpicijs, extis declarantur. In Luc. *μαντικὴ dicitur diuinatio.* 3. de Nat. d. 1. de Diu. 2. *refellitur.*

Nō ſingulis iecorum foßis, aut auium cantibus intereſſe deum, ſed ita à principio inchoatum eſſe mundū, vt certis rebus certa ſigna præcurrerent, alia in extis, alia in auibus, alia in fulguribus, alia in oſtentis, alia in ſtellis, alia inſomniantium viſis, alia infurentium vocibus. 1. de Diu.

Eos anthelitus terræ, qui frigidi ſint, cū fluere cœperint, ventos eſſe, cùm autem ſe in nubem induerint, eiúſque tenuißimam quamq́; partem cœperint, diuidere, atque diſrumpere, idque crebrius facere, & vementius, tum & fulgura, & tonitrua exiſtere. ſi autem nubiū conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen. 2. de Diu.

Simul atque natum ſit animal, ipſum ſibi conciliari, & cōmendari ad ſe conſeruandum, & ad ſuum ſtatum, & ad ea quæ conſeruātia ſunt eius ſtatus diligenda: alienari autē ab interitu, ijsque rebus, quæ interitum videntur afferre. 3. de Fini.

Pleriſq;

Pleriſq; tamen in principijs naturalibus diligẽdi ſui voluptatem non eſſe ponendam. 3.de Fini.

Diu manſuros animos, cùm corpore exceſſerint, ſed non ſemper. 1.Tuſcul.

Quæ in terris gignuntur, ad vſum hominis omnia creari, homines autẽ hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. 1.Offic.

Sapientem gratia nunquam moueri, nunquam cuiuſquam delicto ignoſcere: neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum & leuem: Viri *non eſſe neque exorari, neque placari:* Solos *ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos: ſi mendiciſſimi, diuites: ſi ſeruitutem ſeruiant, reges: eos autem qui ſapientes non ſint, fugitiuos, exules, hoſtes, inſanos denique.* Omnia *peccata eſſe paria.* Omne *delictũ ſcelus eſſe nafarium: nec minus delinquere eum, qui* Gallum Gallinaceum, *cùm opus non fuerit, quàm eum qui patrem ſuffocauerit.* Sapientẽ *nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam pro* Murena, Sapientem *omnia rectè facere.* 4. Tuſcul. *ſapienti etiam ignoto eſſe amicum.* 3. de Natu. Deo. *Amaturum, & amorem ipſum, conatum amicitiæ faciẽdæ ex pulchritudinis ſpecie.* 3.Tuſcu.

Bonum nihil niſi honeſtum, quo virtus mixta nullam requirit voluptatem, atque ad bene viuendum, ſeipſa eſt contenta. 1.2.3. de Finib. 5.Tuſcul. 3.Offic.

Nullum

Nullum eſſe pilum omnibus rebus talem qualis ſit pilus alius. In Luc.

Voluptatem, ſublationem animi ſine ratione, opinantis ſe magno bono frui: nec lætitiã, nec gaudium in corpore. 2. de Finib.

Non optabiliorem, nec magis expetendam beatam vitam, ſi ſit longua, quàm ſi breuis. 3. de Finib.

Non creſcere bonorum finem. 3. & 5. de Finib.

Finem bonorum in vna virtute 4. de Finib. *id eſt ſecundum naturam viuere.* 3. Off. *Quo tria ſignificantur, vnum eiuſmodi, viuere adhibentem ſciẽtiam earum rerum, quæ natura euenirent, vt* Zeno: *alterum vt diceretur officia omnia media, aut pleraque ſeruantẽ viuere. Tertium omnibus, aut maximis rebus ijs, quæ ſecundum naturam ſint, fruentem viuere.* Vide 4 de Finibus.

Si ad illam vitam, quæ cùm virtute degatur, ampulla, auſtrigillis accedat, ſumpturum ſapientem eam vitam potius, quòd hæc adiecta ſint, nec beatiorem tamen forè. 4. de Finib.

Dolorem non eſſe malum. 2. Tuſc. *abeſſe à ſapiente ægritudinem.* 3. Tuſc.

Voluntatem, quæ Græcè βούλησις, *dicitur, id eſt appetitio eius quod bonum videatur, ad quod adipiſcendum impellit ipſa natura, eſſe quæ quid cum ratione deſiderat.* 3. Tuſcul. *Vide initium* 4. Tuſcul.

Et quæ turpia re non ſunt, nec verbis eſſe flagitioſa.

gitioſa. 1.Offic.

Moleſtiam ſcientiam eſſe earum rerum, quæ aguntur, aut decenter ſuo loco collocandarum. Ordinem verò *compoſitionem rerum aptis, & accommodatis locis.* 3.Offic.

Vrbanitatem eſſe virtutem. 3.Epiſt.Famil.

Omnes eſſe diuites, qui cælo, & terra frui poſſunt. 7.lib.Epiſt.Famil.

Nihil eſſe ſapientis præſtare niſi culpam. 9.lib. Epiſt.Famil.

Nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictis: Nam ſi quod ſit in obſcœnitate flagitium, id aut in re eſſe, aut in verbo: nihil eſſe tertium. 9.lib.Epiſt. Famil.

Crepitus æquè liberos, ac ructus eſſe oportere. lib 9.Epiſt.Famil.

Fugere non eſſe ſapientis. 15.Epiſtolarum ad *Brutum.*

Sapientem non iraſci. 3.de Orat.

Eloquentiam virtutem, ac ſapientiam eſſe. 3.de Orat.

EPICVREI.

Epicurus, à quo Epicurei à doctiſſimis quibuſque contempti nominati ſunt, homo fuit mollis, & voluptarius, quaſi pueri delicati, nihil ceſſatione melius exiſtimãs ſine arte, ſine literis, inſultãs in oẽs, ſine acumine vllo, ſine autoritate, ſine lepore, cautus, ſecum pugnans, non tam facetus,

tus, quam ad iocandum liber. Pamphilum quendam Platonis ait à ſe Sami auditũ. Ibi enim adoleſcens habitabat cum patre & fratribus, quòd in eam pater eius Neocles Agripeta venerat. Sed cùm agellus eum non ſatis aleret, ludi magiſter fuit. Nihil olet ex Academia, nihil ex Lyceo, nihil ne è puerilibus quidem diſciplinis. In Phiſicis Democritum, in quem tamen fuit ingratus, ſecutus eſt. Cui adiecit perpauca mutans, ſed ita, vt ea quæ corrigere vult, deprauare videatur. Plera que dicit eadem, atomos, inane, imagines, infinitatem locorum, innumerabilitatem mundorum, eorum ortus, & interitus, omnia ferè, quibus naturæ ratio continetur. Habuit & Nauſiphanem magiſtrum, quod non negat, omnibus tamen contumeliјs vexat, metuens nequid vnquam ab aliјs didiciſſe videatur. Nam & Ariſtoteli, & Phedoni ſocratico turpiſſimè maledixit, & Metrodori ſodalis ſui fratrem Timocratem, quia neſcio quid in Philoſophia diſſentiebat, totis voluminibus cõcidit, & ſæpe in ſcriptis gloriatus eſt ſe magiſtrum habuiſſe nullum. Sua quædam nomina habuit, vt πρόληψιν Græcè appellauit, quam antea nemo eo verbo numinarat, antecœptam animo rei quandam informationem, ſine qua nec intelligi quicquam, nec quæri, nec diſputari poteſt, Eius ſelectæ, breuesq; ſententiæ, κυρίαι δόξαι, nominatæ ſunt. Eius eſt & titilationis verbum, qua voluptas ſenſibus adhibetur. Et cum tertium

quendam

quẽdam motũ diceret oriri extra pondus, & plagam, cùm declinat atomus interuallo minimo, id appellat ἐλάχιστον. Ἰσονομίαν quoque, æquabilem tributionẽ dixit eam naturã, quæ eſt in ſumma illa vt infinitatis, vt omnia omnibus, paribus paria reſpõdeant. Scripſit libros de regula & iudicio, de ſummo bono, de voluptate, qui (ait Cicero 2. de Diuin.) ſi corroſus eſſet, putarẽ amonã in macello chariorẽ forè. Item de ſanctitate, de pietate aduerſus Deos. Duos & ſeptuaginta annos vixiſſe tradunt. Quẽ familiares, præter quos non ferè in cuiuſquã manus veniebat, tanti fecerunt, vt eius imaginẽ non modò in tabulis, ſed etiam in poculis, & anulis haberent, aſſerentq; vnũ vidiſſe verũ, maximisq; erroribus animos hominũ liberauiſſe, & omnia tradidiſſe, quæ pertinerẽt ad bene beateq; viuẽdũ: ſed pleroſque minus eo delectari, quòd iſta Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti oratio nis ornamenta neglexerit. In Phiſicis totus fuit alienus, Dialecticã verò, quòd in ea planè inermis eſſet, & nudus contẽnebat & irridebat. Tollebat definitiões, nihil de diuidẽdo, ac partiẽdo docebat, nõ quomodo efficiatur, cõcludaturq; ratio, tradebat nõ qua via captioſa ſoluãtur, ambigua diſtinguãtur, oſtendebat. Si enim, inquit, alterutrũ conceſſero, aut victurũ cras Epicurum aut nõ neceſſarium eſſe neceſſe erit, cras Epicurũ aut viuere, aut non viuere. Nulla autẽ eſt in natura rerũ talis neceſſitas. In ea Philoſophiæ parte, qua mores

formari putantur, cæteris voluit videri acutior. Cuius *ſentẽtiæ, & præcepta ſunt huiuſmodi.*

Deos eſſe, quòd neceſſe ſit præſtãtẽm aliquam eſſe naturam. 2. de Nat. Deor. *quodq́; in omnium animis eorum notionem impreſſiſſet ipſa natura, Anticipationem quandam vocat deorum ſine doctrina. Nonnullis tamen viſum eſt, eum, ne in offenſionem* Atheniẽſium *caderet, verbis reliquiſſe deos, reſuſtuliſſe.* 1. & 3. de Natur. Deor.

Nihil curare deos, nec ſui, nec alieni, ſed monogrammos & nihil agẽtes, membris humanis præditos, ſed eorum nullum vſum habere. In *quo circuitione quadam deos videntur tollere ludens.* 2. *de* Natu. *Deorum.*

Deorum, quos perlucidos, & perflatiles induxit, ſedem eſſe, tanquam inter duos ludos, ſic inter duos mundos propter metum ruinarum. 2. *de* Diuin.

In Deo *opem nullam, neque gratiã.* 1. *de* Natu. Deor. *vbi refellitur.*

Deum animantem eſſe, ſpecie hominis, quia ſit pulcherrima omnium, nec tamen eam eſſe corpus, ſed quaſi corpus, nec habere ſanguinem, ſed quaſi ſanguinem. Fugiebat enim indiuiduorum corporum concretionem, ne interitus, & diſſipatio conſequeretur. 3. de Natur. Deor.

Deos beatos eſſe, & æternõs. 2. de Finib.

Deorum opera mundum non eſſe fabricatum, ſed ex atomorũ, id eſt indiuiduorũ, & ſolidorum

corpo

corporum, quæ ſuo deorſum pōdere ad lineam ferrentur (qui eſt naturalis omnium corporū motus) complexionibus, & copulationibus, & adhæſionibus inter ſe, mundum, omnesq́; partes mundi, quæq́; in eo eſſent, effici. 1. de Finib.

Solem quaſi pedalē, aut bipedalem, poſſe etiam minorem eſſe quàm videatur, aut maiorem, ſed non multo, vt oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. 2. Acad. & 1. de Finib.

Nunquam ſenſus mentiri, ſed omnes veros eſſe in üsq́; iudicia rerum poſita. Quorum ſi vnus ſemel in vita mentitus ſit, ſublatū eſſe omne iudicium veri, & falſi. 1. de Finib.

Nullam in natura rerum neceſſitatem.

Opinionem à perſpicuitate ſeiungendam, quæ veri conturbat cognitionem. 2. Acad.

Quicquid aut ſit, aut fiat, naturalibus fieri aut factum eſſe ponderibus & motibus. 1. de Finib.

Pecudis, & hominis idem bonum. 1. Acad.

Ad voluptatem & dolorē, & quæ fugiamus, & quæ ſequamur, referri omnia. 1. de Finib. & 2. *omnes animi & voluptates & dolores ad corporis voluptates, & dolores pertinere.*

Vltimum bonorum in voluptate, idq́; ſenſibus indicari, & commoneri, vt ne argumentandum quidem de eo ſit. 1. 2. & 3. de Finibus. *Voluptatis autem verbo ſignificari ſaporem, & corporum complexum, & ludos, atque cantus, & formas eas, quibus oculi iucundè moueantur.* 2.

Tuſcul.

*Summum malũ dolorem.*1.*de* Fin.*&* 2.T*uſc.*

Inter *voluptatem, & dolorem nihil medium. Nam omni dolore carere nõ modò voluptatẽ eſſe, verumetiam ſummã voluptatem, eam enim augeri, amplificariq; non poſſe.*1.*de* Fin.*&* 3.T*uſc.*

Non minorem percipi voluptatem ex contemptiſsimis eſcis & potionibus, quàm rebus exquiſitiſsimis ad epulandum. 1. *de* Finib.

Cupiditatũ tria genera, vnũ earũ quæ eſsent & naturales, & neceſſariæ, alterum quæ naturales eſſent, nec tamẽ neceſſariæ, tertiũ, quæ nec naturales nec neceſſariæ, quarum nec modus vllus, nec finis inueniri poteſt. 1.*de* Finib.*reprehenditur quod partem in genere numeret.*Duo *enim genera eſſe : naturales, & inanes:naturalium item duo, neceſſarias, & non neceſſarias.*

Non *poſse iucundè viui niſi ſapienter, honeſtè iuſteq; viuatur:nec ſapienter, honeſtè, iuſtè, niſi iucundè.*1.*&* 2. *de* Fin.

Rem *definiri non placere.* 2.*de* Finib.

S*apientem ſemper eſſe beatum, finitas habere cupiditates, negligere mortem.* 3.*de* Fini.

Honeſtum *expeti propter voluptatem:qui negant, eos inani voce ſonare, vel, vt eſt in* Tuſc. 3. *voces inanes fundere.*Sic *enim loquebatur.*

Parere *animum rationi poſſe, & quo illa ducat ſequi.* 3.T*uſc.*

Leuationem *ægritudinis in duabus rebus poſitam*

tam eſſe, auocatione à cogitanda moleſtia, & reuocatione ad voluptates contemplandas. 3.Tuſcu.

Opinionem mali ægritudinem eſſe natura, ſiue illud antè prouiſum, & expectatum ſit, ſiue inueterauerit: neque enim vetuſtate minui mala, nec fieri præmeditata leuiora. 3.Tuſcul.

Naturales diuitias parabiles eſſe, quòd paruo eſſet natura contenta. 3.de Finib.

Diuturnitatem tẽporis ad beatè viuendũ nihil afferre, nec minorẽ voluptatem percipi in breuitate tẽporis, quàm ſi illa ſit ſempiterna. 2.de Fin.

Nullam in ſapientẽ vim eſſe fortunæ. 3.Tuſc. & 2.de Finib.

Magnum dolorem breuem, longinquum leuem. 2.de Finib. & 2.Tuſc.

Nec gaudere quenquam niſi propter corpus, nec dolere. 2.de Finib.

Mortem nihil ad nos pertinere, quòd ſine ſenſu ſit, id quod diſſoluitur. 2.de Finib.

Si vratur ſapiens, ſi crucietur, in Phalaridis tauro ſi erit, dicturum, quàm ſuaue eſt hoc, quàm hoc non curo!

ZENO.

Zeno Citieus ex Cipro inſula Stoicorũ princeps & pater fuit, homo acutus verecundiam, & libertatẽ loquendi amans. Is cùm Polemonẽ audiſſet, valdeq́; ſubtiliter diſſereret, & peracutè moueretur, Peripateticorũ ſatis copioſè & eleganter cõſtitutam diſciplinam corrigere cona-

tus eſt.Partitionem Philoſophiæ in tres partes retinuit.In cæteris ſentiebat idē, aliter loquebatur, nihilq; præter nouitatem verborū differebat.Cui tamē cur hoc faceret nullā cauſam fuiſſe ait Cic. 4. de Fin. vbi de eo multa dicūtur.Si enim ea quæ dicit ita ſentiret,inquit,vt verba ſignificāt,nihil inter eum vel Pirrhonem,vel Ariſtonē præceptorem intereſſet:ſin autem eos non probabat, quid attinuit cum ijs,quibuſcum re cōueniebat, verbis diſcrepare? Breuibus & acutulis concluſionibus, quod vellet,efficiebat,ſimilitudine ſæpe vtens, vt viſum,aſſenſum, comprehenſionē & ſcientiā geſtu & ſimilitudine manuū diſtinguebat.Nā cùm extenſis digitis aduerſam manū oſtēderat viſum, inquiebat, huiuſmodi eſt:deinde cum paulū digitos cōtraxerat, aſſenſus huiuſmodi:tum cū planè cōpreſſerat,pugnumq;fecerat,cōprehenſionem illam eſſe dicebat.Qua ex ſimilitudine etiā nomen ei rei,quod ante nō fuerat κατάληψιν *impoſuit. Cum autē leuā manū admouerat, & illa pugnū arctè vehementerq; cōpreſſerat, ſcientiā talē eſſe dicebat,cuius compotē, niſi ſapiētē eſſe neminem. Cum eo Academiæ nouæ mana rixa fuit.Magnā præterea moleſtiam primus ſuſcepit, & minimè (vt ait Cicer.) neceſſariam commentitiarum fabularum reddere rationem, vocabulorū cur quicque ita appellatū ſit,cauſas explicare. Itaq; cum Heſiodi Theogoniam interpretatur, tollit omnino vſitatas,perceptasq; cognitiones deorū. Denique*

neque

neque Iouem, neque Iunonem, neque Veſtam, neque quenquam qui ita appelletur, deorum habẽdum numero, ſed rebus inanimatis, atque mutis per quandam ſignificationem hæc tributa nomina. 2.*de* Natur. Deor.

Aethera ſummum Deum, mente præditum, qua omnia regantur. in Luc. 1.*de* Natura *Deorum.*

Quatuor ſolum initia rerum: quintam Ariſto. *naturam non adhibendam.* 1. Academicor. 4.*de Finibus.*

Animum ignem. 1.Tuſc.

Naturam eſſe ignem, quæ quicque genuerit, & mentem atque ſenſus. Ignem autem artificioſum ad gignendum progredientem via. 2.de Natur.Deor.

Deum eſſe mundum, eumq; animantem, & ratione præditum: nihil enim poſſe effici ab eo, quod eſſet expers corporis. 1.Acad.

Senſus iunctos eſſe è quadam quaſi impulſione oblata extrinſecus, quam φαντασίαν nos viſum appellemus licet. 1.Acad.

Quæ viſa ſunt, & quaſi accepta ſenſibus, aſſenſionem adiungere animorum, quam eſſe vult in nobis poſitam & voluntariam. 1. Academicorum.

Viſis non omnibus adiungendam fidem ſed his ſolum, quæ propriam quandam haberent declarati onem earum rerum quæ viderentur. Id autẽ

viſum, cùm ipſum cerneret comprehenſibile. Quod cum acceptum iam, & approbatum eſſet, comprehenſionem appellari, ſimilem his rebus quæ manu prenderentur. 1. Acad.

Quod erat ſenſu comprenſum, idipſum ſenſum appellari, & ſi ita erat comprehenſum, vt cõuelli ratione non poſſit, ſciẽtiam: ſin aliter, inſcientiã, ex qua exiſteret opinio, quæ eſt imbecilla et cum falſo, incognitoq́; communis. Sed inter ſcientiam, & inſcientiam comprehenſionem collocari, eamq́; neque in rectis, neque in prauis munerari, ſed ſoli credendum eſſe. 1. Acad

Senſibus fidem tribuendam, quòd comprehẽſio facta ſenſibus & vera eſſet, & fidelis. 1. Acad.

Naturam quaſi normam ſciẽtiæ, & principiũ ſui dediſſe, vnde poſtea notiones rerum inanimis imprimerentur, è quibus non principia ſolùm, ſed rationes quædam ad rationem inueniendam vitæ reperiuntur. 1. Acad.

Errorem & temeritatem, & ignorantiam, et opinationem et ſuſpicionem à virtute ſapientiaq́; remouendam. 1. Acad.

Naturalem legem diuinam eſſe, eamq́; vim obtinere recta imperantem, prohibentemq́; contraria. 2. de Finib.

Rationem quandam per omnia pertinentem naturam vt diuinam eſſe. Aſtris hoc idem tribuendum, tum annis, mentibus animorumq́; mutationibus. 1. de Nat. Deor.

Mund

Mundum animātem, ratione regi, ſapientem, alioqui ex ſe non poſſe animantem, compotemq́; rationis procreare. 2.*&* 3.*de* Nat.Deor.

Ipſius mundi, qui omnia complexu ſuo coercet & continet, naturam non artificioſam ſolùm, ſed planè artificem, conſultricem, & prouidam vtilitatũ, oportunitatumq́; omnium. 2.*de* Natu.Deor.

Contrahi animum & quaſi labi atque concidere, & ipſum eſſe dormire. 2.*de* Diuin.

Omnẽ vim loquendi in duas diuiſam partes: Rethoricam *palmæ*, Dialecticam *pugno ſimilem.* 2.*de* Finib.*& in* Orat.

In vna virtute, quæ eſt ingenij præſtantia, omnia, quæ ad beatam vitam pertinent, poſita. in Luc 5.*de* Finib.5.Tuſc.

Cætera autem etſi nec bona, nec mala eſſent, tamen alia ſecundum naturam, alia naturæ contraria ijs ipſis, alia interiecta & media. Vide in Luc *ſub finem. &* 4.*de* Finib.

Eſſe verum quoddã & ſimplex bonum, quod non poßit ab honeſtate ſeiungi. in Luc.

Sapientem etiam ſi mendicus ſit, non beatum modò, ſed diuitem, ſemperq́; beatiſsimum. 5.*de* Finibus.

Nihil malum, niſi quod turpe & vitioſum ſit. 2.*Tuſcul.*

Virtutem non poſſe conſtare, ſi in cæteris rebus eſſet quicquam, quod aliud alio melius eſſet, aut peius. 4.*de* Finib.

D 5 *Dolo*

Dolorem aſperum contra naturam, difficilem perpeſſu triſtem, durum. 2. *Tuſc.*

Perturbationẽ ſiue πάθος eſſe auerſam à recta ratione contra naturam animi commotionẽ, vel appetitum vehementiorem, qui procul abſit à naturæ conſtantia. 4. *Tuſc.*

PYTAGORAS.

PYtagoras Pherecidis diſcipulus fuit, præſtanti ſapientia & nobilitate, ſumma autoritate, ſine vlla hilaritate. Quietem atque otium ſequutus à regendis ciuitatibus totum ſe ad cognitionem rerum tranſtulit. Cumq; vbi quid eſſet, quod diſci poſſet, eo iudicaret veniendũ, vltimas terras peragrauit Aegyptum luſtrauit, & Perſarum Magos adijt, difficiles Barbarorum regiones pedibus obijt, multa maria tranſmiſit. Venit etiã Phliuntem, & cum Leonte principe Phliaſiorum doctè & copiosè quædam diſſeruit, non ſine admiratione eius ingenij & eloquentiæ. Philoſophi nomen primus inuenit, cùm ante eum ſapientes & haberentur, & nominarentur, qui in rerum contemplatione ſtudia ponerent. Inde Superbo regnãte in Italiam, in qua fuit temporibus ijſdem, quibus L. Brutus patriam liberauit: tenuitq; magnã Græciam cum honore, & diſciplina, tum etiam autoritate: ac eam & priuatim & publicè exornauit præſtantiſſimis & inſtitutis & artibus. Locus, ſedesq;, vbi vitã edidit, in Metapõto eſt. Do-

ctrina

ctrina verò cùm longè latéque fluceret, Romam permanaſſe dicitur, idque cùm coniectura probabile eſſe, tum quibuſdam etiam veſtigijs indicari ait Cicero. Quis enim eſt, qui putet, cùm floreret in Italia Græcia potentiſſimis & maximis viribus ea quæ magna dicta eſt, in hiſque primum ipſius Pytagoræ, deinde poſteà Pytagoreorum tantùm nomen eſſet, vt nulli alij docti viderentur, Romanorum ad eorum doctiſſimas voces, aures clauſas fuiſſe? Quin etiam arbitratur propter Pythagoreorum admirationem Numam quoque regem (etſi annis permultis ante fuit, quam Pythagoras) Pythagoreum à poſterioribus exiſtimatum. Nam cùm Pythagoreæ diſciplinam, & inſtituta cognoſcerent, regiſque eius æquitatem, & ſapientiam à maioribus ſuis accepiſſent, ætates autē & tempora ignorarent propter vetuſtatem, eum qui ſapientia excelleret, Pythagoræ auditorem fuiſſe crediderunt. Pythagoreos autem (qui Philoſophi Italici nominantur) carminibus ſolitos eſſe dicunt, & præcepta quædam occultius tradere (ſolebant enim multa celare alienos) & mentes ſuas à cogitationum intentione cantu, fidibúſque ad tranquillitatem traducere. Præterea ſi quid affirmarent in diſputando, cùm ex ijs quæreretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, ipſe dixit. Ipſe autem erat Pythagoras. Tantùm opinio præiudicata poterat, vt etiam

ſine

ſine ratione valeret autoritas. Eius ſunt hæ ſententiæ.

Ex *numeris,&* Mathematicorum *initijs proficiſci omnia.*1.Acad.

Aram deorum ſanguine non aſpergendam. 1. de Natura Deorum, *vide in* Diogene Laer. μετεμψύχωσιν.

Animum Deum *per naturam rerum omnem intentum & commeantem, ex quo noſtri animi carperentur.* 1.de Natura Deorum *vbi refellitur. delibatos animos ex vniuerſa mente diuina. de* Sen.

*Tum maximè pietatem,& religionem verſari in animis,cum rebus diuinis operam damus.*2. de legibus.*in* Acad.

Iniuſſu Imperatoris *Dei de præſidio & ſtatione vitæ non decedendum.*de Leg.

Ad harmoniam canere mundum. 1.de Natur. Deor.*vide* Som.Sip.*&* Ariſt.2.de Cœlo.

Qui cæteris omnibus pro nihilo habitis,eorum naturam ſtudioſè intuerētur,ſapientiæ ſtudioſos, id eſt,enim Philoſophos.5.Tuſc.

Summæ ſapientiæ rebus nomina imponere. 1. Tuſc Plato in Crat.

*Ad dormiendum, quo in ſomnijs rectiora videamus, præparato quodam cultu, atque victu proficiſci oportere, fabaq; abſtinere quaſi eo cibo mens,non venter infletur.*2.*&* 4.de Diuin.

SOC

SOCRATES.

IN *Socrate vitia quædam Lopirus ex eius forma notauerat. Quæ tamen ipſe ratione ita deiecit, vt ſanctiſsimè vixerit, doctusq́; planè ac omnibus etiam* Appollinis *oraculo ſapientiſsimus iudicatus fuerit, omniúmque eruditorum teſtimonium, ait*Cicero,*& totius iudicio Græciæ, cùm prudentia, & acumine, & venuſtate, & ſubtilitate, tum verò eloquentia, varietate, copia quã ſe cunque in partem dedidiſſet, facile princeps.* Archelaum *Anaxagoræ diſcipulum audiuit.* Diuitias *ita contempſit, vt in pompa, cùm magna vis auri, argentíque ferretur, dixerit, quàm multa non deſidero!* Nudis *pedibus, iisque duriſsimis, fere ſemper erat.* Quem *fidibus docuit ſenectute ferè confectum nobiliſsimus fidicen, qui* Connus *vocitatus eſt.* Dicendi *exercitationem exagitauit, atque contempſit: cuius tamen ſermones, ab iis, qui illum audierunt, cùm ipſe nullam literam reliquiſſet, præſcripti variè copioséque,* Cicero *ita ſtudiosè legit, vt cum eo vixiſſe ſibi videri dicat.* Dixit *pleraque mirabilia* Stoicorum, *quæ paradoxa nominantur, primúſque à rebus oculis & ab ipſa natura inuolutis, (vt ſunt numeri, motúsque, & vnde omnia oriantur, quóve recedant, ſyderum magnitudines, interualla, curſus & cuncta cœleſtia) in quibus ante eum* Philoſophi *occupati fuerunt, auocauit* Philoſophiam, *& ad vitam communem adduxit, vt de virtutibus*

tibus, & vitijs, omninóque de bonis rebus, & malis quæreret: cœleſtia autem vel procul eſſe à noſtra cognitione cenſeret, vel maxime cognita eſſent, nihil tamen ad bene viuendũ conferre, ob eámq; cauſam eum aiunt Philoſophiam de cœlo deuocaſſe, & in domos introduxiſſe. In omnibus *ferè ſermonibus, qui à* Platone, & Xenophonte, & Eſchine *præſcripti ſunt diligenter, ita diſputat, vt nihil affirmet ipſe, refellat alios: nihil ſe ſcire dicat, niſi idipſum, eóque præſtare cæteris quòd illi quæ neſciant ſcire ſe putent: Ipſe ſe nihil ſcire id vnum ſciat, ob eámque cauſam ſe arbitrari ab* Apolline *omnium ſapientiſſimum eſſe dictum, quod hæc eſſet vna ſapientia, nõ arbitrari ſe ſcire quod neſciat. Quæ cùm diceret conſtanter, & in ſententia permaneret, omnis eius oratio tũ in virtute laudãdo, & in omnibus hominibus ad virtutis ſtudiũ cohortandis conſumebatur, perfectum ſibi opus eſſe ratus, ſi quis ſatis eſſet concitatus ſua cohortatione ad ſtudium cognoſcẽdæ, percipiendæq; virtutis. Quibus enim id perſuaſum eſſet, vt nihil malent ſe eſſe, quàm bonos viros, ijs reliquem facilem eſſe doctrinam.* So*phiſtarum, qui arrogantibus ſanè verbis docere ſe profitebantur, quemadmodum cauſa inferior fieri ſuperior poſſet, opiniones percontando et interrogãdo (vt ex* Platone *intelligi poteſt) elicere ſolebat, vt ad ea, quæ hi reſpondiſſent, ſi quid videretur, diceret, de omnibus diſputans.*

Hac

Hac enim ratione contra alterius opinionem diſſerendi facillimè, quòd veriſſimum eſſet, inueniri poſſe indicabat. Xantipe eius vxor prædicare ſolita eſt eodem vultu ſemper ſe vidiſſe exeuntem illum domo & reuertentem. Cùm enim mentis, à qua is fingitur, nulla fieret mutatio, erat quoque ſemper idem vultus, eadémque frons Inductione, quæ ex pluribus collationibus peruenit quò vult, quæq; Græcè παραγωγὴ nominatur, plurimùm eſt vſus in ſermonibus, & ſocietatibus: faceta etiam & eleganti ironia diſſimulantiaq; longè omnibus præſtitit. Homo enim minimè ineptus, & idem etiam facetus, cùm de ſapientia diſputaretur, hanc ſibi ipſe detrahebat, eis tribuere illudens, qui eam ſibi arrogarent, vt apud Platonem, in cælum fert laudibus, Prothagoram, Hypiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros: ſe autem omnium rerum inſcium fingit & rudem. Dicuntur ab eo diſſociati diſerti à doctis, & deinceps à Socraticis omnibus Philoſophi eloquentiam deſpexiſſe, oratores ſapientiam: hincque diſſidium illud extitiſſe quaſi linguæ atque cordis, vt alij nos ſapere, alij dicere docerent. Scelere tandem, & iniquitate iudicum in carcerem coniectus eſt, in qua nec patronum quæſiuit ad iudicium capitis, nec Iudicibus ſupplex fuit (quorum magiſter & dominus videbatur eſſe potius quàm ſupplex aut reus) adhibuitq; liberam con-

tuma

tumaciam, à magnitudine animi ductam, non à ſuperbia & ſuppremo vitæ die de immortalitate animorum multa diſſeruit, & paucis ante diebus, cùm facilè poſſet educi è cuſtodia noluit, cumq́; pene iam manu mortiferum illud teneret peculũ, locutus ita eſt, vt non ad mortem trudi, verum in cœlum videretur aſcendere, Critoni verò ſuo familiari dixit ſibi poſt tertium diem eſſe moriendum: vidiſſe enim in ſomnis pulchritudine eximia fœminam, quæ ſe nomine appellans diceret Homericum *quendam eiuſmodi verſum.*

Tertia te Phtiæ tempeſtas læta locabit.

Quod vt eſt dictum, ſic ſcribit Plato *cõtigiſſe.* Vide *de Sepul. & lyſiæ oratione in Apoph. Huius ferè decreta ſunt hæc apud* Cic.

Animus hominum eſſe diuinos, eorumq́; duplices curſus è corpore excedentium. Impijs quoddam iter eſſe ſecluſum à concilio deorũ: bonis verò & caſtris, ad deos, à quibus eſſent profecti, facilem reditum patere. 1. *Tuſc. &* de Amic.

Bonos beatos, improbos miſeros. 5. *Tuſcul.* Vide *Apoph.*

Bonorum vitam beatam. 5. *Tuſc.*

Inter *Alcibiadem ſummo loco natum, & quẽuis baiulum, niſi virtutem haberet, nihil intereſſe.* 3. *Tuſcul.*

Vtilitatem à natura non eſſe ſeiungendam. 1. *de* Leg *&* 3. *Offic.*

Voluptatem nullo loco numerandam. Cibi condi

condimentum eſſe famem, potionis ſitim. 2.de Finib.& 5.Tuſc.in Apopht.

Omnes in eo, quod ſcirent, ſatis eſſe eloquentes. 1.de Orat.

PLATO.

PLato *Iſocratis fuit æqualis.* Homo *varius & multiplex & copioſus, doctus & planè ſapiẽs ac diuinus, magna verecundia, ſingulari eloquentia, & ſuauitate orationis, quæ promiſſa eſt futura, cùm illi in cuius paruulo dormiẽti apes in labellis conſediſſent:* Vnde *& Ioue aiunt* Philoſophi, *ſi Græcè loquatur, ſic loqui, & eũ non dicẽdi ſolùm, ſed etiam intelligendi grauiſsimũ autorẽ & magiſtrum multis locis* Cicero *vocat.* Quem *tanti fecit, vt Deum & principem* Philoſophorũ *crediderit, & cùm eo errare maluerit, quàm cum alijs bene ſentire, eius ipſa ſolùm autoritate fractus.* Ab *eo etiam qui diſsidet, plebeios & minutos eſſe* Philoſophos *putat.* Ob *eamq; cauſam à* Platone *tanquã ſancto, auguſtoq; fonte multa de benè, beateq; viuẽdo præcepta comodè mutuatus,* Latinè *explicauit.* Se *in muſicis, geometria, numeris, aſtris ferè contriuit, in quibus etiam fuit præſtãtiſsimus.* Aegyptũ *peragrauit, vt à* Sacerdotibus *barbaris numeros, & cæleſtia acciperet, poſt* Tarentũ *ad* Architã, Italiã *ad cæteros* Pythagoreos, Eteroatẽ, Timæum, Acrionẽ, Locros, *vt cùm* Socratẽ *expreſsiſſet adiũgeret* Pythagoreorũ, *diſciplinã, eaq;, quæ* Socrates *repudiabat, addiſceret*

E Dionem

Dionem Syracuſium & Demoſthenem doctrina expoliuit. Remp. non attigit, quia cùm offendiſſet populum Athenienſem propè iam deſipientem Senectute, cumq; eum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitrabatur. Nouam quandam finxit in libris ciuitatem: vſque eò illa quæ dicenda de iuſtitia putabat, à vita conſuetudine, & à ciuitatum moribus abhorrebant. In cæteris, qui dialogi dicuntur (in quibus locutio & ſi abſit à verſu, tamen quod incitatius feratur, & clariſsimis verborum luminibus vtatur, potius poëma putanda, quàm comicorum poëtarum) nihil affirmatur, & in vtranque partem multa diſſeruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur, omnibus ferè Socrates exprimitur. Iniquitate Dionyſij Siciliæ Tyranni, cui ſe commiſerat, in maximis periculis, inſidijsq; verſatus eſt. Tandem verò vno & octogeſimo anno ſcribens mortuus. Ab eo vna & conſentiens duobus vocabulis Philoſophiæ forma inſtituta eſt: De qua diximus in Academicis, & Peripateticis. Huius ferè decreta ſunt hæc à Cicer. notata. ἀσώματον, id eſt, ſine corpore vllo. 1. de Nat. Deor.

Deum.
- Opificem, ædificatoremq; mundi. de Vni.
- Patrem huius mundi, qui quid ſit omnino, inquirendum non eſſe. 1 de Nat. Deor.
- Donis ab impijs nõ eſſe placãdũ, cùm vir nemo probus ab improbo ſe donari velit. 2. de Le.

Caſta

Caſta dona Deo conſecranda. Vide. 2. de Legibus.

Ex materia in ſe omnia recipiente mundum eſſe factum à Deo ſempiternum. In Luc.

Mentem, ideam ſolam cui crederetur, quia ſola cerneret id quod ſemper eſſet ſimplex, & vnius modi, & tale quale eſſet. 1. Acad.

Duos eſſe motus, vnum ſuum, alterum externum, qui ſua ſponte mouerantur, diuiniora eſſe. Animum ſeipſum mouere, nec vnquam deſinere moueri, ſed eſſe cæteris quæ mouentur, fontem & principium mouendi, & proinde immortalem, & æternum. Som. Scip. & 1. Tuſc. 1. de Natura Deor. de Senect.

Animi duas eſſe partes: alteram rationis participem, alteram expertem. In participe rationis ponit, Pythagoram ſecutus, tranquilitatem, id eſt placidam, quietamq́; conſtantiam. In illa altera motus turbidos, tum iræ, tum cupiditatis contrarios, inimicosq́; rationi, qui Græcis πάθη dicuntur, noſtris perturbationes. 4. Tuſcul.

Animam triplicem eſſe: cuius principatus, id eſt ratio in capite ſicut in arce, ira in pectore, cupiditas ſubter præcordia. 1. Tuſc.

Philoſophandi rationem triplicem, vnam de vita & moribus: alterã de natura, & rebus occultis, tertiam de diſſerendo. 1. Acad.

In ideis, quas rectè ſpecies, aut formas poſſumus dicere, quiddam eſſe diuinum. 1. Acad. *eas*

non gigni, ſed ſemper eſſe, & ratione, & intelligentia contineri. 1.de Orat cætera, quòd oriantur & intereant, non eſſe. 1 Tuſc.

Mundum ſempiternum, animantem, beatum & rotundum, quod ea forma nulla ſit pulchrior: Deum item, & cœlum, & aſtra, & terram, & aërem. 1.de Nat.Deor.

Omnem doctrinam ingenuarum, & humanarum artium vno quodam ſocietatis vinculo contineri. 3.de Orat.

Memoriam recordationem eſſe ſuperioris vitæ, & diſcere nihil aliud quàm recordari. 1.Tuſc. & de Senect.

Titanum è genere eſſe eos, qui vt illi cœleſtibus, ſic hi aduerſantur magiſtratibus. 3.de Legibus.

Quæcunq; mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. 3.de Legib. & 1.Epiſt.Famil.

Ei qui Reipub. præfuturus ſit, duo tenenda, vnum, quicquid agitur, ad vtilitatem ciuium referendum: Alterum totum corpus Reipub. curandum. 1.Offic.

Naturales quaſdam eſſe cõuerſiones Rerump. 2.de Diuin.

Philoſophos in veri inueſtigatione verſari, eoſq; iuſtos. 5.Tuſc.

Nihil præter virtutem bonum. 5.Tuſc.

Oculorum ſenſum acerrimum. 2.de Finib.

Poëtas

Poëtas ex ciuitate eijciendos, quòd neruos omnes virtutis elidant. 2. Tuſc.

Bonos beatos, improbos miſeros. 5. Tuſc.

Sapientem effici neminem, ſi bis in die ſaturus fiat, nec vnquam pernoctet ſolus. 5. Tuſc.

Nihil tam effluere in animos teneros atque molles, quàm varios cauendi modos. 2. de Legib.

Muſicorum cantibus mutatis, mutari ciuitatum ſtatus. 3. de Legib.

Iuſta funerum ad interpretes religionum pertinere, ſepulchrorum nullam partem ex agro culto, eóve, qui coli poßit, ſumendam. 2. de Legibus.

Sic ad ſomnum proficiſcendum corporibus affectis, vt nihil ſit, quod errorem animis, perturbationemq́; afferat. 1. de Diuin.

Voluptatem malorum eſcam. de Senec.

Vim neque parenti, neque patriæ afferendam. 1. Epiſt. Famil. *Vide reliqua in* Apopht.

ARISTOTELES.

ARiſtoteles Stagirites longè *omnibus* (Platone excepto) *& ingenio, diligentia præſtans, in rebus vel inueniendis, vel iudicandis acerrimus, admirabili quadam ſcientia & copia cæterorum ſtudia reſtinxit.* Platonis *alumnus fuit. A quo tamen vno (vt quidam aiunt) diſſentiens in tertio* Philoſophiæ *libro multa turbauit: modo enim menti tribuere omnem diuinitatem, modò alium præfeciſſe mundo, eiq́; eas par-*

tes tribuiſſe aſſerunt, vt replicatione mundi quadam motum regat, atque tueatur: tum cœli ardorem Deum eſſe dixiſſe, cùm non intelligeret cœlum mundi eſſe partem, quem alio loco deſignarit Deum, & primùm eas ſpecies, quas mirifice magiſter Plato erat amplexatus, labefactaſſe. Veteres Philoſophos accuſans qui exiſtimaſſent Philoſophiam ſuis ingenijs eſſe perfectam, dicebat eos aut ſtultiſſimos, aut glorioſiſſimos fuiſſe, ſed ſe videre, quòd paucis annis magna acceſſio facta eſſet, breui tempore Philoſophiam planè abſolutam fore. Itaque vitæ degendæ ratio maximè quidem illi placuit quieta, in contemplatione, & cognitione poſita rerum: quæ quia deorum erat ſimillima, ſapiente viſa eſt digniſſima, atque ijs de rebus & ſplendida eſt eius & illuſtris oratio. Duo genera eius librorum ſunt, vnum populariter ſcriptum, quòd ἐξωτερικὸν appellatur, alterum limatius, quod in commẽtarijs relictum eſt. Perſecutus eſt omnium animantium ortus, victus figuras: tum omnium ferè ciuitatum non Græciæ ſolùm, ſed etiam Barbariæ mores, inſtituta diſciplinas: qualem in Repub. principem eſſe conueniat, qui eſſet optimus Reipub. ſtatus docuit, omnemq; hunc ciuilem locum poſt Platonem principem illuſtrauit. Grauiter & verè eos reprehendebat, qui has effuſiones pecuniarum non admirarentur, quæ ſunt ad multitudinem deliniendam. Tandem verò cum florere Iſocratem

(cui paulo infenſius aduerſatus fuiſſe videtur) nobilitate diſcipulorum videret, quod ipſe ſuas diſputationes à cauſis forenſibus & ciuilibus ad maiorem ſermonis eloquentiam tranſtuliſſet, mutauit repentè totam formã propè diſciplinæ ſuæ, verſumq; quendam de Philoctete paulò ſecus dixit. Ille enim turpe ſibi ait eſſe tacere cum Barbaris, hic autem cum Iſocratem pateretur dicere. Itaq; ornauit, & illuſtrauit doctrinam illam omnem, quam pomeridianis horis docebat, rerumq; cognitionẽ cum orationis exercitatione commixit. De Rhetorica ſcripſit accuratè, eiuſq; originẽ ſic docuit. Cum ſublatis in Sicilia Tyrannis res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primum (quod eſſet acuta illa gens, & controuerſa natura) artẽ & præcepta Syculos Coracẽ, & Tyſiam conſcripſiſſe. Nam antea ſolitũ neminem via nec arte, ſed accuratè tamen & de ſcripto pleroſque dicere, ſcriptaſq; fuiſſe & paratas à Protagora rerum illuſtrium diſputationes, quæ nunc cõmunes dicũtur loci. A principe igitur illo, atque inuentore Tyſia veteres artis ſcriptores repetitos vnũ in locum cõduxit, & nominatim cuiuſq; præcepta magna conquiſita cura conſcripſit, atq; enodata diligenter expoſuit: ac tantum ipſis inuentoribus ſuauitate, & breuitate dicendi præſtitit, vt nemo illorum præcepta ex ipſorum libris cognoſcat, ſed omnes qui, quòd illi percipiant, velint intelligere, ad hunc quaſi ad quendã

multò commodiorem explicatorem reuertantur. Huius mos in docendo fuit, vt adoleſcentes non ad Philoſophorum morem tenuiter diſſerendi, ſed ad copiam Rhetorum in vtranque partem, vt ornatius & vberius dici poſſet, exerceri. Idemq; vt in omni cauſa duas contrarias rationes explicarent: locos (ſic enim appellat) quaſi argumentorum notas, tradidit, vnde omnis argumentatio, & ad Philoſophorum diſputationẽ, & ad hanc, qua in cauſis, vtimur, inuenirentur. Quo factum eſt, vt Philippus Rex ſapientiſsimus hunc filio ſuo Alexandro doctorem acciperit, à quo eodem ille & agendi acciperet præcepta, & eloquendi. Cùm verò argumentandi genus, quod per ratiocinationem expolitur, ſummè ab eo eſſet frequentatum, poſteà Stoici, qui Dialectici dicuntur, ſpinoſiora multa pepererunt. Ciceronis temporibus ab ipſis philoſophis præter admodum paucos ignorabatur. Quos in Topicis reprahẽdit Cicero, quòd non modo rebus his, quæ ab illo dictæ, & inuentæ ſunt, allici debuerunt, ſed dicendi quoque quadam cùm copia, tum etiam ſuauitate. Huius ſunt decreta hæc notata à Cicerone.

Deos eſſe huius mundi moderatores. 2. de Natura Deorum.

Mundum non eſſe ortum, quod nulla fuerit nouo conſilio initio tam præclari operis inceptio. In Luc. 4. & 1. Tuſc.

Quintum eſſe genus vacans nomine, è quo ſint

aſtra,

aſtra, menteſq; ſingulares, quatuor elementorum diſsimile. 1. Acad. 1. Tuſc.

Animum ἐντελεχίαν *nouo nomine, id eſt quandam cõtinuatam & perennem motionem.* 1. *Tuſcula.* Vide 1. *de* Diuinat. de *Animo in Eudemi ſomnio.*

Quæ mouentur aut natura moueri omnia, aut vi, aut voluntate. 2. *de* Natu. Deor.

Ortum quorundam animalium in igne vel æthere, quòd ſit ad gignenda animalia aptiſsimus. 2. de Natu. Deor.

Somnia fieri ex reliquijs inhærentibus earum rerum, quas vigilans geſſeris, aut cogitaris. 2. de Diuin.

Omnes ingenioſos, melancholicos, habere etiam aliquid in animis præſagiens ac diuinum. 1. *Tuſcul.*

Apud Hypanem *fluuium, qui ab Europæ parte in pontum influit, beſtiolas quaſdam naſci, quæ vnum diem viuant.* 1. *Tuſc.*

Grues cùm loca calidiora petentes Maria tranſmittunt, trianguli formam efficere: eius enim ſummo angulo aërem ab aduerſo pelli: deinde ſenſim ab vtroque latere tanquam remis, ita pennis curſus auium leuari. 2. de Natura *Deorum.*

Omnia quæ ſecundum naturam ſint bona, quæ autem contra, mala, Diuitias, *bonum.* 4. *de Finibus.*

Honeſtatem non ſolùm expetèndam, ſed omni pondere grauiorem eſſe habendam, quàm reliqua omnia. 3. Offic.

Virtutem ad ſupplicium cum beata vita in taurum deſcendere. 3 Tuſc.

Rhetoricam quaſi ex altera parte reſpondere dialecticæ. in Orat.

Tribus in generibus rerum verſari rhetoris officium, demonſtratiuo, deliberatiuo, iudiciali. 1. de Inuen.

In deliberatiuo finem eſſe vtilitatem. 2. de Inuen.

In oratione numerum, non verſum eſſe debere. in Orat.

Qui pedes ſeruandi ſint, vide ibidem.

Eam figuram, quàm Rhetores Hypallagen *appellant, metonymiam grammatici, vt cum pro Afris immutamus Africam, tranſlationi ſubiungi, & abuſionē, quam catacriſim vocant, vt cùm minutum dicimus animum pro paruo.* in Orat.

SPEVSIPPVS.

S*Peuſippus à Platone Auunculo relictus eſt, quaſi philoſophiæ hæres, cùm Xenocrate in Academia. Cenſuit vim quādam eſſe, quā omnia regantur, eamq́; animalem, volens euellere ex animis cognitionem deorum.* 1. de Nat. Deor.

XENOCRATES.

X*Enocrates Ariſtotelis diſcipulus de Natura Deorum libros ſcripſit, in quibus nullæ ſpe-*

cies

cies diuina deſcribitur. Tantopere *virtutem exagerauit, & extenuauit cætera, & abiicit, vt inde philoſophorum grauiſsimus ſit habitus, cùm tamen eſſet hebes & tardus ingenio.* Hinc *ciues eum teſtimonium dicentem iurare prohibuerunt.* Vide *eius* Apophthegm. *Huius vero hæc ſunt præcepta.*

Nullam eſſe animi figuram & quaſi corpus, verum numerum, cuius vis natura maxima eſſet. 1.Tuſcul.

In virtute non beatam modò vitam, ſed etiam beatiſsimam. 5.Tuſc.

Deos eſſe octo: quinque eos, qui in ſtellis vagis nominantur: vnũ qui ex omnibus ſyderibus, quæ infixa cælo ſunt, ex diſperſis quaſi membris ſimplex ſit putandus Deus: ſeptimum ſolem: octauum Lunam. 2.de Nat.Deor.

POLEMO.

Polemo Athenienſis cùm in adoleſcentia voluptuarius eſſet & impudicus, Xenocratis oratione de tẽperantia ſeipſum collegit, & eũ poſtea eſt inſequutus. Diſputauit cum Zenone; ſummũq; bonum eſſe dixit ſecundum naturam viuere, finiri tamen adiuncto aliquo. Vide 4.de Finib.

CRANTOR.

Crantor ſolenſis Xenocratis auditor, Polemoniſq; ſocius in dicendo fuit, in veteri Academia vel imprimis nobilis. Scripſit de luctu aureolum, & vt Tuberoni Panætius præ-

cepit, ad verbum ediſcendum libellum, vbi illud erat Terinæum quendam Elyſium, cùm grauiter filij mortem mœreret, veniſſe ad Pſycomanlium, quærentem quæ fuiſſet tantæ calamitatis cauſſa, huic in tabulis tres huiuſmodi verſiculos datos.

Ignaris homines in vita mentibus errant:
Euthynous potitur fatorum munere læto.
Sic fiet vtilius finiri ipſiq;, tibiq;.

Nullam poſſe eſſe indolentiam tenuit. Nam iſtud nihil dolere: immanitatis in animo, ſtuporis in corpore. 2.Tuſc.

CHRYSIPPVS.

CHryſippus Solenſis Cleanthis diſcipulus, homo fuit acerrimo ingenio, qui fulcire porticum Stoicorum dictus eſt, in quibus ab eo nihil prætermiſſum putabatur. Notus enim ille verſiculus.

Ει μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά.

Contra Academicos & Ariſtonem de ſummo bono diligentiſſimè diſputauit. De quo putabat tres ſolas eſſe ſententias, quæ defendi poſſint: aut enim honeſtatē eſſe finem bonorum, aut voluptatem, aut vtrunque. Nam qui dicant ſummum bonum id eſſe, ſi vocemus omni moleſtia, eos inuidioſum nomen voluptatis fugere, ſed in vicinitate verſari. Quod facere eos etiam, qui illud idem cum honeſtate coniungerent: nec multò ſecus eos, qui ad honeſtatem prima naturæ commoda adiungerent.

iungerent. De voluptate autem cum honeſtate non magnam cum cæteris habuit contentionem. Multum operæ conſumebat dum morbis corporum compararetur morborũ animi ſimilitudo. Cumq́; de perturbationibus animi diſputaret, magnam partem in ijs partiendis, & definiendis erat occupatus. Illa ſicut cæterorum Stoicorum perexigua oratio erat, qua mederetur animis nec eos turbulentos eſſe pateretur. Studioſè omnia conquiſiuit contra ſenſus, & perſpicuitatem, contraq́; omnem conſuetudinem, contraq́; rationem. In quo quæri ſolebant Stoici ipſum ſibi reſpondentem inferiorem fuiſſe, & inde armatum Carneadem. Totam de diuinatione duobus libris explicauit ſententiam, vno præterea de ſomnijs, vno de oraculis, quæ innumerabilia collegit, nec vllum (vt erat in omni hiſtoria curioſus) ſine locuplete autore, atq; teſte. Stoicorum etiam ſomniorum vaferrimus interpres fuit, & de Natura Deorum *libros ſcripſit: quorum argumenta ſunt.* 1. & 2. *de* Diu. *Præterea de legibus.* Ex *quibus tota de lege* Ciceronis *diſputatio ſumpta eſt, tametſi Platonis exemplo de Legibus diſſeratur. Denique de Rhetorica, ſed ſic (ait* Cicero*) vt ſi quis obmuteſcere concupierit, nihil aliud legere debeat. De dialecticis ab eo maximè eſt elaboratũ. In quibus quædam proponebat, quæ nec ipſe quidem potuit diſſoluere: Quale illud eſt. Si dicis te mentiri, verumq́; dicis, mentiris: dicis autem te*

mentiri,

mentiri, verumq́; dicis: mentiris igitur. Ad diſſoluendas captiones Soritarum volebat aliquantò prius, quam ad multa perueniat, quieſcere, nec vltra progredi, quod ἡσυχάζειν dicitur. In hac Stoicorum arte, quæ Ciceronis ætate florebat, parum inter hunc & Diodorum conueniebat, vt Cicero ſcribit in epiſtola quadam ad Varronem. Diodorus enim id ſolum fieri poſſe dicebat, quòd aut eſſet verum, aut futurum eſſet verum. vt quicquid futurũ eſſet, id fieri neceſſe eſſet, quicquid futurum non eſſet, id fieri non poſſet. Chryſippus autem quæ non ſunt futura, poſſe fieri, vt frangi hanc gemmam, etiam ſi id nunquam futurum ſit: neque neceſſe fuiſſe Cypſellum regnare Corinthi, quanquam id milleſimo antè anno Appollinis oraculo editum eſſet. Contagionem etiam probabat, rerum conuenientiam ex coniunctione naturæ & quodam tanquam contactu, cùm ipſa rerum natura continuata ſit & cohærens, συμπάθειαν Græci vocant. Itaque fati aſſertor, voluntatis libertatem retinebat. Fatum enim non ex neceſſariis cauſis & principalibus necti, ſed ex iis quæ præcurſionem afferunt, & anteceſſionem, ſine quibus res effici non poſſit. De quo ſic Cicero de fato: Cùm, inquit, duæ ſententiæ fuiſſent veterum Philoſophorum, qui cenſerent omnia ita fato fieri, vt id fatum vim neceſſitatis afferat, in qua ſententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Ariſtoteles: altera eorum

quibus

quibus viderentur ſine vllo fato eſſe animorum motus voluntarij, Chryſippus tanquam arbiter honorarius, medium ſe ferre voluit, ſed applicat ſe ad eos potius, qui neceſſitate motus animos liberatos volunt. Dum autem verbis vtitur ſuis, delabitur in eas difficultates, vt neceſſitatem fati confirmet inuitus. Itaque æſtuans laboransq; orationis genus inſolens, & ignotum Medicis, Geometris, & reliquis ſequebatur, negationes infinitarum coniunctionum potius, quàm infinita connexa ponens, hoc modo. Non & natus eſt quis oriente Canicula, & is in mari morietur. In Ceramico ſtatua eius erat ſedentis porrecta manu. Quæ manus ſignificabat illum in hac eſſe rogatiuncula delectatum. Nunquid nam manus tua ſic affecta, quemadmodum nunc eſt, deſiderat? nihil ſanè. At ſi voluptas eſſet bonum, deſideraret. Ita credo. Non eſt igitur voluptas bonum. Præcepta ab eo ſunt eiuſmodi.

Deum homine meliorem, quòd res cæleſtes, omnesq; quarum eſt ordo ſempiternus, confecerit, quæ ab homine confici non poſſunt. 2. & 3. de Nat. Deo.

Mundo vndique perfecto ineſſe mentem & rationem, & propriam virtutem, & proinde ſapientem, & deum, 2. de Nat. Deo.

Vim diuinam in ratione eſſe poſitam, & vniuerſæ naturæ animo, atque mente, ipſumq; mundum deum eſſe, & eius animi fuſionem

vniuer-

vniuerſam, tum eius ipſius principatum, qui in mente & ratione verſetur, communemq; rerum naturam vniuerſam, atque omnia continentem fatalem vmbram ob neceßitatem rerũ futuram. Ignẽ præterea, & eum, quẽ ante dixi & æthera: tum ea quæ natura fluerent, atque manarent vt aquam, & terram, & aëra, Solem, Lunam, ſydera, vniuerſitatemq; rerum, qua omnia continerentur, atque homines: iam eos, qui immorta. &c. vide 2. de Diuin.

Diuinationem eſſe vim cognoſcẽtem, & videntem, & explicantem ſigna, quæ à Dijs hominibus protendantur. Officium autẽ eius eſſe, prænoſcere. Dij erga homines mẽte qua ſint, quique ſignificent, quemadmodumq; ea procurentur, atque expientur. 2. de Diuin.

Somniorum coniectionem eſſe vim cernentem, & explanantẽ quæ à dijs hominibus ſignificẽtur in ſomnijs. 2. de Deuin.

Ad hoſtium deligendam ducem eſſe vim quandam ſentientem, atque diuinam, quæ tota mundo confuſa ſit. 2. de Diuin.

Animantium alias corpore excellere, alias autem animo, nonnullas valere vtraque re. Cùm autem homo in eo genere ſit, vt ei tribuatur animi excellentia, ſummum bonum eſſe non excellere animo, ſed vti nihil eſſe præter animum. 4. de Finib.

Cætera nata eſſe hominum cauſa, & deorum:

rum:eos autem communitatis, & ſocietatis ſuæ, vt beſtijs homines vti ad vtilitatē ſuam poſſint ſine iniuria.Qui id conſeruaret eum iuſtū, qui mi graret iniuſtum fore. 2.de Finib. & 3 de Natur. Deor.

*Fruges atque fructus, quos terra gignit, animantiū cauſa, animātes item hominū:*Hominem *autem ortum ad mundum contemplandū, & imitandum,nullo modo perfectum, ſed quandā particulam perfecti, id eſt mundi.* 2. de Natura Deorum.

*Sui animali,ne putreſceret,animam ipſam pro ſale datam eſſe.*3.de Natur.Deor.

Aegritudinem λιπὺν, *quaſi* λύσιν, *ſolutionem totius hominis appellari.* 3.Tuſcu.

Ad recentes quaſi timores animi remedium non ahibendum. 4.Tuſcul.

Fortitudinem *eſſe ſcientiam perferēdarum rerum,vel affectionem animi in patiendo vel perferendo, ſummæ legi parentem ſine timore.* 4. Tuſcul.

Quod prouiſum ante non ſit,id fieri vehementius. 3.Tuſcul.

Detracta *vtilitate, ne digitum quidem bonæ famæ vel gloriæ cauſſa porrigendum eſſe.* 2. de Finibus.

*Omnia vera in præteritis neceſſaria.*de Fato.

Non *valere in omnibus.* Si *quod primum in connexo eſt,neceſſarium eſt,fieri etiam quod con-*

ſequitur, neceſſarium. de Finib.

Fato omnia fieri, vide ibidem quibus rationibus vtatur.

Omnem enunciationem, aut verã, aut falſam eſſe de Fato.

In rebus quædam ſimplicia, quædam copulata. Simplex eſſe, morietur eo die Socrates, copulatum & confatale, naſcetur Oedipus Laio, quia ita fatum ſit & concubiturũ cum vxore Laium, & ex ea Oedipum procreaturum. de Fato.

Cauſarũ alias perfectas & principales, alias adiuuantes & proximas. de Fato.

THEOPHRASTVS.

Theophraſtus à diuinitate loquendi nomen inuenit, multa enim diſertè copioſeq; dixit vir & oratione ſuauis, & ita moderatus, vt præ ſe probitatẽ quandam & ingenuitatẽ ferret. Inſtitutus ab Ariſtotele locũ ciuilẽ quẽ πολιτικὸν dicimus, illuſtrauit, & de magiſtratibus multa quæſiuit ſubtilius. Athenis vixit, vnde cùm percontaretur ex anicula quadã quanti aliquid venderet, & reſpondiſſet illa atque dixiſſet, hoſpes non poſſe minoris, tulit moleſtè, ſe non effugere hoſpitis ſpeciẽ, cùm Athenis ætatem ageret, optimeq; loqueretur. De *libris eius ſic accepimus. Primùm traſtauit locos ab Ariſtotele ante tractatos. Stirpium naturas omniumq; ferè rerũ, quæ è terra gignerentur, cauſas atque ratione perſecutus eſt, qua ex cognitione facilior facta eſt inueſtigatio*

tio rerum occultiſſimarũ. De beata vita librum ſcripſit, & de diuitijs, in quo multa præclarè, illud abſurdè. Eſt enim multus in laudanda magnificentia & apparatione popularium munerũ, taliumq́; ſumptum facultatem fructum diuitiarum putat: rectè laudata eſt hoſpitalitas. Cæterùm taxatus eſt & libris & ſcolis omnium Philoſophorum, quòd in Calliſthene laudarit illam ſentẽtiam. Vitam regit fortuna non ſapientia. Calliſthenes autem illi ſodalis erat. Cuius interitum deplorans, rebus Alexandri proſperis angebatur. Itaque dicebat Calliſthenem incidiſſe in hominem ſumma potentia, ſummaq́; fortuna, ſed ignarum quemadmodum rebus ſecundis vti conueniret. In eo etiam inconſtantiæ notatur, quod modò menti tribueret diuinum principatum, modò cælo: tum ſignis, ſideribusq́; cæleſtibus. Et cum ſtatuiſſet verbera, tormenta, cruciatus, patriæ euerſiones, exilia, orbitates magnã vim habere ad malè miſereq́; viuendum, non eſt auſus elatè, & amplè loqui, cùm humilier, demiſſeq́; ſentiret. Quam bene non quæritur, conſtanter quidem certè, ait Cicer. Tauriſcum quædam dixit actorem auerſum ſolitum eſſe dicere, qui in agendo contuens aliquid pronuntiaret. Tandem moriens accuſaſſe naturam dicitur, quod ceruis, & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet, hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet. Quorum ſi ætas potuiſſet eſſe

longinquior, futurum fuiſſe, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Quærebatur enim tum, cum quædam videre cœpiſſet, extingui. Huius *ſunt hæ ſententiæ.*

Eſſe quædam & corporis, & fortunæ mala, in quibus omnibus qui ſit, beatum fore, ſi ſapiẽs ſit. 2. Acad.

Cum fortuna, dolore, cruciatu corporis, beatam vitam nullo modo coniungi poſſe. 5. de Fini.

In ſola virtute non eſſe poſitum beatè viuere. 1. Acad. & 5. de Finib.

Orationem, quæ quidem ſit polita atque facta quodammodo, non aſtrictè, ſed remiſſius numeroſam eſſe oportere. 3. de Orator. *item ornatum illud ſuaue, & affluens.* Orat.

In verbis verecundam tranſlationem. 16. Epiſto. Famil.

ARCESILAS.

CVm iam Philoſophorum diſciplinæ grauiſſimè conſtitiſſent, tum exortus eſt, vt in optima Rep. T. Gracchus, *qui otium, ſic* Arceſilas *qui conſtitutam philoſophiam euerteret, & in eorũ autoritate deliteſceret, qui negaſſent quicquam ſciri, aut percipi poſſe. Cùm enim* Polemonem *audiſſet, copiaq; rerum & dicendi vi, ac ingenij acumine plurimũ valeret, multa apertè, perſpicueq; & peruerſa, & falſa perſuaſit, ac ex varijs* Platonis *libris, ſermonibusq;* Socraticis, *hoc maximè arripuit, nihil eſſe certi, quod aut ſenſibus*

bus aut animo percipi poſſit. Hinc recẽtior Academia emanauit, *cuius ratio primò non admodum probata eſt.* Sic *igitur inſtituit omne animi, ſenſusq; iudicium aſpernatus* (*vnde illa neceſſariò nata eſt* ἐποχὴ *id eſt, aſſentionis retentio*) *nõ quid ipſe ſentiret, oſtendere, ſed contra id quod quiſque ſe ſentire dixiſſet diſputare.* Itaque Zenoni, *qui tum florebat, ſe vehementer oppoſuit, eiusq; definitiones labefactare conatus eſt, & ei obtrectari, nihil noui reperienti, ſed emendanti ſuperiores immutationes verborum.* Quod *feciſſe dicitur non pertinacia, aut ſtudio vincendi, ſed earum rerum obſcuritate, quæ ad confeßionem ignorationis adduxerunt* Socratem, *& veluti amãtes* Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, *qui nihil cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri poſſe dixerũt, anguſtos ſenſus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, opinionibus, & inſtitutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circonfuſa eſſe dixerunt.* Hoc *ſit intelligi dicit* Cicero in Lucullo. *Nemo vnquam ſuperiorum non modò expreſſerat, ſed ne dixerat quidem poſſe hominem nihil opinari: nec ſolùm poſſe, ſed ita neceſſe eſſe ſapienti.* Viſa *eſt* Arceſilæ *tum vera ſententia, tum honeſta, & digna ſapiente. Quæſiuit de* Zenone *fortaße, quid futurum eſſet ſi nec percipere quicquam poſſet ſapiens, nec opinari ſapientis eſſet. Ille, credo, nihil opinatur quoniã eſſet quod percipi poſſet. Quid ergo, id eſt*

viſum credo. Quale igitur viſum? Tum illum ita definiuiſſe ex eo quod eſſet, ſicut eſſet impreſſum & ſignatum, & effectum. Poſt requiſitum etiam, ne ſi eiuſmodi eſſet viſum verum, quale falſum. Hic Zenonem *vidiſſe acutè, nullum eſſe viſum, quod percipi poſſet: ſi id tale eſſet. ab eo quod eſt, vt eiuſmodi ab eo, quod non eſt, poſſet eſſe.* Rectè conſenſit Arceſilas *ad definitionem additum, neque enim falſum percipi poſſe, neque verum, ſi eſſet tale, quale vel falſum. Incubuit autem in eas diſputationes, vt doceret nullum tale viſum à vero, vt non eiuſdem modi etiam à falſo poſſit eſſe.* Is *cùm arderet podagræ doloribus, viſitaſſétque hominem* Carneades Epicuri *perfamiliaris, & triſtis exiret, mane quæſo, inquit, Carneade noſter: nihil illinc huc peruenit: oſtendit pedes & pectus, attamen hic malebat non dolore.* Huius *hæc ſunt decreta.*

Omnia falſa eſſe, quæ ſenſibus videantur. 1. de Natur. Deor.

Sapientem non opinari, & proinde nulli rei aſſentiri. 2. Acad.

Sapientis vim eſſe maximam, cauere ne capiatur, ne fallatur, videre. 2. Acad.

CARNEADES.

Carneades Cyrenæus in nouis Academicis quartus ab Arceſila numeratur. Audiuit enim Egeſinum, qui Euandrum audiuerat, La-

cidis

cidis diſcipulum, cùm Arceſilæ Lacides fuiſſet Diuina celeritate ingenij, dicendiq; copia vir fuit, nullius philoſophiæ partis ignarus, & memoria diuina: dicebat enim ſe tanquam literis in cera, ſic imaginibus in locis quos haberet, quæ meminiſſe vellet, præſcribere Multos auditores Athenis habuit vt Q. Metellū clariſſimū virum, & Romæ Sceuolā, qui admodum floruerūt. Itaq; cùm multa diſſereret, nouā Athenis Academiam obtinens cum Clitomacho & Aeſchine, excitauit homines non ſocordes ad veri inueſtigandi cupiditatem. Ab Atheniēſibus legatū miſſum eſſe ad ſenatum cum Diogene dicit Cicero. 4. Tuſculan. Epicureus Zeno quanquam ab eo plurimùm diſſentiebat, vnum tamen præter cæteros mirabatur, incredibili quadam fuiſſe facultate. Hinc Cicero. 3. de *Oratore. ait; Si eximiam dicendi ſpeciem adamet Orator, Carneadeam, aut Ariſtoteleam vim eſſe comprehendendam. Et de vniuer. Fuit, inquit, vir ille cùm cæteris artibus, quæ quidem dignæ libero eſſent, ornatus omnibus, tum acer inueſtigator & diligens earum rerum, quæ à natura inuolutæ videntur. Denique ſic iudicio poſt illos nobiles Pythagoreos, quorum diſciplina extincta eſt quodammodo, cum aliquot ſecula in* Italia *Siciliaq; viguiſſent, hunc extitiſſe, qui illam reuocaret. In diſputationibus nullam vnquam rem defendit, quam nō probarit, nullam oppugnauit quam nō euerterit. Erat enim in dia-*

lectica ſummus, & egregiè exercitatus. Cuius ignaros ſic lubat. Si rectè concluſit taceo, ſin vitioſè minam Diogenes reddat. Ab eo enim Stoico dialectica diſcebatur: hæc autẽ merces erat Dialecticorũ. De Epicureis *ſic ſtatuit eos potuiſſe ſuam cauſam ſine commẽtitia atomorum declinatione defendere.* Nam *cùm doceret eſſe poſſe quendam animi motum volũtarium à ſe ortum cuius antegreſſæ, & externæ cauſæ nullæ eſſent, id fuit defendi melius, quã introducere declinationẽ, cuius præſertim cauſam reperire non poſſunt. Quo defenſo, facilè poſſent* Chryſippo *reſiſtere. Contra* Stoicorum *verò, quos ſtudioſiſsimè ſemper refellebat, diſciplinã ingeniũ eius exarcerat, & in omni hac quæſtione, quæ de bonis, & malis appellatur, pugnare non deſtitit, non eſſe rerum* Stoicis *cum* Peripateticis *controuerſiam, ſed nominum.* Nam *cùm alijs externa ne bona quidẽ dicerent, omnia in animo reponerent, eorũ controuerſiam ſolebat tanquã honorarius arbiter iudicare. Cùm enim quæcunq; bona* Peripateticis, *eadẽ* Stoicis *cõmoda viderentur, neque tamẽ* Peripatetici *plus tribuerent diuitijs, bonæ valetudini, cæteriſq; generis eiuſdẽ quã* Stoici: *cum ea, re, non verbis ponderarentur, cauſam eſſe differendi negabat.* Mos *eius erat diſputandi ſicut cæterorum* Academicorum, *contra omne quod eſſet propoſitum, & προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ ſimilem faciebat.* Tandem *verò nonaginta annos natus obijt.*

Dec.et

Decreta.

Mortale omne animal,et diſſolubile, & diuiduum neceſſariò, quod habeat patibilem naturã. 3.*de* Nat.*Deor.*

Nullum corpus ſempiternum. 3.*de* Natura Deorum.

Non fato fieri quæcunque fiunt, eſſe enim multa in noſtra poteſtate.de Fato.

Diuinationem non eſſe, etſi immutabilitas in futurorum veritate ſit, niſi in ijs quæ naturalibus & neceſſarijs cauſis continerentur. An enim Iuppiter Cornicem *à læua*, Coruum *à deſtra canere iuſsit? de* Fato.

Ne Appollinem quidem futura poſſe dicere, niſi ea quorum cauſſas natura ita contineret, vt ea fieri neceſſe eſſet. Quid enim *ſpectans* Deus *ipſe diceret? de* Fato.

*Duo eſſe viſorum genera.*In *vno hanc diuiſionem: alia viſa eſſe, quæ percipi poſsint, alia quæ non poſsint: in altero autem, alia viſa eſſe probabilia, alia non probabilia.*Itaque *quæ contra ſenſus, contraq; perſpicuitatem dicantur, ea pertinere ad ſuperiorem diuiſionem: contra poſteriorem nihil dici oportere.* Quare *ita placere, tale viſum nullum eſſe, vt perceptio conſequeretur: vt autem probatio multa.* Item *contra naturam eſſet, ſi probabile nihil eſſet.in* Luc.

*Virtutem ſatis habere ad beatam vitam præſidij.*5.T*uſc.*

Sapientem interdum opinari.in Luc.

Nihil improbè faciendum etiam ſi impunè fieri poßit.2.de Finib.

Eos qui Rhetores nominarentur, & qui dicendi præcepta traderent nihil planè ſcire, neque poſſe quenquam facultatem aſſequi dicendi, niſi qui Philoſophorum inuenta didiciſſet. 1.de Oratore.

PHILO.

PHilo Anthiochi magiſter, vir magnus fuit, & Academiæ nouæ patrocinium ſuſcepit. Cumq; ille, cum Athenienſium optimatibus Mithridatico bello domo profugiſſet, Romanámque veniſſet, Ciceronem habuit auditorem. Negabat duas Academias eſſe, errorémque eorum, qui ita putabant vehementißimè coarguebat, Alio tempore Rhetorum præcepta tradere, alio Philoſophorum inſtituit: atque harum cauſarum, quæ vniuerſæ ſunt, vel temporibus, locis, ac rei definitæ, cognitionem, exercitationémque celebrauit. Epicureos verò ferre non poterat aſpernari molles, & delicatas voluptates. Summa enim memoria pronuntiabat plurimas Epicuri ſententias ijs ipſis verbis, quibus erant ſcriptæ. Porro à Catullo reprehenſus eſt. Dum enim (ait Cicero 3. Academicorum.) noua quædam commouet, quòd ea ſuſtinere vix poterat quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & apertè mentitur, & vt docuit Antiochus, in idipſum ſe induit, quòd

timebat, Cùm enim ita negaret quicquam eſſe, quod comprehendi poſſet (id enim volumus eſſe, ἀκατάληπτον) ſi illud eſſet, ſicut Zeno definiret, tale viſum (iam enim hoc pro φαντασίᾳ verbum ſatis hodierno ſermone tribuimus) viſum igitur impreſſum, effectúmque ex eo vnde eſſet, quale eſſe non poſſet, vt ex eo vnde non eſſet, id nos à Zenone definitum rectè, certiſsimè dicimus, &c.

ANTIOCHVS.

ANtiochus Philonis, vt dixi, auditor cùm ingenio, ſcientiaq; excellere putaretur, cum Lucullo quæſtore fuit, & poſt aliquod annos imperatore, vt eſt in luculo Ciceronis: vbi de Antiocho multa, quæ hic breuitatis cauſa omiſimus, variè dicuntur. & aliquot locis reprehenditur, quòd cùm Academicum ſe veterem profiteretur, tamen à diſciplina veteris Academiæ deſciceret, quæ cenſebat ſapientem interdum opinari, & inconſtantiæ notatur, quòd cùm Academiam nouam diu laudaſſet, poſtea vituperauerit. Qua in re videbatur nominis Academiæ veteris dignitatem, cùm à re deſciſceret, retinere voluiſſe, quòd erant qui illum gloriæ cauſſa facerent ſperare, etiam fore, vt ij, qui ſe ſequerentur, Antiochij vocarentur. In Bruto ſic ſcribitur. Sex menſes cum Antiocho veteris Academiæ nobiliſsimo, & prudentiſsimo philoſopho fui, ſtudiúmque philoſophiæ nunquam intermiſſum, à primáque ipſius adole

adoleſcentia cultum, & ſemper auctum, hoc rurſus ſummo autore, & doctore renouaui. Poſtquàm verò ipſe cœpit, qui ſe audirent habere, à Philone præceptore non diſceſsit modò, ſed contra eum ſcripſit, & maximè perturbatū dixit. Caterùm Stoicorū fuit aſtipulator, quanquàm ab ýs quibuſdam in rebus diſſentiebat, librumq́; ſcripſit, in quo Stoicos cum Peripateticis re conuenire dicebat, verbis diſcrepare. De quo ſic Balbus, ad quem miſſus fuerat, ait libro primo de Nat. Deor. Miror Antiocum hominem in primis acutum non vidiſſe intereſſe plurimùm inter Stoicos, qui honeſta à commodis nōn nomine ſed genere toto diſtinguerent, & Peripateticos, qui honeſta commiſcerent cum commodis: vt ea inter ſe magnitudine, & quaſi gradibus, non genere differēt. Hæc enim eſt non verborum parua, ſed rerum per magna diſcentio. Decreta præcipuè ſunt hæc.

In vna virtute poſitam beatam vitam, ſed non beatiſsimam. 5. Tuſ. in Luc.

Omnia peccata non eſſe paria. in Luc.

Præter honeſtatem multa bona, præter turpitudinem multa mala, quæ & venientia metuat ſapiens neceſſe eſt, & veniſſe doleat. In Luc. cætera ibidem quære.

CLEANTHES.

CLeanthes, de quo in libris de Natura Deorū multa dicuntur, cùm primùm pugil fuiſſet Athenas venit, Xenonemq́; audiuit vnà cum Ariſtone,

riſtone, & quaſi maiorum fuit gentium Stoicus, ingenio obtuſo atque hebeti ſed laborum patiẽs, vnde & φρεάντλης Græcè dictus eſt, quòd noctu exauriens puteis vitam ſibi quæreret. Librorum, *quos ſcripſit contra voluptatem* Cicero *mentionẽ fecit, in quibus fingebat formam quandam & ſpeciem* Deorum, *tum diuinitatem omnem tribuebat aſtris,* Verbis *etiam pingere tabulam ſolebat.* Iubebat *eos, qui audierant, ſecũ ipſos cogitare in tabula voluptatem, pulcherrimo veſtitu, & ornatu regali, in ſolio ſedentem: præſto eſſe virtutes, vt ancillulas quæ nihil aliud agerẽt, nullum ſuum officium ducerent, niſi vt voluptati miniſtrarent, & eam tantùm ad aurem admonerent (ſi modo id pictura intelligi poſſet) vt caueret ne quid perficeret imprudens, quod offenderet animos hominum, aut quicquam, è quo oriretur aliquis dolor.* Nos *quidẽ ad virtutes ſic nati ſumus, vt tibi ſeruiremus, aliud nihil negotij habemus.* Cæterùm *hæc eum præcepiſſe ait* Cicero.

Mundum Deum *eſſe, tum totius naturæ menti, atque animo hoc nomen tribuendum, tum vltimum, & altiſſimũ, atq; vndique circonfuſum & extremum, omnia cingentem atque complexum ardorẽ, qui æter nominetur,* Deum *certiſſimum.* 1. de Nat. Deor.

Sydera *ignea, idque duorum ſenſuum teſtimonio confirmari, tactus & oculorum.* 2. de Nat. Deorum.

Ali-

Ali ſolem, Lunam, reliquaq́; aſtra aquis alia dulcibus, alia marinis. Cauſam verò eſſe, cur ſe Sol referat, nec longius progrediatur ſolſtitiali orbe, itemq́; brumali, ne longius diſcedat à cibo. 3 de Nat. Deor.

Solem dominari, & rerum potiri. in Luc.

Magnam caloris vim ineſſe in omni corpore, quòd nullus ſit tam grauis cibus, quin is die, & nocte cõcoquatur, cuius etiam in reliquis ineſt caloris, quas natura reſpuerit. 2. de Natura Deorum.

Quatuor de cauſis in animis hominum informatas deorum notiones. Vna eſt, quæ eſt orta ex præſenſione rerum futurarum. Altera ex perturbationibus tempeſtatum, & reliquis motibus. Tertia ex commoditate rerum, quas precipimus & copia. Quarta ex aſtrorum ordine, & conſtantia. 3. de Natura Deorum. *Vide hæc latius explicata.* 2.

Nihil ratione diuinius. 1. de Natura Deor.

Nihil eſſe malum quod turpe non ſit. 2. Tuſc.

Conſolantis officium: malum illud omnino non eſſe, ſuadere. 3. Tuſc.

DIOGENES.

Diogenes Babilonius magnus & grauis Stoicus cum Carneade ad Senatum ab Athenienſibus miſſus eſt legatus, quòd in eo principes temporibus illis ſingularis, fuiſſe ſtudia doctrinæ viderent. Is fuit, qui diceret artem ſe tradere

dere bene diſſerendi & vera,& falſa diiudicandi,id eſt dialecticam. Quam qui audire vellent, mi non vt darent,fecerat. Chriſippea quædam retinuit , vt cùm in eo libro qui de Minerua inſcribitur, partum Iouis,ortumq; virginis ad Phyſiologiam traducens disiungit à fabula : decreta verò reliquit huiuſmodi.

Aliquid prædici poſſe duntaxat quali quiſq; natura, & ad quam quiſque maximè rem aptus futurus ſit,cætera nullo modo poſſe ſciri. 2.de Diuin.

Diuitias non eam modò vim habere,vt quaſi duces ſint ad voluptatem, & ad valetudinem bonam,ſed etiam vt ea contineant: non idem facere eas in virtute neque in cæteris artibus , ad quas eſſe dux pecunia poteſt, continere autem non poteſt. 3.de Finib.

Bonum eſſe id,quod eſſet natura abſolutum. 3. de Finib.

EVDOXVS.

E*Vdoxus Aeſchini filius,Cnidius,Platonis auditor,geometra, medicus , legumlator , & in* Aſtrologia, *indicio doctiſſimorum hominum, facilè princeps , in ſcriptis reliquit Chaldæis (id eſt Mathematicis,qui ex natalitio ſydere futura præſagiunt,quod illa natio ſyderum obſeruandorum peritiſſima fuerit) in prædictione,& in notatione cuiuſque vitæ ex natali die minimè eſſe credendum.* 2.de Diuin.

HEC

HECATO.

HEcatonis Rhodij, qui Panetium audiuit, & eum ſequutus de officijs libros ſcripſit, præcepta ſunt hæc. 3. Offic. vtilitate officium dirigi magis, quàm humanitate, & alio loco eiuſdem libri.

Sapientis eſſe nihil contra mores leges, inſtituta facientem, habere rationem rei familiaris.

ALCMAEO.

ALcmæo Crotoniates et Pythagoræ auditor primus autore Phauorino de naturæ ratione ſcripſiſſe videtur, præcepit verò.

Soli, Lunæ, reliquiſq; ſyderibus, animoq; præterra diuinitatem ineſſe. 1. de Nat. Deor.

PANAETIVS.

PAnætius Rhodius, Poſſidonij doctor, diſcipulus Antipatri, Stoicorũ princeps fuiſſe dicitur. Quorum tamen decreta non omnia rata habebat. Nam & vim eſſe diuinandi dubitauit, & an mundus ad extremum ignoſceret humore conſumpto non eſt auſus affirmare Praterea Stoicorum triſtitiam atque aſperitatẽ fugiens, nec aſperitatem ſententiarum, nec differendi ſpinas probauit, fuitq; in altero genere mitior, in altero illuſtrior. Eum de Officijs Cicero correctione quadam adhibita potiſſimũm ſecutus eſt. De Officijs

ſicijs enim ſine controuerſia diſputauerat accuratiſſimè, vt eſt libro 3. Officiorum. Quos libros poſteaquam edidit, triginta vixit annos. Scripſit etiam ad Q. Tuberonem, de dolore patiendo, quid eſſet, & quale quantumq; in eo eſſet alieni, deinde quæ ratio eſſet perferendi. Platonem omnibus locis diuinum, ſapientiſſimum, ſanctiſſimum, Homerum denique Philoſophorum appellare ſolebat, a quo tamen de immortalitate animorum diſſentiebat. Hæc præcepit.

Quicquid natum ſit interire, naſci autem animos, quod declarat eorum ſimilitudo, qui procreantur: quæ etiam in ingenijs, non ſolum in corporibus appareat. Præterea nihil eſſe, quod doleat, quin id ægrum eſſe quoque poſſit, quod autem in morbum cadit, id etiam interiturum: dolere autē animos. Ergo etiam interire. 1. *Tuſc.*

Animum ex igne conſtare. 1. *Tuſc.*

Dubium eſſe an ad extremum omnis mundus igneſceret. 2. *de* Nat. Deor. *Vide* Stoic.

Dubium an eſſet aſſentiendum & credendum augurijs, quæ cæteri Stoici *putabant veriſſima.* In Luc. & 1. *de* Diuin.

Prædicta Aſtrologorum reijcienda Archelaum enim, & Caſſandrum ſummos Aſtrologos illius ætatis, cùm in cæteris aſtrologiæ partibus excellerent, hoc prædictionis genere non vſos. 2. *de* Diuin.

Tria genera exquirendi officij eſſe, vnum cùm deliberamus honeſtum, an turpe ſit: alterum vtile, an inutile: tertium cùm hæc inter ſe pugnare videantur, quomodo iudicandum ſit, qualis cauſſa Reguli, *cedere honeſtum, manere vtile: de duobus primis tribus libris præclarè diſſeruit: de tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturum, ſed nihil ſcripſit. Quem locum Poſsidonius in commentarijs breuiter tractauit. vide* 1.2.*Offi.*16.*Epiſt ad Att &* 3.*Offic. vbi hic locus copioſè explicatur.*

Solum bonum, quod honeſtum ſit: quæ autem huic repugnent ſpecie quadam vtilitatis, eorum neque aceſsione meliorem vitam fieri, neque diſceſsione. 3.*Offic.*

Ea quæ videntur vtilia cum honeſtis pugnare aliquando poſſe. Nihil verò vtile, quod non idem honeſtum, nec honeſtũ quod non idem vtile ſit. 3.*Offic.*

XENOPHON.

X*Enophon Grylli filius Atheniẽſis, Archiæus, philoſophus fuit Socraticus, cuius voce Muſas quaſi locutas ferunt. Aiunt eum (autore* La-*ërtio) cùm Socratem in angiporto quadam habuiſſet obuium, porrecto baculo tranſire prohibitum, percontanti verò, vbinam venirent, quæ humanis vſibus ſunt neceſſaria, cùm ille reſpondiſſet: rurſus vbi nam boni, ac probi homines fierẽt, hærente illo dixiſſe Socratem, ſequere igitur & diſce ex eo tempore Socratis auditor factus. Cuius.*

ius ſermones diligentiſſimè ſcripſit. In *quibus* (*ait* Cicero. 1. de Nat. Deor.) Facit Socratem *diſputan-tem formam dei quæri non oportere, eúndemq́ue & ſolem & animū deum dicere, & modò vnū, tum autem plures Deos: quæ ſunt ijſdem in erratis ferè, quibus ea, quæ de* Platone *diximus. &* 2. *&* 3. *de* Natu. Deor. *Quærit apud* Xenophontem *Socrates, vnde animā arripuerimus, ſi nulla fuerit in mundo. Cyrum ſcripſit, non ad hyſtoriæ fidem, ſed ad effigiem noſtri imperij* (*vt eſt in* 1. *Epiſt. ad Q. frat.*) *Cuius ſumma grauitas ab illo philoſopho cum ſingulari comitate coniungitur. Quos quidem libros non ſine cauſſa Aphricanus de manibus ponere non ſolebat. Nullum eſt enim prætermiſſum in ijs officium diligentis, & moderati imperatoris. Perſarum in ijs virtus exponitur: quos negat ad panem adhibere quicquam præter naſturcium. Somnia ſcribuntur, quorum exitus mirabiles extiterunt. Cyrum verò antiquiſſimo ſepulturæ genere vti facit: redditur enim terræ corpus, & ita locatū, ac ſitum, quaſi operimento matris obducitur. Cæterùm de eo ſermone, quem Cyrus moriens habuit, de Oeconomico librò, de Agriculturæ laudibus, lege Ciceronem de Senectute. Quali autem ſermone vſus ſit, idem explicat in Oratore his verbis. Nactus ſum qui Xenophontis ſimilem eſſe cuperet. Cuius ſermo eſt ille quidem melle dulcior, ſed à forenſi ſtrepitu remotiſſimus. &* 2. *de* Orator. *A philoſophia*

profectus princeps Xenophon Socraticus *ille, poſt ab* Ariſtotele Caliſtenes *comes* Alexandri, *ſcripſit hiſtoriam: & hic quidem Rhetorico penè more, ille autem ſuperior leniore quodam ſono eſt vſus, & qui illum inpetum Oratoris non habeat, vehemens fortaſſe minus, ſed aliquanto tamē eſt vt mihi quidem videtur dulcior.* Idem Cic. *eius has ſententias latinè expreſſit.*

Eſſe aliquam mentem ex ipſa hominum ſolertia, & eam quidem acriorem, & diuinam. vnde enim hanc homo arripuit, ſi nulla fuerit in mundo? 2. de Natu. Deor.

Animum immortalem & Deum nō apparere, ſed ex ijs rebus quas gerit, intelligi: qui cū omni admixtione corporis liberatus, purus & integer eſſe cœperit, tum ſapiens erit. de Senectute.

Deos *hanc mundi pulchritudinem tueri & regere.* Ibidem. *Eoſdem labores non eſſe æquè graues imperatori, & militi quòd ipſe honos laborē leuiorem faceret imperatorum.* 2. Tuſc.

DEMOCRITVS.

DEmocritus Mileſius Xerxe rege magos *quoſdam &* Chaldæos *audiuit ſimilitq; philoſophus quinque certaminum victori habitus eſt.* Erat *enim verè* πένταθλος, *id eſt, quinq; certaminum; cùm in Phyſicis philoſophia morali, mathematica, liberalium diſciplinarum rationibus, artiumq; omniū cognitione excelleret.* Itaq; *ferè ab omnibus præterquam ab* Epicuro, *cuius tamen*

men fontibus hortulos ſuos irrigauerat, laudatus eſt. de quo ſic Cicero in lucúlo. Quid loquar de Democrito? quem cum eo conferre poſſumus, non modò ingenij magnitudine, ſed etiam animi, qui ita ſit auſus ordiri? Hæc loquor de vniuerſis Nihil excipit de quo non profiteatur. Quid enim poteſt eſſe extra vniuerſa? Quis hunc philoſophum non anteponit Cleanthi, Chryſippo, reliquiſq; inferioris ætatis? Quis mihi cum illo collocati quintæ claſſis videntur. Pauca de virtute dicit, nec ea ipſa enucleatè. In omnibus verò libris, quos multos emiſit, ſermone vſus eſt eleganti, & ornato. Atomorum autor fuit, ſiue etiam Leucipus, vt eſt apud Laërtium, & 1. de Natu Deor. Quas ſic eſt amplexatus, vt accipere maluerit neceſſitate omnia fieri, quàm ab ijs naturales motus euellere. Poſuitq; vim quandam motus impulſionis, quam plagam ille appellat, Græcè Plutarchus γένος τῆς κινήσεως τὸ κατὰ πληγήν. Gloriabatur à gloria ſe abfuiſſe, Veni (inquit) Athenas, neque me quiſquam ibi agnouit. Denique cum putaret impediri animi aciem aſpectu oculorum, dicitur oculis ſe priuaſſe, vt quam minimè animus à cogitationibus abduceretur. Patrimonium neglexit, agros deſeruit incultos, nihil aliud quærens niſi beatam vitam. Itaque cùm alij ſepè, quod eſſet ante pedes, non viderent, ille infinitatem, quam ἀπειρίαν vocant omnem peregrinabatur, vt nulla in extremitate conſiſteret. Sen-

tentiæ, illius & præcepta ſunt eiuſmodi.

Naturam in profundo veritatem penitus abſtruſiſſe, in Luc. *Animum, cœlum, terras, omnia denique atomis, id eſt leuibus & rotundis corpuſculis, indiuiduis propter ſolidatem, nulla cogente natura, ſed concurſu quodam fortuito effici: Corpuſcula autem illa, quædam leuia, alia aſpera, rotunda alia, partim autem angulata, curuata quædam, & quaſi adunca.* 1. de Nat. Deorum. 1. Tuſc. & 1. de Fin. *Nulla cenſet eſſe* Cicero.

Innumerabiles eſſe mundos & quidem ſic quoſdam inter ſe non ſolum ſimiles, ſed vndique perfectè & abſolutè ita pares, vt inter eos nihil prorſus interſit: omnes verò oriri, & interire quotidie. in Luc. & 1. de Finib.

Simulachra, & imagines diuinitate præditas ineſſe vniuerſitati rerum, tum principia, mentesq́; quæ ſunt in eodem vniuerſo Deos *eſſe: tum animantes imagines, quæ vel prodeſſe nobis ſolent, vel nocere: tum ingentes quaſdam imagines, tantasq́;, vt vniuerſum mundum complectantur extrinſecus.* Quod videtur Deos eſſe quodam pacto negare. 1. & 2. de Natura Deorum. & alio loco, Imagines, *earumq́; circuitus in* Deorum *numero refert, tum illam naturam, quæ imagines fundat, ac mittat, tum ſcientiã, intelligentiamq́; noſtram imagines denique illas à corporibus ſolidis, & à certis figuris fluere.*

Nihil eſſe ſempiternum, quia nihil ſemper ſuo

ſtatu

ſtatu maneat. 3.*de* Nat.Deor.

Animos in ſomniando externa,& aduenientia vi pulſari. 2.*de* Nat.Deor.

Omnia ita fato fieri,vt id fatum vim neceſſitatis afferat. de Fato.

H*abitu & colore exterorum declarari pabuli genus,& earum rerum,quas terra procreet, vel vbertatem,vel tenuitatem, ſalubritatem etiam, aut peſtilentiam.* 1.*&* 2. de Diuin.

S*ine inflammatione animorum, & ſine quodam afflatu quaſi furoris poëtam magnum eſſe non poſſe.* 1.*de* Diuin.*&* de Orat.

Ante lucē Gallos *cantare, hac de cauſſa, quòd depulſo de pectore, & in omne corpus diuiſo, & modificato cibo, cantus quietè ſatiati edunt, qui quidem ſilentio noctis,vt ait* Enius, *fauent ruſſis:cantu,plauſuq; premunt alas.* 2.de Diuin.

Atomos in infinito inani , in quo nec ſummū, nec infimū, nec mediū, nec vltimū, nec extremū ſit,ita ferri, vt concurſationibus inter ſe cohæreſcant,ex quo efficiantur ea, quæ ſint, quæq; cernātur omnia, cūq; motū atomorū nullo à principio,ſed ex æterno tēpore intelligi cōuenire. 1.*de* Fi. *Concurſionem autem illam fortuitam concalefactam,& ſpirabilem,id eſt animantē eſſe.* 1.Tuſc.

B*eatam vitam in rerum cognitione ponendā: quam ex inueſtigatione naturæ conſequimur, vt ſimus bono animo.*Id enim illud *ſummum bonum* εὐθυμίαν, *&* ſæpe ἀκαταπληξίαν *appellabat, id eſt*

ſecuritatẽ,quæ eſt animi tanquam tranquillitas, & animus terrore liber. 1.& 5.de Finib.

CYRENAEI VEL CYRE- *naici,&* Anniceryj.

C*Yreneorum, qui minimè contempti Philoſophi fuerunt,Philoſophia ab* Ariſtippo *Cyrenæo manauit. Cùm finem bonorum eſſe dicerent voluptatem corporis, id eſt iucundum quendam & leuem motum ad intimos ſenſus permanentem,& quaſi in medullis corporis prurientem, iudicium veritatis in intimis ſenſibus poſuerunt. Negarunt enim eſſe quicquam, quod percipi poſſit extrinſecus ea ſe ſola percipere, quæ tactu intimo ſentiant, vt dolorem & voluptatem:neque ſe,quo quid colore, aut quo ſono ſit,ſcire,ſed tantum ſentire affici ſe quodammodo.* In Luc.2.de Finib.*ſic ait*. 3.*Offic.* Ab Ariſtippo Cyrenaici, *&* Anniceryj *Philoſophi nominati, omne bonum in voluptate poſuerunt: virtutemq́; cenſuerunt ob eam rem eſſe laudandam, quòd efficiens eſſet voluptatis: quibus obſoletis floret.*Epicurus *eiuſdem ferè adiutor auctorq́; ſententiæ, neque tamen cum* Cyrenaicis *de ipſa voluptate conſentiẽs.* 2.Acad. *Item.*

Non omni malo ægritudinem effici, ſed inſperato,nec opinato malo. 3.*Tuſc.*

In tactu doloris aut voluptatis & eo quidem interiore veri eſſe iudicium, quia ſentiatur. in Luc.

ANAC

ANACHARSIS.

ANacharſis Scytes Cnuri filius, Caduidæ Scitharum regis frater, Soloni amicus, dixit vitem vuas tres ferre, primam voluptatis, ſecundam ebrietatis, tertiam mæroris, & tantum abeſſe à morte qui nauigant, quanta eſt nauis craßitudo, pro nihilo pecuniã duxit. Cuius epiſtola hæc apud Ciceronem eſt. 5. Tuſc.

ANACHARSIS Hannoni ſalutem. Mihi amictus eſt Scythicum tegmen, calceamentum ſolorum callum, cubile terra, pulmentum fames: lacte, caſeo, carne veſcor. Quare vt ad quietum me licet, venias. Munera autem iſta, quibus es delectatus, vel ciuibus tuis, vel dijs immortalibus dona.

ANAXAGORAS.

ANaxagoras Aegeſibuli filius, Claxomenius ab Anaximene accepit diſciplinam. Maxima fuit & grauitatis & ingenij gloria, quem ferunt nuntiata morte filij dixiſſe, ſciebam me genuiſſe mortalem. Quæ vox declarat ijs eſſe hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata. Et cùm Lampſati moreretur, quærẽtibus amicis vellétne Claxomenas in patriam, ſi quid accidiſſet, aſſerri. Nihil neceſſe eſt, inquit. Vndique enim ad inferos tantundem via eſt. Commentus eſt ὁμοιομερείαν, id eſt ſimilitudinem partium, veluti ſyluam, & materiam, Græcè ὕλην rerum omnium gignendarum. Cenſuit enim in ſingulis re-

bus particulas ineſſe ſimiles infinitas, ex quibus cõpoſita ſint, resq; omnes gigni & interire congregatione & ſeiunctione particularũ ſimilium. Vnde ſui operis principio de mẽte diuina ita ſcripſit. Omnia ſimul erant: deinde mentis infinitè vi ac ratione omnium rerum deſcriptio, & modus deſignatus eſt, & confectus: contra quod diſputat Ariſtot. 4. *primæ* Philoſophiæ, & Cicer. 1. de Natu. Deor.

Huius igitur decreta ſunt hæc.

Materiam infinitam, ſed ex ea particulas inter ſe, minutas: eas primùm confuſas, poſtea in ordinem adductas mente Diuina. In Luc. & 1. de *Natura Deor.*

Niuem eſſe nigram, quod perſpicuũ ſit aquam nigram eſſe, vnde illa concreta ſit, & quòd oculi continenter in ea defixi, mutentur, & ſe colorem nigrum cernere credant. In Luc.

ANAXARCHVS.

ANaxarchus Abderites Democritius *fuit. Qui cùm in manus* Neocreontis *tyrãni incidiſſet, cui in conuiuio coram* Alexandro *iniuriam fecerat, nullum genus ſupplicij deprecatus eſt, neque recuſauit. Cùm enim mortuo* Alexandro *eum in* ὅλμον *inieciſſet* Neocreon, *iuſsiſſetq; ferreis malleis cædi, ingeminauit:* Tunde, tunde *Anaxarchi vaſculũ, nam Anaxarchũ nihil teris. Iubente verò illo ipſius præcidi linguam, aiunt*

præciſam dentibus in eius faciem conſpuiſſe, tandem excarnificatum eſſe. Cicero 2. Tuſcul. & 3. de Natura Deorum. Laërtius de vita Philoſoph.

ANAXIMANDER.

ANaximander Mileſius ſummus fuit in Phiſicis. Is primus gnomonē inuenit ὡροσκόπια fabricatus eſt, ac primus terræ mariſq; circuitus deſcripſit, & ſphæram conſtruxit. Cicero ait primo de Diuinatione ab eo monitos fuiſſe Lacedæmonios, vt vrbem, ac tecta linquerent, armatiq; in agro excubarent, quòd terremotus inſtaret, tum cùm & vrbs tota corruit, & ex monte Taygeto, extrema montis quaſi puppis euulſa eſt. Huius eſt hæc opinio.

Natiuos eſſe Deos, longis interuallis orientes, occidenteſq; , eoſq; innumerabiles eſſe mundos. 1. de Natu. Deor.

Infinitatem naturæ eſſe, è qua omnia gignuntur. In Luc.

ANAXIMENES.

ANaximenes Euriſtrati filius, Mileſius Anaximandri auditor, cenſuit aëra Deum, eúmque gigni, eſſeq; immenſum, & infinitum, & ſemper in motu, primo de Natura Deorum: ſed ea quæ ex eo orirentur, definita: gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex ijs omnia. In Luc.

ANT

ANTIPATER.

ANtipater Tyrius Stoicus fuit ſummus in Dialecticis, ſed opinioſiſſimus. Reprehenſus eſt, quòd multus fuiſſet in diſputãdo cum Academicis, præſertim cùm id minus ſubtiliter faceret, & nulla ratio eſſet cum iis, qui nihil probarent, diſputandi. Duos libros ſcripſit de Diuinatione, in qua probanda qua ratione vſus ſit vide primum de Diuinatione. Athenis tandem mortuus eſt. Cenſuit verò duo præcepta à Panætio prætermiſſa; valetudinis curationem, & pecuniæ. 2. Officiorum.

ANTISTENES.

ANtiſtenes Antiſthenis filius, Athenienſis fuit, homo acutus magis, quàm eruditus, ab eo, qui patientiam & duritiem in Socratico ſermone adamarat, Cynicorum primùm, deinde Stoicorum penè Cynicorum ſecta profecta eſt. Quorum ratio tota eſt eiicienda: eſt enim inimica verecundiæ, ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum: reprehendunt enim & irrident, quòd ea, quæ turpia re non ſint, verbis flagitioſa dicantur: illa autem, quæ turpia ſunt, nominibus appellentur ſuis, vt eſt primo Officiorum. Inter cætera in eo libro, qui Phyſicus inſcribitur, cenſuit.

Populares deos multos, naturalem vnum eſſe. 1. de Natura Deorum.

ARCHITAS TARENTINVS.

ARchitas Tarentinus magnus imprimis, & præclarus vir fuit. Eum quarta Tuſculana Cicero ait, cùm villico factus eſſet iratior, dixiſſe, Quo te modo accepiſſem, niſi iratus eſſem? & de Amicitia. Verum illud eſt, quòd à Tarentino Architaa poſitum, noſtros ſenes commemorare audiui, ab alijs ſenibus auditum: ſiquis cœlum aſcendiſſet, naturamq; mundi, & pulchritudinem ſyderum perſpexiſſet, inſuauem illam admirationem ei fore, quæ iucundiſſima fuiſſet, ſi aliquem cui narraret, habuiſſet. Nearchus Tarentinus ſe à maioribus natu accepiſſe dicebat, illum oratione, quæ eſt in libro de Senectute, perſuadere voluiſſe, nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam. Cui ſermoni interfuit Plato Athenienſis, quem Tarentum veniſſe L. Aemilio, Appio Claudio conſulibus, eodem loco ait Cicero.

ARCHYMEDES.

ARchymedes ex Syracuſana vrbe ſummo ingenio fuit ac diſciplina, in quo tantus ſtudij ardor fuit, vt dum in puluere quædam deſcriberet attentius, ne patriam quidem à Marco Marcello captam eſſe ſenſerit, cuius interitum princeps tulit moleſtè. Eum arbitrantur, ait Cicero ſecundò de Natura Deorum, plus valuiſſe

in

in imitandis ſphæræ conuerſionibus, quàm naturam in efficiendis, præſertim cùm multis partibus ſint illa perfecta, quàm hæc ſimulata ſolertius, & prima Tuſculana. Cùm archimedes lunæ, ſolis, quinque errantium motus in ſphæram alligauit, effecit idem, quod ille qui in Timæo mundum ædificauit Platonis deus, vt tarditate & celeritate diſſimillimos motus vna regeret conuerſio. Quòd ſi in hoc mundo fieri ſine deo poteſt, ne in ſphæra quidem eoſdem motus Archymedes ſine diuino ingenio potuiſſet imitari. Idem dicit quinto Tuſculan. *ſe, cùm quæſtor eſſet, ignoratum à Syracuſanis, cùm eſſe omninò negarent, ſeptum vndique ac veſtitum vepribus & dumetis indagaſſe ſepulchrum. Tenebam enim, inquit, quoſdam ſenariolos, quos in eius monumento eſſe inſcriptos acceperam: qui declarabant in ſummo ſepulchro ſphæram poſitam eſſe cum cylindro* Cenſuit.

Multis partibus ſolem, qui Deus *eſt, maiorem eſſe quàm terram.* In Luc.

ARISTOXENVS.

Ariſtoxenus Philoſophus ætatem ferè conſumpſit in muſicis. Putauit animum eſſe Harmoniam: *intenſionem enim ipſius corporis, quandam velut in cantu & fidibus ſic ex corporis totius natura, & figura varios modos cieri, tanquam in cantu ſonos,* 1. Tuſc. *vbi refellitur.*

ARISTIPPVS.

ARiſtippus Cyrenaicus cùm Socratis famam communi omnium ſermone in dies percrebreſcere videret, Athenas ad eum audiendum profectus eſt. Qui cùm ſe totum voluptati dedidiſſet, quaſi animum nullum haberet, voluptatem ſummum bonum poſuit. Ob eamq; cauſam Xenophon in eum ſcripſit cõtra voluptatẽ, eamq; Socrati diſputationem tribuit. Plato quoque in libro de animo illum conuitÿ agit. Non erubuit, *cùm eſſet obiectum habere eum Laida: Habeo, inquit Laida, non habeor à Laide: Cicero in Epiſtolis. & ſecundo de Finibus, Omnes ſimplices ſententias eorum, in quibus nulla eſt virtutis adiunctio, omnino à Philoſophia ſemouendas puto. Primùm Ariſtippi, Cyrenaicorumq; omnium, qui ab eo ſunt profecti, quos non puduit in ea voluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummũ bonum ponere, contemnentes iſtam vacuitatem doloris.* Hi *non viderunt, vt ad curſum equum, ad arandũ bouem, ad indagandum canem, ſic hominem ad duas res, vt ait Ariſtoteles, intelligẽdum & agendum eſſe natum, quaſi mortalem* Deum: *contraq; vt tardam aliquam, vt languidam pecudẽ ad paſtũ, & procreandi voluptatẽ hoc diuinum animal ortũ eſſe voluerũt: quo nihil mihi videtur eſſe abſurdius. Atque hæc cõtra Ariſtippũ, qui eam voluptatẽ nõ modò ſummã, ſed ſolã etiã ducit, quàm omnes vnã appellamus voluptatem,*

idq;

idque ex eo intelligi volebat quod omne animal, ſimulatq; natum eſt, voluptatẽ aſciſcat vt ſummum bonum, & reprobet dolorem vt ſummum malum. I*dolentiam autem & doloris vacuitatem (quam tuetur* Epicurus*) nõ putabat voluptatem, vt dixi, neque priuationem voluptatis dolorem, quia voluptas & dolor verſantur in aliquo motu iucundo aut aſpero.* Sapientem *verò & beatum eſſe, non qui ſit in perpetuis voluptatibus, ſed qui maiore ex parte ijs fruatur.* In Luc. 1. & 2. de Finib. 2. Tuſcu. 3. Offic & 3. de Orat.

ARISTONII.

TRes *potiſſimùm ſectæ à ſcholis exploſæ, & eiectæ fuerunt,* Herilliorum, Megaricorum, *ſiue* Eretriacorum, & Ariſtoneorum *ſiue* Pyrrhoneorũ; Ariſtonei *ab* Ariſtone Chio *profecti ſunt: is cùm* Zenonis *fuiſſet auditor reprobauit illa, quæ ille verbis, nihil eſſe bonũ niſi virtutem, neque malum, niſi quod virtuti eſſet contrarium.* Rerum *delectum nullum ponebat: exequabat omnia.* De *quo ſic eſt apud* Ciceronem *quarto de* Finibus. Ex *his anguſtijs iſta euaſerunt deteriora, quàm* Ariſtonis, *illa tamen ſimplicia, veſtra verſuta.* Roges *enim* Ariſtonem, *bonáne ei videantur hæc, vacuitas doloris, diuitiæ, valetudo? nihilo magis.* Zenonem *roges? reſpondeat totidem verbis.* Admirantes *quæramus ab vtroque quónam modo vitam agere poßimus, ſi nihil intereſſe noſtra putemus, valeamus, ægrine ſimus, vacemus, an crucie*

mur

mur dolore, frigus tamen propulſare poſſimus, necne poſſimus. Viues, inquit Ariſto, magnificè, atque præclarè: quod erit cunque viſum ages, nunquam angere, nunquam cupies, nunquam timebis. Quid Zeno? portenta hæc eſſe dicit. Itē *ſecundo de* Finib. *Ariſtoni & Pyrrhoni viſum eſt, vt inter optimè valere, & grauiſſimè ægrotare nihil prorſus intereſſet. Cōtra quos rectè iampridem deſitum eſt diſputari. Dum enim in vna virtute ſic omnia eſſe voluerunt, vt eam rerum ſelectione expoliarent, nec ei quicquam, aut vnde orietur, darent, aut vbi niteretur: virtutem ipſam, quam amplexabantur, ſuſtulerunt,* Hoc *tenuit.*

Formam dei intelligi non poſſe, neque in Dijs *ſenſum eſſe: dubium etiam omnino deus animans necne ſit.* 1. *de* Natur. Deor.

Summum bonum, in rebus neutram in partem moueri, quæ ἀδιαφορία ab ipſo dicitur. In Luc. *Quo verbo ſignificatur indifferētia, vt ſiquis indifferenter vixerit & promiſcuè inter virtutem & vitium nulla habita ratione huius vel illius. vide* 2. 3. 4. *&* 5. *de* Finib *&* 1. O*ffic.*

I*n medijs ea momenta, quæ* Zeno *voluit, nulla eſſe in* Luc.

E*ſſe quædam, quibus commotus ſapiens appeteret aliquid, quod cuiq; in mentem incideret, & quodcūque tandem occurreret.* . *de* Finib.

N*ihil differre aliud ab alio, nec eſſe res vllas*

præter virtutes & vitia, inter quas quicquam omnino intereſſet. 4. de Finib.

Præter vitia, atque virtutes nullam eſſe rem aut fugiendam, aut appetendam. 5. de Finib.

Nocere audientibus philoſophos ijs qui bene di cta male interpretarentur: poſſe enim aſotos ex Ariſtippi, *acerbos è Zenonis ſchola exire.* 3. de Natura Deorum.

BIAS.

B*Ias vnus è ſeptem ſapientibus habitus eſt.* Cuius illa eſt ſententia, *nullam vocem inimiciorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet, ita amare oportere, vt aliquando eſſet oſurus.* de Amic. vide Apoph.

CALIPHO.

C*Aliphonem* reprehendit Cicero. 3. Officiorum, *qui dirempturum ſe ſectarum controuerſiam putauerat, ſi cum honeſtate voluptatem, tanquam cum homine pecudem, copulauiſſet: quanquam honeſtatem ſic eſt amplexus, vt omnia, quæ ſine ea ſunt, longè ac retro poſuerit.* Hoc igitur *vnum eius perpetuum decretum fuit,* Ad *honeſtatem adiungi voluptatem oportere.* 2. & 5. de Finibus. & 5. Tuſcula. *vbi omnium ferè ſententias de ſummo bono numerat. Quæramus, inquit, vnanquamque reliquorum ſententiam, ſi fieri poteſt, vt hoc præclarum quaſi decretum beatæ vitæ poßit omnium ſententijs, & diſciplinis conuenire. Sunt autem*

hæ

hæ de Finibus, *vt opinor, retentæ defenſaq; ſententiæ. Primum ſimplices quatuor: nihil bonum, niſi honeſtum, vt* Stoici*: nihil bonum niſi voluptatem, vt* Epicurus*: nihil bonum niſi vacuitatem doloris, vt* Hieronymus*: nihil bonum, niſi naturæ primis bonis aut omnibus, aut maximis frui, vt* Carneades *contra* Stoicos *diſſerebat.* Hæc *igitur ſimplicia, illa mixta tria genera bonorum, maxima animi, ſecunda corporis, externa tertia, vt* Peripatetici, *nec multò veteres Academici ſecus.* Voluptatem *cum honeſtate* Clitomachus, & Callipho *copulauit.* Indolentiam *autem honeſtati* Peripateticus Diodorus *adiunxit.* Hæ *ſunt ſententiæ, quæ ſtabilitatis aliquid habent.* Nam Ariſtonis, Pyrrhonis, Herilli *nonnullorumq; aliorum euanuerunt.*

CLITOMACHVS.

CLitomachus Pœnus, *valde ſtudioſus ac diligens, vſque ad ſenectutem cum* Carneade *præceptore fuit: cui tandem ſucceßit in* Academia, & *eius dicta maximè illuſtrauit.* Scripſit *librum ad C.* Lucilium *poëtam, cum ſcripſiſſet iiſdem de rebus ad L.* Cenſorium, *eum qui cum* M. Manilio *Conſul fuit, in quo hæc ſunt, autore* Cicero. In Luc. *Academicis placere rerum eiuſmodi ſimilitudines, vt aliæ probabiles videantur, aliæ contra.* Id *autem non eſſe ſatis, cur alia percipi poſſe dicas, alia non poſſe: propterea*

quòd multa falſa probabilia ſint, nihil autē falſi perceptum, & cognitum poßit eſſe. Itaque aut vehementer errare eos, qui dicant ab Academicis ſenſus eripi, à quibus nunquam dictum ſit, aut colorem, ſaporem, aut ſonum vllum eſſe: Illud ſit diſputatum, non ineſſe in his propriam, quæ nunquam alibi eſſet, veri & certi notam. Quæ cùm expoſuiſſet, adiungit dupliciter dici aſſenſus ſuſtinere ſapientem: vno modò, cùm hoc intelligatur, omnino eum nulli rei aſſentiri: altero, cùm ſe à reſpondendo, vt aut probet quid, aut improbet, ſuſtineat, vt neque neget aliquid neque aiat. Id cùm ita ſit: alterum placere, vt nunquam aſſentiatur: alterum tenere, vt ſequens probabilitatem, vbicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut etiam, aut non, reſpondere poßit: nec vt placeat eum qui de omnibus rebus contineat ſe ab aſſentiendo, moueri tamen, & agere aliquid, reliquit euiuſmodi viſa, quibus ad actionem excitemur. Item, ea quæ interrogati in vtranque partem reſpondere poſſumus ſequentes tantummodo quod ita viſum ſit, dum ſine aſſenſu: neque tamen omnia eiuſmodi viſa approbari, ſed ea, quæ nulla re impedirentur. de Carneade ſcripſit ita, Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade, quod vt feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſentionem, id eſt opinationē & temeritatem extraxiſſet. Item Carneadem dicere ſolitum, nuſquam ſe fortunatiorem, quàm præneſte vidiſſe

diſſe fortunam. Miſit etiam euerſa Chartagine librum conſolandi cauſa ad captiuos ciues ſuos. In eo eſt diſputatio ſcripta Carneadis, quam ait in commentarium retuliſſe, cùm ita poſitum eſſet, videri fore in ægritudine ſapientē patria capta: quæ contradixerit Carneades ſcripta ſunt, tenuit Academiam cum Carneade & Aeſchino, & voluptatem cum honeſtate copulauit.

CRATIPPVS.

CRatippus Ciceronis familiaris, eiusq; filij præceptor, quem ſummis Peripateticis parem iudicabat, ſumma autoritate & eruditione vir fuit, Athenisq; docuit illius ætatis philoſophorum princeps. De quo ſcriptum ita eſt 1. Epiſt. Famil. Cratippo me ſcito non vt diſcipulum, ſed vt filium eſſe coniunctiſsimum, nam cùm & audio eum libenter, tum etiam eius propriam ſuauitatem vehementer amplector. Ex ipſis exemplis verarū vaticinationum, & ſomniorum ſolebat rationem concludere hoc modo: ſi ſine oculis non poteſt extare officium, & munus oculorum, poſſunt autem aliquando oculi non fungi ſuo munere: qui vel ſemel ita eſt vſus oculis, vt vera cerneret, is habet ſenſum oculorum vera cernentium. Item igitur, ſi ſine diuinatione non poteſt & munus diuinationis extare, poteſt autem quis, cum diuinationem habeat, errare aliquando, nec vera cernere, ſatis eſt ad confirmandum diuinationem, ſemel aliquid ita eſſe diuina-

tum, nihil vt fortuitò cecidiſſe videatur. Sunt autem eius generis innumerabilia: eſſe igitur diuinationem. Cenſuit etiam animos hominum quadam, ex parte extrinſecus eſſe tractos, & hauſtos. vide 1. & 2. de Diuin. 1. 2. & 3. Offic. Brut.

CRITOLAVS.

CRitolaus, qui ſimul cum Diogene *fuit, Ariſtotelem imitari voluit, & quidem eſt grauitate proximus, & redundat oratio: tamen in patrijs inſtitutis manet, vt ait* Cicero. 2. de Oratore. & 5. de Finib. *Is cùm ad alteram lanceam libræ animi bona imponeret, in alteram corporis, & externa: tantũ pro pondere illam boni lancem putabat, vt terram & maria deprimeret.* 5. Tuſc.

DIAGORAS.

DIagoras omnino deos eſſe negabat: hinc atheos dictus eſt, poſteaq; Theodorus. 1. & 3. de Nat. Deor.

DICEARCHVS.

DIcearchus Peripateticus *magnus fuit, & copioſus,* Ariſtoxeni *æqualis & condiſcipulus.* Et *magna controuerſia fuit cum* Theophraſto, *quòd ille id vitæ genus, quæ in actione poſita eſt, longè omnibus anteponeret, hic autem quæ in contemplatione.* Multa *ſcripſit, imprimis tres libros, qui* Lesbiaci *vocãtur, quod* Mytilenis *ſermo haberetur.* Primo *libro multos loquẽtes facit: duobus* Pherecratẽ *quendam* Pythiotam *ſenẽ, quem*

ait à

ait à Deucalione ortum, differentem inducit, nihil eſſe omnino animum, & hoc eſſe nomen totum inane, fruſtráque animalia, & animantes appellari: neque in homine ineſſe animum, vel animam, nec in beſtia: vimq; omnem eam, qua vel agamus quid, vel ſentiamus, omnibus corporibus viuis æqualiter eſſe fuſam, nec ſeparabilem à corpore eſſe quippe quæ nulla ſit, nec ſit quicquam corpus vnum, & ſimplex ita figuratum, vt temperatione naturæ vigeat, & ſentiat, ad quod credendum inductus eſt, quia difficilis erat animi quid & qualis ſit intelligentia. Scripſit etiam & de interitu hominis, vt eſt. 1. *Officio.* & *duo genera diuinandi probauit. vide* 1. *Tuſc.* 1. *de Nat. Deor.* & 2. *Epiſto. ad Attic.*

DINOMACHVS.

Dinomachus voluptatem adiunxit ad honeſtatem. 5. *de Finib.*

DIODORVS.

Diodorus fuit valens, vt ait Cicero, dialecticus. Is enim fuit, quem Laërtius cognomento Chronũ appellatum fuiſſe dicit, philoſophus ex Megarica ſchola eorũ, qui ἐριστικοὶ *et* διαλεκτικοὶ *dicebãtur. Cuius dialectica imbutus Arceſilas fuerat. Is cùm cæcus eſſet, in philoſophia multò etiã magis aſsiduè, quàm antea, verſabatur, & cùm*

ſidibus Pythagoreorum more vteretur, cumq; ei libri noctes, & dies legerentur quibus in ſtudijs oculis non egebat, tamē quod ſine oculis fieri poſſe vix videtur, Geometriæ munus tuebatur verbis præcipiens diſcentibus, vnde, quò quamque lineam ſcriberent Huius ſententia aduerſus Stoicos vtebantur Academici πρὸ δυνατῶν, *vt vera ex æternitate futura eſſent, ſine naturalium cauſarum anteceßione: ac proinde Carneades diuinationem eſſe negabat.* Cenſebat enim Diodorus, *quod futurum dicunt, eſſe neceſſarium, à Chryſippo deſſentiens, qui voluit, fieri poſſe vt non eueniat.* Vide Ciceronem de Fato *& Chryſip.*

DIOG. APOLLONIATES.

D*Iogenes Apolloniates, qui Anaxagoræ temporibus vixit, ſummus fuit in Phyſicis, Anaximenis auditor.* Aere *vtitur Deo.* 1. *de* Natura Deorum.

DIOGENES CYNICVS.

D*Iogenes Cynicus improborum proſperitates, ſecundáſque res redarguere vim omnem deorum ac poteſtatem dixit.* 1 *&* 3. *de* Natura Deorum.

DYONIS. HERACLEOTES.

H*Eracleotes Dyoniſius, cùm à Zenone fortis eſſe didiciſſet, à dolore deuictus eſt.* Nā *cùm ex renibus, vel (vt eſt.* 5. *de* Finibus) *oculis laboraret, ipſo in eiulatu clamitabat, falſa eſſe illa, quæ antea de dolore ipſe ſenſiſſet. Quem cùm*

Cleant

Cleanthes condiſcipulus rogaret, quænam ratio eum de ſententia deduxiſſet, reſpondit, quia cùm tantum operæ Philoſophiæ dediſſem, dolorem tamen ferre non poſſem, ſatis eſſe argumenti, malum eſſe dolorem. Plurimos annos in Philoſophia conſumpſi, nec ferre poſſum: malum eſt igitur dolor. 2. *Tuſc.*

EMPEDOCLES.

Empedocles Agrigentinus *Parmenidis æmulus, vel vt* Hermippo *placet, Xenophanis carminibus Græcis vaticinatus eſt, & Phyſica docuit. Qualia ſunt.*

Quæ in rerum natura, totoq́; mundo conſtãt, quæq́; mouentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare concordiam. de Amic.

Quatuor naturas, ex quibus omnia conſtaret, diuinas eſſe. 1. *Tuſc.*

Animum, cordi ſuffuſum ſanguinem. 1. *Tuſc.*

Abſtruſa eſſe omnia, nihil nos ſentire, nihil cernere, nihil omnino, quale ſit, poſſe reperire. In *Luc.*

EPICHARMVS.

Epicharmi Siculi hæ ſunt ſententiæ, Neruos atque artus ſapientiæ, non temere credere: de Petitione conſulatus *vnde illud.* 1. Epiſtol. ad Atticũ *νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Item illud, emori nollo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo.* 1. *Tuſc.*

HERACLIDES.

HEraclides Ponticus Platonis, Speuſippi, Ariſtotelis Pythagoreorumq; auditor fuit et diſcipulus. In libris ſcripſit modò mundum, tum mentem diuinam eſſe: errantibus etiam Stellis diuinitatem tribuit, ſenſuq; Deum priuat, & eius formam mutabilem eſſe vult: ibidemq; rurſus terram & cœlum refert in deos. 1. de Nat. Deor.

HERACLITVS.

HEraclitus cognomento σκοτεινὸς, de natura conſultò dixit, obſcurè ne quid diceret, intelligere quiſquam poſſet. Dixit vniuerſos Epheſios eſſe morte mulctandos, quòd cùm principem ſuum Hermodorum ciuitate expellerent, ita locuti ſunt. Nemo de nobis vnus excellat, ſed ſi quis extiterit, alio in loco, & apud alios ſic. 5. Tuſcul. Cenſuit ignem eſſe principium in Luc. & animum ignem.

HERILLVS.

HErillus Zenonis auditor ſcientiam ſummum bonum eſſe tenuit, nec vllam rem aliam per ſe expetendam. In Luc. 2. 4. & 5. de Finibus.

HIERONYMVS.

HIeronymus Rhodius cùm à Peripateticis, quos ſequi videri volebat, in ijs rebus, quæ ſecundum naturam eſſent, potuiſſent non dolere, hoc ſummum bonum eſſe dixit. 2. & 5. de Finibus.

METRODORVS.

Metrodorus Chius penè alter Epicurus fuit, ſapientis nomen haud profeſſus, ſed cùm ita appellaretur ab Epicuro, tantum beneficium repudiare noluit. Beatum eſſe deſcribit iis ferè verbis: cùm corpus bene conſtitutum ſit, & ſit exploratum ita futurum. 2. de Finibus in Luc. 3. Offic. 2. & 5. Tuſc.

PARMENIDES.

Parmenides Xenophanis diſcipulus duas in Phyſicis cauſas ſtatuit, ignem & terram, & illum quidem opificiis, hunc verò materiæ rationem habere cenſuit. In Luc. & 1. de Natura Deorum.

Commentitium quiddam coronæ ſimilitudine efficit: Stephanem appellat, continentem ardore lucis orbem, qui cingit cælum, quem appellat Deum, in quo neque figuram diuinam, neque ſenſum quiſquam ſuſpicari poteſt, multaque eiuſdem monſtra, quippe qui bellum, qui diſcordiam, qui cupiditatem, cæteráque generis eiuſdem ad Deum reuocat. quæ vel morbo, vel ſomno, vel obliuione, vel vetuſtate delentur, eadémque de ſyderibus.

PERSEVS.

PErſeus Zenonis auditor, eos dicit habitos eſſe deos, à quibus magna vtilitas ad vitæ cultum inuẽta ipſaq; res vtiles, et ſalutares deorum eſſe vocabulis nuncupatas, vt ne hoc quidem diceret, illa inuenta eſſe deorum; ſed ipſa diuina. 1. de Natur. Deor.

PHERECYDES.

PHerecydes Syrus Pythagoræ magiſter, primùm quod literis extet, dixit animos hominum eſſe ſempiternos. Is cùm vidiſſet aquam è puteo hauſtam, terræ motum dixit futurum. 1. Tuſc. & 1. & 2. de Diuin.

PITTACVS.

PIttacus qui in ſeptem ſapientibus eſt numeratus, omnino accedere quenquam vetabat in funus aliorum. 1. de Legib.

PISISTRATVS.

PIſiſtratus primus Homeri libros cõfuſos antea, ſic diſpoſuiſſe dicitur, vt nunc habemus. 3. de Orat.

POSSIDONIVS.

POſſidonium ferè ſemper, cùm de eo loquitur, familiarem ſuum appellat Cicero. De Natura Deorum libros ſcripſit, in quorum quinto diſſeruit, nullos eſſe Deos Epicuro videri. Præterea quinque de Diuinatione. & ſpheram effecit, cuius ſingulæ conuerſiones idem efficiebant, in Sole & Luna, & in quinque ſtellis errantibus, quod efficitur in cælo ſingulis diebus et noctibus,

Cenſuit verò.

In natura ſigna quædam eſſe rerum futurarum. 1. Offic.

Omnem vim diuinandi, rationemq́; primùm repetendam à deo, deinde à fato, deinde à natura. 1. de Diuin.

Tribus modis deorum appulſu homines ſomniare: vno, quòd prouideat ipſe per ſeſe, quippe qui deorum cognatione teneatur: altero, quòd plenus aer ſit immortalium animorum, in quibus tanquam inſignitæ notæ veritatis appareāt: tertio quòd ipſi dij cum dormientibus colloquantur: idque facilius euenit appropinquante morte, vt animi futura augurentur. 1. de Diuin.

Nihil eſſe bonum, niſi quod honeſtum. 2. Tuſc. *dolorem non eſſe malum, ibidem.*

PRODICVS.

PRodicus Chius Phyſicus *ea, quæ prodeſſent hominum vitæ, deorum in numero habita eſſe dixi.* 1. de Natur Deor.

PROTAGORAS.

ABderites Protagoras Sophiſtes *temporibus illis vel maximus, cùm in principio libri ſic poſuiſſet de dijs, neque vt ſint, neque vt non ſint, nihil habeo dicere. Athenienſium iuſſu vrbe atque agro eſt exterminatus, libríque eius in concione combuſti. Tenuit id cuique eſſe, quod cuique videatur.* in Luc & 1. de Natura Deorum.

PYRRO.

PYrro Elienſis, à quo Pyrronij nominati ſunt, omnia exequauit, nihilq; virtute conſtituta, quod appetendum ſit reliqui: et introduxit ἀπάθειαν, id eſt vacuitatem affectuum, vt ſapiens omni perturbatione liberatus, nihil appetat, nihil fugiat, nec hoc potius quàm illud ſequatur, ſed omnibus in rebus indifferenter, & ſine vllo affectu ſe habeat. In Luc. & 3. & 4. de Finib.

SIMONIDES.

DE Simonide poëta, non ſolùm ſuaui verùm etiã docto ſapienteq; cùm quæſiuiſſet Tyrannus, quid, aut qualis eſſet Deus, deliberandi cauſa ſibi vnum diem poſtulauit. Cùm idem ex eo poſtridie itidè quæreret, biduum petiuit. Cùm ſæpius duplicaret numerum dierum, admiransq; Hyero quæreret, cur ita faceret Quia quanto, inquit, diutius conſidero, tanto mihi res videtur obſcurior. Cùm enim multa venirent in mentem acuta atq; ſubtilia, dubitans quid eorum eſſet veriſſimum, deſperauit omnem veritatem. Primus memoriæ artem protulit de quo vide 2. de Orat. & 1. de Diuin.

SOLON.

SOlon Athenienſis vnus è ſeptem ſapientibus fuit, & ex ijs ſolus legũ ſcriptor. Viguit Seruio Tullo regnãte qui quò et tutior vita eſſet, & plus aliquãdo Reip. prodeſſet, furere ſe ſimulauit. Areopagitas præterea primus cõſtituit. Negabat velle ſuam mortẽ dolore amicorũ, lamentisq; vacare

tare. Dicebat tum denique iudicari beatúſne quis fuerit, cùm extremum vitæ diem morte confecerit, & capite ſanxit, ſi qui in ſeditione non alterutrius partis fuiſſet. 10. Epiſt. ad Atticum. 15. ad Brutũ. & de Senect. 1. Offi. de Diui. & 3. de Fin.

STILPHO.

STilpho, vel rectius Stilpho à Cicerone in Academicis dicitur, qui non ſolum Megarẽſis fuit verùm etiam ſecta Megaricus. Nam Megarici quidam Philoſophi ab Euclide ſunt appellati qui poſtea ἐριστικοὶ et διαλεκτικοὶ vocati ſunt. Hunc ſcribunt ipſius familiares & ebrioſum & mulieroſum fuiſſe: neq; hoc ſcribũt vituperãtes, ſed potius ad laudẽ: vitioſam enim naturã ab eo ſic edomitã & compreſſam eſſe doctrina, vt nemo vnquã vinolentũ illum, neque in eo veſtigium libidinis viderit. de Fato.

STRATO.

LAmpſacenus Strato Theophraſti auditor Phyſicũ ſe voluit: in quo etſi magnus eſt, tamẽ noua pleraq;, & perpauca de moribus. Huius Lyſias & oratione locuples, rebus ipſis ieiunior. Cõcinnus deinde, & elegans huius Ariſto. Sed ea quæ deſideratur à magno philoſopho, grauitas in eo nõ fuit. Scripſit ſanè et multa & polita ſed neſcio quomodo autoritatẽ oratio non habet. Dixit vacationem deos habere, & vim diuinam in natura cenſuit eſſe ſitã, quæ cauſas gignendi, augendi minuendive habeat, ſed careat omni ſenſu & figura. In Luc. 1 Aca. 5. de Fin. & 1. de Diuin.

Thales Mileſius vnus è ſeptem ſapiētibus, cui ſex reliquos conſenſiſſe ferunt, primus de natura rerum diſputaſſe quibuſdam videtur. Is vt obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderetq́; etiam philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam etiam facere poſſe, omnem oleam, antequā florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur. Animaduerterat fortaſſe quadam ſcientia olearum vbertatem fore. & quidē primus defectionē Solis, quæ Aſtiage regnāte facta eſt, prædixiſſe fertur. Aquā dixit eſſe initium rerum, deum autem eam mentem, qui ex aqua cuncta fingeret. In Luc. 1. de Nat. & 1. & 2. de Diu. et 3 de Ora.

XENOPHANES.

Xenophanes Colophonius vnus, qui deos eſſe diceret, diuinationem ſuſtulit funditus. Putauit habitari in Luna, eamq́; eſſe terram multarum vrbium & monitium. In Luc.

ZENO EPICVREVS.

Zeno Epicureus, quem PhiloCoryphæū appellare Epicureorum ſolebat, Athenis docuit. Is non eos ſolū qui tum erāt, Apollodorū, Syllū, cæteroſq́; figebat maledictis, ſed Socratē ipſum parētē philoſophiæ latino verbo vtēs, ſcurrā Atticū fuiſſe dicebat, Cōtēdere et magna voce dicere ſolebat eū eſſe beatū, qui præſentibus voluptatibus frueretur, confideretq́; ſe fruiturum aut in omni, aut in magna parte vitæ, dolore non interueniente. 3. Tuſc. & 1. de Natur. Deor.

TABVLA OPINIONVM de Summo bono ex 5. Tuſc. & 2. de Finibus.

Sententiæ de bonorũ & malorũ finibus, quæ ſtabilitatis aliquid habẽt, sũt ſeptem.

- *Quatuor ſimplices.*
  - *Nihil bonum, niſi honeſtum.* — Stoici à Zenone profecti. pag. 409. 421. 492.
  - *Nihil bonum, niſi voluptatem.* — Epicurei ab Epicuro. 415.
  - *Nihil bonum, niſi frui primis bonis à natura datis, aut omnibus, aut maximis.* — Carneades. pag. 454.
  - *Nihil bonum niſi vacare dolore.* — Hieronymus. pag. 490.
- *Tres miſtæ.*
  - Tria bonorũ genera: *Animi, corporis, externa.* — Academici & Peripatetici veteres. pag. 404. 406.
  - *Voluptatem cum honeſtate copulari.* — Clitomachus, Calliphon. pa. 482. 483.
  - *In indolentia honeſtati adiecta.* — Diodorus Peripateticus. pa. 487.

Ex ſecundo de finibus ſeptẽ quoque.

- Tres honeſtatis ſpecies.
  - Ariſtippi vel Epicuri. — Voluptas.
  - Hieronymi. — Doloris vacuitas.
  - Carneadis. — Frui principijs naturalibus.
- Tres in quibus virtus & honeſtas cum aliqua acceſſione ponuntur.
  - Polemonis.
  - Calliphonis.
  - Dinomachi.
  - Diodori peripatetici.
- Vna ſimplex poſita in decore tota & honeſto.
  - Zenonis Stoicorũ patris.

ARISTONIS, Pyrrhonis, Herilli, nonnullorũq; aliorũ euanuerũt ſententiæ, inquit Cic. qui tamen haberent ius ſuum diſputandi de officio, ſi rerum aliquem delectum reliquiſſent, vt ad officij inuentionem aditus eſſet. Ariſtoteles Ethicorum

rum libro primo ſententias de ſummo bono aliter diſtinxit, & generatim ſex tantùm celebratas & defenſas poſuit vulgares & improbatas, ſanitatem, facultatem, ſcientiam: tres alias, quæ retentæ ſunt & defenſæ à voluptarijs, magiſtratibus, Platonicis, voluptatem, honorem & ideam.

Ex quo intelligitur qualis veterum illorum Philoſophorum Philoſophia fuerit quæ in eo à quo orta eſt, & quod vnum ſpectare & ſequi debet, tam variè feratur.

I 2

FINIS.

SENTENTIAE COLLECTANEAE, ET ſimilia ex Demoſthenis Orationibus & Epiſtolis in certa virtutum ac vitiorum capita collectæ.

*

De Deo.

OMNIS ſerij dicti & facti principium à dijs immortalibus maxime ducendum eſſe cenſeo. Ex Epiſt.1.

Tanto plures occaſiones ad Deorum beneuolentiam conciliandam habemus, quanto magis pia iuſtioraq; facere pergimus. Ex Orat. ad Philip. Epiſtolam.

Omnibus vno conſenſu author eſt vt ij acerbe puniantur, qui hoſtibus aliquid indulſerũt, Iuppiter, Dione & reliqui dij. Ex Orat. de falſa leg.

Eos, qui petulanter & flagitioſe leges inſtitutaq; veſtra deſpiciunt, quiq; impudenter impij erga Deos fuerunt, duas ob cauſas graui ſupplicio afficiendi ſunt, vt & hi ſcelerum ſuorum pœnas luant, & alij curent caueantq; ne quicquam in Deos & Rempub. peccent. Contra Neæram.

Bona quidẽ expectare, & à dijs vt dent precibus expoſcere oportet, ſed omnia humana exiſtimare. Ex Orat. ad Leptinem.

Omnium rerum exitus, vt Deus voluerit, con-

ſequitur: conſilium autem ipſum conſultoris men tem declarat. Pro corona.

Equidem arbitror eum oportere qui ſit templum ingreſſurus, & vaſa ſacra & caniſtra tractaturus, & rerum ad eos ſpectantium curationi præfuturus, non certorum dierum ſpacio, pure viuere modò, ſed per totam vitam. Contra Androtionem, & contra Timocratem.

Propterea *quòd res quidem Græcas fideliter,* Deorum *verò religionem & ſacra piè tractabant, quæq; ad ſe pertinebant, ex æquo adminiſtrabant, magnam merito adepti ſunt felicitatem.* Olinth.3.

Oportet *eum qui maximis laudibus dignus ſit, non dijs chariſſimum videri, ſed hominibus, partim quidem propter ſe, partim verò propter fortunam admirationi eſſe.* Ex Orat. Amatoria.

Philoſophia aut doctrina.

O*Mnis natura præclarior & illuſtrior ſit ſi ratio quædam conformatioq; doctrinæ acceſſerit: longe verò maxime ijs, quibuſcunque initio meliorem paulo quàm alijs ſortiri contigit: illis enim ſeſe tantum vincere, his verò alijs etiam præſtare accidit.* Ex Orat. amator.

H*umanam quidem mentem rerum omnium ducem hanc autem* Philoſophiam *ſolam rectè inſtituendi viam doceri poſſe inuenimus.* Ex Orat. amatoria.

De prudentia.

Omnis virtutis principium quidem eſt prudentia, finis vero fortitudo: & vt illa quid agendum ſit indicat, ita hæc ſeruat & tuetur. Ex Oratione *funebri.*

Principium quidem eſt recte iudicandi omnia, vt nihil antè vos noſſe exiſtimetis, quàm intellexeritis, cum alioqui ſciatis ſæpe iam multos de ſententia deceſſiſſe. Ex *6.proœmio.*

Pulchrum quidem eſt ob vnum aliquod præclarum facinus clarum & illuſtrem eſſe, ſed longe pulchrius eſt omnia amplecti ob quæ vir prudens gloriæ ſtudeat. Ex Oratione *amatoria.*

Et ſi mos eſt fere communis plurimorũ, vt eos qui laudant & blandiuntur ament, eos verò qui increpant & probe conſulũt, odio habeant: verũtamẽ prudentis officiũ eſt, eniti vt cupiditatẽ rationi ſemper habeat obtemperantẽ. Ex *57.proœm.*

Principio aliquid non dare, prudentum hominum eſt officium, habentibus autem eripere, inudentium. Ex Orat.*ad* Leptinem.

Debetur hominibus modeſtis ac prudentibus veréque rem examinare volentibus, multo maior honor quàm ærea ſtatua. Ex Oratione contra *Ariſtocratem.*

Quæ quis proferre veretur, ea quoque ſcribere caueat. Ex *4.Epiſt.*

Quum vnus qui iniuria affectus eſt non ſumpſerit pœnas, tum vnumquenque expectare oportet

tet ſe primum poſtea fore cui facienda ſit iniuria, nec huiuſmodi contemnere decet, neque permanere dum ad id perueniat, ſed ex longinquo precauere. Ex Orat.contra Midiam.

Norunt Cecropidæ ducem ſuum partim Draconem partim hominē dici, non aliunde profectò, niſi quod prudentia ſua homini, viribus autem Draconi ſimilis eſſe diceretur. Ex Orat.funebri.

Omnia quæ præclara ſunt quæq; auguſta & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur, liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia. Ex Orat. 1. contra Ariſtog.

Illud exiſtimo prudentium hominum munus eſſe, vt parem curam & prouidentiam rerum veſtrarum priuatarum quam alienarum habeatis, ne humani ſolum, ſed etiam prudentes videamini. Ex 17.proœm.

De ſtultitia.

MVltarum & grauium calamitatum multis hominibus ſtultitia cauſa eſt. Ex Orat. de Rhodiorum libertate.

Turpe eſt ſibi fucum facere, & omnibus quæ moleſta ſunt procraſtinandis omnium rerum occaſionem amittere. Ex Orat.4.in Philip.

Facilimum eſt omnium, ſeſe decipere. Olynt.3.

Stultum eſt ipſos res veſtras negligentes dicere alienarum rerū curam vos habere, & præſentia contemnentes de futuris alios terrere. Ex

Orat.3.in Philip.

Priuſquam principiũ recte ſubieceritis, ridiculum de fine qualiacunq; verba facere. Olynt.3.

Epilepſia laborantes prædicat ſe ſanaturum, cum ipſe omni improbitate & malitia laboret. Ex Orat. 1. *contra Ariſtogit.*

Illud quidem turpe eſt poſtea aliquando dicere, ſi quid acciderit, quis enim putaſſet hæc futura eſſe? haud dubie oportebat vnum facere & alterum non facere. Ex Orat.3.*in* Philip.

Neque quicquam *proſpicitis, priuſquam aut factum quid, aut quid fiat audieritis.* Ex Orat. 1.*in* Philip.

Occaſio.

P*Arua occaſiones, magnarum rerum cauſæ exiſtunt.* Ex Orat. ad Leptinem.

Occaſio parua & prima quaque offenſio celeriter omnia diſtulit atque euertit. Ex Orat. *de Cherrhoneſicis.*

Oportet eum qui vobis Rempub.*adminiſtrare vult, non ſubito affectibus ad iracundiam impellentibus obtemperare, ſed rationi, & rebus ipſis & temporis opportunitati ſeruire. illa enim celeriter concidere ſolent, hæc verò permanere & in longum tempus exiſtere.* Ex Oratione 2.*contra Ariſtogit.*

Vos, ſi iam reſiſtatis, prudenter facturos dicam: ſi verò reieceritis, ne hoc quidem cum volueritis, facere poteritis. Ex Orat.3.*in* Philip.

An exiſtimatis ipſam rei bene gerendæ occaſionem aliquando valere etiam abſque iure id quod conducit efficere: iam verò cum in id ius ſimul & occaſio & vtile conſentiũt, aliud quoddam tempus expectabilis veſtræ ſimul & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex Orat. de fœdere Alexand.

Qui recte occaſione vſi non ſunt, ij ne ſi boni quidem aliquid à dijs acceperint, eius recordantur. Olynth.1.

De legibus & earum laudibus.

VNiuerſa hominum vita, Athenienſes, ſiue magnam vrbem incolant, ſiue paruam, natura & legibus gubernatur: horum porro natura quidem incerta & verſatilis eſt, & ſua cuiuſque hominis: leges autem communes & ordinatæ ſunt, idémque præſcribunt omnibus: itaque ſi natura praua eſt, ſæpe mala capit conſilia, atq; inde tales in delicta ruere facile inuenire licet, leges verò iuſtum, honeſtum & vtile imperant, & idipſum quæritant: quod cum fuerit inuentum commune iſtud fit edictum ac proponitur omnibus par & æquale, idq; lex eſt, cui parere decet, cum propter multa, tum maxime: quia omnis lex inuentum ſane & donum eſt Deorum, decretum verò hominum prudentum, recta porro

vel ſpontaneorum, vel culpa admiſſorum delictorum correctio, ciuitatis præterea communis conuentio, iuxta quam omnes viuere oportet qui in ciuitate ſunt. Ex Orat.I.*contra* Ariſtogit.

Legibus *&* *earum obſeruantia exornantur omnia.* Ex Orat.I.*contra* Ariſtogit.

Nihil omnino neque pulchrum, neque decorum reperiri poteſt, quod non cum lege aliqua communicet. Ex Orat.I.*contra* Ariſtogit.

Si *leges abrogentur & cuiuis licentia faciendi quicquid voluerit data ſit, non ſolùm* Reſpubl. *peſſum ibit, ſed nec quicquam intererit inter noſtram & ferarum vitam.* Ex Oratio.I.*contra* Ariſtogit.

Poſtquam *omnibus in confeſſo eſt, leges ſecundum* Deos *ciuitatem tueri, oportet vos omnes perinde ac ſi ſederetis ad tributum exigendum, obtẽperantem quidem iſtis laudare tanquam integrum ſalutis tributum penſitantem patriæ, minus obedientem verò punire.* Ex Oratione.I. *contra* Ariſtogit.

Par *& æquum legibus acceptum ferre debetis, & quæ bona vobis ſunt omnia legum benignitate habetis.* Ex Orat.*contra* Midiam.

Legum *vis & autoritas quæ eſt? vtrum ſi quis veſtrũ iniurijs affectus exclamauerit vt ipſæ accurrant, & præſentia ſua opem ferant? minime gentiũ: literæ enim depictæ ſunt, neq; iſtud præſtare poſſunt. quænam igitur earũ vis eſt? ſi vos*

eas

eas cõfirmetis & ſemper ratas firmaſq́; exhibeatis earum opem imploranti. Ex Orat. contra Midiam.

Omnia quæ præclara ſunt quæque auguſta, & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur, liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia & moderatio, legum additamẽto & ope turpitudinẽ, immodeſtiam audaciam, impudentiam fugiant. Ex Orat. 1. contra Ariſtogit.

Quæ ſanè corporibus eueniunt ægrotationes medicorum induſtria & ope curantur, animorum verò ferocitatem propulſant ac eyciunt legumlatorum ſententiæ. Ex Oratione 2. contra Ariſtogit.

Enitendum eſt profectò vt omnes leges quàm rectiſsime ſe habeãt in primis autem hæ per quas paruam aut magnam licet eſſe ciuitatem: hæ verò ſunt quæ boni aliquid faciẽtibus præmia decernunt, quæq; contra facientibus ſupplicia conſtituunt. Ex Orat. ad Lept.

Duas ob cauſas omnes feruntur leges, tum vt nemini quicquam iniuſti liceat agere, tum vt ÿs qui iſthæc tranſgreſsi ſunt ſupplicio affectis, cæteri meliores efficiantur. Ex Ora. 1. cõtra Ariſ.

Cũ leges feruntur, vidẽdum eſt quales & quænam ſint: vbi verò latæ ſunt, eas cõſeruare, ÿſque vti decet: nam & iuramenti ſanctitas & alioqui iuſtitia flagitat. Ex Orat. contra Midiam.

Decet vos qui iudicijs exercendis ſemper præfecti eſtis, leges conſeruare & eas validas & fortes reddere: harum enim beneficio probi improbis meliores euadunt. Ex Orat. I. contra Ariſtogit.

Illi Locrenſes ſic putant oportere veteribus latis vti legibus & inſtituta moresq; patrios tueri, nec ad cuiuſque voluntatem & iniuriarum, impunitatem leges ferendas eſſe: vt ſi quis velit legē nouā ferre, in laqueum collum inſerens legem ferat: at ſi honeſta & vtilis videatur eſſe lex, viuit qui eam tulit & abit, ſin minus conſtricto laqueo perit. Ex Orat. contra Timocrat.

Solon exiſtimat argentum quidem numiſma eſſe priuatarum commutatio non cauſa inter priuatos repertū, leges autē putat ciuitatis numiſma eſſe, itaque iudices oportet multo magis ſi quis iſtud, quod ciuitatis ſit numiſma, corrumpat & adulterinū inducat, odiſſe & punire, quā ſi quis illud quod priuatū ſit. Ex Ora. contra Timocrat.

Primum lex eſt populo lata, ne liceret Athenienſem *creare quemquam, niſi qui propter virile quoddam facinus erga populum* Athenienſem, *dignus ſit fieri ciuis.* Contra Neæram.

Nonne ridicula exiſtimabitur eſſe ciuitas, ſi legē tuliſſe videtur quæ ſacrilegos tueatur & conſeruet? Contra Timocratem.

Si quis iniurijs quempiam affecerit, ſiue puerum, ſiue mulierem, ſeu ex liberis aut ſeruis virum, aut quicquam legibus prohibitum, in iſtorum

rum

rum aliquem fecerit, Athenienſium ex his quibus licet, quicunque volet cum apud theſmothetas deferat. Contra Midiam.

Si leges & Rempub. prodideritis non inuenietis qui veſtri miſereantur. De falſa legat.

Longe profecto grauius eſt ſcelus, ſcribere contra leges, quam tributum non ſoluere. Ex Orat. contra Androt.

Sic porro exactiſsime cognoſcetis quanta proficiſcitur vtilitas ex bonarum receptarúmq; legum obſeruatione, quantúmque damnum & ex earum contemptu, ſi legum commoda ſeorſum & quæ ex earum violatione eueniant damna, ob oculos poſita perſpiciatis. Ex Oratione 2. contra Ariſtogit.

Nullus eſt vſus ciuitatis quæ neruos ac vires aduerſus ſceleratos & iniurios non habet, neque Reipub. *in qua venia & amicorum preces plus valent quam leges.* Ex Orat. de falſa legat.

Illud eſt Democratiæ *ſummum præſidium, hoſtes vel conſulendo, vel pugnando ſuperare legibus autem ſiue volentes ſiue repugnantes minores ſe gerere.* Ex Orat. 2. contra Ariſt.

Neminem quæſo cenſeatis tanta apud vos autoritatis eſſe, vt qui leges tranſgreſſus fuerit, inultus maneat. Olynt. 3.

Oportet legum violationes omnibus cõmunes exiſtimare in quocunque tandem deprehendantur, neque vllum tantum beneficium in Rempub.

neque

neque homo quiſquam, neque dolus aliquis, aut aliud quicquam excogitari debet, cuius gratia qui leges violauerit, non luat pœnas. Contra Midiam.

Illud ab omni ratione alienum cenſeo, cum is qui contra leges aliquid loquutus fuerit, ſi conuincitur tertia parte corporis ſui multetur infamia, eos qui non dictis, ſed factis leges tranſgreſſi ſunt, nullas dare pœnas. Ex Oratione de Corona *præfect. naualis.*

De iuſtitia.

R*Ecte iudicare par eſt, & Eunomiam illam æquitatis amantiſſimam plurimi facere, quæ omnes & vrbes & regiones conſeruat, ſimul inexorabilem venerandamq; iuſtitiam colere decet, quam* Orpheus *is qui ſacratiſſimas ceremonias nobis tradidit, iuxta* Iouis *ſolium aſſidere, & omnium hominũ facta cernere dixit.* Ex Oratio.1.*contra* Ariſtogit.

Ius adeo valet in omnibus, vt ſi quis fortuitæ cædis alterum conuincerit, & plane purum non eſſe oſtenderit, poſthac verò iniuria remiſſa eum dimiſerit, non amplius eum eijcere licet. Ex Ora. contra Nauſimachum.

Arbitror *nihil perinde decere eos qui in democratia viuunt, vt æqui & iuris ſtudium.* Ex Ora. *de fœdere* Alexand.

Decet *nos cũ propter nos ipſos, tum propter reliqua noſtræ ciuitatis præclara facinora, operam*

dare

dare vt oſtendamus omnibus hominibus nos & antea & nunc & ſemper fuiſſe & eſſe iuris & æqui ſtudioſos. Ex Proœmio. 53.

Et *iuſtitiæ & æquitatis & verecundiæ omnibus hominibus ſunt aræ, aliæ quidem pulcherrimæ & ſanctiſsimæ in animo & natura cuiuſq;: aliæ verò communes omnibus ad colendũ poſitæ, ſed non impudentiæ, non calumniæ, non periurij, non ingratitudinis.* Ex Ora. 1. contra Ariſtogit.

De immodica plus habendi acquirendique cupiditate ſeu iniuſtitia.

EX *maleuolentia aliquem dedita opera omnibus in rebus inſectari, ſuamq; poteſtatem & vires tanquam legibus ipſis ſuperiores iactitare, indignum hercle ac non iuſtum eſt.* Ex Oratio. contra Midiam.

Ob priuatam vtilitatem vnumquenque reperietis ad multa perpetranda impulſum, quorum nihil volebat facere. Ex Orat. de pace.

Iis qui de induſtria contumelioſi ſunt, leges acerbas eſſe cernere licet. Ex oratione contra Midiam. *Iniuriam infert aliquis ſua voluntate?* Ira *& ſupplicium contra ipſum. peccauit quiſpiam, inconſulto? venia pro pœna huic datur.* Ex Orat. de corona.

Quæcunque quis vi adhibita facit communes eſſe iniurias, etiam ijs ad quos negotium nihil attineret, exiſtimauit legiſlator. Ex Oratio. contra Midiam.

Leges

Leges ſunt de cædibus latæ, quæ eos qui conſul to interfeciſſent, morte, perpetuo exilio, omniũ deniq; bonorum publicatione mulctant: eos autem qui inconſulto, venia & magna humanitate dignos iudicant. contra Midiam.

Nullus eorum qui beati ſunt & fœlices, terminum aut finem habet cupiditatis habendi. Ex orat. contra Ariſt.

Non eſt apud iſtos quorũ ſtudia, cogitationes, deniq; omnes ad immodicam habẽdi cupiditatem referuntur, quicquam vel firmi vel ſancti. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Nihil eſt profecto moleſtius quàm vicinum auarum, atque iniuſtum habere. Ex orat. contra Callic. de fundo.

Quum ex immodica habendi cupiditate & improbitate quis potens euaſerit, prima quæque occaſio leuiſſimaq; offenſio omnia diſſipauit atq; diſſoluit. Olynth. 2.

Fieri nequit iniurijs, periurijs & mẽdacijs vt firmum imperium comparetur: ſed talia ſemel breuiq; tempore durant, & vehemẽter quidem ſpe ſi vſu venit nituntur, temporis autem progreſſu deprehenditur & in ipſis concidit Olynth. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi acquirendiq; aggrediuntur ea quæ minime decet, ij non quæ difficilia ſunt cogitare ſolent, ſed rerum ſecundarum fœlicem ſucceſſum. Ex oratio. contra Ariſtocrat.

Si quis priuatim vlla in re aliquem offenderit, illud recordari & memoria tenere neque quietem agere iniuſtum eſt atque perfidioſiſsimum. Ex oratione de Corona.

Si quis vos interroget, quodnam genus omniũ hominum qui in ciuitate ſunt, improbiſsimum ſit, neque ſunt agricolæ, neque mercatores, neque argentarij, neq; eiuſmodi quicquam, ſed qui queſtus gratia ducunt rogationemq; proferre conſueuerunt. Ex Orat. *contra Ariſtocrat.*

Non cùm rerum veſtrarum quicquam interire permiſiſtis tum grauiter ferre oportet, ſed dum res quidem veſtræ in tuto ſunt, eos autem qui præſunt propter auaritiam non eam ſuſcipere curam perſpicitis quam decebat. Ex Orat. *de corona præfectura.*

De homine iuſto ac bono.

B*Oni ciuis eſſe iudico, rerum ſalutem eloquentiæ venuſtati & gratiæ anteferre.* Olynt. 3.

Non diſcedere ab ijs quæ ciuitatis conducere cõſtat, ſiue obſtrepi ſeu quiduis aliud pati per vos ei contingat, boni & iuſti ciuis id eſſe iudico. Ex 4. Proœm.

Duo Athenienſes hæc natura modeſtum ciuem habere oportet (ſic enim mihi de me ipſo dicenti abſque inuidia verba facere licebit) in magiſtratu quidẽ vt generoſi & principis viri voluntatẽ & animũ erga ciuitatem conſeruet, in omni verò

t em

tempore & actione beneuolentiam: huius enim natura domina eſt, potentiæ autem & virium altera. Ex Oratio.de Corona.

Certamina nulla re alia tantopere video indigere, vt bonis & fortibus viris. Ex Ora.de Claſſibus.

Præſtat ſimplicem videri quàm improbū eſſe. Ex Orat.ad Leptinem.

Ob pecuniam iſta facere videri, non eſt bonorum virorum, nam neque elationi magnitudiniq; animi veſtræ, neque reliquo instituto veſtro conſentaneum eſſe videtur. Ex Epiſtol.3.

Coronæ, immunitates, alimenta, & huiuſmodi, præmia ſunt, quæ vir bonus ſi quis ſit, aſſequatur. Ex Ora.ad Leptinem.

Neque verò mihi videtur iſtud eſſe boni ciuis, eam reipub.gerendæ rationem inſtituere, qua ego ſtatim futurus ſim primus veſtrum, vos autē aliorum poſtremi: ſed oportet ciuitatem vna creſcere cum bonorum ciuium rationibus, & quod maxime in rem ſit ſemper, non facile omnes dicere. huc enim natura ipſa ſpōte feretur, illuc oratione oportet progredi optimum ciuem populum docentem. Ex Orat.de rebus Cherrhoneſicis.

Oportet ciues iuſte inter ſe reipublic. communione vti, locupletes quidem ad vitam ſuam opes tuto & ſine metu poſſidere ſe exiſtimātes, ac de ijs non timentes, in periculis autem, pro ſalute patriæ facultates publicas & communes facientes,

cæterum reliquos, communia quidem quæ ſunt, communia exiſtimantes, eorumq́; partem acipientes, quæ autem cuiuſque, priuata poßidentis: ſic & parua ciuitas magna fit, magnaq́; ſeruatur. Ex *orat.* 4. *in* Philipp.

De improbitate.

IMprobitas, res eſt temeraria, audax & alieni cupida. Ex oratio. 1. contra Ariſtogit.

Par eſt eos qui bona & iuſta re non recte & decenter vſi ſunt vituperare. Ex appellatione cõtra Eubulid.

Omnis improbus per ſe parum poteſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Si quis alios homines nouit optimos ac modeſtißimos, ſua natura quæ oportet omnia vltro faciunt, alios verò iſtis deteriores, quos tamen pudet palam improbos vocari, metu veſtri & turpitudinis & dictorum & infamiæ dolore peccare cauent, deterrimos verò & quos conſeleratos appellant, ſolis ſupplicis ad modeſtiam redigi poſſe ferunt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit

De inuidia.

INuidia prorſus iudicium eſt malitiæ & vitij naturæ, nec excuſationem habet, propter quam conſequatur veniam hoc malo affectus. Ex orat. ad Leptinem.

Quando æquitas & publica vtilitas ſuperantur inuidia: tum omnia ſurſum ac deorſum verſa eſſe exiſtimandũ eſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Aduer

Aduerſus inuidiam nihil prodeſt vera dicere. Ex 2. *epiſtol.*

Viri eſt optimi propter ea quæ ipſe geſsit in remp. potius poſtulare ſe honorari quàm rebus propter quas alij qui fecerunt, ornati ſunt, inuidere. Ex orat. ad Leptinem.

Omnibus hominibus natura inſitum eſt, vt maledicta & crimina perlibenter audiant: laudantibus autem ipſi grauiter ſuccenſeãt. Ex ora. pro Corona.

Omnino commune eſt opprobrium Athenienſes *& vniuerſæ ciuitatis calamitas, inuidiam videri plus valere apud vos quàm beneficiorum gratias, cum præſertim illa ſit morbus, hæ verò in deorum numerum relatæ ſint.* Ex 3. *epiſt.*

Et ſi ijs qui adhuc ſunt in vita, obſtet inuidia, quominus iuſtos & debitos honores obtineãt, ſuis tamen liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Ex 3. *epiſtol.*

De calumniatore & calumnia.

M*Ala res Atheniẽſes, mala res eſt perpetuò calumniator, & vndique res inuidioſa & contentioſa.* Ex oratio. de Corona.

Ea eſt calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil. Ex appellatio. contra Eubulidem.

Periurum aliquem & perfidum appellare, neque rem ita ſe habere oſtendere, inane conuitium eſſe quis iure dixerit. Olynth. 2.

Neminem vnquam veſtrũ fortaſſe vipera momordit, neque phalangium & abſit vt mordeat vnquam, ſed tamẽ omnia eiuſmodi animalia vbi conſpexeritis, mox interficitis: itidem & cum delatorem & crudelem & hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem veſtrum mordeat, ſed cum primum occurrerit, puniatur. Ex Orat. 1. contra Ariſtog.

Nullus eorum profecto qui in belli periculis fugiunt ſeipſum accuſat, ſed vel ducem, vel propinquos, vel omnes potius quàm ſeſe: victi ſunt tamen, culpa nimirum eorum omnium qui fugerunt: manere enim decebat eum qui alios accuſat, quod ſi iſtud feciſſent ſinguli, viciſſent. Olinth. 3.

De iureiurando.

IVſiurandum maximum & potentiſſimũ apud omnes homines eſſe cenſetur. Ex Orat. in Bœotum de dote.

Iuſtum ſanctumq́; iuramentum omnibus maximi faciendum eſt. contra Ariſtog.

Si qui pecunias habent, eas perdere minime volunt, quod pacto vos honeſte iuſiurandum contemnetis? Ex Orat. contra Midiam.

De republica.

TVm aiunt rempu. optime ſe habuiſſe, quum modeſti & prudentes viri ipſam adminiſtrabant. Ex Orat. contra Theocrinem.

Ciuit

Ciuitatis ego diuitias arbitror, ſocios, fidem beneuolentiam. Ex *oratione* 4. *in Philip. & de rebus Cherroneſ.*

Decet vos in armis & bello formidabiles, in iudicijs autem humanos eſſe. Ex *oratione de ordination.* Reipub.

Nihil ingenue ſimpliciterq́; facere, non ſolùm vobis eſt indignum & parum generoſum, ſed etiã maxima habet pericula. Ex 1. *Epiſt.*

Non rumore ſolum vos veſtras res cognoſcere, verumetiam præſentes ſpectare oportet. Ex *orat.* 1. *in Philip.*

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immenſas pararent, ſed Rẽpublic. ſibi amplificandã eſſe ſinguli putabant. Olynth. 3.

Oportet Athenienſes, *eum qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit primum veſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeo falſa & multa & quæuis potius quàm optima audire conſueuiſtis* Ex *orat. de* Ordinatione *ciuitatis.*

De iudicibus & iudiciorum laudibus.

IN iudicijs vobis eſt ſalus, vosq́; decet iudicijs exercendis Rempub. *conſeruare.* Ex *orat. de ordinatione ciuitatis.*

Bonorum & incorruptorum iudicum eſt, eos cives qui cum diuitijs circumfluunt vltro citróq;

pecunias in publicum erogant,& qui in trecentorũ claſſe ſunt,ſi iſtius indiguerint refocillare,qui verò ſe id perdere exiſtimant quod in Reipub.*cõmodum conferunt,eorum numero qui primi tributum perſoluunt,ſunt inſcribendi, neque eſt ſinendum vt effugiant.* Ex *oratio.contra* Phænippum.

Si *ſpectare et quærere velitis qua tandẽ re qui ex vobis ius dicunt ſemper* Potẽtes *ſint,et omniũ ciuium domini; ſiue ducenti, ſiue mille ſint,ſiue quotquot ciuitas conſtituerit,reperietis id nonideò fieri, quod ſoli ex cæteris ciuibus armis inſigñes aut corporibus optimis & fortiſſimis præditi ſint iudices,aut ætate florẽtiſſimi,aut re vlla ſimili, ſed quod legibus valeant.* Ex *oratiõ.contra*Midã.

Oportet vos ipſa varietate ex accuſatione & defenſione vere cognita,ita tum ſententiam ferre & pro dijs,legibus,iuſtitia & vobis ipſis. Ex o*ratione contra* Neæram.

Si *occulta eſt ſententia, non idcirco deos latebit.* Ex *oratio.contra Midiam.*

Humana *cogitatione id perſpexerit aliquis, quod omnium pernicioſiſsimum & formidoloſſiſsimum eſt, ſi is qui ciuitati perfectus eſt ijs permittatur familiaris eſſe,qui non eadem cum populo ſentiunt.* Ex *oratio.de falſa legat.*

Semper *profectò* Athenienſes,*conuenit odio habere punireq; proditores & corruptos: potiſsimũ verò nunc opportune etiam communi omnium hominum vtilitate id fieri poteſt.* Ex *oratione le-*

falſa

falſa legat.

Qui in Republ.*adminiſtrāda muneribus corrumpuntur, punire aio oportere & odiſſe ſemper & vbique, vt probi ciues & qui ſe præſtant caſtos ac integros videantur & aliȷs & ſibi optime conſuluiſſe.*Ex *oratio.de rebus* Cherrhon.

Aequum eſſet Athenienſes *vos pari & eodem odio eſſe in eos qui vos decipere conati ſunt, quo ȷs qui potuerunt: quod enim in iſtis fuit, fecerũt, vósq; eò induxerunt: quòd autem eorum conatus exitum & finem deſtinatum non habuerunt, fortuna in cauſa eſt.*Ex 61.*Procem.*

Quem Athenienſes *munera accipiētem videritis, hunc & proditorem eſſe exiſtimare: quòd ſi alius tempora, alius negotia, alius milites prodiderit, quarum rerũ quiſq; veſtrum opinor poteſtatem habuerit, eas perdit, eiuſmodi tamen omnes æquè odio habere par eſt.*Ex *oratio.de falſa lega.*

Solon *ſupplicia priuatis hominibus tardiora conſtituebat, magiſtratibus verò &* Reipub, *adminiſtratoribus, velocia, exiſtimans poſſe quocunque tempore de illis pœnas ſumere, hos autem vindictæ ſumendæ ſpatium non admittere.*Ex o*ratione* 2.*contra* Ariſtogit.

Par *eſt homines cum ſimus, talia & dicere & legibus ſtatuere, quæ nemo reprehenderit.* Ex *oratio, ad* Leptinem.

Leges *ſpectãdæ ſunt, iudices: nã iuxta eas vos cauſas iudicaturos eſſe iuraſtis, & videte quãto*

maiori ſupplicio dignos eos eſſe vulgo cenſent qui ſua voluntate et per contumeliam piaculum admittunt, quàm alios qui caſu & imprudẽtes peccant. Ex orat. contra Midiam.

Quæ iuſta cognouiſtis, hæc cuſtodite & mementote, quoadusque decreueritis vt iuſtam & religioſam ſententiam aduerſus praua ſuadentes feratis. Ex orat. ad Leptinem.

Illos iuuare oportet indices, qui legum vocem veſtram eſſe cenſent, & veſtram hanc quæ in foro iudiciali editur, miſeria & calamitate affectis, non ſceleratis ac iniurijs opem laturam eſſe putant. Ex orat. contra Phænip.

Qualeſcũque videbimini amare & defendere, ijs ſimiles iudicabimini. Ex orat. contra Androt.

Quicunque neque inimicitia, neque beneuolentia, neque vlla alia iniqua cauſa ductus nullam aduerſus ea quæ nouit fert ſententiam, piè ſanctéq; facit. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Quanto magis declaratam à nobis improbitatem nihil curaueritis, tanto maior in vobis infamia inerit. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Quo exactius quæ geſta ſunt intellexeritis, eo iuſtiorem & ſanctiorem de eis feretis ſententiam. Ex ora. contra Aphobum falſi teſtimonij.

Cenſeo neque legum, neque ſtipulationis & cautionis vllius vtilitatem eſſe vllam, niſi qui pecunias accipit vir ſit admodum iuſtus, hócque pacto duorum alterum ſit, aut vos timeat, aut

eum

eum quo cum pactus eſt, vereatur. Ex orat. contra Dionyſodorum.

Magna eſt iniurijs & ſceleratis omnibus pars & ad nequitiam anſa, morum veſtrorum lenitas & manſuetudo. Ex orat. contra Midiam.

Haud æquum eſt vt qui pro legum cõſeruatione adſunt, longius narrationibus & criminationibus animum attendant, ſed ijs quæ omnes facilè aſſequamini. ex Delatione contra Thocrinem.

Eum qui leges & Reipub. adminiſtrationem ſibi curæ eſſe prædicat, velut nunc iſte, & ſi nihil aliud hoc certe habere oportet, ijſdem dolere, ac ijſdem de rebus lætari quibus populus, & non ſub propoſito adminiſtrandæ Reipub. aduerſariorum parte ſtare. Ex orat. de Coron.

Qui pro ciuitate non nihil facere conatur, voſque manſuetos ac clementes experiri ſtudet, eum huius ciuitatis mores tenere par eſt. ij verò quinã ſunt? imbecillium miſereri, validorum & potentum petulantiam reprimere, ac non multitudinẽ crudeliter tractare, adulari autem ſemper potentiorem ac ditiorem. Ex orat. contra Timocrat. & ex orat. contra Androt.

Talia non ſemper laudibus afficere, neque admirari vos oportet, neque publicã ex eis magnificentiã & liberalitatẽ metiri, ſi quis ædificet ſplẽdide, aut ancillas habeat multas, aut amplam ſupellectilem: at is honorãdus eſt, qui talibus in re-

bus largus eſt & magnificus, quarum commoditas ad vos omnes redit. Ex orat.contra Midiam.

*Vt is omnibus gratus ſit qui ſuadet aliquid, et Rempub.gerit.fieri non poteſt.*Ex 3.Epiſtol.

Oportet quidem cogitare ſemper et agere quæ iuſta ſunt, vnà porrò obſeruare, vt hæc quoque pro ſutura ſint. Ex Orat.de Rhodiorũ libertate.

*Omnes appetunt ſocietatem cum ijs inire & conſentire, quos viderunt eſſe paratos, & velle ea facere quæ oportet.*Ex oratio.1.in Philip.

*Abſurdum eſt eum ius & æquum vos docere qui quæ iuſta ſunt non facit.*Ex oratio.de Rhod. libertat.

*Scimus hoc vniuerſi, quod omnes etiã ſi quæ iuſta ſunt nolunt, tamen hactenus certè, non agere erubeſcunt, & omnibus iniuriam facientibus palam aduerſantur, præſertim ſi qui læduntur, & iſtud eſſe quod corrumpit & labefactat omnia, reperiemus, hocq; omnium malorum eſſe principium, nolle videlicet quæ iuſta ſunt ſimpliciter agere.*Ex orat.Pro Megalopolit.

Non licet maledicere magiſtratibus, et ſi flagitioſiſſimi ſint, aut traducere vt ſibi ſint quam ſimilimi.Ex orat.contra Androt.

*Nemo talia ignorat, priuatorũ hominum vitam tutam ac facilem & periculorum eſſe expertem, Remp.verò adminiſtrantium contentioſam & periculoſam & quotidie laborum malorumq; plenam.*Ex orat.4.Philip.

Varia ſunt profectò excogitata ad vrbium cuſtodiam ſalutemq́; propugnacula, vt aggeres, muri, foſſæ, & quæcunq; alia eiuſmodi: hæc quæ omnia certe ſunt manibus confecta, ſumptuq́; magno egent, natura verò vnum commune ſapientum in ſe habet munimentum, quod quidem omnibus bonum eſt & ſalutare, potiſſimum autem plebeculæ aduerſus tyrannos quodnam illud eſt? diffidentia: hanc ſi ſeruaueritis, nihil mali accipietis. Ex *orat.* 2. *in* Philip.

Si omnes vere ſuppliciorum legibus conſtitutorum metu à quouis ſcelere recedant, omnéſque beneficiorum æmulatione, quæ oportet facere inſtituant, quid vetat maximam eſſe ciuitatem & omnes bonos, neminem autem improbum? Ex *oratio. ad* Leptinem.

A vobis omnibus ea poſtulo, quæ etiam non petentibus impartiri æquum eſt, vt nullam gratiam, nullúmve hominem pluris faciatis quàm æquitatem & iuſiurandum. Ex *oratione, de falſa legat.*

Non eſt, non eſt Athenienſes *omnium rerum quicquam intolerabilius contumelia, neque propter quam potius iraſci conſentaneum ſit.* Ex *orat. contra* Midiam.

Trierarchus qui pro Repub. *dimicat, ſperare non debet ſe diuitem factum iri de publico, ſed de ſuis facultatibus* Reipub. *opem laturum.* Ex *orat. de corona perfecturæ naualis.*

*tio eadem confirmandi ea quæ videntur,& quid ante omnia conducere videatur.*Ex 19.*Proœm.*

*Qui pro ciuitate aliquid facit, illum oportet ciuitatis mores imitari.*Ex *orat.contra* Androt.

*Par eſt eos æquis animis audire velle,qui conſilium dare volunt.*Olynth 1.

Optima ſuadere, quam difficile eſt. Ex 9. *Proœm.*

Precari facile eſt omnia quæ quis vult in vnũ & eundem locum breui tempore collecta, eligere autem quum de rebus quid conſultandum propoſitum fuerit non peræque facile,ſed oportet optima pro iucundis ſi vtraque non liceat, accipere. Olynth.3.

*Democratiæ cum multa alia habent & honeſta & iuſta quæ hominem prudentem ſibi vendicare decet,tum loquẽdi libertatem veritate fultam, quæ retineri non poteſt quin vera crimina obiectet.*Ex *orat.*Funebri.

Oportet Athenienſes, *eum qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit,primum veſtras aures ſanare:corruptæ enim ſunt, adeo falſa & multa & quæuis potius quam optima audire conſueuiſtis.*Ex *orat.de* Ordin.ciuit.

Tumultuando ſane, celeriterq́; ſtomachando, multis vtilibus conſilij priuari poteſtis, ſed ſi modeſte taciteq́; audire volueritis,vt omnia præclarè ſe habeant,efficietis, & ſi quis delirare videatur,contemnetis. Ex 5. *Proœm.*

Cum deliberare natura ipſa difficile ſit ac graue, vos ipſum adhuc multo grauius reddidiſtis Athenieſes:*nam reliqui omnes homines ante rem rerumq; euentum deliberatione vti conſueuerũt, at vos poſt res tum demum deliberatis.* Ex *oratione de* Pace.

Non *minus impie fecerant qui conſilium dederunt, quàm qui manibus ſuis facinus admiſerũt.* Ex Oran.de *fal.legat.*

*Qui ſemen præbuit, is eſt natorum malorum autor.*Ex *orat.*de Cor.

Re*ctè deliberata, & ſummo ſtudio laboréque probata ſæpe quia præfecti aliter vtantur, corrumpuntur.*Et 1.*Epiſtol.*

Eum qui alios accuſaturus eſt omnesq; iudicaturus omni vitio carere oportet. Ex *orat.*1.*contra* Ari*ſtogit.*

Nõ *decet acerbe inquirere, quid alij geſſerint, niſi ipſi antè officiũ noſtrũ fecerimus.Olynth.*2.

*Cauere conabor, ne in ea ipſe incidam in quibus alios reprehendo.*Ex 12.Procem.

Non *eſt æquum neque conueniens, vt eius qui offenſus eſt, metus illi qui omnes ſuæ contumeliæ habenas laxauit, particulã ad ſalutem præbeat, ſed cum per quem non ſteterit quo minus crudeliſsima quæque perpetrarentur, punire decet.*Ex *orat.*contra Midiam.

Eum probum & incorruptum ſe præſtare debere iudicabant, qui ad Remp.*accederet imo verò*

illi

li largitatem vſque adeo inimicã & inutilẽ eſſe ciuitati exiſtimabant, vt in nulla actione, neque homine fieri timebant. Ex oratione de falſa legat.

Si dederitis vos in hanc conſuetudinem vt oratoribus & autoritatem habentibus potius credatis quàm impotentioribus, ea cõſuetudo in vos ipſos redundabit. Ex Orat. contra Callip.

Si noſtis Athenienſes, quid optimũ ſit factu de rebus præſentibus, peccatum eſt, eas ad deliberãdum proponere: quæ enim ipſi, antequam ſententias audieritis vtilia eſſe iudicatis, quid opus eſt iſtis audiendis fruſtra cruciari? Ex 11. Proœm.

Accuſare profectò ad eos qui res geſtas arguũt & damnant pertinet, ſed conſilij dandi ratio de rebus præſentibus & futuris propoſitum eſt. Ex 12. Proœm.

Oportet cum ſummæ vtilitatis, tum gloriæ veſtræ cauſa, dare operam vt ſimul & quæ vtilia, quæq́; iuſta ſunt deliberare videamini. Ex 50. Proœm.

De Oratore.

E*Quidem, video oratorum facultatẽ & vim maxima ex parte in auditorum eſſe poteſtate.* Ex Ora. de Corona.

Oratoris oratio non eſt magni pretij, neque vocis intenſio, ſed in idem cum populo conſentire & eoſdem odiſſe ac amare quos patria. Ex Oratione de Corona.

Aliæ facultates abunde ſatis per ſe ſufficiunt,

Cum deliberare natura ipſa difficile ſit ac graue, vos ipſum adhuc multo grauius reddidiſtis Athenienſes:*nam reliqui omnes homines ante rem rerumq; euentum deliberatione vti cõſueuerũt, at vos poſt res tum demum deliberatis.* Ex *oratione de Pace.*

Non minus impie fecerant qui conſilium dederunt, quàm qui manibus ſuis facinus admiſerũt. Ex Oran.de fal.legat.

*Qui ſemen præbuit, is eſt natorum malorum autor.*Ex orat.de Cor.

*Rectè deliberata, & ſummo ſtudio laboréque probata ſæpe quia præfecti aliter vtantur, corrumpuntur.*Et 1.Epiſtol.

Eum qui alios accuſaturus eſt omnesq; iudicaturus omni vitio carere oportet. Ex *orat.* 1.*contra* Ariſtogit.

Nõ decet acerbe inquirere, quid alij geſſerint, niſi ipſi antè officiũ noſtrũ fecerimus. Olynth.2.

*Cauere conabor, ne in ea ipſe incidam in quibus alios reprehendo.*Ex 12.Proœm.

Non eſt æquum neque conueniens, vt eius qui offenſus eſt, metus illi qui omnes ſuæ contumeliæ habenas laxauit, particulã ad ſalutem præbeat, ſed cum per quem non ſteterit quo minus crudeliſsima quæque perpetrarentur, punire decet. Ex *orat.contra* Midiam.

Eum probum & incorruptum ſe præſtare debere iudicabant, qui ad Remp.*accederet imo verò illi*

li largitatem vſque adeo inimicã & inutilẽ eſſe ciuitati exiſtimabant, vt in nulla actione, neque homine fieri timebant. Ex oratione de falſa legat.

Si dederitis vos in hanc conſuetudinem vt oratoribus & autoritatem habentibus potius credatis quàm impotentioribus, ea cõſuetudo in vos ipſos redundabit. Ex Orat. contra Callip.

Si noſtis Athenienſes, quid optimũ ſit factu de rebus præſentibus, peccatum eſt, eas ad deliberãdum proponere: quæ enim ipſi, antequam ſententias audiueritis vtilia eſſe iudicatis, quid opus eſt iſtis audiendis fruſtra cruciari? Ex 11. Proœm.

Accuſare profectò ad eos qui res geſtas arguũt & damnant pertinet, ſed conſilij dandi ratio de rebus præſentibus & futuris propoſitum eſt. Ex 12. Proœm.

Oportet cum ſummæ vtilitatis, tum gloriæ veſtræ cauſa, dare operam vt ſimul & quæ vtilia, quæq; iuſta ſunt deliberare videamini. Ex 50. Proœm.

De Oratore.

EQuidem video oratorum facultatẽ & vim maxima ex parte in auditorum eſſe poteſtate. Ex Ora. de Corona.

Oratoris oratio non eſt magni pretij, neque vocis intenſio, ſed in idem cum populo conſentire & eoſdem odiſſe ac amare quos patria. Ex Oratione de Corona.

Aliæ facultates abunde ſatis per ſe ſufficiunt,

ſed vis illa dicendi ſi à vobis auditoribus reclametur, mutila eſt & manca. Ex oratione de falſa legat.

Vt vos approbaueritis ac erga vnumquenque beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere videbitur. Ex orat. de corona.

Non vnus, neque duo iſta norunt, neque ſub ala (vt aiunt) prouocatio facta eſt, ſed in medio foro multis præſentibus. Ex orat. contra Aphobum falſi teſtimonij.

Aggreſſi negotia quæ declarare verbis pro dignitate nemo poſſit, ipſi quidem eloquentiæ laudem reportant, ſed efficiunt, vt de illorum virtute concepta apud auditores opinio minus appareat. Ex 80. Proœmi.

Nunquam oratores vos neque improbos neque probos efficiens, ſed vos iſtos quales volueritis. Ex orat. de ordinat. ciuit.

Nihil eſt grauius Athenienſes quàm quòd ijſdem moribus quos culpant oratores vtuntur. Ex 37. Proœm.

Equidē aquam bibens, non abs re difficilis & moroſus homo ſum. Ex orat. 2. contra Philip.

Quodnam maius crimen dicere quis poſſit in virum oratorem, quàm ſi non eadem ſentit ac loquitur? Ex orat. de corona.

Non eſt quicquam indignius ac moleſtius quàm cùm vir autoritatem habens & facultate dicendi præditus, teſtibuſq; abundans audet mentiri:

tori: tum enim neceſſe eſt, reum non iam de re tantum dicere, verumetiam de ipſo dicente, quod ei propter autoritatē credere non parſit. Ex orat. contra Calippum.

Videte Athenienſes ne diuerſum diſtinctumq́; ſit, orationem habere commodam & ſuſcipere negotia vtilia, illudq́; oratoris munus ſit, hoc hominis mente prædìti. vos itaque plebei & potiſſimum natu maximi, dicēdi facultate ſummis oratoribus pares eſſe non debetis (iſtud enim eorum qui ſunt exercitati negotium eſt) ſed prudentia ijs vel ſimiles eſſe, vel potius vincere, experientia enim multarum rerum & vſus eam ingenerant. Ex 27. Proœm.

Quum admodū ſuperbe ſurrexiſſet Philocrates, nihil eſt, inquit, mirū Athenienſes, non eadem mihi & Demoſtheni videri: hic enim aquam, ego verò vinum bibo. Ex orat. de falſa legat.

Illa die profecto de adulterijs & proteruitate orationes aduerſo (quod aiunt) flumine fluxerūt. Ex orat. de falſa legat.

Qui infelicium miſerorúmque caſus & mala norunt, videntes (quod prouerbio fertur) non vident, & audientes non audiunt: illi porrò ſic ſe gerunt, in ijs quæ faciunt, vt conſtet eos ſua tegere incommoda, & infamiam metuere. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Minime hercle cenſeo oportere, vt ſuperbi homines & eloquentiæ opinione elati res alienas

appetant, aut dicendi promptitudine freti, eripiant: hæc enim improbi ſunt ſophiſtæ & flagris digni. Ex Oratione contra Aphobum de falſo teſtimonio.

Cum ſane videritis eloquentiam aut vocis claritatem, aut aliquam aliam eiuſmodi virtutem in viro bono & munifico vigere, congratulari & vna excolere vos omnes oportet: commune enim vobis omnibus alijs id bonum eſt, ſed cum in ſordido & improbo quouiſque quæſtu victo, cum eijcere acerbeq; & hoſtiliter audire oportet. Ex Orat. de falſa legat.

Quo promptius ipſa oratione vti videmur, eo magis illi diffidunt omnes. Olynth. 3.

Ipſa orationum elegantia & lepos auditorum beneuolentia indiget, qua cum ſi etiam mediocriter dixerit gloriam reportabit, necnon gratiam ſibi conciliabit citra hanc etiam ſi benedicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur. Ex Orat. Funebri.

Omnis oratio ſi res ac facta abſint, vanum quidpiam & inane videtur. Olynth. 3.

Omnis oratio vana eſt & infrugifera quæ actionum expers fuerit. Ex Oratione ad Epiſt. Philip.

Nonnullos animaduerti reorum, qui cum rebus ipſis damnarentur, nec poſſent probare ſe culpa vacare, alij ad anteactæ vitæ moderationem & temperantiam confugiebant, alij ad maiorum

ſuorum

ſuorum præclara facinora & liturgias, alij ad cætera eiuſmodi, per quæ iudices ad miſericordiam & humanitatem flectebant. Ex Oratio.1. *contra* Ariſtogit.

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunque oratione prætermiſerit aliquis, vt ne moleſtus ſit, eadem de rebus ipſis prætermittentur: ſi verò orationis venuſtas & gratia rebus conſentanea non fuerit, damnum affert. Ex Orat.1.contra Philip.

Id vnum reliquum eſt ijs qui cauſam tutari non poſſunt, vt effugia & prætextus quoſdam inueniant qui ablata præſentis cauſæ memoria in ijs vos retineant, quæ ad hoc ipſum crimen nihil ſpectant. Ex Orat.contra Theocr.

De imperatoribus.

QVotidianis rebus præeſſe, & ex tempore ſubitis caſibus recte vti & quanque occaſionem noſſe ac iudicare quas res ex familiari colloquio conciliare poßibile ſit, quas porro vi extorquere licet, imperatorum rebus præfectorum eſt officium. Ex 1.Epiſt.

Si quis reuera pace ipſa gaudet, ipſis ducibus quos omnes accuſant, gratiam habeat. Ex Orat. *de falſa legat.*

Amicos & familiares & militum duces inuenietis gloria valere ob res fortiter geſtas, anxiè tamen & meticuloſe magis quam qui obſcuri & inglorij ſunt vitam degere. his enim militibus,

lius, ab hoſtibus ſuis ſolum imminet periculum, illi verò duces ſuos adulatores & fraudatores magis quàm prælia formidant. Ex oratione ad epiſtolas Philipp.

De Tyranno & Tyrannide.

R*Ex & Tyrannus omnis inimicus eſt libertati, & legibus contrarius.* Ex 2.orat.in Philipp.

Non ſunt tutæ ciuitatibus iſtæ tyrannorum nimiæ familiaritates. Ex 2.orat.in Philip.

Prorſus res eſt infida & formidabilis ciuitatibus tyrannis, præſertim ſi finitima loca poſſideāt. Olynth. 2.

Populus.

P*Opulus ſane turba eſt, & res omnium inſtabiliſſima ac imprudentiſſima, vt in mari fluctus flexibilis & inquietus, qui vt contingit agitatur: alius venit, alius receſſit ac nemo* Reipub. *curam gerit, imò ne meminit quidem. Ex orat. de falſa legat.*

Ne *oſtendite vtilius eſſe externas amicitia ſibi conciliare quàm populi fidei ſeipſum committere.* Ex 2.Epiſtola.

Pecuniæ comparandæ nunquam populus ſtudioſe operam dedit, ſed ita gloriæ vt nihil aliud magis expeteret. Ex *orat.contra* Androt.

Non eſt quod præ cæteris magis cauere oporteat, quàm ne aliquis permittatur vt in populo

maior

maior potentiorq́; fiat. Ex *orat. de falſa legat.*

De patria.

A*Rbitratur ingenuorum quiſque non patri & matri ſolum ſe eſſe natū, verumetiam patriæ. quid verò intereſt? quod qui parentibus ſe ſolum eſſe natū exiſtimat, fatalem, naturalemq́; mortem expectat: qui verò etiam patriæ ne hanc ſeruientem videat, mortem oppetere non dubitabit, magisq́; metuendam eſſe reputabit ignominiam & infamiam, quas in ſeruiēte ciuitate ferre neceſſe eſt.* Ex *orat. de corona.*

Non ſolùm ad patrē & maiores ſuos viritim genus ortumq́; ſuum referre vnicuique licet, ſed ad totam communiter patriam cuius omniū conſenſu indigenæ ſunt. Ex *orat. funebri.*

Quis adeo eſt infelix qui ſeipſum parentes, ſepulchra, patriam parui quæſtus gratia prodere velit? Ex *orat. de claſsibus.*

Cui vtilia ſunt eadem tempora quæ & ciuitatis hoſtibus, is amator patriæ nullo modo eſſe poteſt. Ex *orat. de corona.*

Fieri non poteſt vt leges & iuſiurandum ijs curæ ſint qui in perniciem eorū quæ patriæ proſunt ſeipſos vendiderunt, ſed ipſis nominibus ſolis contenti ſeducunt, eos qui velut perfunctorie & frigide ibi ac non ſedulo & accurate concionibus interſunt, neque exiſtimant hoc præſens otium aliquando futurum cauſam magni & horrendi tumultus. Ex *orat. de fœdere Alex.*

Eos qui patriæ conſulunt Athenienſes, quærere oportet, non eum cuius deſperationis ſunt ſocij, ſed eum potius cuius & mentis prudentiam, & diligentiam ſectentur. Ex Oratione 2.contra *Ariſt.*

De fortitudine.

NOn *eſt difficile neque cum deliberare opus fuerit, fortitudinis opinionem conſequi, neque cum aliquod inſtiterit periculum, vehementem in dicendo videri, ſed illud & difficile eſt & conueniens in periculis fortitudinem oſtendere.* Ex Orat.de ordinatione ciuita.

Nunquam fieri poteſt, opinor, vt qui paucis & vilibus rebus occupantur, magnos & audaces animos capiant, quemadmodum neque qui circa res præclaras & ſplendidas verſantur parua & tenuia cogitent. Ex Oratione de ordinatione ciuitatis.

Nunquam, opinor, fieri poteſt, vt magnum ac generoſum ſenſum induat qui circa parua & abiecta verſatur. Olynth.3.

Qualiacunque hominum ſtudia fuerint, tales eos etiam habere animos neceſſe eſt. Ex Orat.de *ordinatione ciuitatis.&* Olynth.2.

De diligentia.

PRæclarum *quidem eſt etiam per fortunam inter illuſtriſsimos admirationi eſſe: ſed multo præſtantius eſt induſtria ſua quicquid gloriosum*

rioſum ac illuſtre ſit, adeptum eſſe. illa enim ſceleratis etiam interdum ſeſe obijcit, huius autem ſocietas & communicatio nemini adeſt, niſi qui generoſo animo atque forti excellat. Ex oratione amatoria.

Par eſt quibus in rebus quiſque ſe exercet ac in quæ incumbit, in ijs vt plus valeat. Ex Orat. 2. in Philipp.

Recta prudensq́; rerum gerendarum in adoleſcente inquiſitio, & animi boni, & vegetæ mentis commune ſignum eſt. Ex Orat. amatoria.

Quanto naturam habes præclariorem, tanto maiores dignitates expectes, citiusq́; tui periculum facere velis, cenſeo. Ex Orat. amatoria.

Haud par eſt vt quum quis nihil agat vel amicis quidem mandet, ſua cauſa aliquid vt faciant, nedum dijs immortalibus. Olynth. 2.

Quando fortuna ceſſat, & hoſtes iuuat, reliquarum rerum ſatagite: ſin minus, prouidete, ne vos vnà & magiſtratus ſingulos accuſetis, & res veſtræ Athenienſes peſſum eant. nam fieri nequit, vt hæ abſque magno quónam malo conſiſtant, nemine eas conſeruante. Ex 3. Proœm.

Non mirandum eſt illum ipſum qui militat, laborem non detrectat, & rebus gerendis omnibus adeſt; neque vllam occaſionem, neque temporis momentum rei bene gerendæ prætermittit, vobis cunctantibus, decernentibus, & ſententias rogantibus, ſuperiorem eſſe. Olynth. 2.

Nihil eſt cautis hominibus & circumſpectis adeo formidabile, quin diligentia præcaueri poſſit: neque vllum malum eſt quin incautis & pigris euenire queat. Ex 25. Procem.

Si quis exiſtimat Alexandrum *eo fortunatum, quia ad eum quem optabat exitum perducebat omnia, illud cogitet, quòd agendo & laborando & audendo, non deſidendo, felix fortunatusq́; ſit.* Ex 1. Epiſt.

De ignauia.

RErum occaſiones tarditatem noſtram & ignauiam non expectant. *Ex oratio. 1. contra* Philipp.

Si quod quiſque vult quærens deſidebit, & vt ipſe nihil faciat ſecum reuolens, primum ſane nullos vnquã inueniet, qui facturi ſint. Ex ora. 1. *contra* Philipp.

Cum non pauca reipubl. ſint errata, neque ex paruo tempore collecta, quibus hæc reipubl. negotia male ſe habent, nihil eſt omniũ Athenienſes *in præſentia nocentius, quàm quòd vos animis alienati eſtis à rebus, & tantiſper operam datis, dum audientes ſedetis ſi quid noui nunciatũ fuerit.* Ex *orat. 4. contra* Philipp.

Turpe quidẽ eſt prob ſupreme Iupiter *omnesq́; cœlites, & indignum vobis, & ciuitatis amplitudine, & rebus geſtis maiorum, veſtræ ignauiæ cauſa reliquos omnes* Græcos *in ſeruitutem projiсere.* Ex *orat. de rebus* Cherroneſicis.

Quod

Quod multa bello perdidimus, ignauiæ noſtræ iure adſcribit conuenit. Olynth.1.

Eodem modo quo qui tempeſtatem expectant, mihi videntur contemplari, tum ſinguli precantur ne ad ſe perueniat, prohibere vero nemo conatur. Ex orat.3.contra Philip.

Quo magis ſecuro erunt animo, eo citius peccabunt. Ex 49. Proœm.

Quoniam vos neque paruum, neque magnum quicquam eorum quæ oportebat, feciſtis, res noſtræ male ſe habent: quòd ſi omnia quæ decebat feciſſetis, rebus ita affectis, ne ſpes quidem erat ipſas meliores fore: nunc autem ignauiã veſtram & negligentiam vicit Philippus, ciuitatem verò non vicit, neque vos eſtis victi, imo ne moti quidem. Ex orat.3.contra Philipp.

Quænam eſt cauſa cur ille plures res quàm nos ſuperiori bello ex animi ſententia geſſit: hic ipſe militat, labores perfert, periculis adeſt, neque occaſionem rei bene gerendæ prætermittes, neque vllam anni partem omittens: nos verò (dicetur verum) nihil facientes, hic perpetuò ſedemus cũctabundi, tum decernentes, tum interrogãtes, ſi quid noui in foro dicatur. Ex orat. ad Philip. epiſt.

Sæpe contingit vt multarum magnarúmque rerum occaſio breui tempore ſuboriatur: quam ſi quis ſua voluntate hoſtibus condonarit & prodiderit, ne quicquam facere poterit, vt eam poſtea recuperet. Ex orat. de falſa legat.

Turpe

Turpe eſt vel potius turpiſſimum, non ſolum vrbes & loca, quorum aliquando fuimus domini, proycere videri, verumetiam comparatos à fortuna ſocios & occaſionem. Olynth. 2.

Fortuna volubiles habet mutationes, & in vtranque partem, vel ſecundas ad res vel aduerſas, quæ verò per ignauiam hominum fiunt, ea certas clades afferunt. Ex 45. Proœm.

Veritas.

VEritas potens eſt, & contrarium infirmũ. Ex orat. de falſa legat.

De taciturnitate.

QVi nullius culpæ ſibi conſcius eſt, ſi taceat ſilentio ipſo prauorum & nephandorum particeps eſſe videtur. Ex oratione de falſa legat.

Nemo vnquam conuictus eſt, qui vel ſileret, vel qui peccaſſe fateretur, ſed cum, opinor, nihil veri eloqui deprehenditur, tum qua mente, quoq; animo præditus ſit cognoſcitur. Ex oratione de falſa legat.

De ira & iraſcentium natura.

NEque priuatæ iracundiæ ſeruiendo, publicum commodum opportere lædere puto, neque priuati odij cum Reipubl. commodis quicquam admiſceo, verum ad quæ alios adhortor, ea ipſe arbitror decere me primum facere. Ex 1. Epiſtol.

Non

Non eadem res eſt Athenienſes, in veſtrum conſpectum aſpicientem falſum teſtari, & apud arbitrum. apud vos enim ingens iracundia & ſupplicium teſtantibus falſum imminet, ſed apud arbitrum tuto & ſine infamia quicquid voluerint teſtantur. Ex oratione contra Aphobum de falſo teſtimo.

Quæ aliquis de repente nulla ratione inita, facere coactus fuerit, & ſi contumelioſe iſtud fecerit, per iracundiam tamen dicere licet ſe feciſſe: quæ verò diu multumq́; antea excogitauit continenter per multos dies aduerſus leges facere deprehenditur, non ſolum abeſt ab eo vt ira motus fecerit, ſed etiam conſtat iam euiſmodi hominem dedita opera iniuriam feciſſe. Ex orat. contra Midiam.

Iraſcentium eſt, eum à quo moleſtijs affecti ſunt ſubito vlciſci: offenſorum, vt quocunque tempore ſontē & iniurium nacti fuerint, tum de eo pœnas ſumere. Ex oratio. contra Tymocrat.

De odio.

SI quis aliquid accepit, riſui eſt: ſi fateatur, venia, conuictis, odium: ſi quis iſtos increpet. Ex oratio. 3. contra Philipp.

Neque ſecurius eſt in multorum etiam in paruis delinquentium, odium incurrere, quàm paucorum & in multis, neque verò popularius multitudinis delicta quàm paucorum obſeruare. Ex orat. contra Androt.

De

De hoſte.

QVi calumniatorem tuetur, bonorum hoſtis eſt natura & genere: niſi quis ſycophantæ & improbi ſemen & radicem velut agricola pu tat oportere relinquendam eſſe in vrbe. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Qui ea quibus ego capiar agit & parat, hic mihi hoſtis eſt, & ſi nondum feriat neque iaculetur. Ex orat. 3. contra Philip.

Armis hoſtes vincendi ſunt, & in his eſt ſalus Reipubl. Ex oratione de ordinatione ciuitatis.

Fieri non poteſt vt externos hoſtes vincatis, niſi animaduerteritis in domeſticos hoſtes & inteſtinos illius miniſtros: verum neceſſe eſt incurrentes in hos vt ſcopulos, ſerius occurrere illis. Ex orat. de rebus Cherroneſ.

De bello.

BEllum glorioſum, pace turpi optabilius eſt.

Non idem habent periculum res, quas tum quum vultis agere licet, ſæpe ſententiam & conſilium mutare, & hæ propter quas imminet bellum. Ex 1. Epiſt.

Exiſtimo vobis cõducere, proſpicere belli principium, vt ſit iuſtum: omnia porro quæ conueniunt apparetis, idq; veſtro iudicio ſubijciatur. Ex orat. de claſſibus.

De pace.

SI *pax quæ alijs bonorum cauſa eſt, tantarum rerum, & tanti tumultus nobis cauſa fuit, quid aliud id eſſe dixerit quis, præterquam quòd muneribus acceptis, hi rem natura præclaram praue corruperunt?* Ex orat.de *falſa legat.*

Proh Iuppiter eſt ne aliquis rectè ſapiens qui ex verbis potius quàm rebus pacem agentem aut bellum gerentem ſecum æſtimet? nemo profectò. Ex *orat.3.contra Philip.*

Simul atque de Philippo mentio incidit, ſtatim ſurgit aliquis & dicit, pacem tueri quàm ſalutare eſt, magnum exercitum alere quàm difficile & durum. Ex *oratione de rebus* Cherroneſicis.

De liberis.

INgenuis, *& ſi maxima perpetrent facinora, iſtud tamen corpus ſeruare licet.* Ex *orat.contra Androt.*

Homini libero maxima neceſſitas eſt, rerum turpitudo atque dedecus. Ex *orat.de rebus Cherroneſicis, & Philip.4.*

De ſeruis.

SEruis *corpus flagitijs plagisq; omnibus obnoxium eſt.* Ex *oratione contra Androt. & Midiam.*

Alteri ſubdito vt ſeruo maxima neceſſitas eſt,

plagæ

plagæ & corporis pulſatio. Ex Oratio, de rebus Cherrhoneſicis.

De muliere.

P*Lurimi facienda eſt mulier in morbis, quæ adſit homini ægrotanti.* Ex Oratio. contra Neæram.

Multo magis profectò ſoliti ſunt vir & vxor cōtentiones & inimicitias inter ſe ſubortas propter liberos mitigare quàm propter iracundiam communes liberos odio habere. Ex Oratio. contra Bœot. de dote.

Meretrices quidem, voluptatis gratia habemus: concubinas verò, propter quotidianam corporis curationē: vxores porro, ad legitimos liberos procreandos, & fidelem cuſtodiam rei domeſticæ habendam. Ex Oratio. contra Neæram.

Ne mulieri liceat ingredi in fana publica, cum qua fuerit adulter deprehenſus, quod ſi ingrediatur, impune ferat quicquid patitur præter mortem. Ex Oratione contra Neæram.

Durum eſt patri & matri liberis orbari, & chariſſimis ſuæ ſenectutis educatoribus priuari: ſed præclarum eſt ampliſſimos honores, memoriā virtutis & eos publicè comparatos conſpicere ſacrificijsq́; & certaminibus dignatos immortalibus. Moleſtia plenum, liberos orphanos relictos, patre in prælio fulſo: præclarum verò eſt paternæ virtutis, & gloriæ hæredem eſſe. Ex Oratio. funebri.

De

De fama ſeu gloria.

Soli homines gloriam præclaris rebus geſtis partam omni inuidia fortiorem relinquerunt. Olynth. 3.

Non ſolum ſpectandum eſt an non pecuniam perdatis, ſed etiam an famã & gloriam bonam, cuius magis ſtudioſi eſtis quàm pecuniæ. Ex Ora. ad Leptinem.

Quanto quis plura & grauiora ſupra dignitatem conditionemq́; ſuam fecit, tanto apud omnes admirabilior exiſtimatur. Olynth. 2.

Populus nunquam de pecunia coaceruanda valde laborauit, de gloria verò acquirenda ſic, vt de nulla re alia, argumentũ ſane eſt, quàm quum aliquando, maximam & innumerabilem inter Græcos pecuniam poſſideret, omnem pro honoris augẽdi ſtudio, inſumpſit: pro gloria quoque de ſuo tributum pendere non dubitauit, neque vllũ periculum vnquam detrectauit, vnde immortalia bona ſibi peperit. Ex Orat. contra Timocr.

Beati hac iuſta ratione cenſendi ſunt, primum quidem qui pro modico tempore incredibilem & immortalem gloriam relinquunt, in qua & horũ liberi clari ac illuſtres depingentur, & parentes iſtorum conſpicui facti in ipſa ſenectute nutrientur, luctum ſuo conſolationem iſtorum gloria & celebritate adhibentes. Ex Orat. Funebri.

Si in paruis quis glorietur, tantũ abeſt vt honorem aliquem propterea conſequatur, vt ineptus

M eſſe

eſſe videatur. Ex orat. contra Androtionem.

› *Qui vna cum Philippo verſantur, eum ita honoris ſtudio teneri aiunt, vt dum omnia pulcherrima facta ſua videri cupit, magis ſuccenſeat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignũ geſſerunt, quàm iјs qui rem infeliciter adminiſtrarunt. Ex oratio. ad Philip. epiſtol.*

De pudore.

H*Omini quidem libero maxima neceſsitas eſt rerum turpitudo atque dedecus, & maiorem iſta haud ſcio, quam quis dicere poſsit: ſeruo autem verbera & corporis cruciatus. Ex oratio. 4. contra Philipp.*

Equidem opinor liberis hominibus maximam eſſe neceſsitatem in republic. gerenda pudorem. Ex oratio. 1. contra Philipp.

Probra hercle omnia fugienda ſunt. Ex orat. ad Leptinem.

Omnia quidem cauenda ſunt, tam quæ videntur, quàm quæ turpia ſunt: potiſsimum autem ea propter quæ aliquis videtur aliјs ſuccenſere. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur dynaſtiæ, metum ciuibus ſuis incutiunt, verecundiam autem eis inſerere nequeunt. Ex orat. funebri.

Impudens.

Q*Va ex re impudens appellatus eſt, niſi quia iſta, quæ neque ſunt, neque facta ſunt, propter*

pter impudentiam palam dicere nihil pudet? Ex *oratio.1.contra Ariſtogit.*

Id profectò noſtis, quod ex quo tempore nati ſunt homines, & iudicia fieri cœperunt, nemo vnquam qui peccaſſe ſe fateretur deprehenſus eſt, ſed impudenter loquuntur, inficiantur, mentiuntur, excuſationes fingunt, omnia faciunt ne dent pœnas. Ex *oratio.de falſa legat.*

De ſpe.

MVlti ſæpe maiorum honorum ſpe allecti, præſentia perdiderunt. Ex *oratione contra Timocrat.*

De humanitate.

HVmanitas cõtra inuidiam, & iuſtitia aduerſus improbitatem, bonaq; omnia contra mala velut in acie collocantur. Ex *oratio.ad Leptinem.*

Miror ſi nemo veſtrum cogitat turpe eſſe, populum Athenienſem ſapientiæ doctrinæq; opinione cæteros omnes antecellere, ad quem in rebus aduerſis, tanquam ad commune perfugium confugi ſolet, Philippo inhumaniorem videri, qui vt (in delitijs liberaliter educatum credibile eſt) à nemine admonitus, tamẽ cum proſperis rebus vſus eſſet, tum maxime humana ſe agere oportere putauit, ab ijs qui contra in acie ſteterant, & cum quibus de ſumma rerum contendiſſet qui & cuiates eſſent neque inquirere, neque declarare paſſus eſt. Ex *3.epiſt.*

Optarē vos Athenienſes, qua erga alios omnes vti conſueuiſtis humanitate, eadem etiam erga vos ipſos vti. Ex 17. Proœm.

Miſericordia.

NEmo *miſericordiam cōſequi dignus eſt qui neminis miſeretur: neque dignus eſt venia, qui nemini dat veniam.* Ex Oratione contra Midiam.

Quam quiſque natura legem erga reliquos omnes habet, eandem viciſsim erga ipſum alios habere æquum eſt. Ex Oratione 1. *contra* Ariſtogit.

Abſit iudices pauperes deſpiciatis: ſufficiens enim ſatisq; graue eis eſt ſupplicium ipſa paupertas, neque eos qui labore & induſtria ex æquo & bono viuere volunt. Ex Oratio. 1. *contra* Ariſtogit.

De amicitia.

NVllum *maius bonum vobis contingere poteſt quàm omnium beneuolentiā, nulla adiuncta ſuſpicione, ſumma illorum voluntate conſequi.* Ex Orat. *de libertate Rhodiorum.*

Cùm rebus quidem omnibus priuari acerbum & graue ſit, præſertim ſi ab inimico iſtud eueniat, tum verò maximè beneuolentia veſtra & humanitate quanto à vobis ea conſequi maximum eſt. Ex Orat. *de Corona.*

Nemo amicus & beneuolus eis eſſe poteſt à

quibus

quibus ſibi damnum aliquod impendere ſperat. Ex 50. Proœm.

Prudentium hominum eſſe non exiſtimo, vel cum familiarem & amicum aliquem eſſe putarint, ſic illi fidere, vt etiam ſi iniurius eſſe cœperit, vlciſcendi facultatem ſibiipſis eripiant, vel quando inimicum aliquem cenſeant, ſic odio proſequi, vt ſi depoſito odio velit amicus eſſe, impediant, ne iſta facere liceat, ſed eoſque meo quidẽ iudicio, & amare & odiſſe oportet, vt earum occaſionum neutra prætereatur. Ex Oratio. aduerſus Ariſtocrat.

Verorum amicorum officium eſt, his quibus bene velis, haud in eiuſmodi rebus gratificari, à quibus & illis & ſibiipſis pendet aliquod damnum: ſed in iis quæ vtriſque conducere poſſunt opitulari: quod autem ipſe melius illo prouideas, id pulchre adminiſtres, neque præſens obſequium totius reliqui temporis commodum pluris faciẽdum. Ex Orat contra Ariſtocratem.

Omnium eſt grauiſsimum, quum quis nomine quidem frater nonnullorum vocitetur, ſed reipſa iſtos habeat inimicos, & multis grauibusq; ab iis affectus iniuriis, in iudicium venire cogatur. Ex Oratione de dote contra Bœotum.

De beneficentia.

EQuidem cenſeo eum qui beneficium accepit oportere omni tempore meminiſſe: eum autem qui dedit continuo obliuiſci, ſiquidem illum

oportet boni, hunc verò puſilli & liberalis hominis officium facere. nam beneficia ſua commemorare ac referre, exprobrationi fere ſimile eſt. Ex orat.de corona.

Omnes profectò mutuam gratiam recipere digni ſunt, qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præſertim verò qui in extrema neceſſitate id faciunt. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ eſt lex tantæ iniuſtitiæ, & inhumanitatis plena, vt eum qui de ſuo nonnihil donauit, & rem perhumanam liberalémque fecit gratia priuet, & in calumniatorum manus conjiciat? eóſque iudicijs rationum reddendarum eorum quæ dedit præficiat? nulla eſt profectò. Ex oratione de corona.

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habent, qui verò de ſe benemeritis, paria non referunt, malitiæ ſuſpicionem incurrunt. Ex oratione ad Leptinem.

Plures quàm par eſt honorare, eſt multós ad bene merendum prouocare. Ex oratione ad Leptinem.

Apud omnes homines inualuit conſuetudo, propter multos bene meritos, etiam de alijs quibuſdam ſceleratis potius bene mereri quàm propter perditos & flagitioſos auferre quæ data fuerunt ijs, qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio. Ex oratione ad Leptinem.

De

De diuitiis & diuitibus.

Diuitiæ & celeritas & robur & quæcunq; alia iſtis ſimilia amplo & copioſo fructui ſunt ſuis poſſeſſoribus & initijs ipſis excellunt quibus interſunt, licet nullus alius velit. Ex orat. *Funebri.*

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus eſt ciuitati ad ingruentia negotia. Ex orat. 4. *contra Philipp.*

Pecunijs certe opus eſt, cum ſine his eorum non licet quicquam fieri quæ facienda ſunt. Olynth. 1.

Cùm in alteram partem velut in trutinam argentum attuleris, idipſum argentum aufert, & ad ſeſe ratiocinationem omnem detrahit, nec amplius qui hoc fecerit recte neque ſyncere vlla de re ratiocinari poterit. Ex orat. *de pace.*

Vndecunque quis acceſſionem vel paruam fecerit, plurimum adfert momenti. Olynth. 2.

Exiſtima te quoque aliquando iuuenem, & ea quæ non ætate nunc ſumus fuiſſe, conſilijs autem & rebus à te geſtis, talem & tantum euaſiſſe, quod & nobis accidere poterit. Ex 5. Epiſt.

Opulentus audax, ſuperbus magniloquus, violentus impudens. Ex *oratione contra Midiam.*

Quis eſt qui malit ſeipſum ſuáque omnia bona interire quàm fortunarum ſuarum partem pro ſeipſo & reliquis conferre? Ex orat. de ordi*natione ciuitatis.*

De pauper-
tate.

MVlta vilia & ſeruilia negotia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit, ob quæ miſericordiam potius quàm interitum demerentur. Ex *appellatione contra* Eubulidem.

Abſit iudices, pauperes deſpiciatis, ſufficiens enim ſatisq; graue eis eſt ſupplicium, ipſa paupertas neque eos qui labore, & induſtria ex æquo & bono viuere volunt. Ex *appellatione contra* Eubilidem.

Ego neque, ſi quis paupertatem vituperat, eum prudentem eſſe duco: neque ſi quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet. Ex *oratione de corona.*

Rebus neceſſarÿs nonnullos priuare eſt multo homines reddere maleuolos & à rebus publicis alienos. Ex *orat. 4. contra Philip.*

De rebus ſecun-
dis.

RES ſecundæ profligatorum, vim habent maximam tegendi & obſcurandi domeſtica vitia, at ſi qua in re offenderint, tum plane eorum facta diſcutientur. Olynth. 2.

Nonnulli propter rerum ſucceſſum clari, & illuſtres habiti ſunt. Ex *orat. amato.*

Oportet modeſte ſe gerere in rebus ſecundis, & quid futurum ſit proſpicere. Ex *oratione ad*

ad Leptinem.

Secundis rebus præter dignitatem & meritum vti occaſio eſt incautis deſpiciendi. Olynth.1.

Res ſecundæ ſeu fortuna, vniuerſam quæ in hominibus ineſt ſagacitatem & ſapientiam excellit. Ex orat.de Pace.

Ipſi fœlices rerum ſucceſſus ad contegenda & occultãda hominum peccata apti ſunt, ſed ſi quid vſquam aduerſi contingat, tum plane hæc omnia detegentur hominibusq́; nota ſient. Ex oratio. ad Philip.Epiſt.

Cùm in omnibus humanis rebus duo ſint bona, vnum princeps omniumq́; maximum, ſecundis rebus vti, alterum, hoc quidem minus, cæterorum maximum, rectè deliberare: non ſimul vtriuſque poſſeſſio obtingit hominibus. Ex oratione contra Ariſtocratem.

Iſtus fortaſſe fatale eſt, nunquam ſecundis in rebus recte ſapere Ex 53.Proœm.

De fortuna.

MAgnum quidem momentum, imò verò potius totum eſt, ipſa fortuna, ad omnium hominum negotia. Ex orat.ad Philip Epiſtol.

Fortuna rerum omnium domina exitum ſuo arbitratu tribuit Ex orat.Funebri.

Magna potentia vel potius ſumma eſt ipſa fortuna in omnibus hominum negotijs. Olynth 1.

Multa fortunæ voluntate gubernantur, multaq́; ſunt cauſæ, cur non omnia ex animi ſenten-

tia hominibus ſuccedant. Ex 2.*Proœm.*

In alijs quibuſdam rebus ſuperari ab aduerſarijs, non tam dedecus quàm infortunium dici poſſit: nam & in fortuna & præfectis, & multis aliquid ineſt, cur prius res præclare vel contra geſta ſit. Ex 53.*Procem.*

Si quecunque quis acceperit, etiam ſeruauerit, magnam habet fortunæ gratiam: ſi verò imprudens prodegerit, interijt vna quoque memoria beneficij à fortuna accepti. Olynth.1.

Bona quidem voluntas præſto eſt, quàm ſi fortunæ benignitas iuuet, res ipſa confici poßit. Ex 5.*Epiſtol.*

Neque gubernabam nauem, diceret aliquis, quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neq; fortunæ dominus eram, ſed illa rerum omnium. Ex *orat.de corona.*

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaſerunt, & ex obſcuris & ignobilibus clari & illuſtres. Ex *orat.4.contra Philip.*

Multæ & nutrices & lana victum quæritantes, & vindemiatrices euaſerunt, ob Reipub. *illorum temporum calamitates, ciues ac nobiles mulieres.* Ex *appellatione contra* Eubulidem.

De aduerſa fortuna & calamitate.

AEquum eſt miſereri, non flagitioſorum hominum, ſed eorum qui immerito aduerſa fortuna calamitatémque conficiuntur. Ex *oratione*

tione contra Aphobum.

Si quos ærariorum dimittere oportet modeſtiſſimos, optimos, & ob minima delicta mulctam paſſos, hos inquam liberare oportet. Ex oratio. 1. *contra Ariſtogit.*

Cùm neque iniurius eſt aliquis, neque peccat, ſed in ea quæ omnibus conducere videntur ſe tradit, nec in omnibus ex animi ſententia egit, haud exprobrare neque conuicium facere eiuſmodi homini par eſt, ſed condolere. Ex oratione de *Corona.*

Aequum eſt miſero & afflicto vtut factum eſt, opem & auxilium ferre. Ex oratione contra *Midiam.*

Nemo vnquam fortaſſe veſtrum quæſiuit Athenienſes, cur tandem miſeri et infœlices rectius quàm fortunati rebus ſuis conſulunt: non autem alia de cauſa iſtud fit, præter quam quod iſtis euenit, vt ne quicquã formident, neque ſi quiſpiã pericula & graues caſus recenſeat ad ſe pertinere putant, illos recẽs adhuc delictorum memoria, quando in infortunia inciderunt, modeſtos ad reliqua & moderator reddit. Ex 25. *Procem.*

Nullius rei inſtitutum conſiliúmve magni ſit, niſi finem etiam vtilem & honeſtum conſequatur. Ex 35. *Procem.*

De deſperatione.

D*Eſperatio cùm ei ipſi maximo & exiciali ſit malo qui ea affectus eſt, tum acerba &*

grauis

grauis omnibus & Reipu. minime tolleranda. Ex *orat. 1. contra Ariſtogit.*

Deſperatus omnis ſeipſum proijcit, etiã quam conſilio et ratione retinere licet ſalutem, & præter omnium expectationem fit ſi forte incolumis ſeruetur. quis igitur ſana mente præditus ſeipſum aut patriæ commoda iſti commiſerit? quis non pro viribus fugerit, & eum procul ſummouerit, ne quis in talem, vel inuitus incidat. Ex *oratio.* I. *contra Ariſtogit.*

Neque vos conſternatis animis eſſe oportet, præſertim cum ſciatis deſperationem neque præſentibus rebus conducere, & vobis indignam eſſe. Ex 49. Prooem.

De futuro.

F*Vturum omnibus hominibus eſt incertum.* Ex *orat. ad* L*eptinem.*

Oportet eos qui proſpera optatáque vtuntur fortuna erga afflictos & oppreſſos ſemper optima videri conſultare: quandoquidem vniuerſis hominibus incertus eſt ac dubius rerum euentus. Ex *oratione de* R*hodio libertate.*

P*ræterita ſemper apud omnes omittuntur, & nemo vnquam de ijs deliberationem habendam propoſuit: futura autem vel præſentia conſultoris munus & officium poſtulant.* Ex *oratione* de Corona.

Id *ipſum quod præter ſententiam accidit virum perturbat, ipſiq́; magnum dolorem adfert.*

Olyn

Olynth. I.

Neceſſario euenit, cum pugna committitur, vt alij ſuperentur, alij vincant Ex orat. *Funebri.*

Ex *poſtremo euentu quæ præterierũt omnia, vt plurimum æſtimantur.* Olynth. I.

Sæpe contingit vt idem homo in hoc non rectè dicat, in altero verò rectè ſentiat. Ex 5. *Proœ.*

Defunctorum curam habere oportet.

QVantum quidem ciuitas de ijs qui in bello perierunt ſolicita ſit, cum ex alijs rebus proſpicere licet, tum maximè ex hac lege per quam qui ad funera hæc publicam orationem habiturus eligi ſolet, ſciẽs à frugi et probis viris facultatum poſſeßiones & voluptatum deliciarumq; vſum non magnifieri, ſed eorum omne ſtudium in virtute & laudibus eſſe, orationibus ij quæ illis ea maximè præſtarẽt, illos ipſos oportere honoribus afficere dixit, vt quam cum adhuc viuerent præclaram famam, & gloriam nacti eſſent ea quoque defunctis ipſis tribueretur. Ex orat. *Funebri.*

Qui natura liberi ſunt, etiam ſi cùm patribus adhuc viuentibus altercati fuerint, eos tamen vita functos laudibus exornant: qui verò cenſentur filij, cùm ex illorum ſatu non ſint vt facile cùm viuis ipſis diſſentiunt, nihil pudet eos, defunctis ipſis maledicere. Ex oratione de Dote *contra Bœotum.*

Leges

Leges defendite, & defunctorum curam habete, ne eorum nomen et familia pereat. Ex orat. *contra* Nico.

Ecquis omnium non nouit viuentibus quidem omnibus ſubeſſe quãdam aut maiorem aut minorem inuidiam: mortuos porro, ne hoſtium quidem vllum præterea odiſſe? Ex *orat. de corona.*

Illa eſt ex legibus Solonis *quæ videntur recte ſe habere nemini defuncto maledicendum.* Ex *oratione ad* Leptinem.

Solon in legibus, & Deus *in oraculo mandat, vt cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeant.* Ex *orat. contra Macartatum.*

Nulla poteſt dici vel verior, vel honeſtior cauſa cur hoſtium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus eſſe velit, quàm rurſum pro toto dimicare maluerit, quàm virtutis eorum admiratio Ex *orat.* Funebri.

Diligenter exquirens atque conſiderans, ſatis digne pro defunctis verba facere, vnũ eorum quæ fieri nequeunt eſſe reperi. Ex *orat.* Funebri.

Cùm aliorum bonorum nulla ſit defunctis communio, ſed ob res præclare geſtas, laudationes eorum qui ſic interierunt, ſunt veluti propria merces: neque enim amplius tunc eis aduerſatur inuidia. Ex *orat. de falſa legat.*

Parentes honorandos eſſe.

PAr *eſt parentibus definitum ex vtriq; præmium, & à natura, & à lege, iuſte referre,*

& vlt

& vltro ſoluere. Ex *orat.* 4 *.contra Philip.*

Equidem eum perfidum & dijs inuiſum non modo hominibus eſſe exiſtimo qui parentes negligit. Ex *orat.* 1. *contra Ariſtogit.*

Vbi pater eſt & filij iam viri facti, fortaſſe & eorum liberi, ibi neceſſe eſt varias et nulla in re ſimiles eſſe voluntates. non enim ijdem ſunt ſermones & facta iuuentutis, quæ ſenectutis: veruntamen adoleſcentes quæcunque agunt, ſi modo ſint modeſti, ſic faciunt, potiſsimum vt clam habere conentur, ne parentes, & ſenes offendãt, diſsimulant id ſe videre: & ſenes viciſsim ſi forte ſumptus iuſto maiores viderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, ſic iſta vident, vt non vidiſſe videantur. Ex *oratione* 1. *contra Ariſtogit.*

Ab initio ætatis, in omnibus diſciplinis clari, & illuſtres fuerunt, ea exercentes, quæ quãque ætatem decerent, vſque omnibus quibus par erat gratum facientes parentibus, amicis, familiaribus. Ex *orat.* *Funebri.*

Maiorum noſtrorum virtutes imitandas eſſe.

TVrpe eſt Athenienſes, turpe inquam, ordinem magnitudinis animi veſtri deſerere, quem maiores vobis tradiderunt. Ex *orat.* de Ordinatione *ciuitatis.*

Multa & præclara pedeſtri certamine naualique prælio pugnantes trophæa ſtatuerunt, de

quibus

quibus etiam nunc gloriamur : at qui vos conſi-derare oportet ipſos hæc erexiſſe, non vt nos ipſa ſpectantes ſolùm admiraremur, ſed etiam vt eorum qui erexerunt virtutes imitemur. Ex oratione de Ordinatione ciuitatis, & in extremo de Rhodio libertate.

Vobis ſolis Athenienſes licet præ cæteris hominibus domeſticis vti exemplis, & maiores quos iure laudatis, re & factis imitari; tametſi prælia, neque expeditiones, neque pericula in quibus clari & illuſtres fuerunt, imminere tempora non ſinunt, ſed vos præſenti viuatis in ocio, eorum verò prudentiam imitemini enim vbique opus eſt. Ex orat. de falſa legat.

Hac potentia opus eſſe cenſeo, nemini imperare neque verbo, neque facto iniuſto, ſed noſtra facta vt maioribus digna ſint perpendere, non orationes quæ in ſuggeſto habentur. Ex orat. de Ordinatione ciuitatis.

Non alienis exemplis, ſed domeſticis vſi, quæ facienda ſint, ſciatis licet. Ex orat. de Ordinatione ciuitatis.

Cogitare turpiſſimũ eſſe, patres veſtros multò labores magnáque pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes ſuſtinuiſſe : vos autem ne pro his quidem quæ iuſtè aſſequuti vobis tradiderunt, velle fortiter vos defendere. Ex oratione ad Philip. Epiſt.

Scire vos oportet quod ijs in rebus deſidetis, ob quas

ob quas mortem maiores veſtri perpeßi ſunt. Ex *oratione de falſa legat.*

Reliqui omnes homines aliorum exemplis vſi, cauti magis ipſi ſunt: vos autem ne auditis quidē aliorum infortunijs metuere poteſtis. Ex 24. *Procem.*

Turpißimum quidē eſt, maiores veſtros pro legibus tuendis etiam mortem oppetere non dubitaſſe: vos autem in eas delinquentes, & prorſus euertere conantes, nolle punire. Ex *oratione* 2. *contra Ariſtogit.*

Non puto maiores hæc tribunalia & porticus vobis ædificaſſe, vt eiuſmodi homines in eis ſaginetis, ſed contra vt coerceatis & puniatis, ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatem. Ex *oratione* 1. *contra Ariſtogit.*

De morte.

Mortalibus omnibus vitæ finis eſt mors, etiā ſi quis in domuncula concluſum ſe conſeruet: decet autem viros fortes & ſtrenuos ſemper omnia quæ præclara ſunt aggredi, ſpem bonam velut propugnaculum ſibi proponentes, & fortiter quicquid dederit deus, ferre. Ex *oratione de Corona.*

Qui in animis omnium mortalium inſitum atque innatum viuendi deſiderium contemnendum duxerunt, & honeſte mori maluerunt, quàm vi-

N *uentes*

uentes Græciam videre in miſerijs, & calamitatibus verſari, nonne ſingularem & præſtantiſsimam omni oratione virtutem ſuam reliquerunt? Ex oratione funebri.

Omnibus omnium peccatorum terminus eſt mors. Ex 3. *Epiſt.*

FINIS.

EX DEMOSTENIS ORATIONIBVS ET EPISTOLIS SIMILIA.

VT approbaueritis & erga vnumquenque beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere videbitur. Ex oratione de Corona.

Quemadmodũ domus, opinor, nauigij, & aliorum id genus firmiſſima fundamenta eſſe oportet, ſic etiam negotiorum actionúmve principia & cauſas veras ac iuſtas eſſe decet. Olynth. 2.

Per deos, quis veſtrum vſqueadeo ſtolidus eſt, qui ignoret illinc bellum huc venturum ſi negligentius egerimus? at verò id ſi euenerit, vereor Athenienſes, ne eodem modo, vt qui æs alienum grande conflant, facile vſuris exiguo tempore ditati, paulo poſt etiam auitis bonis cedunt.

Sic nos quoque ſi diutius ſegnes & ignaui eſſe videamur, cunctáque ad voluptatem quærere, poſt-eà adducamur in neceſſitatem faciendi multa etiam grauia quæ nolebamus, & de ijs quæ ſunt in hac regione periclitemur. Olynth. 1.

Quemadmodũ per hos magnus & potẽs euaſit, quum ſinguli cenſebant ipſum vtile quippiam ſibi facturũ eſſe: ſic rurſus per ipſos debet deijci,

poſtquam omnia vtilitatis ſuæ gratia facere conuictus eſt.Olynth.2.

Cum fortaſſe poßim quemadmodum & alij accuſare,& gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare quæ iſti faciunt,ne in vlla quidem huiuſmodi re vnquam verſatus ſim, neque eò ſim adductus,neque lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione,verum ea vſque ad huc dicere perſeuerem, quibus ego multis inferior ſim apud vos, vos autē ſi me audiretis, maiores eſſet is,ſic etiam inuidioſum dicere nō fuerit. Ex oratione.de rebus Cherrboneſicis.

*Vt in corporibus noſtris etiam ſi pars aliqua male ſit affecta,tamen non dolet,donec alioqui recte valemus:vbi verò acciderit ægrotatio aliqua ſingulæ partes ſcietur,ſiue ruptura,ſiue luxatio, ſiue earum quæ vitiatæ ſunt aliqua fuerit:ſic ſe habet res ciuitatum & tyrannorum donec foris bellum gerunt, domeſtica vitia nō ſunt multitudini conſpicua : cum verò finitimum bellū gerendū eſt,priuata omnia flagitia pateſiūt.*Olynth.2.

*Equidem optarem,quemadmodum ſcio in rem veſtram eſſe, vt optima dicentem audiatis,ſic ſcire me idem optima dicenti eſſe profuturum:multo enim iucundius dicerem:nunc verò metuo, ſed tamen vtilia viſum iri credo,etiam ſi vos nō pareatis,dicere non deſinam.*Ex 52 Prooem.

Turpe eſt Athenienſes decipere vos ipſos, & omnia

nia prorogrando quæ factu difficilia ſunt intempeſtiue agere, hócque non poſſe intelligere, quòd eos oportet, qui recte bellum adminiſtrare volũt, non ſequi res, ſed antecedere rebus, eodemq́; modo quemadmodum quiſpiam iudicet imperatorem debere copijs præeſſe, ſic etiam rebus bonos conſiliarios præeſſe oportet, vt quæcunque illis viſa fuerint, ea gerantur, & non cogantur qualibet perſequi. Ex *orat.* 1. *contra* Philipp.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo. *& enim qui ex illis vulneratus eſt, ſemper plagam contrectat, & ſi quis alibi ictus fuerit, illic manus ſunt. ictũ autem depellere aut contra intueri neque nouit, neque vult: ſic vos ſi audieritis* Philippum *eſſe in* Cherrhoneſo, *illuc mittenda eſſe auxilia decernitis, ſi in* Pylis, *ſi alibi, vna curſitatis ſurſum ac deorſum, & ab illo certe gubernamini: nihil porro decernitis quod vobis ipſis in bello gerẽdo, vtile ſit, neque de pecunijs quicquam proſpicitis, priuſquam vel factum eſſe aliquid, vel fieri audieritis.* Ex *oratio.* 1. *contra* Philip.

Quemadmodum ſcio vobis conducere vt optima audiatis, ſic etiam ſcire vtile fore ei qui optima dixerit: multo enim iucundius ac libentius dicerem. Ex *oratione* 1. *contra* Philipp.

Non per Iouem *reliquoſque deos omnes in odium incurrere volo, verum hæc commemoro,*

vt veſtrũ quiſque hoc cognoſcat ac videat, quòd quotidiana quies & inertia quẽadmodũ in priuatis vitis, ſic & in ciuitatibus. nõ ex ſingulis eorũ quæ negliguntur ſtatim monet ſenſum ſui, ſed in ſumma rerũ occurrit. Ex *oratione 4.cõtra* Philip.

Vt vnuſcuiuſque noſtrum aliquis eſt parens, ſic totius ciuitatis ciues omnes parentes cõmunes exiſtimare oportet, hiſque decet non ſolùm nõ ex his quæ ciuitas donat quicquam adimere, imò verò, ſi nihil horum eſſet, aliũde proſpicere deceret, ne vllius rei indigentes contemnerentur. Ex *oratio.*4.contra Philipp.

Vt quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ, & in ſeruitutem redigendæ vniuerſæ Græciæ, *ſic vos ſalutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis. non enim fieri poteſt vt mittendis ſubſidijs vnquam quicquam recte commodeq; geratur.* Ex *oration. de rebus* Cherrhoneſicis.

Vt ſi quis illorum qui leges violarunt, antea damnatus eſſet, tu iſta non ſcripſiſſes: ſic tu ſi nũc pœnas dederis, alius non ſcribet. Ex *oratio. aduerſus* Androt.

Quemadmodum exercitum quem ciuitas habet diſſoluere ſtudent, ducem & ſtipendium curantem ei criminantes apud vos, ſic eos oſtendere Philippi *copias diſſolutum iri, ſi vobis iſtud perſuaſerint.* Ex *oratio.de rebus* Cherrhoneſicis.

Quemadmodũ in corporibus noſtris quũ quis certe valens & robuſtus eſt, nihil eorum ſentit, quæ ſingulatim vitiata ſunt, vbi verò ægrotauerit, omnia mouẽtur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue aliud quodpiã mẽbrũ nõ eſt perfectè ſanũ, ſic & in regnis ac omnibus poteſtatibus, donec ſaue in bellis res proſpere gerũt, obſcura & incognita vitia ſunt vulgò, ſin caſus aliquis & damnum præter ſpem acciderit, omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex oratio. ad Philip. Epiſt.

Si quam maxime fieri poteſt in rem eſſet loquutus, quẽadmodum tum dixit, vos autem per ſignitiem & ignauiam neglexiſſetis, neq; paruiſſetis an geſtum eſſet eorum quæ tum ciuitati euenire, fieri non poteſt, ſic igitur in ijs quæ ego nũc loquor & quiuis alius dixerit facta à vobis ipſis quærite. Ex oratio. de rebus Cherrhoneſicis.

Videãt vt quẽadmodum ad interrogandũ prõpti ſunt, ſic etiam alacres & promptos ad agendum ſe præſtẽt. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Vt ſi quis grauia ſupplicia ſceleribus conſtituat, ipſe quidem minime iniuriam facere paratus eſſe videtur, ſic ſi quis honores & præmia bene meritorum tollat, ipſe nihil boni facere paratus videbitur. Ex oratio. ad Leptinem.

Vt iſtorum quiſq; ſuis & huius commodis ſtudent, ita vos vobis ipſis & legibus, mihiq; ipſi ad vos confugienti, ſtudete, & hanc ſententiam, in qua nunc eſtis, ſeruate. Ex oratio. cõtra Midiam.

Si profectò vt modeſtis pœnas ſumere ſufficeret, ita leges ſanxiſſet, impunitate & licentia fore multos improbos cenſebat: ſin autem vt ſecuris & dicendi peritis, futurum vt priuati homines non poſſent eodem modo quo illi pœnam ſumere. Ex oratione *aduerſus* Androt.

Quemadmodum reliqui iuris ciuitatis æqua pars ineſt cuique, ſic quoq; legis æquam partem ſingulis tribuendam eſſe putauit, qui eam tulit, & propterea ſcripſit, non licere legem ferre de viro, niſi eadem ad omnes Athenienſes *pertineat.* Ex oratio. contra Ariſtocrat.

Non hoc ſolum ciuitatis noſtræ donũ contemptum & vile euaſit, ſed etiam reliqua omnia propter ſceleratorũ, & dijs infeſtorum oratorum qui talia celeriter & conſulto ſcribunt improbitatẽ, quorũ vita turpiter quæſtuoſa in tam immẽſum excreuit, vt honores & munera veſtratia, quẽadmodũ qui paruarum rerum & admodũ vilium auctionem faciũt, ſic vili precio emẽtes vendunt, & multis ob eum ipſum quæſtum ſtatuẽtes quicquid voluerint. Ex oratio. contra Ariſtocrat.

Quemadmodum quũ in magiſtratu ſunt, priuatos homines exiſtimant oportere ſibi morem gerere, ita poſteaquam ipſi rurſus priuati facti ſunt, legibus Reipub. *moderatricibus iure optem perent.* Ex oratio. contra Ariſtogit.

Admonere iſtum inſania eſt: qui enim tumultibus, quibus populus vniuerſus ſibi moleſtos admon-

monet, nunquam ceſſit, neq; commotus eſt, vnius ſcilicet alicuius oratione cõmouebitur: immedicabile Athenienſes malũ eſt huius improbitas: itaq; quemadmodũ medici quum tumorem malignum prædurum quidem aut vicus vicina omnia membra depaſcens, aut aliquod immedicabile malum viderunt, vrunt aut omnino excidunt, ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare. & ex vrbe eycere, nec expectare dum vobis damnum aliquod atulerit, quod abſit vt in Reipub. *perniciem ſit, ſed præcauendum eſt.* Ex *oratio.* 1. *contra* Ariſtogit.

Quemadmodum ſi quis illorum damnatus fuiſſet, tu iſta non ſcripſiſſes, ſic tu nunc ſi damnaberis, alius non ſcribet. Ex *oratione contra* Androt.

Exiſtimo *per* Iouem *olympium, indices, non fortuito petulantiam & inſolentiam iſtã ſubortam eſſe* Androtioni, *ſed à dea immiſſam eſſe, vt quemadmodum qui victoriæ donaria circunciderunt, ipſi mortem ſibi conſciuerunt, ſic & iſti iudicio contendentes perierunt, aut pecuniam duplam iuxta leges perſoluerent, aut capitis pœnas luerent.* Ex *oratione contra* Timocrat.

Vt *alius ciuitatis æquam partem vnicuique dari vult, ſic etiam legum iſtarum bonæ partis eſſe vnumquenque cupit.* Ex *oratione contra* Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis *in* Eubœo *loco*

ad Bœotiam ſitus eſt ſic in Cherroneſo ad Thraciam ſita eſt Cardianorum ciuitas. Ex oratione contra Ariſtocrat.

Quemadmodum iſti ſibiipſis ſuccurrunt aduerſus vos, ſic & vos oportet vobis ipſis opitulari. Ex oratio. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodũ & iſtum tot tantaq́; retinere conuici, ſic & illorum vtrunq; non pauciora iſtis habere oſtendam. Ex oratione contra Aphobum. I.

Vos Athenienſes, naturæ bonitate, quod dixi, alijs, erga alios humanitate & clementia vtẽtes, quemadmodum conſanguinei qui in eadem domo habitant, ſic vos eandem vrbem publice incolitis. Ex oratio. I. contra Ariſto.

Vt quemadmodum vobis ego teſtimonijs multis & argumentis oſtendi matrem meam talentum pro dote attuliſſe, iſtud verò me de paternis bonis non accepiſſe, vobis autem domum in id conſtructam exemptam eſſe, ſic & iſtum iubete vobis indicare, aut vera non eſſe quæ dicò, aut me non debere dotem recipere. Ex oratione contra Bœotum de dote.

Si ſemel permiſeritis Rempublic. capeſſentibus vt inique & cõtra leges agant, & præfinitũ ius deſpiciant, neceſſe erit vos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc vrbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis quæ in nauibus inter nauigãdum cõtingunt, ſi quis præ-

ſertim

ſertim nautarum peccet , leue & paruum adfert damnum:verum ſi gubernator aberret aut delinquat,omnibus ſimul nauigãtibus commune infortunium ac periculum ſtruit,ita priuatorum hominum delicta non in plebis,ſed in ipſorum incõmodum referuntur, magiſtratuum autem & Rempub.adminiſtrantium peccata in vos omnes ſparguntur. Ex orat.2.contra Ariſtogit.

Quemadmodum iudices, maxime vos ipſi, nolletis male audire à veſtris liberis,ſic nec iſtũ patri conuicium facere ſinatis.Etenim graue eſſet,ſi ipſi cum ijs qui in paucorum dominatu multos ciues indicta cauſa iudicatos interemerunt ,reconciliati,ſtetis,pactis & conuentis, quemadmodum probos & bonos decet:iſtum,qui cum patre viuẽte negotium iudiciale tranſegit, & multis rebus per iniuriam potentior euaſit , nunc memoriam diſcordiarum renouare permittatis , eiq; maledicere.Ex orat.contra Bœotum.

Quemadmodum publice ijs omnibus opitulati eſtis qui in fodinis iugiter laborant,ſic & priuatim nunc mihi auxilio ſitis. etenim ſi ſeruus veſter , non ciuis eſſem , viſa ac cognita induſtria mea & erga vos beneuolentia,leuaſſetis me ſumptibus,& in aliquem alium fugitiuum irruiſſetis. Ex orat.contra Phœnipp.

Peto à vobis iudices,quoniã omnia quæ iuſta ſunt , declaraui, fidemq; vobis præſtiti,quemad-

modum

modum vnuſquiſque eum à quo iniuria afficere tur, odio haberet, ſic pro me aduerſus Cononem *iſtum ira euomatis, nec talium quicquam pro-proprium exiſtimetis, quod etiam alteri forte cō-tingere poteſt, ſed cuicunque tandem euenerit o-pem ferte, & quæ iuſta ſunt tribuite.* Ex *oratio. contra* Cononem.

Deinde ſubdole agit, dicitque oportere, quam de nobis demo allatam habetis opinionem neglige re, vt quum arbitramini pecunias alicui ſuper-eſſe rationem ſubducitis: quòd ſi vera ſit ſubdu-ctio, nihilq́; ſuperſit acquieſcitis, ſic nunc quoque & oratione ijs eſt aſſentiendum quæ rationem præ ſe ferunt. Ex *orat. de Corona.*

Cùm hortarentur me priuatim omnes, ne-que conuenirent vt ad ſupplicium ſumendum de ijs quæ ab eo paßi ſumus, converteremur, & vt eum omnium mortalium ignauißimum inceſſe-rent, ſi tanta mihi cum his ſit familiaritas, non exigerem ſupplicium pro ſorore, & affinibus, & neptibus, & vxore mea quæ neque aperte in deos impia fuit, neque in ciuitatem contume-lioſa, legesq́; veſtras contempſit, ea ad vos addu cta eiuſq; celeribus declaratis & cognitis, eam veſtro iudicio ſubijcerem, vt quicquid velletis de ea ſtatueritis & quemadmodū Stephanus *iſte cō tra leges & pſephiſmata me meis familiaribus et neceſſarijs priuauit, ſic & ego ingreſſus apud vos, oſtenderem iſtum peregrinam vxorem con-*

tra

tra legem duxiſſe, alienigenos pueros adducere tunc ad tribules.tunc ad populares,alienas porro deſpondere,filias pro ſuis, & deorum religionem polluiſſe, populi autoritatem irritam & nullam facere,ſi quem velit ciuem creare. Ex oratione *contra* Neæram.

Quemadmodum qui emit, eum vicit qui pecuniam acceperit,ſi eum emerit, ſic qui non accepit pecuniam,neque corruptus eſt, vicit eum qui emit. Ex oratio.de Corona.

Conſtitui nobilitatis rerumq; maximarum repetita memoria,ita demum orationem coniungere cum egregijs illorum facinoribus,vt quemadmodum natura fuerunt cognati, ſic etiam communibus eos laudibus exornem, exiſtimans hæc & illis eſſe gratiſsima,ac potius vtriuſq; placitura,ſi mutua virtute, nedum natura, verum & laudibus communicent Ex orat.Funebri.

Ingentem *fortaſſe exceſſum memorare videbimur,dicendum tamē, quemadmodū enim ſi quis ex hoc conſiſtenti mundo lumen tollat, laborioſa & difficilis reliqua omnis vita futura eſt, ſic his viris ſublatis, in tenebras magnamq; turpitudinem omnis qua antea fulſerunt* Græci, *claritudo incidit* Ex orat.Funebri.

Ingentem *fortaſſe exceſſum memorare videbimur,dicendum tamen quemadmodū enim ſi quis ex hoc conſiſtenti mundo lumen tollat· laborioſa & difficilis reliqua omnis vita futura eſt,ſic his*

viris

viris ſublatis, in tenebras magnamq́; turpitudinem omnis qua antea fulſerunt Græci, claritudo incidit. Ex oratione Funebri.

Senſi profectò ſtatim ab initio omnem hominem qui Reipub. *curam gerit, decere, modò bonus ciuis ſit, quemadmodum liberi erga parentes, ſic erga omnes ciues ſe habere, beneuolos tamen ferat qualcſcunq; fuerint, nam in eiuſmodi rebus, à ſapientibus præclara & illuſtris victoria exiſtimatur.* Ex 3. Epiſtola.

Ego verò oportere cenſeo (ac mihi propter id quod dicturus ſum ne reclametis, & obſtrepatis, ſed vbi audiueritis iudicate) quēadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, ſic etiam de ciuibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum neceſſariys, cōcionem aſſignare, & ſeipſum præbere, non modò hæc audire volentem, ſed etiam facere cupientem, vt Athenienſes *honorum ſpes habeatis, nec hunc neque illum, quid gerat interrogetis.* Ex orat. de ordin. ciuita.

Fortaſsis vt neque priuatim facile eſt omnia rectè agere, ſic neque publice, ſed tamen res maximas negligere non oportet: Ex 24 procem.

Iſtis ſtatim ab initio nihil curæ fuit huius ſyngraphæ, ſed vt noſtra pro ſua vſi ſunt pecunia, ſic ſunt hi ſcelerati ſophiſtæ & iniqui homines. Ex oratio. contra Aphobum de falſo teſtimo.

Quemadmodum Athenienſes, *ſceleſtos ac profligatos alios qui ſcelera fatentur, ſine iudicio*

ſup

ſupplicijs affici leges iubent, ſic etiam iſte, quandoquidem leges deprauare deprehenſus eſt, non conceſſa dicendi poteſtate, nec auditis eius excuſationibus condemnandus erit: confeſſus eſt enim altera priore lege, ſe contraria iſta ferenda haud æquum facere. Ex *orat. contra* Timocratem.

Quemadmodum ſi quale ſit argentum, iudicandum eſſet, illud explorandum & probandum exiſtimaretis, ſic etiam poſtulo, vt habitam orationem ex his quæ nos contra diſſeruimus iudicantes, vtilem quidem ſi inuenietis, fauente fortuna, ſequamini. Ex *orat.* 39 *proœm.*

Peto à vobis quemadmodum ego vobis modeſtum & vtilem me præbui, ſic & vos nunc mei rationem habeatis. Ex *orat. aduerſus* Polyclem.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

LVGDVNI,
Excudebat Ioannes d'Ogerolles,
1556.

576

preter culpam .
Tendere contra Sl. ' l. 22. 2'

Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA
1471